

Δεκαπενθήμερος ΠΟΛΙΤΗΣ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 7 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1984, ΤΕΥΧ. 22, ΔΡΧ. 80

Δεκαπενθήμερος ΠΟΛΙΤΗΣ

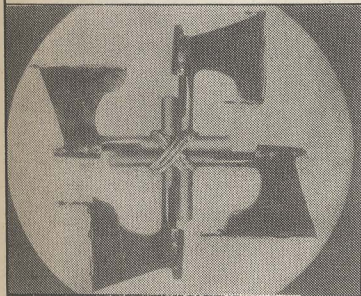
Περιεχόμενα

Η άπειλη δυναμικής ανάμετρησης των δύο υπερδυνάμεων στη γηραιά ήπειρο.

Θέση: Τά φεστιβάλ των κομματικών νεολαιών 4
 Ο δεκαπενθήμερος, Περιδιαβάζοντας την πολιτική έπικαιρότητα .. 5
 Διαρκής, Κάθε 15 μέρες. Στιγμασία 5

Άγγελου Έλεφάντη, Δύο οι αρχηγοί, μία ή μάζα 10
 Χρύσανθου Λαζαρίδη, Εδώπη 1984: Τό λυκόφως των συνασπισμών; .. 12
 Γιώργου Μαργαρίτη, Κόσμος θεϊκός, ηλεκτρονικός 14
 Μιχάλη Μοδινού, Τί δέν άλλαξε στη δημόσια διοίκηση 16

«Η νύχτα των μεγάλων μαχαιριών». Η εξόντωση των S.A. από τά S.S. στη Γερμανία του 1934.

Διονύση Βενιεράτου, «Άνοιχτές διαδικασίες» στά ΑΕΙ 18
 Δαμιανού Παπαδημητρόπουλου, Εισαγωγές στά ΑΕΙ 21
 Γιώργου Μαργαρίτη, Τό μάθημα τής Ιστορίας 23
 Χρήστου Πικριδά, Ο Γραμμένος (σκίτσα) 25

Σκ. Άστού, ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ 26

Κωνσταντίνου Δάλλα, Ο θατσερισμός σέ δοκιμασία 28
 Βασίλη Μπελιγράτη, Πολωνοί καί Βρετανοί άνθρακωρύχοι 29

Μνήμη Άσημάκη Πανσέληνου, λογοτέχνη, διανοούμενου καί αγωνιστή τής Άριστεράς.

Λεωνίδα Λουλούδη, Σταφιδικό: Τό τέλος τής δημαγωγίας; 30
 Γιώργου Καρρά, Η μαρία των μοριών 32
 Μ.Ο.Φ., Ένας βιασμός στά Χανιά 33
 Λ.Λ., Έν όνόματι τής πατρίδος 34
 Εύθυμία Καλυμνίου, Η νύχτα των μεγάλων μαχαιριών 36
 Ζάκ Μπιντέ, Η άξια ως πολιτική κατηγορία 39
 Παντελή Μπασάκου, Κουλτούρα χωρίς συγκρούσεις 41
 Στάθη Τσαγκαρουσιάνου, Τό πλήθος καί οι έφημερίδες 42
 Άναφορά στόν Άσημάκη Πανσέληνο 44
 Άσημάκη Πανσέληνου, «Τότε πού ζούσαμε» (άποσπάσματα) 45

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ 48

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ 50

Οί άναφορές των έφημερίδων στό «πλήθος» έχουν πάντα τόνο ύπερθετικό.

Ίδιοκτησία Σ. Δελέγκας καί Σία Ο.Ε. • Έκδότης Νίκος Πολίτης, Βορρά 9, Άγία Παρασκευή • Τυπογραφείο Χαϊδεμένος, Λεωφόρος Βουλιαγμένης 429, τηλ. 9440997.

Συνδρομή έσωτερικού: Έτήσια (26 τεύχη) 1.700 δρχ. Έξάμηνη (13 τεύχη) 900 δρχ. Συνδρομή έξωτερικού: Εδώπη έτήσια 2.400 δρχ. έξάμηνη 1.300 δρχ. Άλλες χώρες έτήσια 2.700 δρχ., έξάμηνη 1.400

ΠΟΣΟ ΔΙΑΦΕΡΕΙ Η ΝΕΟΛΑΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΚΟΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΤΗΝ ΕΚΦΡΑΖΟΥΝ;

Ο Σεπτέμβριος είναι ο μήνας τῶν φεστιβάλ. Φεστιβάλ τραγουδιῶν, καί φεστιβάλ κινηματογράφου στή Θεσσαλονίκη, φεστιβάλ ὄλων σχεδόν τῶν κομματικῶν νεολαιῶν. Τό τελευταῖο αὐτό φαινόμενο ἡ ΚΝΕ καυχᾶται πῶς τό ξεκίνησε πρώτη. Καί πράγματι σ' αὐτήν ἀνήκει ἡ τιμή τῆς εἰσαγωγῆς καί στόν τόπο μας ἐνός θεσμοῦ πού ἀναπτύχθηκε κατὰ τά σοβιετικά πρότυπα, ἐνός θεσμοῦ ὅπου ἡ κοινωνία ἢ κάποιες κοινωνικές ομάδες γιορτάζουν, δηλαδή παρελαύνουν ἢ ἐκτίθενται σέ αὐστηρά περιχαρακωμένες τοποθεσίες, κατὰ τέτοιο τρόπο ὅπως ἀκριβῶς θέλει νά τίς βλέπει τό κράτος ἢ κάποιο κόμμα. Στόν τόπο μας τά φεστιβάλ αὐτά ὀνομάστηκαν φεστιβάλ νεολαιῶν — ἴσως γιατί σ' αὐτά ἐκτίθεται ἡ νεολαία, ἡ κομματική ἐννοεῖται, καί οἱ ἀγῶνες της — καί σύντομα, λόγω κομματικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, γνώρισαν μεγάλη διάδοση. Σήμερα ἔχουμε ἔτσι καί «Γιορτή Νεολαίας» τοῦ ΠΑΣΟΚ — ἡ μή χρησιμοποίηση τῆς λέξης φεστιβάλ ὀφείλεται προφανῶς στό ὅτι μετά τό 1981 ἡ νεολαία γιορτάζει, δέν διαγωνίζεται, οὔτε ἀγωνίζεται, μιά καί δικαιώθηκε ἔχουμε φεστιβάλ Ἀγῆς—Θούριου — ἐδῶ τουλάχιστον ἀφέθηκε ἡ νεολαία στήν ἡσυχία της καί τό φεστιβάλ ἀφορᾷ ἐντίμως ὄλο τό κόμμα ἔχουμε καί «Γαλάζια Γενιά» — ἀλλά ἄς μή συζητήσουμε καλύτερα γι' αὐτήν.

Ε ξω ἀπό τά φεστιβάλ ἡ νεολαία ἔχει τά προβλήματά της· φτιάχνει πολλές φορές τόν δικό της κόσμο, ἔχει τόν δικό της τρόπο νά βλέπει τά πράγματα. Ἀντιμετωπίζει τήν πίεση τῶν γονιῶν, ὑπόκειται συνεχῶς σέ ἐξετάσεις, σέ ἀποτυχίες, βρίσκεται σέ ἕνα ἡλικιακό μεταίχμιο ὅπου ἀποχαιρετᾷ τό σχολικό χθές, ὅταν ἦταν ὄλοι ἴσοι, γιά νά διαβεῖ τό ἀφύσικο κατώφλι τῆς αὐριανῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος· ἔχει λοιπόν ἀγωνία, ἔχει ἀντιθέσεις, γι' αὐτό καί χωρίζεται σέ δικές της ομάδες· οἱ νέοι γράφουν συνθήματα μέ τό μαρκαδόρο στό πίσω κάθισμα τοῦ τρολεῖ, ἔχουν τίς ἐκφράσεις τους, τή μουσική τους, ἔχουν τούς λόγους τους.

Τίποτα ἀπό ὄλα αὐτά δέν θά περάσει στόν ἀγγελικά πλασμένο κόσμο τῶν φεστιβάλ. Ἀντιφασιστικά κεντήματα ἀπό τή Βουλγαρία, ἡ ὁμιλία τοῦ ἀρχηγοῦ, μουσικά συγκροτήματα καί σουβλάκι, κι ὁ ρόλος τῆς νεολαίας εἶναι συνήθως νά ἐτοιμάζει τά περίπτερα πού θά περιεργαστοῦν οἱ ἄλλοι. Τά φεστιβάλ, πιστά στίς καταβολές τους, ὀνομάζονται φεστιβάλ νεολαίας, ἐπειδή ἐκεῖ δούλεψε ἡ νεολαία γιά μᾶς, γιά τό κόμμα της, γιά νά μᾶς παρουσιάσει αὐτό πού θέλουμε νά δοῦμε. Γι' αὐτό καί ἀπό τά περισσότερα φεστιβάλ, ἄν ἐξαιρέσει κανεῖς τήν κομματική νεολαία, λείπει ἡ νεολαία.

Οσα λοιπόν ἀκούστηκαν γιά κοινή ὁργάνωση τῶν φεστιβάλ ἀπό τίς διάφορες κομματικές νεολαίες ἔχουν ὡς προϋπόθεση νά μπορεῖ νά μιλῆσει ἐκεῖ ἡ νεολαία μέ τή φωνή της, αὐτόνομα, ὡς αὐτό πού εἶναι. Κι αὐτό συμβαίνει, ὡς ἕνα βαθμό, μόνο στό φεστιβάλ Ἀγῆς—Θούριου. Ὡς ἕνα βαθμό γιατί βέβαια καθαρά αὐτόνομος νεολαιίστικος λόγος δέν ὑπάρχει. Πῶς ὅμως μπορεῖ νά γίνεται λόγος γιά φεστιβάλ νεολαίας μέ αὐτούς τούς νέους πού ἔχουν ἀπεμπολήσει κι αὐτή τή λίγη αὐτονομία τους; Κι ἀφοῦ τελικά ἔχουμε νά κάνουμε μέ κομματικά φεστιβάλ, πῶς μπορεῖ νά γίνεται λόγος γιά κοινή διοργάνωση;

ΠΕΡΙΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Στό δημόσιο

Πολλά μπορούν να συμβούν μέσα σε ένα μήνα. Σε μένα πάντως τούτη την εποχή των καλοκαιρινών διακοπών συνέβη τό γεγονός της ζωής μου. Θυμάμαι από παλιά ή κακομοίρα ή μάνα μου με προέτρεπε να δώσω εξετάσεις μήπως και τακτοποιηθώ πουθενά σε καμιά δημόσια υπηρεσία. Άλλά έμένα τό μυαλό μου άλλοι τριγύρναγε και σύν τοις άλλοις βαριόμουνα να παίρνω μέρος σε διαγωνισμούς. Φέτος, με τά μόρια, τό παλιό όνειρο της μητέρας μου αναβίωσε: «Τούτη τή φορά θά πρυτανεύσουν κοινωνικά κριτήρια» μου είπε. «Θά μπουδνε όσοι έχουν πραγματικά ανάγκη. Στο κάτω κάτω, αν δέν πάρουν έσένα ποιόν θά πάρουν; Δέν κοιτάς τά χάλια σου, τριανταπέντε χρονών ρεμάλι, πού 'χατε μπλέξει και με τίς αντίστασεις και με τήν άριστερά κι έσύ κι ό πατέρας σου. Όλα αυτά είναι μόρια, πού θά τρίζει ό ύπολογιστής».

Είμαι φύσει νωθρός αλλά μου μάζεψε όλα τά χαρτιά ή μητέρα μου, όλα τά τρεξίματα αυτή. Μόνο πού υπέγραφα. Λίγο άργότερα κι ενώ έριχνα τά μάνια μου και τίς ήλιοθεραπείες μου, μου τηλεφώνησε ότι ήρθε είδοποίηση πώς ισοβάθμισα με άλλους και έπρεπε να παραστώ στήν κλήρωση. Ένωσα όπως τότε πού με παίρνανε φαντάρο.

Στήν κλήρωση πάντως στάθηκε τυχερός. Είχα τό 54 και κληρώθηκε τό 55. Η μητέρα μου δέν μπουδσε να τό πιστέψει. Ήταν βέβαια κάπως κολακευμένη πού υπάρχουν άλλοι με μεγαλύτερη ανάγκη βοήθειας απ' ό,τι έγώ, όταν όμως τό άπόγευμα έμαθε στή γειτονιά ότι προσελήφθη — και μάλιστα χωρίς κλήρωση — ή κυρία Μπούρα, του Μπούρα του εμπόρου, 35 χρονών με τρία παιδιά, ζέσπασε: «Καλέ τί κοινωνικά κριτήρια, ό άντρας της βγάξει εκατομμύρια. Προχτές έλεγε στό κομμωτήριο ότι, τώρα πού έβαλε και τόν μικρό στή πρώτη Δημοτικού, τή συμφέρει περισσότερο να πάρει μία παραδουλεύτρα για τό σπίτι και εκείνη να εργάζεται, χώρια οί συντάξεις, περιθάλψεις κ.λπ. Εκείνο πού δέν καταλαβαίνο είναι τί σχέση έχουν με τήν αντίσταση οί Μπουραίοι. Άφού αυτοί είναι δεξιοί. Άσε πού αυτή δέν έχει καμιά προύπηρεσία. Νοικοκυρά ήτανε. Ένώ έσένα, σ' εκείνο τό καλοπεριοδικό πού γράφεις, θά μπουδσαν να σε πάρουν στό Τύπου και Πληροφοριών, ή πουθενά άλλοι στις δημόσιες σχέσεις, πού χρειάζονται και δικούς τους εμπιστους ανθρώπους, άριστερούς».

Τής είπα ότι μπουρεί να ήταν ό πατέρας της στήν αντίσταση, ή ότι μπουρεί ή ίδια

νά είναι κρυφό επαγγελματικό στέλεχος του ΚΚΕ και γι' αυτό να παριστάνει τή δεξιά, αλλά δέν ήσύχασε. Ήρέμησε μόνο τήν άλλη μέρα, πού διάβασε τίς δηλώσεις του Λάζαρη, ότι τό σύστημα δέν λειτουργησε πολύ καλά και θέλει κάποιες μικροβελτιώσεις. «Έτοιμάσου για του χρόνου», μου είπε. «Τό παραδέχτηκε κι ό ύπουργός ότι έγιναν άδικίες».

Ξαναγύρισα στις διακοπές μου και άρχισα να έτοιμάζω τή συνεργασία μου για τό περιοδικό. Τήν ώρα πού έμεις ασχολούμασταν με προσωπικές ύποθέσεις, τό έθνικό θέμα βρισκόταν σε έξαρση. Καιρός λοιπόν να σοβαρευτούμε.

Κυπριακό

Άρκετοί πολιτικοί παρατηρητές διαπίστωναν από τίς άρχές του καλοκαιριού κάποια «κοινή» στάση των δύο ύπερδυναμέων ως προς τήν ανάγκη επίλυσης του Κυπριακού. Για μέν τή Σοβιετική Ένωση τό πρόβλημα μπήκε έπιτακτικά από τήν εποχή της ανακήρυξης του «κράτους» της Βόρειας Κύπρου από τόν Ντενκτάς. Άν αυτή ή ντεφάκτο διχοτόμηση διαιωνιζόταν, οί Σοβιετικοί φοβόντουσαν ότι μοιραία κάποτε θά κατέληγε σε διπλή ένωση, δηλαδή σε «ΝΑΤΟποίηση» του νησιού. Μόνη λύση πού θά απέτρεπε αυτό τό ένδεχόμενο, ήταν ή γραμμή της ανεξάρτητης και άδέσμευτης κρατικής ύποστασης του νησιού, ή όποια μόνο με συνομιλίες και συμφωνία μεταξύ των δύο κοινοτήτων θά μπουδσε να πραγματοποιηθεί. Γι' αυτόν τό λόγο ή Σοβιετική Ένωση απέφευγε στά κοινά ανακοινώθέντα ή στά γραφτά των εφημερίδων της να ύποστηρίξει τίς όποιοσδήποτε έλληνικές αιχμές κατά της Τουρκίας, καθώς και αντίστροφα. Ούτε ή «έλληνική» λύση, ούτε ή «τουρκική» θά συνέφεραν τή Σοβιετική Ένωση, αντίθετα, μόνον ή τρίτη, ή «κυπριακή» λύση θά έγγυώνταν για τό νησί ένα καθεστώς ουδετερότητας.

Θά περίμενε κανείς τότε ότι οί ΗΠΑ θά έπρεπε να βλέπουν τό ζήτημα άλλως, και εν πάση περιπτώσει να μήν ύποστηρίζουν μία λύση του Κυπριακού πού θά έφερε τόν νησί σε καθεστώς μόνιμης ουδετερότητας. Όστόσο και οί ΗΠΑ επιδιώκουν μία λύση του προβλήματος, όχι μόνο για πρόσκαιρους λόγους, όπως είναι οί επικείμενες προεδρικές εκλογές, αλλά κυρίως διότι θεωρούν ότι μία διευθέτηση του Κυπριακού θά μπουδσε να εξαλείψει τή σημαντικότερη ίσως έστία πού συντηρεί και τά άλλα προβλήματα μεταξύ των δύο ΝΑΤΟϊκών συμμάχων, Τουρκίας και

ΠΕΡΙΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Ἑλλάδας. Μιά τέτοια διευθέτηση θά μπορούσε νά προέλθει μόνο μετά από συνομιλίες καί συμφωνία τῶν δύο κοινοτήτων, καί κατά προέκταση μεταξύ τῆς Τουρκίας καί τῆς Ἑλλάδας.

Ἔτσι, καθώς καί οἱ δύο ὑπερδυνάμεις ἐμφανίστηκαν νά ἐννοοῦν τίς συνομιλίες, ὁ κ. Ντέ Κουεγιάρ κατήρτισε τίς προτάσεις πού ἀπό πολλούς χαρακτηρίστηκαν ὡς «τελευταία εὐκαιρία». Τελευταία εὐκαιρία, ὄχι βέβαια τόσο γιατί συμφωνοῦσαν οἱ δύο ὑπερδυνάμεις, ὅσο γιατί οἱ προτάσεις λάμβαναν ὑπόψη τὸ νέο δεδομένο, τὸ νέο πλεονέκτημα πού ἀπέκτησαν οἱ Τουρκοκύπριοι μέ τὴν ἀνακήρυξη ἀνεξάρτητου κράτους. Τὸ μπαλάκι δηλαδή ἔπεφτε καί πέφτει στοὺς Ἕλληνας καί τοὺς Ἑλληνοκύπριους, καθώς τὸ ἀντικείμενο τῶν συνομιλιῶν καί «τῆς οὐσίας» τῶν προτάσεων Ντέ Κουεγιάρ εἶναι κατά πόσο θά ἀποδεχτοῦμε, ὑπὸ τὴν πίεση τοῦ νέου τουρκοκυπριακοῦ «κράτους», τίς πάγιες τουρκοκυπριακές ἀπόψεις περί διζωνικῆς δικοινοτικῆς ὁμοσπονδίας (δηλαδή τελικά συνομοσπονδίας).

Ὅσοι μιλῶσαν λοιπὸν γιὰ «τελευταία εὐκαιρία» ἔχουν μᾶλλον δίκιο. Ἔτσι κι ἀλλιῶς οἱ ἀντίπαλοί τους στὴν πραγματικότητα δέν διαφωνοῦν τόσο μέ τὸ «τελευταία» ὅσο μέ τὸ «εὐκαιρία». Τελευταία πάντως εἶναι μέ τὴν ἔννοια ὅτι ἡ πορεία στὴν ὁποία βρέθηκε τὸ Κυπριακὸ ἀπὸ τὸ '74 καί μετὰ ὀλοκληρώθηκε μέ τὴν ἀνακήρυξη τοῦ «κράτους» τοῦ Ντενκτάς. Οἱ Ἑλληνοκύπριοι εἶναι ὑποχρεωμένοι ἢ νά συμβιβαστοῦν μέ βάση τίς προτάσεις Ντέ Κουεγιάρ, προκειμένου νά διατηρήσουν ἕνα ἐλάχιστο τῆς ἐνότητας τοῦ νησιοῦ, ἢ, ἐφόσον τίς ἀπέρριπταν, νά παρακολουθοῦν τὸν Ντενκτάς νά τραβᾶει τὸ δικὸ του δρόμο. Νέες διαπραγματεύσεις πάντως δέν θά δικαιολογοῦνταν στό μέλλον μιά καί στόν ὄριζοντα δέν εἶναι ὄρατό κάποιο νέο στοιχεῖο πού θά τίς προκαλοῦσε. Τὸ μόνο νέο στοιχεῖο πού θά μπορούσε νά προκύψει στό μέλλον θά ἦταν μιά πιθανὴ ἀπόφαση ἐνωσης τοῦ κατακτημένου τμήματος τῆς Κύπρου μέ τὴν Τουρκία (ὁπότε καί θά ἔπαυε νά ὑπάρχει ὁ ὁποιοσδήποτε λόγος γιὰ διακοινοτικές συνομιλίες), ἢ, βέβαια, μιά νέα πολεμικὴ ἀναμέτρηση πού θά ἄλλαζε τὸν σημερινὸ πολιτικὸ χάρτη τοῦ νησιοῦ.

Ἡ ἑλληνοκυπριακὴ πλευρὰ λοιπὸν δέν ἔχει παρά τίς ἀκόλουθες λύσεις μπροστά της: ἢ νά ἀποδεχθεῖ τὴν κατάσταση ὅπως διαμορφώθηκε ἀπὸ τὸ '74 καί μετὰ καί νά προχωρήσει σέ ἕνα συμβιβασμό, προκειμένου νά φύγουν τὰ τουρκικὰ στρατεύματα ἀπὸ τὸ νησί καί νά ἀποκατασταθεῖ ἔστω καί σέ πολὺ ὑψηλὸ ἐπίπεδο μιά κάποια ἐνότητα τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, ἢ νά ἐλπίζει σέ κάποιον πόλεμο. Ἡ πάλι, νά ἀφήσει τὰ πράγματα νά τραβοῦν τὸ δρόμο τους, βαυκαλιζόμενη ὅτι αὐτὴ δέν τὰ ἀναγνωρίζει καί ἐλπίζοντας ὅτι μέ χρόνια μέ καιροὺς ὄλο καί κάτω μπορεῖ νά συμβεῖ, ὄλο καί κάποια εὐκαιρία μπορεῖ

νά παρουσιαστεῖ. Πάντως, καινούριες διαπραγματεύσεις μέ τὴν παρούσα κατάσταση δέν ἐπρόκειτο νά γίνουν, οὔτε ὑπῆρχε περίπτωση ὁ Γ.Γ. τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν νά ὑποβάλει τίς φετινὲς προτάσεις του ἐκ νέου τοῦ χρόνου. Ἀλλά κι ἂν ἀκόμα ὑπῆρχε περίπτωση γιὰ νέες διακοινοτικές, τότε τὸ πλαίσιο τους θά ἦταν στό μέλλον ἀκόμα δυσμενέστερο γιὰ τὴν ἑλληνοκυπριακὴ πλευρὰ — στό Κυπριακὸ τὸ κάθε πέρυσι καί καλύτερα ἔχει γίνε πιά κανόνας.

Τώρα λοιπὸν πού ὁ Ντενκτάς φανέρωσε ὄλα του τὰ ὄπλα, μᾶς δίνεται ἡ «τελευταία» δυνατότητα νά ἀποδεχτοῦμε ἐκεῖνο πού οἱ Τουρκοκύπριοι ἀπὸ τὴν ἐξάρτηση ἐπεδίωκαν, καί στοὺς Ἑλληνοκύπριους φαινόταν κάποτε ἀδιανόητο. Πολλοὶ κατηγοροῦσαν τὴν «ἐνδοτικὴ» στάση τοῦ ΑΚΕΛ καί τοῦ Δημοκρατικοῦ Συναγερμοῦ ἀποδίδοντάς τιν ἐν τὴν ἐξάρτηση τῶν κομμάτων αὐτῶν ἀπὸ τίς δύο ὑπερδυνάμεις ἀντίστοιχα. Τὸ ἴδιο ἔγινε καί στὴν Ἑλλάδα σχετικὰ μέ τὴν ἐπίσης «ἐνδοτικὴ» στάση τοῦ ΚΚΕ καί τῆς Νέας Δημοκρατίας. Ὡστόσο, καί ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοὺς λόγους πού ὀδήγησαν τὸ κάθε κόμμα νά πάρει τὴ θέση πού πῆρε (δέν ἀμφισβᾶλλομε καθόλου ὅτι οἱ θέσεις τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης ἔπαιξαν ρόλο στὴ διαμόρφωση τῶν ἀπόψεων τοῦ ΚΚΕ, πού ἄλλωστε δέν μᾶς ἔχει συνηθίσει σέ «συνετὴ» ἀντιμετώπιση τῶν ἐξωτερικῶν θεμάτων) παρουσιάζεται σήμερα τὸ περιεργό φαινόμενο, τόσο στὴν Ἑλλάδα ὅσο καί στὴν Κύπρο, τὰ κόμματα τῆς ἀντιπολίτευσης, καί μάλιστα καί ἀπὸ δεξιὰ καί ἀπὸ ἀριστερά, νά εἶναι ὑπὲρ τοῦ «ἀντιδημοφίλου» συμβιβασμοῦ, τὴν ὥρα πού τὰ κεντρὰ κυβερνῶντα κόμματα ἐμφανίζονται ἀνένδοτα καί ἀσυμβίβαστα.

Ἡ Κύπρος ἀποφασίζει καί ἡ Ἑλλάς ἀπλῶς συμπαρίσταται, φώναζε τὸ ΑΚΕΛ καί ἐπαναλάμβανε τὸ ΚΚΕ. Εἶναι ἀνακόλουθο στόχος μας νά εἶναι ἡ ἀνεξάρτητη κρατικὴ ὑπόσταση τῆς Κύπρου καί τὴν ἴδια ὥρα νά φερόμαστε ὡς φερέφωνα τῆς Ἑλλάδας. Τὴν ἴδια στιγμὴ ὁ κ. Κυπριανοῦ διόρθωσε: ἡ Κύπρος ἀποφασίζει, ἀλλὰ ἀφοῦ πρῶτα συμβουλευτεῖ τὴν Ἑλλάδα. Πού σημαίνει μεταφρασζόμενο: ἡ Ἑλλάδα ἀποφασίζει, ἀφοῦ βέβαια συμβουλευτεῖ τοὺς Κυπρίους, καί οἱ Κύπριοι ἀνακοινῶνουν τίς ἀποφάσεις. Δέν εἶναι ἐξἄλλου δυνατόν, τὴν ὥρα πού ὁ Ντενκτάς σπηρίζεται στὴν Τουρκία, οἱ Ἑλληνοκύπριοι νά μὴ σπηρίζονται στὴν Ἑλλάδα.

Καί οἱ δύο ἔχουν δίκιο. Σέ μιά κρίσιμη μεταβατικὴ στιγμὴ ὅπως αὐτὴ, ὅπου οἱ διαπραγματεύσεις ἀφοροῦν τὴν αὐριανὴ ἀνεξάρτητη κρατικὴ ὑπόσταση τῆς Κύπρου, τὸ ΑΚΕΛ, ἐπειδὴ θέλει τίς διαπραγματεύσεις, μιλάει ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς ἐπιτυχίας τους, ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς αὐριανῆς ἀνεξάρτητης Κύπρου. Ὁ Κυπριανὸς, ὁ ὀπίσος στὴν πραγματικότητα δέν θέλει νά ἐνδώσει στὴ δικοινοτικὴ, διζωνικὴ ὁμοσπονδία, μιλάει ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς ἀπο-

τυχίας τῶν διαπραγματεύσεων, ἀπὸ τὴ σκοπιὰ ἐνὸς αὐριο ἴδιου μέ τὸ σήμερα καί τὸ χθές. Μέ Ἑλληνοκύπριους προσδεδεμένους στὴν Ἑλλάδα καί Τουρκοκύπριους στὴν Τουρκία.

Τὰ ἴδια ἀκριβῶς συνέβησαν καί στὴν Ἑλλάδα μέ τὴ διαμάχη Μαρούδα — ΚΚΕ. Ἡ ἀντίληψη τῶν κυβερνῶντων κεντρῶων εἶναι ἡ ἴδια ὅπως πρὶν ἀπὸ εἴκοσι χρόνια. Ἡ Κύπρος εἶναι τὸ παιδί τῆς Ἑλλάδας καί θά ἀκολουθεῖ κατὰ γράμμα τίς ἐντολές της. Κι ἂν σήμερα ἐπιδιώκουμε τὴν ἀνεξαρτησία, αὐτὸ ἐντάσσεται στό πλαίσιο τῆς πολιτικῆς τακτικῆς. Ἀπώτερος στόχος καί ὄνειρο ἡ Ἐνωσις. Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ὄνειρο ἐπιβάλλει νά μὴ διακόψει ποτέ ἡ Κύπρος τοὺς δεσμοὺς ἐξάρτησής της ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ πολιτικὴ.

Τελικά, ὅπως ἀποφασίστηκε στὴν Ἀθήνα καί ἀνακοινώθηκε στὴν Κύπρο, οἱ Ἑλληνοκύπριοι ἔκαναν ἀποδεκτὴ τὴ διαδικασία Ντέ Κουεγιάρ. Ἀλλὰ αὐτὸ δέν εἶναι τὸ κύριο, δέν σημαίνει πολλά. Ἡ ἑλληνοκυπριακὴ πλευρὰ ἦταν περίπου ὑποχρεωμένη νά ἀποδεχθεῖ τὴ διαδικασία πού πρότεινε ὁ Γ.Γ. τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, ἀλλίως κινδύνευε νά χαρακτηριστεῖ ἀνένδοτη, σέ ἀντίθεση μέ τὴν «καλὴ θέληση» πού ἐπέδειξαν οἱ Τουρκοκύπριοι. Πολὺ μεγαλύτερη σημασία ἔχουν οἱ ἐπιφυλάξεις πού διατυπώθηκαν στὰ ἐπιτῆς οὐσίας, οἱ διαφορῆς τὸν Κυπριανὸν μέ τοὺς Κληρίδη — Παπαϊωάννου καθώς καί τοῦ ΠΑΣΟΚ μέ τὴ Νέα Δημοκρατία καί τὸ ΚΚΕ, διαφορῆς οἱ ὁποῖες δείχνουν ὅτι ἐπὶ τῆς οὐσίας τῆς προτεινόμενης λύσης τοῦ Κυπριακοῦ ὑπάρχουν τόσο στὴν Κύπρο ὅσο καί στὴν Ἑλλάδα δύο γραμμές. Μία πού «θέλει» καί μία πού «δέν θέλει».

Ἡ οὐσία λοιπὸν βρίσκεται στὰ λόγια τοῦ κ. Παπανδρέου, ἀξιοῦ ἐπίγονου τοῦ ἀνέκαθεν μεγαλοϊδεατικοῦ κεντρῶου χώρου. «Πάγια θέση τῆς Ἑλλάδας ὡς μητρὸς τῆς ἐλληνισμοῦ...». Κανείς βέβαια δέν παραγνωρίζει τὸ γεγονός ὅτι τὴν εὐθὺνη γιὰ ἕνα συμβιβασμὸς τὸν Κυπριακὸ τὴν φέρει ἡ κυβέρνησις ὅτι ὡς ἐκ τούτου αὐτὴ θά εἶναι ὑπόλογη στὰ μάτια τοῦ κόσμου κι ὄχι τὰ κόμματα τῆς ἀντιπολίτευσης, ὅσο κι ἂν κρατοῦν «ἐνδοτικὴ» στάση. Ὡστόσο, καί ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἴσως γιὰ πρώτη φορὰ δέν ἔχει νά φοβᾶται τίποτα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ἀντιπολίτευσης, εἶναι καιρὸς νά ἐννοήσῃ ἡ κυβέρνησις — καί νά δώσει καί στόν κόσμο νά καταλάβῃ — ὅτι στὴν Κύπρο, σφῆνα μέσα στὴν κοιλιὰ τῆς Τουρκίας, καμιά λύση δέν εἶναι βιώσιμη οὔτε εἶναι δυνατόν νά ὑποστηριχθεῖ δυναμικὰ ἀπὸ τὴ μακρινὴ Ἑλλάδα, ἂν δέν εἶναι ἀποδεκτὴ καί ἀπὸ τὴν Τουρκία. Αὐτὸ ἴσχυε τὸ 1953 καί ἴσχυει πολὺ περισσότερο σήμερα, πού τουρκικὰ στρατεύματα βρίσκονται στό νησί.

Οἱ Τουρκοκύπριοι ἀπάντησαν κι αὐτοὶ θετικὰ στὴ διαδικασία Ντέ Κουεγιάρ, ἴσως γιὰ νά μὴν φανοῦν ἀνένδοτοι, ἴσως

ΠΕΡΙΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

γιατί προδικάζουν μιάν έτσι κι άλλιώς διαφωνία στά «έπί τής οδού». Ίσως όμως μιά και έχουν δλοκληρώσει τήν τελευταία τους στρατηγική κίνηση στό Κυπριακό και τώρα ήρθε ή ώρα τής συγκομιδής νά προτιμήσουν πέντε και στό χέρι παρά δέκα και καρτέρι. Ουδέεις γνωρίζει ποιές είναι πραγματικά οι διαθέσεις τους κι έτσι κι άλλιώς τό μπαλάκι είπαμε πώς είναι από τή μεριά τών Έλληνοκυπρίων. Ύν δέν θελήσουν νά δοκιμάσουν, ή σημερινή όψη του Κυπριακού δέν πρόκειται νά αλλάξει παρά μόνο μετά από πόλεμο. Καί αναρωτιέται βέβαια κανείς προς ποιά κατεύθυνση θά αλλάξει τότε.

Μητσοτάκης ό Κρής

«Ή ήγεσία του κ. Άβέρωφ συνεδέθη μέ τήν στρατεύσειν τής ψυχής τών πολιτών που ταυτίζουσι τήν παρουσίαν του κόμματος μέ τό γενικόν του τόπου συμφέρον... Ό παραιτηθείς από τήν ήγεσία άρχηγός ανεπείρωσε τό λαϊκόν φρόνημα μετά τήν έκλογικήν άποτυχίαν πρό τριών ετών. Ένεπνευσε τήν αγωνιστικήν διάθεσιν. Έπορεύθη τόν δρόμον που δικαίωσι τήν ύπαρξιν και τήν λειτουργίαν τών κομμάτων». Ή εγγλωττη αυτή παράγραφος από τήν όμιλία του κ. Κ. Παπακωνσταντίνου μετά τήν παραίτηση Άβέρωφ, καθιστά μάλλον περιττό νά επαναλάβουμε όσα γράψαμε σέ προηγούμενα τεύχη για τήν άλλαγή ήγεσίας στή Νέα Δημοκρατία.

Έπί Άβέρωφ έπιτεύχθηκε ή ανασύνθεση τής άποδιοργανωμένης Νέας Δημοκρατίας σέ όλα τά επίπεδα. Άκόμα και όργανωτικά. Τό 38% δέν είναι ποσοστό μιάς παρακμάζουσας παράταξης — κι άς έπιμένει ό κ. Παπανδρέου. Ό κ. Άβέρωφ ήταν ό κατεχοχήν έκφραστής τής παραδοσιακής συντηρητικής ιδεολογίας και ιστορίας, γι' αυτό και ήταν ίσως ό μόνος που θά μπορούσε νά αναδιοργανώσει τήν παράταξη τους εκκινώντας από τίς πιο άκραιφείς ιδεολογικές άφετηρίες τής. Άλλά άκριβώς αυτό του τό προσόν είναι και τό μειονέκτημά του. Έπί Άβέρωφ ή Νέα Δημοκρατία επανέκτησε τίς ρίζες και τόν κυρίως κορμό τής του 38% σέ διάταξη μάχης. Όμως για νά ανθίσει τό δέντρο, για εκείνο τό 2-3% τών όνομαζόμενων κεντρών ψηφοφόρων που χρειάζονται στό κόμμα αυτό για τήν έξουσία, ό κ. Άβέρωφ ως έκφραστής άκριβώς τών ριζών τής παράταξης του, δέν ήταν κατάλληλος.

Ός έδω καλά: ό κ. Άβέρωφ — ένα και στό χέρι — έπρεπε νά φύγει. Όμως τότε κάποιος θά έπρεπε νά πάρει τή θέση του. Στους ήγετικούς κύκλους τής Νέας Δημοκρατίας επικράτησαν είτε οι προσωπικές φιλοδοξίες είτε οι μισές σκέψεις. Διότι αν ό κ. Άβέρωφ έδειξει τά όρια του, αυτό δέν σημαίνει ότι τά όρια τών έπίδοξων διαδόχων του είναι τουλάχιστον ίσα αν δ-

χι ευρύτερα. Μόνο που αυτοί δέν τά έχουν δείξει άκόμα, πράγμα που έπιτρέπει στήν παράταξη τους νά έλπίζει.

Γράψαμε παλαιότερα ότι και για λόγους συνοχής του κόμματος αλλά και για λόγους πρακτικούς — άλλιώς όλοι οι έπίδοχοι δελφίνοι θά έπρεπε νά ένωθούν υπό κοινό άρχηγό — ό κ. Άβέρωφ πιεζόταν νά παραιτηθεί οικειοθελώς. Παρότι ή όμάδα Άβέρωφ ήταν ή σχετικώς πλειοψηφούσα μέσα στήν Κ.Ο. του κόμματος, οι αντίπαλοι σχηματισμοί (Στεφανοπουλικοί, Ραλλικοί, Μπουτικοί, Μητσοτακικοί, ανανεωτικοί κ.λπ.) συνέπιπταν — και έπομένως πλειοψηφούσαν — σέ μία μόνο άρνητική έπιδίωξη: νά φύγει ό Άβέρωφ. Ό κ. Άβέρωφ, άπ' ό,τι φαίνεται, δέν τράβηξε τό πράγμα στά άκρα. Ύν έπέμενε νά παραμείνει άρχηγός, τότε μόνο αν οι υπόλοιποι ένώνονταν — πράγμα άδύνατο — θά μπορούσαν νά τόν ρίξουν. Παραιτήθηκε όμως «οικειοθελώς», ίσως και από ευθιξία, από τή στιγμή που γνώριζε ότι είναι περισσότεροι εκείνοι στήν Κοινοβουλευτική Όμάδα που δέν τόν θέλουν, από αυτούς που τόν θέλουν.

Ό κ. Μητσοτάκης — που, αν έθετε ύποψηφιότητα και ό κ. Άβέρωφ, θά έπαιρνε λιγότερους ψήφους τόσο από αυτόν όσο και από τόν κ. Στεφανόπουλο — διέγνωσε καλύτερα από τόν κ. Στεφανόπουλο τήν κατάσταση και έπωφελήθηκε από τίς άβερωφικές ψήφους. Αυτό και μόνον τό γεγονός, όπου σύν τοίς άλλους αυτός, ό προερχόμενος από τόν κεντρικό χώρο, τό «ξένο σώμα», κατάφερε νά προσεταιριστεί τους πιο σκληροπυρηνικούς βουλευτές, δίνει τό μέτρο τής ευελιξίας του και τής όξυδερκειάς του ως πολιτικού.

Άπό τήν άλλη, ό κ. Στεφανόπουλος, ό παραδοσιακός, τό σπλάγχο τής παράταξης του, ύποστηρίχθηκε τελικά — παρότι ό ίδιος δέν ταυτίζεται ιδεολογικά με αυτούς — από τους λεγόμενους ανανεωτικούς, νεοφιλελεύθερους κ.λπ.

Αυτή ή «ιδεολογική χροιά» στή διαμάχη για τήν έκλογή του άρχηγού έκρινε τελικά και τό αποτέλεσμα. Ή Νέα Δημοκρατία παραμένει κόμμα συντηρητικό - λαϊκό (παρακαλώ νά μήν παρεξηγηθεί ό όρος), όπως περίπου όλα τά ευρωπαϊκά συντηρητικά κόμματα, και όχι νεοφιλελεύθερο άγγλοσαξονικού τύπου. Αναμετρήθηκαν λοιπόν οι δύο αυτές κατευθύνσεις κατά τή διάρκεια τής έκλογής, όπου ή πλειοψηφία δέν θέλησε νά αφήσει τους «ανανεωτικούς» νά πάρουν τό πάνω χέρι, πράγμα που θά γινόταν αν είχε έκλεγεί ό κ. Στεφανόπουλος, που εκ τών πραγμάτων ταυτίστηκε με αυτούς.

«Είμαστε υπέρ τής έλευθερίας και τής κοινωνικής δικαιοσύνης. Τόση έλευθερία, όση είναι δυνατή. Τόση παρέμβαση, όση είναι αναγκαία... Τό κόμμα μας είναι και παραμένει κόμμα του λαού χωρίς ταξικές προκαταλήψεις και μισαλλοδοξίες. Ή Ν.Δ. είναι τό πραγματικό κόμμα του αγρότη, του εργάτη, του ύπαλλήλου, του βιοτέχνη. Τό έχει άποδείξει ή πολιτική τής. Και

θά τό άποδείξει περισσότερο στό μέλλον. Πιστεύουμε στήν ίσορροπία και συνεργασία τών κοινωνικών δυνάμεων. Και δέν επιδιώκουμε τήν ανύψωση τής μιάς μέ τήν καταστροφή τής άλλης». Ό πολιτικός κ. Μητσοτάκης έδωσε τό στίγμα του στήν έπινίκια όμιλία του. Σέ αντίθεση με τους λάτρεις τής καθαρής οίκονομίας, και μάλιστα χάριν αυτής, αυτός δέν χάνει από τό όπτικό του πεδίο τήν κοινωνία.

Άλλά ή «πολυδιάσπαση» τής διαδικασίας για τήν άποχώρηση του κ. Άβέρωφ και τήν άνάδειξη νέου άρχηγού, ένα πράγμα δέν έγγυάται. Ότι με τόν κ. Μητσοτάκη ή Νέα Δημοκρατία έχει περισσότερες πιθανότητες για τήν έξουσία από ό,τι με τόν κ. Άβέρωφ. Τό ίδιο βέβαια θά συνέβαινε και με τόν κ. Στεφανόπουλο, ό όποιος σύν τοίς άλλους δέν έπεισε ότι έχει άνάστημα άρχηγού.

Ό κ. Μητσοτάκης από τήν άλλη έχει δυνατότητα πολυσυλλεκτική, έχει ικανότητες, αλλά φέρει πολιτικά στίγματα περίπου ανεξίτηλα: εκείνο τής άποστασίας, κι ότι ό κόσμος δέν τόν εμπιστεύεται. Έτσι παρ' όλες τίς ικανότητές του είναι άμφίβολο αν θά τραβήξει περισσότερους προς τό κόμμα του από όσους θά διώξει.

Ήδη ό κ. Μητσοτάκης άπολογήθηκε ραδιοφωνικώς για τό παρελθόν του, για τήν άποστασία, στήν κ. Ρεζάν. Κι αν θέλει πράγματι νά έχει κάποιες έλπίδες, θά πρέπει νά δικαιολογήσει τή στάση του τό 1965. Δέν είναι δά και δύσκολο. Άρκεί νά επαναλάβει τίς άπόψεις Καραμανλή, νά πεί δηλαδή ότι τά πράγματα ξφταναν τότε στα άκρα, ότι ό ίδιος διείδε τήν έπερχόμενη δικτατορία και προσπάθησε νά σώσει τήν κατάσταση. Τό θέμα είναι ότι όσο καλά και νά τά πεί, σέ λίγους — άκόμα και σέ δεξιούς — θά πέσει ευκολο νά πιστέψουν ότι ή αίτία τής άποστασίας δέν ήταν ή φιλοδοξία του νά γίνει πρωθυπουργός.

Ό κ. Παπανδρέου εξάλλου πέρασε κιόλας στήν άντεπίθεση. Άπό τή Θεσσαλονίκη τόν άποκάλεσε «Έφιάλη», μάς θύμισε τό 1965, και καταφέρθηκε κατά τής Κοινοβουλευτικής Όμάδας τής Νέας Δημοκρατίας που χωρίς νά συμβουλευτεί τή βάση του κόμματος εξέλεξε τέτοιο άνθρωπο. Βρήκε ευκαιρία δηλαδή ό πρωθυπουργός νά άπομονώσει τόν κ. Μητσοτάκη από τή βάση του κόμματος και νά προσπαθήσει νά τραβήξει δεξιούς. Καί μάλιστα γρήγορα γρήγορα, μιά μέρα μετά τήν έκλογή Μητσοτάκη, όπου οι όπαδοί τής Νέας Δημοκρατίας είναι άκόμα σαστισμένοι, αναποφασιστοι, δέν έχουν άκόμα ταυτιστεί με τό νέο άρχηγό τους, όποτε οι κατηγορίες εναντίον του περνάνε πιο εύκολα.

Ίσως ή Ν.Δ. αναπολήσει τήν εποχή Άβέρωφ. Ένα όμως είναι σίγουρο: ότι ό κ. Μητσοτάκης δίνει τήν ευκαιρία στον κ. Παπανδρέου νά κατεβάσει τό επίπεδο τής πολιτικής ζωής ένα σκαλί παρακάτω. Κι ότι τόν κ. Παπανδρέου θά άκολουθήσει σύντομα και ό κ. Μητσοτάκης.

Στιγμαία

Τό ΥΧΟΠ μέ καλεῖ σέ διάλογο

Ἐπιτέλους σ' αὐτόν τόν τόπο, ἀρχίζει ὁ διάλογος μέ τό λαό. Ἐγκαινιάζεται μέ ἀνοιχτή συγκέντρωση πού γίνεται στό χῶρο τοῦ πρώτου γυμνασίου Μενιδίου. Καί ἐπονται διάλογοι πολλοί.

Δηλώνω ρητά ὅτι εἶμαι κατά τοῦ διαλόγου μαζί μου. Διότι, πρῶτον, ἂν σκοπός εἶναι νά ἐνημερωθῶ γιά τά θέματα πού χειρίζεται τό ΥΧΟΠ, εἶμαι στήν εὐχάριστη θέση νά πληροφορήσω τό ὑπουργεῖο καί τόν ρέκτη ὑπουργό του ὅτι γνωρίζω τί ἀποτελέσματα ἔχει ἐπιτύχει τό ὑπουργεῖο στήν περιοχή μου.

Ξέρω ἐκ πείρας, γιά παράδειγμα, ὅτι «ἔχει σταματήσει ἡ ἐπιδείνωση τῆς ἀτμοσφαιρικής ρύπανσης» στήν πόλη μου, ὅτι «γενικά ἐπιτεύχθηκε ἀνάσχεση τῆς κρίσης πού μάλιστα τό λεκανοπέδιό μου, ὅπως εὐστοχα εἶπε προχθές ὁ κ. Τρίτσης. Γι' αὐτό καί δέν χρειάζομαι τίς προτροπές του νά μή λέω πλέον «πόλη ἐφιαλτική» καί «τσιμεντοῦπολη». ἐγώ ἤδη στούς γνωστούς μου μιλάω γιά μενεξεδένια πολιτεία.

Δεύτερον ἂν σκοπός εἶναι νά μάθει ὁ ὑπουργός ποιά εἶναι τά προβλήματα μου, τά ξέροι γιατί μοῦ τά ἀπαρίθμησε ἀναλυτικά ὁ ἴδιος τοῦς τελευταίους μήνες του 1981.

Διαφωνῶ λοιπόν μέ τόν ἐνλόγω διάλογο ἐπειδή, ἂν τό ἴπασε καλά τό αὐτί μου ἀπό τήν τηλεόραση, ὁ σκοπός τοῦ κ. Τρίτση εἶναι «ὁ διάλογος μέ τό λαό νά ἐξεληχθεῖ σέ μονόλογο τοῦ λαοῦ». Γιατί ἐγώ, ξέρετε, εἶμαι ὑπέρ τοῦ διαλόγου.

Πολιτιστική ἀντιδικία ΠΑΣΟΚ — ΚΚΕ

Σέ συνέδριο πού πραγματοποιοῖσε τήν περασμένη Δευτέρα ἡ ΠΟΘΑ (Πανελλήνια Ὀμοσπονδία Θεάματος— Ἀκροάματος), ὅπου ἐκλέχθηκε καί τό νέο διοικητικό της συμβούλιο μέ πρώτη δύναμη τήν ΕΣΑΚ καί δεύτερη τήν ΠΑΣΚΕ, ζητήθηκε μεταξύ ἄλλων ἡ «ἀποκέντρωση τῶν μέσων μαζικῆς ἐνημέρωσης», «ἡ δημιουργία τριῶν ἀκόμα σταθμῶν Βόρειας-Κεντρικῆς-Νότιας Ἑλλάδας», «ἡ κατάργηση τῶν ξένων διαφημίσεων μέ τήν παράλληλη παρουσίαση τῶν νέων ἐλληνικῶν προϊόντων μόνο», «ὁ ἐξελληνισμός τοῦ προγράμματος σέ ποσοστό 75%-80%» καί ἄλλα παρεμφερή.

Καταλαβαίνουμε βέβαια γιατί ἡ ΠΟΘΑ κόπτεται γιά τά ἐλληνικά προϊόντα, ἀφοῦ τά εἰσαγόμενα συνοδεύονται συνήθως καί ἀπό εἰσαγόμενο διαφημιστικό φιλμάκι. Καταλαβαίνουμε ἀπολύτως τί δουλειές θά ἀνοίξουν ἐφόσον ἰκανοποιηθεῖ τό αἶτημα τῆς ΠΟΘΑ γιά «διασφάλιση τῆς ἐλληνικότητας τῆς τηλεόρασης καί τοῦ ἐθνικοῦ πολιτισμοῦ», ὅποιοι κι ἂν εἶναι αὐτός, καί μάλιστα σέ ποσοστό 75 ὡς 80%.

Ἡ παρευρισκόμενη κ. Μερκούρη ὁμως, ἔχοντας μόλις ἐπιστρέψει ἀπό Ἰαπωνία — Κίνα, δέν φάνηκε νά καταλαβαίνει:

«Εἶχα τήν ἀπαίτηση ν' ἀναγνωρίσετε καί νά διακηρύξετε ὅτι σέ λιγότερο ἀπό τρία χρόνια μέσα ἀπό τά ἐρείπια ὀρθώθηκε μιά Ἑλλάδα ἐντιμη, περήφανη, δημιουργική, μέ ἐμπιστοσύνη στίς πολιτιστικές τῆς ρίζες, ἀποφασισμένη νά ἀξιοποιήσει τίς πλούσιες φλέβες του λαοῦ τῆς», δήλωσε.

«Οἱ διαφωνίες μεταξύ καλλιτεχνῶν καί ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ, γενικεύομενες, καταντοῦν παραγνώριση του κοσμογονικοῦ ἔργου τῆς Ἀλλαγῆς στόν πολιτιστικό τομέα...», συνέχισε.

Ὁ καθένας τόν πόνο του δηλαδή. Φαίνεται μάλιστα ὅτι ἡ ἀναντιστοιχία ἀνάμεσα στούς πόθους τῆς βάσης τοῦ ΚΚΕ καί τῆς κυβέρνησης τοῦ ΠΑΣΟΚ εἶναι πλήρης, μιά καί στό αἶτημα γιά διασφάλιση τῆς ἐλληνικότητας τῆς τηλεόρασης καί τοῦ ἐθνικοῦ πολιτισμοῦ ἡ κ. Μερκούρη ἀνταποκρίθηκε ὑποσχόμενη ὅτι θά ἐνισχύσει τόν Καραγκιόζη...

Ἐμεῖς πάντως ὑποστηρίζουμε τό αἶτημα τῆς ΠΟΘΑ, γιατί τίς μέρες τῶν ἀπεργιῶν τῆς θά μειωθεῖ τό τηλεοπτικό πρόγραμμα κατά 75-80%. Χώρα πού θά γλιτώσουμε κι ἀπό τίς διαφημίσεις.

Μπανάνες ἀρμοδιότητας Γούντι Ἄλεν

Διαμάχη ἔχει ξεσπάσει ἀνάμεσα στά συναρμόδια ὑπουργεῖα Ἐμπορίου καί Γεωργίας σχετικά μέ τήν εἰσαγωγή ἢ μή μπανάνας στήν ἐλληνική ἀγορά. Καί τό μέν Ἐμπορίου ἐπιδιώκει τήν εἰσαγωγή γιά νά ρίξει τίς διογκωμένες τιμές τῶν φρούτων στήν ἀγορά, τό δέ Γεωργίας ἀντιτίθεται προκειμένου νά προστατευθεῖ ἡ ἐγχώρια παραγωγή φρούτων.

Θυμόμαστε ὅτι ἡ εἰσαγωγή μπανάνας ἦταν καί τότε, στά χρόνια τῆς δεξιᾶς, τό ἀπόλυτο ὄπλο δταν ἀνέβαιναν οἱ τιμές τῶν ὀπωροκηπευτικῶν. Παραμένει τό ἴδιο καί σήμερα μετά ἀπό τόσες μάχες «τοῦ τελάρου», τῆς λαχαναγοράς, τῶν συνεταιρι-

σῶν, δομικές ἀλλαγές καί πάει λέγοντας. Μέ μόνη διαφορά ὅτι ἐπί ΠΑΣΟΚ ὑπάρχουν μεγαλύτερες ἀντιστάσεις γιά τήν εἰσαγωγή τῆς, μιάς καί εἴμαστε ὑπέρ τῆς αὐτοδύναμης ἀνάπτυξης.

Δυσεφάρμοστες ἐξαγγελίες

«Δύσκολη ἡ ἐφαρμογή τοῦ θεσμοῦ τῆς ἐπιταγῆς» πού πρῖν μερικὸς μῆνες εἶχε ἐξαγγεῖλει ὁ ὑπουργός Ἐθνικῆς Οἰκονομίας Γερ. Ἀρσένης, διαβάζουμε στά ΝΕΑ. «Ἡ εἰσαγωγή τοῦ συστήματος ἀπαιτεῖ πρόσθετο ἠλεκτρονικό ἐξοπλισμό στίς τράπεζες, ἴσως καί πρόσληψη προσωπικοῦ».

«Ἐνα ἄλλο μέτρο γιά τή διευκόλυνση τῶν συναλλαγῶν πού εἶχε ἐξαγγεῖλει ὁ κ. Ἀρσένης, ἦταν καί ἡ αὐτόματη πληρωμή τῶν λογαριασμῶν ΔΕΗ καί ΟΤΕ, ἀλλά καί τό σύστημα αὐτό προϋποθέτει τήν ὑπαρξη τραπεζικῆς κατάθεσης καί τήν ἔγκριση τοῦ ἀποταμιευτῆ νά ἐξοφλεῖται ἡ ὀφειλή του στή ΔΕΗ καί τόν ΟΤΕ αὐτόματα ἀπό τό λογαριασμό του στήν τράπεζα.

Προϋποθέτει ἀκόμη καί τήν ἀνάλογη ὀργάνωση τῶν τραπεζῶν καί τῶν ἀρμόδιων ὑπηρεσιῶν τῶν δύο ὀργανισμῶν», προσθέτει ἡ ἔφημεριδα καί καταλήγει: «Ἄν ἡ «ἀχρήματη» κοινῶν, ὅπως λέγεται μιά οἰκονομία ὅπου δέν χρησιμοποιεῖται τό ρευστό χρήμα στίς συναλλαγές, ἔχει προχωρήσει στίς πλούσιες καί ἀνεπτυγμένες χώρες, στήν Ἑλλάδα φαίνεται ὅτι θά ἀργήσει ἀκόμη νά ἐμφανιστεῖ καί, πάντως, δέν πρόκειται νά γίνει εὐρύτερα ἀποδεκτὴ ἂν δέν ἀναπτυχθεῖ πρῶτα ἡ σχετικὴ συνείδηση στό κοινό».

Ἐμεῖς μένουμε μέ ὀρισμένες ἀπορίες: Γιατί ἄραγε ἐξήγγειλε ὁ κ. Ἀρσένης τό μέτρο, δταν δέν εἶναι διαθεμιμένος οὔτε καν προσωπικό νά προσλάβει γιά νά τό ὑλοποιήσει; Καί πῶς θά ἀναπτυχθεῖ ἔτσι «ἐξ οὐρανοῦ» ἡ σχετικὴ συνείδηση στό κοινό, δταν καμιά δημόσια ὑπηρεσία, ὁ ΟΤΕ, ἡ ΔΕΗ, ἡ Ἐταιρεία Ὑδρεύσεως, ἡ Τροχαία δέν διατηροῦν κάποιο λογαριασμό στίς τράπεζες, ὅπου θά μπορούσαν οἱ πολῖτες νά πληρώνουν τίς μόνιμες καί ἐκτακτες ὀφειλές τους; Ὅταν εἰσαι ἀναγκασμένος νά πᾶς στό Δημόσιο Ταμεῖο γιά νά πληρώσεις, εἶναι φυσιολογικό νά πηγαίνει ὁ νοικάρης κάθε μήνα στό σπίτι τοῦ ἰδιοκτήτη γιά νά τοῦ δώσει τό νοίκι, ἀντί νά τοῦ τό καταθέσει στήν Τράπεζα, γιατί τίποτα δέν ὑποχρεώνει εἶτε τόν ἔναν εἶτε τόν ἄλλο νά διατηροῦν ἐκεῖ κάποιο λογαριασμό.

Τελικά μᾶς κοροϊδεύει ὁ κ. Ἀρσένης μέ κείνους τοῦς μαζιμαλισμούς περὶ «αὐτόματης» πληρωμῆς τοῦ ΟΤΕ καί τῆς ΔΕΗ, ἢ μῆπως στό μεταξύ ἀντέδρασαν οἱ διάφο-

Στιγμιαία

ροι συμβεβλημένοι πράκτορες ΠΡΟ-ΠΟ, οι οποίοι ως γνωστόν έναντι δέκα δραχμών αναλαμβάνουν να εξυπηρετούν το πανελλήνιο στις συναλλαγές του με τις δημόσιες επιχειρήσεις;

«Μή φοβάσαι τό κίτρινο νέφος»

Κίτρινο νέφος ξεπηδάει από την καπνοδόχο της ΑΕΕ Χημικών Προϊόντων και Λιπασμάτων και την περασμένη βδομάδα είχε αναστατωθεί όλο το Κερασίνι. Ο δήμαρχος του κ. Σαράφογλου ζητά να μεταφερθεί τουλάχιστον το τμήμα δεξέων του εργοστασίου, ενώ στη μάχη μπήκε και ο δήμαρχος Δραπετσώνας, προφανούς πολιτικής τοποθέτησης, που μάς ζητά «να μην ξεχνάμε τα τόσα θετικά βήματα που έχουμε κάνει για την καταπολέμηση της ρύπανσης».

Οι εκπρόσωποι της εταιρείας δήλωσαν ότι το νέφος «μπορεί να μάς φάνηκε κίτρινο γιατί έχει σημασία ή οπτική γωνία από όπου κινηματογραφήθηκε. Ίσως ο ήλιος να βρισκόταν σε τέτοια θέση που να έδινε αυτή την απόχρωση».

Στόν αγώνα για την επιστημονική εξήγηση αυτού του περιεργου φαινομένου μπήκε αργότερα και το ΥΧΟΠ που σε σχετική ανακοίνωση τόνιζε ότι «τό κίτρινο νέφος οφείλεται σε αδεξιμένη εκπομπή υδρατμών και καυσαερίων».

Τόν καιρό της δικτατορίας υπήρχε αναρτημένο έξω από το αμφιθέατρο της Φυσικομαθηματικής Θεσσαλονίκης ένα τεράστιο πανό με τό εξής περιεχόμενο: «Μή φοβάσαι την ατομική βόμβα. Γνωρίζουμε για αυτήν περισσότερα από όσα για ένα από κρυολόγημα».

Οι οργανισμοί του δημοσίου

Έχουν περάσει μερικές εβδομάδες. Τώρα όμως που η φεινική περίοδος του στίβου λήγει και έρχεται εποχή προετοιμασίας και περισυλλογής, τώρα λοιπόν μάς ξανάρθαν στό νοῦ τό πικραμένα λόγια του κ. Κίμωνα Κουλούρη, γνωστού κυρίως από τη στοργή του για τόν λαϊκό άθλητισμό και από τίς συμμετοχές του σε λαϊκούς γύρους της Αθήνας. Είχε πεί λοιπόν λακωνικά ο Γενικός Γραμματέας Άθλητισμού μόλις φτάσαν τά μαντάτα από τό Λός Άντζελες ότι άποκλείστηκε ή Βερούλη: «Είμαι φοβερά στεναχωρημένος. Της είχαμε

δώσει ό,τι μάς ζήτησε. Δέν άρκοῦν τά μεγάλα λόγια και οι φιλοδοξίες, χρειάζονται και έργα».

Ο επίσημος χρηματοδότης του ελληνικού πρωταθλητισμού μάς λέει λοιπόν, σχεδόν ωμά: Πλήρωσα καλά, αλλά δέν πήρα τίποτα· επένδυσα σε μετάλλιο και μου βγήκε φούσκα· έξηπατήθην· τά λεφτά μου πίσω.

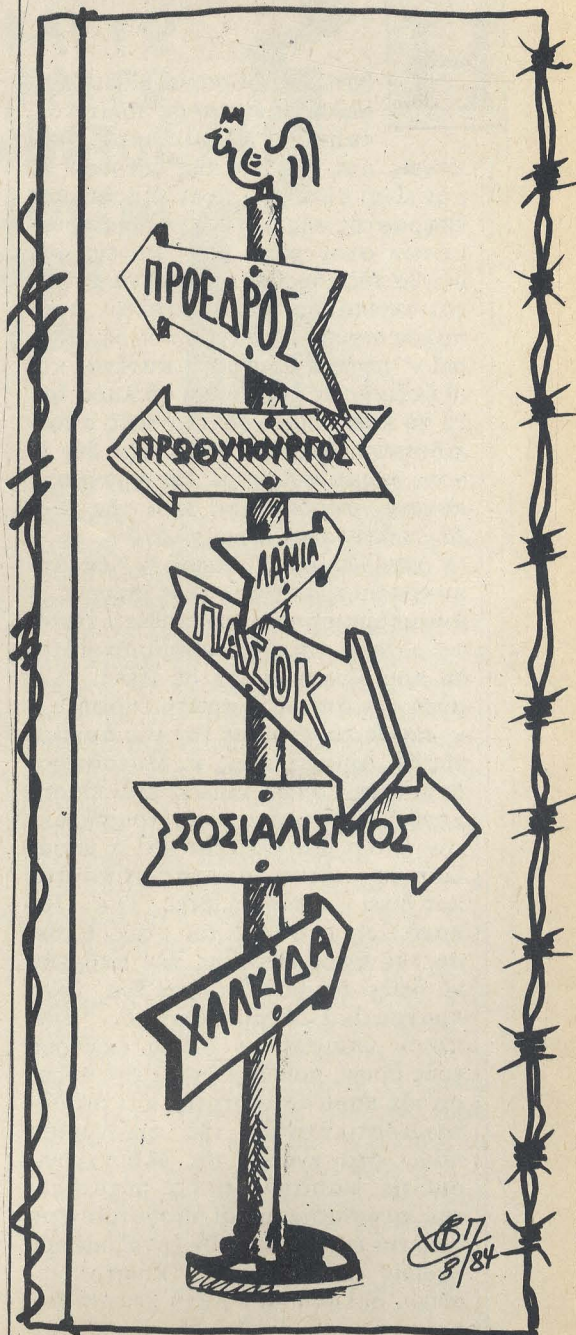
Όλοι γνωρίζουμε ότι υπάρχει ένας και μοναδικός τρόπος ώστε ο κ. Κουλούρης να δει τά λεφτά του (;) να άποδίδουν. Και πολλοί πρωταθλητές μας άλλωστε — για άλλους έχει άποδειχτεί και για άλλους άκόμα όχι — αυτόν ακριβώς εφαρμόζουν. Άλλά, αναπτυσσόμενη χώρα είμαστε, άς μήν περιμένουμε άμεση άπόδοση. Πρέπει πρώτα να προσαρμοστοῦν οι οργανισμοί.

Οι Ευρωπαϊκές Όργανώσεις Στρατιωτών στην Αθήνα

Στήν Αθήνα, τίς τρεις τελευταίες μέρες του Σεπτεμβρίου, θά συνέλθει ή έκτη Συνδιάσκεψη της ECCO, της Πανευρωπαϊκής Συνδιάσκεψης Όργανώσεων Στρατιωτών, τήν όποια διοργανώνουν οι δύο ελληνικές επιτροπές για τόν στρατό και τά δικαιώματα τών στρατιωτών. Έτσι, ίσως μάθουμε και κάτι παραπάνω για αυτήν τήν ιδιαίτερα σημαντική προσπάθεια.

Πρόκειται για μιá συνάντηση ανάμεσα σε εκπροσώπους κινημάτων τά όποια υπάρχουν και λειτουργούν σε κοινωνίες διαφορετικές, με στρατούς που και διαφορετικά οργανωμένοι είναι αλλά και ρόλους διαφορετικούς έχουν ιστορικά παίξει, και ίσως εξακολουθούν να παίζουν, στις κοινωνίες τους. Οι επεξεργασίες του καθενός δέν μπορούν να μεταφερθούν λοιπόν άπευθείας ως προτάσεις για τόν άλλον, οι πολιτικές επιπλέον διαφωνίες ανάμεσα ή και μέσα στις επιτροπές είναι και δεδομένες και θεμιτές.

Η άνταλλαγή όμως εμπειριών είναι κάτι παραπάνω από άπαραίτητη, έξου και ή ανάγκη για τό ξεπέραςμα τών εθνικών όρίων: γιατί, τελικά, ή λογική είναι κοινή όπως κοινή είναι και ή επιβολή της τυφλής ύπακοής, ή συνεχώς επικρεμάμενη απειλή, ή αναστολή τών δικαιωμάτων τών φαντάρων ως πολιτών, ή βίαη περιχαράκωσή τους άπέναντι στην κοινωνία. Κοινή επομένως μπορεί και πρέπει να είναι ή στάση άπέναντι στη λογική αυτή και τούς κανονισμούς που, έτσι κι άλλίως, τήν εκφράζουν. Γιατί, πρώτα άπ' όλα, κοινή είναι ή διαπίστωση ότι, όπως τονίζει ή ιδρυτική διακήρυξη της ECCO, «μόνο ζώντας και πιστεύοντας στη δημοκρατία, αισθάνεσαι τό χρέος να τήν υπερασπιστείς».

Δύο οι άρχηγοί, μία ή μάζα

Η

Νέα Δημοκρατία είναι αντίπαλος, αντίπαλος πολιτικός, ταξικός, ιδεολογικός, και κανείς μας δεν θά της ζητούσε να μην είναι αυτό που είναι: ο πολιτικός έκφραστής της αστικής τάξης πραγμάτων στον τόπο μας· κανείς μας δεν θά της ζητούσε δηλαδή να μην είναι αντίπαλος. Είναι επιπλέον αντίπαλος ισχυρός, πράγμα που δεν μπορεί ν' αφήσει αδιάφορο κανένα, και οι εκτιμήσεις του τύπου «ο λαός ξιζέ τη Νέα Δημοκρατία στους σκουπιδοτενεκέδες της ιστορίας» δεν έχουν καμιά σχέση με την πραγματικότητα, απόδειξη τό 38% της Ν.Δ. των τελευταίων ευρωεκλογών.

Άκριβώς όμως επειδή η Νέα Δημοκρατία είναι αντίπαλος ισχυρός, ή αντιμετώπισή της προϋποθέτει τη νηφαλιότητα και την αποφασιστικότητα που δίνει ή πίστη σε ιδέες. Άπ' αυτή την άποψη ή πρώτη επαφή του κ. πρωθυπουργού με τον νέο άρχηγό της Ν. Δημοκρατίας κ. Μητσοτάκη σημαδεύει, όπως κιόλας έχει επισημανθεί, έναν τρόπο αναμέτρησης άπ' τον οποίο αποκλείεται και ή νηφαλιότητα και ή αποφασιστικότητα που δίνει ή πίστη σε ιδέες. Ο κ. Παπανδρέου, στο λόγο του στην Έκθεση της Θεσσαλονίκης δεν μπόρεσε να δείξει ότι βασιζεται σε ένα έργο πραγματικά αναμορφωτικό. Έπιπλέον υπαινιχθηκε όλους εκείνους τους όρους που έγγυώνται την αξιολογία της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας πάνω στα χνάρια της εκσυγχρονισμένης καπιταλιστικής πεπατημένης: περισσότερη και άποδοτικότερη δουλειά εκ μέρους των εργαζομένων «χωρίς συντεχνιακές κινητοποιήσεις», δηλαδή με συνεχή μείωση του πραγματικού μισθού τους, πράγμα που άποτελεί και την άπαραβατη προϋπόθεση επενδυτικών πρωτοβου-

λιών εκ μέρους του επιχειρηματικού κόσμου, διότι μόνον έτσι μπορούν να υπάρξουν ύπολογίσιμα περιθώρια κέρδους, άνευ των οποίων επενδύσεις δεν γίνονται, ούτε μικρές ούτε μεγάλες, ούτε από μικρούς ούτε από μεγάλους. Μίλησε δηλαδή τη γλώσσα του κεντρώου ο κ. πρωθυπουργός. Τήν ίδια γλώσσα χρησιμοποιεί και ο κ. Μητσοτάκης, όχι μόνο γιατί την ξέρει καλά, αλλά και γιατί δεν θά μπορούσε να πάρει στά σοβαρά τις ακαδημαϊκές διατριβές των νεοφιλελευθέρων καθηγητών της Νέας Δημοκρατίας, όσο κι αν σε κάποια φάση ο θατσερισμός είχε γίνει τό ίνδαλμά τους. Άλλωστε φρόντισαν και οι ίδιοι πολύ νωρίς να τον ξεχάσουν.

Άπ' αυτή την άποψη, και επί της ουσίας, οι διαφορές ΠΑΣΟΚ και Νέας Δημοκρατίας είναι ποσοτικού και όχι ποιοτικού τύπου, πράγμα που υπαγορεύει στους δύο μονομάχους περίπου κοινές κοινωνικές και οικονομικές προοπτικές. Γι' αυτό και ή άμοιβαία επιθετικότητα, οι προκλήσεις, ή δξύτητα, που στόχο έχουν τη νομή της εξουσίας. Ο καπνός της μάχης είναι ο καλύτερος τρόπος να σκεπαστεί ή μικρή διαφορά με τις μεγάλες συνέπειες. Έφιάλη χαρακτηρίσε ο πρωθυπουργός τον κ. Μητσοτάκη, κι αν καταλαβαίνουμε καλά, με τον συμβολισμό αυτό θέλει να καταστήσει ήθικα άφερέγγυο τό νέο άρχηγό της Ν.Δ., εκπτώτο, ως μηδισαντα, της έθνικης ζωής, άνάξιο άκόμη και της ιδιότητας του αντιπάλου.

Στή βάση αυτή επιστρατεύοντας μνήμες και παλιότερα πολιτικά πάθη μπορεί να τραβήξει τη διαχωριστική γραμμή που βολεύει: από έδω ο δημοκρατικός, του συντηρητικού συμπεριλαμβανομένου, κόσμος, ο κεντρώος - δημοκρατικός κόσμος, από κεί τά Άνάκτορα, ή έξάρτηση, ο

ΙΔΕΑ, ή χούντα, ή έπταετία, όλα δηλαδή εκείνα τά στοιχεία που τό έθνος στο σύνολό του έχει για πάντα ρίξει στους σκουπιδοτενεκέδες της ιστορίας.

Πάνω σ' αυτή τη βάση θά στοιχειοθετηθεί και τό μεγάλο πολεμικό επιχείρημα ή ΠΑΣΟΚ ή δεξιά και, τώρα πλέον, ή ΠΑΣΟΚ ή Έφιάλτες.

Είναι άυτονόητο ότι ο νέος άρχηγός της Ν. Δημοκρατίας όχι μόνο δεν μπορεί να άποδεχθεί μία τέτοια βάση, που θά ήταν καταστροφική για την παράταξη του, αλλά αντίθετα θά άντεπιτεθεί, και ήδη άντεπιτίθεται με τά δικά του μέσα. Έκείνα που του παρέχει ένα 38% πίσω του, ένα σημαντικό τμήμα δηλαδή του έθνους που δεν άποτελείται μόνο από άστους μεγαλοβιομήχανους και μεγαλέμπορους αλλά διαθέτει μία εδρεία μαζική - ταξική βάση. Και συνάμα όσα μπορεί να άντλήσει, και δυστυχώς μπορεί να άντλήσει πολλά, από τη λαϊκή δυσαρέσκεια.

Τό έχουμε τονίσει και άλλη φορά. Τό ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί να έχει τη σιγουριά και τη νηφαλιότητα που θά του παρέχε τό θετικό έργο.

Ο άγώνας επομένως είναι δξύς και θά γίνει δξύτατος. Πράγμα φυσικό όπως πάντα όταν τίθεται τό θέμα της εξουσίας, με άπόλυτους όρους. Τό «άφύσικο» όμως είναι ο ήθικολογικός χαρακτήρας της σύγκρουσης που της τον προσδίδει και τό ΠΑΣΟΚ και ή Νέα Δημοκρατία. Οι «βρυκόλακες του παρελθόντος» αναφωνεί τό ΠΑΣΟΚ, «πλήττονται οι δημοκρατικοί θεσμοί» άνταπαντά ή Νέα Δημοκρατία.

Μπορούμε επομένως να καταγράψουμε μία πρώτη όρατή συνέπεια: πλήρης εκχυδαϊσμός των πολιτικών νοημάτων, των πολιτικών ιδεολογιών, των πολιτικών ήθών. Όχι και

νούριο, βέβαια, τό σύμπτωμα αλλά τώρα άγγίζει βασικούς κανόνες τής πολιτικής ζωής, τούς κονιορτοποιεί και διανοίγει τή βασιλική όδό τής πολιτικής μαζοποίησης. Μήπως αυτό δέν ήταν μοιραίο από τή στιγμή πού οί πολιτικοί ήγέτες γίνονται και τυπικά «άρχηγοί»; Έτσι γίνονται χρήσιμες και οί μάζες: νά προσκυνούν τούς άρχηγούς.

Αντιπαρέρχομαι αυτή τή στιγμή τά πιθανά «σενάρια» τών εξελίξεων, στήν ίδια τή Ν.Δ. Γιατί ή έκλογή τού κ. Μητσοτάκη ως άρχηγού κάθε άλλο παρά έλυσε μιά σειρά έσωτερικών τής προβλημάτων. Ο νέος άρχηγός δέν άρκει νά έχει έκλεγεί, πρέπει και νά αναδειχθεί ως άρχηγός, νά επιβληθεί μέσα στον κυκεώνα τών συμπερόντων και τών αντιτιθέμενων όμάδων ως δύναμη κυρίαρχη και πειστική. Δηλαδή ή διαδικασία άναδείξεως του είναι μπροστά, μόλις τώρα έχει άνοιξει, και χρειάζεται ένα όρισμένο χρονικό διάστημα γιά νά ολοκληρωθεί μέ έπιτυχία, άν μπορέσει νά ολοκληρωθεί. Φαίνεται δέ ότι οί άνάγκες τού νέου άρχηγού, αλλά και τής παράταξης του όλόκληρης, είναι πολλές, και πολλά τά προβλήματά τους. Δέν είναι τυχαίο ότι ο κ. Μητσοτάκης πρώτος θυμήθηκε τό 1965, και προκάλεσε μιά δημόσια «συζήτηση» γιά τά Ίουλιανά και τόν ρόλο σ' αυτά. Ο κ. Μητσοτάκης δέν κόπτεται γιά τήν άλήθεια ως ιστορικός, και μπορεί νά γράφει στά παλιά του τά παπούτσια (άν διαθέτει) τήν ιστορική άλήθεια. Άν ο λόγος ήταν ή άποκατάσταση τής ιστορικής άλήθειας στά είκοσι χρόνια πού πέρασαν από τά Ίουλιανά είχε όλο τό χρόνο νά τό κάμει. Έκείνο πού επιδιώκει μέ τήν... ιστορική του άναδρομή είναι νά θεμιτοποιήσει τόν τότε πολιτικό του ρόλο ώστε νά μπορεί νά συγκαταλέγεται ως μέλος τής μεγάλης κεντρίας οικογένειας, απ' τήν όποία και προέρχεται και πρός τήν όποία πάλι άπευθύνεται. Γι' αυτό και ή άπάντηση τού κ. Παπανδρέου ήταν κεραυνοβόλα, ακριβώς σ' αυτό τό ζήτημα, μιά και τό ΠΑΣΟΚ θέλει νά μονοπωλεί τήν άπρόσκοπτη νομή τού ιστορικού Κέντρου. Προκύπτει δηλαδή μιά μείζων ιδεολογική άνάγκη τής Νέας Δημοκρατίας ή όποία δέν μπορεί νά θεωρηθεί ότι έχει έξυπηρετηθεί μέ τούς 70 ψήφους τής Κοινοβουλευτικής Όμάδας υπέρ τού κ. Μητσοτάκη. Η Δεξιά έχει άνάγκη νά άποκατασταθεί ιδεολογικά γιατί μόνο τότε μπορεί νά έξυπηρετηθεί μέ έπιτυχία τούς κοινωνικούς και πολιτικούς τής στόχους.

Μπαίνουμε λοιπόν σέ μιά ενδιαφέρουσα φάση στήν όποία οί κύριοι πρωταγωνιστές τής πολιτικής ζωής στοχεύουν και διορθώνουν τό ...πα-

ρελθόν. Έτσι είναι. Άν δέν έχουν τίποτε τό ενδιαφέρον νά πούν γιά τό μέλλον, ξαναπροτείνουν μιά δόση από τά ίδια, όπότε πρέπει νά κερδίσουν μάχες σέ φανταστικά πεδία, σέ ιστορικά κλεισμένα θέματα. Πόσες φορές μετά τή Μικρασιατική Καταστροφή δέν έγινε ο Σαγγάριος πεδίο πολιτικών συγκρούσεων άνάμεσα σέ βενιζελικούς και βασιλικούς ακριβώς γιατί ούτε οί μέν ούτε οί δέ μπορούσαν νά λύσουν τά προβλήματα τών στοιβαγμένων στίς παράγκες τής Καισαριανής προσφύγων.

Τό ΠΑΣΟΚ διατείνεται ότι άνοικοδομεί εκ θεμελίων τήν Έλλάδα πού έχει ξεθεμελιώσει ή Δεξιά και ή Δεξιά ύπόσχεται νά άποκαταστήσει ότι ή τρίχρονη διακυβέρνηση τού ΠΑΣΟΚ-χάλασε σ' έναν κόσμο όμορφο, άγγελικά πλασμένο. Ποιό όμως είναι τό γενικότερο κοινωνικό τής σχέδιο πού θά μπορούσε νά συναρπάσει ψυχές και νά γεννήσει έλλιπιδες;

Στό σημείο αυτό συναντάμε μιάν άλλη διάσταση πολύ κρίσιμη: ότι τούτο τό κυνηγητό ΠΑΣΟΚ και Νέας Δημοκρατίας γιά τό παρελθόν μπορεί νά φέρει σέ πρόωρες έκλογές. Ακριβώς γιατί ή κυβέρνηση δέν θά θελήσει ν' άφήσει τόν κ. Μητσοτάκη νά κερδίσει έδαφος. Δέν είναι όμως

μόνο ότι μπορεί νά όδηγηθούμε σέ πρόωρες έκλογές αλλά κυρίως ότι τούτος ο προεκλογικός άγώνας άλλο σέ άθλιότητα και δημαγωγία.

Βρισκόμαστε λοιπόν μπροστά σέ μιά κρίσιμη κατάσταση. Πάμε γιά έκλογές μέ κυρίαρχο τόν παραγκωνισμό τών πραγματικών προβλημάτων τής ξεχαρβαλωμένης κοινωνίας μας. Άντί γι' αυτό μπορούμε νά «συζητήσουμε» ή νά τσακωθούμε γιά τό παρελθόν, αφήνοντας τήν κοινωνία νά εξελίσσεται άκοιλοθώντας τις αυθόρμητες ροπές τής. Άλλά τότε τί χρειάζεται ή πολιτική και μάλιστα ή άριστερή πολιτική; Ο κίνδυνος δηλαδή πού ενεδρεύει είναι νά παγιδευτούμε σ' αυτόν τόν χωρίς άρχή και τέλος τσακαμό πού έπαθλό του θά έχει τή νομή τής εξουσίας από τόν έναν ή τόν άλλον Άρχηγό, κι έμεις, πού ούτε πιστεύουμε ούτε θέλουμε άρχηγούς, νά αυτοβακαλιζόμαστε γιά τό ύπεροχο ύφος και ήθος μας.

Αισιόδοξοι δέν μπορούμε νά είμαστε. Μπορούμε ώστόσο νά είμαστε σέ έγρήγορη. Γιά τήν ώρα, ο καλύτερος τρόπος θά ήταν νά μήν πελαγώσουμε στά διλήμματα πού ή νέα άντιδικία ΠΑΣΟΚ-Ν.Δ. δημιουργεί.

Άγγελος Έλεφάντης

ΕΥΡΩΠΗ 1984

Τό λυκόφως τῶν συνασπισμῶν;

“Ένα φάντασμα πλανιέται πάνω από τήν Εὐρώπη, τό φάντασμα τοῦ πολέμου... Ἡ ἀπειλή δυναμικῆς ἀναμέτρησης τῶν δύο ὑπερδυνάμεων στή γηραιά ἡπειρο ἔχει γίνει πλέον ζήτημα πολύ σοβαρό γιά νά τό θυμόμαστε μόνο ὅταν ἐπίκειται ἡ ἐγκατάσταση νέων πυραύλων, ὅταν ἀναγγέλλονται καινούριες εἰρηνευτικές πρωτοβουλίες «κορυφῆς», ὅταν προσεγγίζονται ἡ ἀπομακρύνονται οἱ ἀπόψεις τῶν ἀντιπαρατιθέμενων κολοσσῶν...

Στή δεκαετία τοῦ '80 τό πρόβλημα τῆς Εἰρήνης ξέφυγε ἀπό τά στεγανά τῆς μυστικῆς διπλωματίας — στήν ἀποκλειστική ἀρμοδιότητα τῶν ὁποίων βρισκόταν ἐπί δεκαετίες — κι ἔγινε πεδίο πολιτικῆς παρέμβασης. Ξεπέρασε τά ἔθνικά πλαίσια τῶν κατακερματισμένων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν καί προσέλαβε πανευρωπαϊκές διαστάσεις. Ἀπέβαλε τό χαρακτήρα τοῦ εὐκαιριακοῦ κι ἀπέκτησε διάρκεια. Καί τό σπουδαιότερο: Διαπέρασε τό χάος πού χωρίζει σήμερα τοὺς δύο συνασπισμούς καί γονιμοποίησε τήν ἀγωνία τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης!

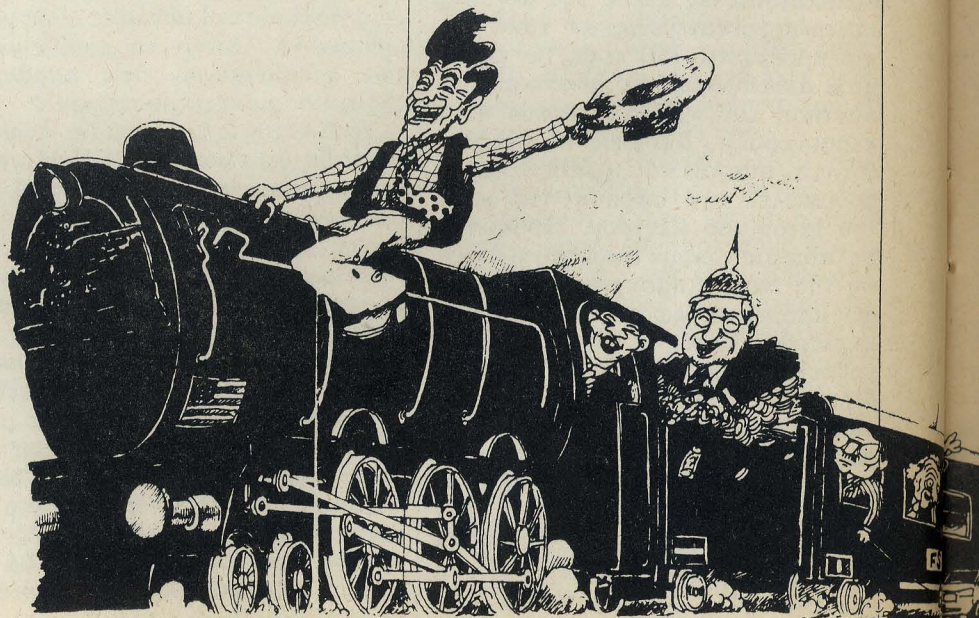
Πύρρειες νίκες — καινούρια ἀδιέξοδα

Οἱ κινητοποιήσεις τῶν εἰρηνιστῶν στή Δ. Εὐρώπη, τόν προηγούμενο χρόνο, δέν κατόρθωσαν νά ματαιώσουν τήν ἐγκατάσταση τῶν Πέριγκ καί Κρούζ — μέ μόνη ἐξαίρεση ἴσως τοὺς ἐνδοιασμούς καί τήν ἀναβλητικότητα τῆς Ὁλλανδίας. Ἡ νίκη ὅμως γιά τοὺς Ἀμερικανούς ὑπῆρξε πύρρεια. Ὅχι μόνο διότι οἱ Σοβιετικοί ἔσπευσαν νά «ἀπαντήσουν» μέ ἐγκαταστάσεις νέων πυραύλων στήν Τσεχοσλοβακία καί τήν Ἀν. Γερμανία. Ἀλλά — καί πρωτίστως — διότι τό κόστος αὐτῆς τῆς ἀμερικανικῆς «ἐπιτυχίας» ὑπῆρξε ἡ διόγκωση τοῦ ἀντιαμερικανισμοῦ στίς χώρες πού ἀποτελοῦν παραδοσιακά τοὺς σταθερότερους συμμάχους τῶν ΗΠΑ στήν Εὐρώπη. Καί πρόκειται γιά κόστος βαρύτατο καί κάθε ἄλλο παρά παροδικό: Οἱ πρόσφατες ἐκλογές γιά τό Εὐρωκοινοβούλιο ἔδειξαν ὅτι τόσο οἱ δυνάμεις πού ἄμεσα πρωτοστάτησαν στίς μεγάλες ἀντιπυραυλικές κινητοποιήσεις τοῦ προηγούμενου φθινοπώρου, ὅσο καί οἱ δυνάμεις πού τοὺς συμπαραστάθηκαν διακριτικότερα, ἐνισχύθηκαν σημαντικά. Οἱ «Πράσινοι» τῆς Δ. Γερμανίας καί τῆς Ὁλλανδίας ἀνέβηκαν θεαματικά. Ἐνισχυμένοι βγήκαν καί οἱ Ἑργατικοί τῆς Βρετανίας τῶν ὁποίων ἡ ἀντίθεση γιά τοὺς εὐρωπυραύλους εἶναι κατηγορηματική. Τέλος, τό Ἰταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα, ἡ μεγαλύτερη ἀντιπυραυλική δύναμη στή χώρα αὐτή, ἀναδείχθηκε σέ πρῶτο ἔθνικό κόμμα. Οἱ ΗΠΑ ἔχουν σοβαρότατους λόγους νά ἀνησχοῦν γιά τή μονιμότητα τῶν εὐρωπυραύλων σέ κάθε ἐνδεχόμενη κυβερνητική ἀλλαγή στήν Εὐρώπη: Ἡ ἐσωτερική κρίση τῆς γερμανικῆς Χριστιανοδη-

μοκρατίας καί ἡ σταθερή ἀντίθεση τῶν Γερμανῶν σοσιαλδημοκρατῶν πρὸς τοὺς εὐρωπυραύλους, ἡ ἀνοδος τῶν Βρετανῶν Ἑργατικῶν πού τοὺς φέρνει σέ ἀπόσταση ἀναπνοῆς ἀπό τήν ἐξουσία (δεδομένης καί τῆς φθορᾶς πού ὑφίσταται ἡ κ. Θάτσερ ἀπ' ὅλες τίς μεριές), καί ἡ προσέγγιση τοῦ Ἰταλοῦ σοσιαλιστῆ πρωθυπουργοῦ Μπετίνο Κράξι μέ τόν Ἀλεσάντρο Νάτα, νέο ἡγέτη τῶν Ἰταλῶν κομμουνιστῶν, ἐντείνει τίς ἀνησυχίες τῶν Ἀμερικανῶν. Γιατί ποτέ ἀπό τή λήξη τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου δέν εἶχαν τόσο λίγες πολιτικές ἐφεδρείες γιά τήν ἐμπέδωση τῆς στρατηγικῆς τους στή Δυτική Εὐρώπη!

Ἀπό τήν «ἄλλη πλευρά» τά πράγματα δέν εἶναι καλύτερα. Ἡ Σοβιετική Ἐνωση προχώρησε παράυτα στήν ἐγκατάσταση δικῶν τῆς πυραύλων στήν Τσεχοσλοβακία καί τήν Ἀν. Γερμανία. Δέν γλίτωσε

ὅμως οὔτε ἀπό τίς γκρίνιες τῆς επίσημης τσεχοσλοβακικῆς ἡγεσίας οὔτε ἀπό τήν μερική ἀυτονόμηση τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῶν Ἀνατολικογερμανῶν, οἱ ὁποῖοι, παρά τίς σοβιετικές συστάσεις, προχώρησαν σέ ἀποφασιστικῆς σημασίας προσέγγιση μέ τή Δυτική Γερμανία. Ἄς σημειωθεῖ ἐδῶ ὅτι τόσο ἡ Τσεχοσλοβακία ὅσο καί ἡ Ἀνατολική Γερμανία εἶναι ἀπό τοὺς σταθερότερους συμμάχους τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης στήν Ἀν. Εὐρώπη. Καί οἱ τάσεις τῶν Ἀνατολικογερμανῶν γιά ἀυτονόμηση πονοκεφαλιάζουν ἔντονα τοὺς Σοβιετικούς ὄχι ἀπλά διότι ἡ Ἀν. Γερμανία εἶναι «πολύ κοντά» στή Δύση, οὔτε μόνο διότι παραδοσιακά ἀποτελεῖ τό θερμότερο σημεῖο ἀντιπαράθεσης τῶν δύο συνασπισμῶν στήν Εὐρώπη (λόγω Βερολίνου), ἀλλά, κυρίως, διότι ἀνάμεσα στή χώρα αὐτή καί τή Σοβιετική Ἐνωση μεσολαβεῖ ἡ πάντα ἀήσυχη Πο-

λωνία! Οι ένδεχόμενες σοβιετικές πιέσεις «σαφρονισμού» προς τους Ανατολικο-γερμανούς διαμεσολαβούνται από το φίλτρο της Πολωνίας. Μιά άπρόσδεκτη έκβιαστική κίνηση των Σοβιετικών μπορεί να αποσταθεροποιήσει την έπιρροή τους τόσο στην Ανατολική Γερμανία όσο και στην Πολωνία...

Στό σημείο αυτό μπορούμε να διακινδυνεύσουμε ένα πρώτο συμπέρασμα: Η ένταση του εξοπλιστικού ανταγωνισμού στην Εύρώπη διεξάγεται με *όλο και μεγαλύτερο πολιτικό κόστος και για τις δύο υπερδυνάμεις*. Αμφότερες συνειδητοποιούν ότι η πρόσφατη έγκατάσταση πυραύλων κι από τις δύο μεριές κατασπάταλησε τις πολιτικές έφεδρείες τους και ύπονόμευσε τά συμμαχικά τους έρείσματα στον — από τις συνθήκες της Γιάλτας και του Πότσδαμ έκχωρημένο και έκτοτε άμοιβαία σεβαστό — χώρο έπιρροής τους, χωρίς να τους δώσει κανένα αποφασιστικό πλεονέκτημα κατά του «άντιπάλου» τους. Πολύ περισσότερο, διαισθάνονται ότι ο ανταγωνισμός αυτός δέν μπορεί να συνεχιστεί κατά τον ίδιο τρόπο — δηλαδή μέ συνεχή συσσώρευση τακτικών πυρηνικών όπλων — γιατί τό πολιτικό του κόστος κινδυνεύει να οδηγήσει σε *ανεξέλεγκτες καταστάσεις*. Τόσο οι ΗΠΑ όσο και η ΕΣΣΔ έχουν πλέον πολύ σοβαρούς λόγους να φοβούνται, πώς αν κλιμακωθεί ο σημερινός ανταγωνισμός, θά χάσουν τον έλεγχο όχι μόνο στή μεταξύ τους αντιπαράθεση, αλλά — κυρίως — στή σχέση της κάθε μιάς μέ τους Εύρωπαίους συμμάχους της...

Τό κίνημα ειρήνης δέν είναι ακόμα άποφασιστική πολιτική συνιστώσα στή Δυτική Εύρώπη και άπέχει πολύ από τό να άποκτήσει μαζικές διαστάσεις στίς χώρες του «ύπαρκτου σοσιαλισμού». Άποτελεί ώστόσο προνομιακό πεδίο δια-

μόρφωσης κοινής εύρωπαϊκής ταυτότητας για τους διαιρεμένους λαούς της γηραιάς ήπειρου. Κι αυτό άκριβώς τό στοιχείο δίνει έκρηκτικές διαστάσεις στή προοπτική του!

Κάτω από τή βαριά σκιά των νέων πυραυλικών έγκαταστάσεων κάτι έχει αρχίσει να αλλάζει στην Εύρώπη: Η δυναμική του κινήματος δέν θέτει σε άμφισβήτηση άπλώς κάποιους τύπους πυραύλων ούτε άφορά μιά κάποια διάταξη στρατιωτικών δυνάμεων. Άμφισβητεί τόν ίδιο τό διαχωρισμό της Εύρώπης σε σφαίρες έπιρροής, ο έλεγχος των όποιων βρίσκεται σε έξωευρωπαϊκά κέντρα. Υπονομείει τις διεθνείς ίσορροπίες πού έγγυώνται οι στρατιωτικοί συνασπισμοί: άκυρώνει τούς όρους έπικυριαρχίας πού συνεπάγεται ή λογική των συνασπισμών. Καταδειχνει, έντέλει, πόσο αναχρονιστικές έχουν γίνει σήμερα οι συμφωνίες της Γιάλτας...

Άπ' τόν καιρό όμως πού συμφωνήθηκαν οι τελικές λεπτομέρειες για τό μοίρασμα της Εύρώπης έχει κυλήσει πολύ νερό κάτω άπ' τά γεφύρια του "Ελβα και του "Οντερ. Κι ο άπεγκλωβισμός των λαών της από τά στεγανά του διπολισμού φαίνεται άδιανόητος αν δέν αντίληφθούμε πώς αναπαράχθηκε ή λογική των συνασπισμών κατά τις δεκαετίες πού μεσολάβησαν, αν δέν έντοπίσουμε τίς αντιφάσεις της, αν δέν κατανοήσουμε πλήρως τή δυναμική της σημερινής της κρίσης.

Τά ΝΑΤΟϊκά στρατιωτικά δόγματα

Στά άμέσως μεταπολεμικά χρόνια, ή στρατιωτική κυριαρχία των ΗΠΑ σε παγκόσμιο επίπεδο ήταν άναμφισβήτητη. Στό ιδιαίτερο θέατρο της Εύρώπης βέβαια, οι Σοβιετικοί διέθεταν σχετική ύπεροπλία σε *συμβατικές* δυνάμεις. Όμως

ή *πυρηνική* ύπεροπλία των ΗΠΑ άποτελούσε άσφαλή έγγύηση για τούς Δυτικούς — ή πυρηνική «όμπρέλα» των ΗΠΑ παρείχε πλήρη «προστασία» στή Δ. Εύρώπη. Στή δεκαετία του '60 όμως ή κατάσταση αυτή άλλαξε καθώς ή Σοβιετική Ένωση άμφισβήτησε τήν ύπεροχή των ΗΠΑ και στον τομέα των πυρηνικών έξοπλισμών. Τότε, ή Δύση προχώρησε σε δύο μεγάλες άναθεωρήσεις της τακτικής της:

α. Τό δόγμα της «Βεβαίας Άμοιβαίας Καταστροφής»

Σέ ό,τι άφορά τήν ίσορροπία των έξοπλισμών οι ΗΠΑ υιοθέτησαν τό δόγμα της «Βεβαίας Άμοιβαίας Καταστροφής» (Mutual Assured Destruction — MAD) σύμφωνα μέ τό όποίο ή ειρήνη θά παγωνόταν από τήν κοινή παραδοχή των δύο υπερδυνάμεων ότι σ' έναν πυρηνικό πόλεμο θά καταστραφούν όλοσχερώς και τά δύο στρατόπεδα καθώς και ο ύπόλοιπος πλανήτης.

Στό νέο άμερικανικό δόγμα — πού έγινε πλήρης άποδεκτό από τούς Σοβιετικούς (άφού μετονομάστηκε σε «ειρηνική συνύπαρξη») — τό βασικό σημείο ήταν ή *βεβαιότητα* κάθε αντίπαλου ότι θά καταστραφεί ακόμα κι αν πατήσει πρώτος τό μοιραίο «κουμπι». *Καμιά από τις υπερδυνάμεις δέν έπρεπε να πάρει τό προβάδισμα έναντι της άλλης*.

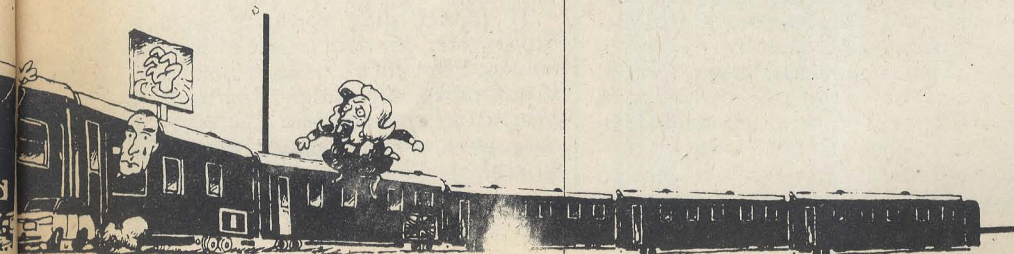
Τό δόγμα ΒΑΚ (ή MAD όπως είναι γνωστό από τά αρχικά των λέξεων στην άγγλική) είχε δύο πολιτικά άποτελέσματα:

Πρώτον: Νομιμοποίησε τήν κλιμάκωση των έξοπλισμών στό όνομα της ειρήνης — για να διατηρηθεί ή ίσορροπία και να προληφθεί ο αντίπαλος από τήν άπόκτηση τεχνολογικών και στρατηγικών πλεονεκτημάτων.

Δεύτερον: Άνοιξε τό δρόμο για τή συνεννόηση των δύο υπερδυνάμεων σ' ό,τι άφορά τήν κλιμάκωση των έξοπλισμών. Άφού κάθε ποσοτικό ή ποιοτικό πλεονέκτημα ενός αντίπαλου θά έσπευδε να τό εκμεταλλευθεί ο άλλος, ύπήρχε άμοιβαίο όφελος να έπιβραδυνθεί ο ανταγωνισμός, να έλαχιστοποιηθεί τό κόστος του, και να δημιουργηθεί μιά άμοιβαία έμπιστοσύνη πού θά άπέτρεπε μιά σύγκρουση από «λάθος» ή «παρεξήγηση».

β. Τό δόγμα της «Ευέλικτης Άπάντησης»

Σέ ό,τι άφορά τήν Εύρώπη ιδιαίτερα, τό ΝΑΤΟ υιοθέτησε από τό 1967 τό δόγμα της «Ευέλικτης Άπάντησης» (Flexible Response — FR) — ένα έπιχειρησιακό σενάριο έξαιρετικά άπλό στή σύλληψή του και έξαιρετικά σύνθετο στή εφαρμογή του: Σέ ύποτιθέμενη σοβιετική έπίθεση στό εύρωπαϊκό θέατρο οι Δυτικοί θά προσπαθούσαν *άρχικά* να άπαντήσουν μέ συμβατικά όπλα, χρησιμοποιώντας σαν δύναμη κρούσης πρώτης γραμμής τούς 330.000 Άμερικανούς στρατιώτες πού έδρεύουν στή Δυτική Εύρώπη (στό σύνολό τους σχεδόν στή Δυτική Γερμανία). Άν αυτό δέ γινόταν κατορθωτό θά χρησιμοποιούσαν σε *τελικό* στάδιο τά πυρηνικά όπλα όλοκλήρου του άμερικανικού όπλοστασίου, και φυσικά του όπλοστασίου της Γαλλίας, αν ή Γαλλία άναμινυόταν άμεσα στίς συγκρούσεις.

Ἡ ὑπόθεση αὐτή ὥστόσο εἶχε ἓνα ἀδύνατο σημεῖο: Ἐάν θεωρεῖται δεδομένη ἡ καταστροφή τῶν ἰδίων τῶν ΗΠΑ σέ περίπτωση πού χρησιμοποιήσουν τό πυρηνικό της ὄπλοστάσιο (σύμφωνα μέ τό δόγμα ΒΑΚ πού ἐξέτασσε προηγουμένως), γεννιέται εἰλόγια τό ἐρώτημα κατά πόσον οἱ ΗΠΑ θά προχωρήσουν στήν αὐτοκτονία προκειμένου νά ἀποτρέψουν ἦττα τῶν συμβατικών δυνάμεων τοῦ ΝΑΤΟ στή Δ. Εὐρώπη. Ἡ ἀποτρεπτική ἀξία τῆς ἀμερικανικῆς πυρηνικῆς ὀμπρέλας σέ ὅ,τι ἀφορᾷ τήν Εὐρώπη ἀρχισε νά ἀμφισβητεῖται σοβαρά καί ἀπό τοὺς Δυτικοευρωπαίους καί ἀπό τοὺς Σοβιετικούς.

Γιά νά καλύψει αὐτό τό ἀδύνατο σημεῖο ἡ στρατηγική τῆς «Εὐέλκτικης Ἀπάντησης» (Ε.Α. — ἡ FR ὅπως εἶναι γνωστό ἀπό τὰ ἀγγλικά ἀρχικά) συμπεριλαμβάνει ἓνα ἐνδιάμεσο στάδιο μετά τήν ὑποτιθέμενη ἦττα τῶν συμβατικών δυνάμεων τοῦ ΝΑΤΟ στήν Εὐρώπη καί πρὶν τήν χρησιμοποίηση τοῦ ἀμερικανικοῦ πυρηνικοῦ ὄπλοστασίου: τήν χρησιμοποίηση τοῦ ἀνεξάρτητου πυρηνικοῦ ὄπλοστασίου τῆς Γαλλίας καί τοῦ ἡμερικανικοῦ τῆς Ἀγγλίας. Τό Σύμφωνο τῆς Βαρσοβίας δηλαδή ἐπρεπε νά ὑπολογίζει ὅτι ἂν ἡ προέλαση τῶν δυνάμεων τοῦ ἀπειλοῦσε ἄμεσα τή Γαλλία καί τήν Ἀγγλία, τότε ἡ σοβιετική ἐνδοχώρα μπορούσε νά ὑποστῆ καίρια πυρηνικά πλήγματα χωρίς τήν ἐπίσημη ἀνάμιξη τῶν ΗΠΑ, ὅρα καί χωρίς πρόσχημα νά χτυπήσει μέ πυρηνικά ὄπλα τῆς ΗΠΑ. Ἐάν πάλι ἡ προέλαση τῶν Σοβιετικῶν δέν ἔθετε σέ ἄμεσο κίνδυνο τήν ἀσφάλεια τῆς Ἀγγλίας καί — κυρίως — τῆς Γαλλίας, αὐτό θά σήμαινε ὅτι οἱ ΝΑΤΟϊκές συμβατικές δυνάμεις ἔχουν περιθώρια ἀναστοιχίας καί ἀντεπίθεσης, ὅτι ἡ ἀναμέτρηση «παίζεται» ἀκόμα στό συμβατικό ἐπίπεδο καί, συνεπῶς, ἡ κύρια προσπάθεια τοῦ ΝΑΤΟ συγκεντρώνεται στή σταθεροποίηση τοῦ μετώπου καί στήν διά διαπραγματεύσεων ἐπίλυση τῆς κρίσης. Ἡ στρατηγική τῆς «Εὐέλκτικης Ἀπάντησης» στηριζόταν στό συνδυασμό *συμβατικῶν δυνάμεων*, τὰ *πυρηνικά ὄπλοστάσια* Γαλλίας—Ἀγγλίας καί τῆς *ἀμερικανικῆς πυρηνικῆς ὀμπρέλας*. Ἡ «ἀποτρεπτική» τῆς ἀξία ἀλλά καί ἡ «εὐελξία» τῆς ἐγκτεῖται στό ὅτι οἱ ΗΠΑ θά καθοδηγοῦσαν καί θά συντόνιζαν τή διεξαγωγή καί τήν κλιμάκωση τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπό τό συμβατικό στό πυρηνικό ἐπίπεδο χωρίς νά ἀναμιχθοῦν ἄμεσα καί χωρίς νά ἀνοίξουν αὐτές πρῶτες τοὺς ἀσκούς τοῦ Αἰόλου.

Ἐννοεῖται βέβαια ὅτι τὰ προηγούμενα ἀφοροῦν τῇ ΝΑΤΟϊκῇ λογικῇ, ἡ ὁποία χαράζει τὰ ἐπιχειρησιακά της σενάρια μέ τήν ὑπόθεση ὅτι οἱ Σοβιετικοί εἶναι οἱ ἐπιτιθέμενοι.

Ἡ λογική τῶν Σοβιετικῶν

Οἱ Σοβιετικοί ὅμως, πού χαράζουν τὰ ἀντίστοιχα σενάρια τοὺς στηριζόμενα στήν ὑπόθεση ὅτι, ἀντίθετα, τό ΝΑΤΟ ἔχει τήν πρωτοβουλία τῆς ἐπίθεσης, ἀνησύχησαν σοβαρά. Σύμφωνα, λοιπόν, μέ τή σοβιετική λογική τὰ πυρηνικά ὄπλοστάσια τῆς Γαλλίας καί τῆς Ἀγγλίας δίνουν στοὺς Ἀμερικανούς τή δυνατότητα νά ἐξαπολύσουν πυρηνική ἐπίθεση κατά τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης «δι' ἀντιπροσώπων» — χωρίς, δηλαδή, νά ἀναμιχθοῦν ἄμεσα — καί θεώρησαν ὅτι νομιμοποιοῦνται νά ἐγκαταστήσουν καί νά διατηροῦν τοὺς περιθώριους πυραύλους μέσου βεληνεκοῦς σέ ἀ-

ριθμούς ἴσους ὄχι πρὸς τὰ ἀμερικανικά πυρηνικά ὄπλα πού ἔδρευαν στή Δ. Γερμανία, ἀλλά πρὸς τό σύνολο τῶν πυρηνικῶν ὄπλοστασίων ὄλων τῶν ἐυρωπαϊκῶν χωρῶν τοῦ ΝΑΤΟ — δηλαδή συμπεριλαμβανομένων τῶν γαλλικῶν καί τῶν ἀγγλικῶν. Ἐτσι τὰ πυραυλικά «σιλό» τῆς Γαλλίας καί τῆς Ἀγγλίας μπαίνουν στό σοβιετικό στόχαστρο διὰ ἀρχίζει ἡ ἐγκατάσταση τῶν SS-20.

Μετά ἀπ' αὐτό φυσικά, τό δόγμα τῆς «Εὐέλκτικης Ἀπάντησης» τινάχτηκε στόν ἀέρα. Σέ περίπτωση κατάρρευσης τῶν ΝΑΤΟϊκῶν συμβατικῶν δυνάμεων καί ἄμεσον κινδύνον γιά τή Γαλλία καί τήν Ἀγγλία, οἱ χώρες αὐτές δέν μπορούν νά χρησιμοποιήσουν πλέον τό πυρηνικό τους ὄπλοστάσιο ἀτιμώρητα, διότι θά ἀπειλοῦνται μέ ἀνταποδοτικά πυρηνικά πλήγματα ἀπό τοὺς Σοβιετικούς. Τότε ἀκριβῶς ἦταν πού τό ΝΑΤΟ ἀποφάσισε — μέ πρωτοβουλία τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς κυβέρνησης τῆς Δ. Γερμανίας καί χωρίς πολλές ἀντιρρήσεις ἀπό τοὺς ὑπόλοιπους συμμάχους — τήν ἐγκατάσταση νέων ἀμερικανικῶν πυραύλων στήν Εὐρώπη, κινήτῆς βάσης ἐκτόξευσης καί μεγάλῆς ἀκρίβειας, τοὺς περιθώριους Πέρσιγκ καί Κρούζ. Ἡ στρατηγική ἐξάρτηση τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τήν Ἀμερικὴ ἀυξήθηκε — πράγμα διόλου εὐχάριστο γιά τοὺς Εὐρωπαίους — ἐνῶ οἱ ὑποχρεώσεις ἄμεσης πυρηνικῆς ἀνάμιξης τῶν ΗΠΑ σέ ἓνα συμβατικό πόλεμο τῆς Εὐρώπης πολλαπλασιάστηκαν — πράγμα διόλου εὐχάριστο γιά τοὺς Ἀμερικανούς...

Ἐπὶ τῆς ὑπόθεσης: Ὑπάρχει διέξοδος;

Ἡ ἀντιπαράθεση τῶν δύο ὑπερδυνάμεων στήν Εὐρώπη ἔγινε μέ τέτοιο τρόπο, ὥστε ἡ προσπάθεια κάθε ἀντιπάλου νά ἐξουδετερώσει τὰ ἐπιθετικά πλεονεκτήματα τῆς ἄλλης πλευρᾶς ὁδήγησε στή δημιουργία ἐπιθετικῶν πλεονεκτημάτων γιά τόν ἑαυτό του. Αὐτό πάλι ἀνάγκασε τήν «ἄλλη πλευρά» νά δημιουργήσει κι αὐτὴ ἐπιθετικά πλεονεκτήματα γιά λογαριασμό της. Στὴ βάση αὐτοῦ τοῦ φαύλου κύκλου βρίσκεται ἡ μοιρασιά τῆς Εὐρώπης ἀνάμεσα στίς δύο ὑπερδυνάμεις, ἡ λογικὴ τῆς συνασπισμῶν, ὁ διπολισμός. Κι ἡ ἀντιστροφή αὐτῆς τῆς διαδικασίας εἶναι δυνατὴ μόνο μέ τό ξεπέραςμα τοῦ διπολισμοῦ στήν ἐυρωπαϊκὴ ἥπειρο.

Ἐπέραςμα τοῦ διπολισμοῦ στήν Εὐρώπη σημαίνει πρὶν ἅπ' ὅλα ὅτι καμιά ὑπερδύναμη δέν πρέπει νά διατηρήσει ἢ νά ἀποκτήσει ἐπιθετικά πλεονεκτήματα εἰς βάρος τῆς ἄλλης. Σ' αὐτό πρέπει κατ' ἀρχὴν νά συμφωνήσουν ὅλες οἱ χώρες τῆς Εὐρώπης, ΝΑΤΟϊκές, ἀνατολικές, οὐδέτερες καί ἀδέσμευτες. Μιά τέτοια πρωτοβουλία μπορεῖ νά ἀναληφθεῖ ἀπὸ τοὺς Δυτικούς ἀλλά εἶναι βέβαιο ὅτι θά βρεῖ ἀπήχηση — ἂν δέν ἔχει κίολας καταλυτικές συνέπειες — στήν Ἀνατολικὴ Εὐρώπη.

Στό σημεῖο αὐτό, ὥστόσο, πρέπει νά παρατηρήσουμε ὅτι ἀπόψεις περὶ «μονομεροῦς ἀφοπλισμοῦ» τῆς Δύσης δίνουν ἀναμφισβήτητα πλεονεκτήματα στή Σοβιετικὴ Ἐνωση, δέν ἀμφισβητοῦν τὴ λογικὴ τοῦ διπολισμοῦ, ἐμποδίζουν τὰ κινήματα εἰρήνης καί ἀρθρώσουν συνολικὴ στρατηγικὴ καί τὰ περιθωριοποιοῦν. Ὁ μὲν ἀπὸ πρωτοβουλίας τύπου Παπανδρέου—Πάλαμ—Γκάντι κ.λπ. ἔχουν φιλολογικὸ μόνο χαρακτήρα γιατί δέν θίγουν τὴν οὐσία τοῦ ἐξοπλιστικοῦ ἀνταγωνισμοῦ στήν Εὐρώπη: ἡ συνεχὴ ἀναζήτηση καί δη-

μιουργία μονομερῶν ἐπιθετικῶν πλεονεκτημάτων.

Ἐάν οἱ Δυτικοευρωπαῖοι ἐνδιαφέρονται σ' ἀλήθεια γιά τὴν ἀσφάλεια τῶν χωρῶν τους πρέπει ἔμπρακτα νά ἀμφισβητήσουν τό διπολισμό. Τοῦτο σημαίνει κατ' ἀρχὴν: Νά ἀνεξαρτητοποιηθοῦν ἀπὸ τὴν πυρηνικὴ ὀμπρέλα τῶν ΗΠΑ, χωρίς νά δώσουν ἐπιθετικά πλεονεκτήματα στήν Ε.Ε.Σ.Δ. Κι αὐτό εἶναι δυνατό μέ τὴν ἀποκατάσταση ἰσορροπίας συμβατικῶν δυνάμεων στήν Εὐρώπη!

Πράγματι, ἡ ἀμερικανικὴ πυρηνικὴ ὀμπρέλα εἶναι ἀχρηστὴ ἂν οἱ δυτικοευρωπαϊκὲς συμβατικὲς δυνάμεις ἐξισορροποῦν τὶς δυνάμεις τοῦ Συμφώνου τῆς Βαρσοβίας ἀκυρώνοντας ἔτσι κάθε προοπτικὴ συμβατικῆς ἀναμέτρησης. Ἐάν συμβεῖ αὐτό, οὔτε ἡ Γαλλία ἔχει ἀνάγκη τό ἀνεξάρτητο πυρηνικό της ὄπλοστάσιο, οὔτε ἡ Ἀγγλία τό δικό της, οὔτε ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση τοὺς SS-20, οὔτε ἡ Εὐρώπη τοὺς Πέρσιγκ καί Κρούζ, οὔτε οἱ ΗΠΑ τὶς ἀυξήμενες — καί ἐπικίνδυνες — ὑποχρεώσεις πυρηνικῆς ἀνάμιξης στήν Εὐρώπη. Δημιουργεῖται κατὰ συνέπεια ἕδαφος γιά οὐσιαστικὲς διαπραγματεύσεις ἀμοιβαίας ἀπομάκρυνσης τῶν πυραύλων.

Καί ἡ Ἀριστερά;

Ἡ λογικὴ τῶν συνασπισμῶν πού κυριάρχησε γιά τέσσερις δεκαετίες στήν Εὐρώπη, ἐπιβάλλοντας τὴ διαίρεση καί τὸν ἐλεγχό της ἀπὸ ἐξοευρωπαϊκὰ κέντρα, ἔχει ἤδη φτάσει σὲ ἱστορικὰ τῆς ὄρια. Ἡ ἐξέλιξη αὐτῆς εἶναι ἐξαιρετικὰ σημαντικὴ γιατί ἐμπεριέχει τὴ δυνατότητα μιᾶς ἄλλης πορείας γιά τὴν Εὐρώπη — ὀλόκληρη τὴν Εὐρώπη. Προσοχή, ὅμως, μόνο τὴ δυνατότητα! Ὁ μετασχηματισμὸς αὐτῆς τῆς δυνατότητας σέ πραγματικότητα ἀφορᾷ πρωτίστως τὴν ἐυρωπαϊκὴ Ἀριστερά. Γιατί μόνον αὐτὴ ἔχει τὴν ἀπαραίτητη «καλὴ μαρτυρία» «ἐντεῦθεν κἀκεῖθεν» τῆς διαίρεμένης Εὐρώπης. Μόνο ἡ ἐυρωπαϊκὴ Ἀριστερά μπορεῖ νά παίξει τὸ ρόλο τοῦ *καταλύτη* γιά τὴ σύγκλιση τῶν φιλειρηνικῶν κινήματων πού ἀναπτύσσονται στὴ δυτικὴ πλευρὰ καί τῶν εἰρηνευτικῶν πρωτοβουλιῶν πού ἀναλαμβάνονται ἀπέναντι. Ἡ ἐυρωπαϊκὴ Ἀριστερά ἀποτελεῖ τὸν φυσικὸ ἡγέτη τῶν εἰρηνευτικῶν τάσεων στὴ Δύση καί τὸν προνομιῶδες συνομιλητὴ μ' ὄσες δυνάμεις ζητοῦν τὴν προσέγγιση ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ.

Ἐάν μὴ νομίζει ὅμως κανεὶς ὅτι πρόκειται γιά εὐκολο ἔργο. Τό αἴτημα τῶν καιρῶν εἶναι ἡ χάραξη μιᾶς *κοινῆς ἐυρωπαϊκῆς στρατηγικῆς* πού θά *πολιτικοποιεῖ* τὰ κινήματα εἰρήνης καί θά δίνει *προοπτικὴ*, διάρκεια καί ἀντοχὴ στίς τάσεις προσέγγισης καί αὐτονομίας πού ἐκδηλώνονται στό ἀνατολικὸ μπλόκ.

Ἡ χάραξη μιᾶς κοινῆς ἐυρωπαϊκῆς στρατηγικῆς δέν εἶναι ἀπλῶς αἴτημα τῶν καιρῶν. Εἶναι καί ἡ μεγάλη ἱστορικὴ πρόκληση γιά τὴν ἐυρωπαϊκὴ Ἀριστερά. Ἀξίζει νά τό προσπαθῆσει. Δέν θά χάσει παρά μόνο τὴ σημερινὴ μίζερία της. Καί θά κερδίσει ὀλόκληρη τὴν Εὐρώπη...

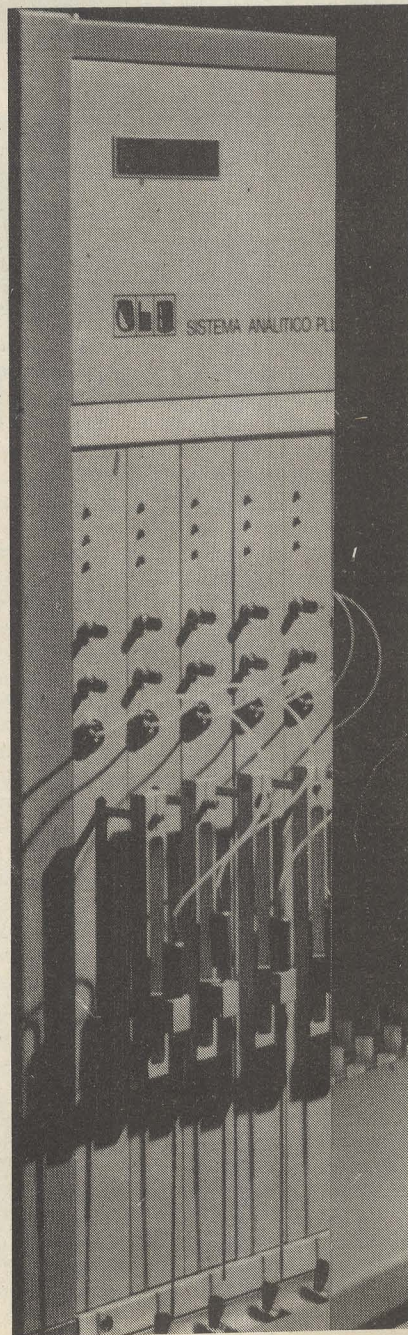
Χρυσάνθος Λαζαρίδης

Κόσμος θειικός, ηλεκτρονικός

Πρίν προλάβουν οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές να μπουν στη ζωή αυτής της χώρας, κατέκτησαν ήδη τη μυθολογία της. Ξεπέρασαν γρήγορα το στάδιο ενός απλού «άπο μηχανής» θεού που θα παρεμβαίνει σε κρίσιμους τομείς ή καταστάσεις και έφτασαν να λατρεύονται ως θεότητες της 'Αποκαλύψεως, υπεύθυνες για την τελική κρίση των πιστών και των πραγμάτων, για την οργάνωση ενός νέου κόσμου. Κόσμου θειικού και, στην περίπτωση μας, ηλεκτρονικού.

Η ΔΕΗ, λοιπόν, κλείνει το μικρό απολογητικό κείμενάκι της, που πάνω σε κίτρινο χαρτί συνόδεψε τους τελευταίους λογαριασμούς της με ηλεκτρονικό επίλογο: «Οι υπολογισμοί έγιναν με ακρίβεια στον 'Ηλεκτρονικό Υπολογιστή της ΔΕΗ και είναι απόλυτα σωστοί». Ξέρει ότι ο μέσος καταναλωτής της είναι κατά παράδοση έχθρος της ΔΕΗ αλλά και κατά νοοτροπία λάτρης αυτού που δεν καταλαβαίνει: της ηλεκτρονικής υπολογιστικής διαδικασίας. 'Εάν λοιπόν βαπτιστεί η ΔΕΗ στα αγιασμένα νερά της ηλεκτρονικής, πιθανότατα η ψυχή της θα σωθεί μέσα στις ταραγμένες συνειδήσεις των πελατών της. Θά έχει βρει τό τέλειο για τις μέρες μας άλλοθι...

Πιθανότατα υπήρχαν και άλλοι τρόποι εκτός από τους θρησκευτικούς για να λυθεί τό ζήτημα. Οι αίρετικοί που πιστεύουν στον πολίτη, στην πληροφόρησή του και κατά συνέπεια στη δημοκρατική λειτουργία της επικοινωνίας του δημόσιου (του συλλογικού) με τό ιδιωτικό, τολμοῦν να υποστηρίξουν ότι τό σύστημα που υιοθέτησε από ανάγκη τό τελευταίο τετράμηνο ή ΔΕΗ έχει επιχειρήματα υπέρ του και άρα είναι υποστηρίξιμο. Μέ παραλλαγές εφαρμόζεται σε πολλές χώρες (π.χ. στη Γαλλία). 'Έχει δέ τό προτέρημα να αποδεικνύει ότι ή ελεφαντίαση που προσβάλλει τό διοικητικό μέρος των δημοσίων οργανισμών στην χώρα μας ούτε αυτόνομη ασθένεια είναι, ούτε απαραίτητη. 'Η άπλη λογική λοιπόν, ή ουσιαστική εξήγηση και υποστήριξη του συστήματος, μάλλον θά είχε πίο συνταρακτικά αποτελέσματα από την άναζήτηση άπαλλακτικών θεοτήτων. 'Η εϋθυνοφοβία όμως και ή έλλειψη πρωτοβουλίας είναι και αυτές θεότη-

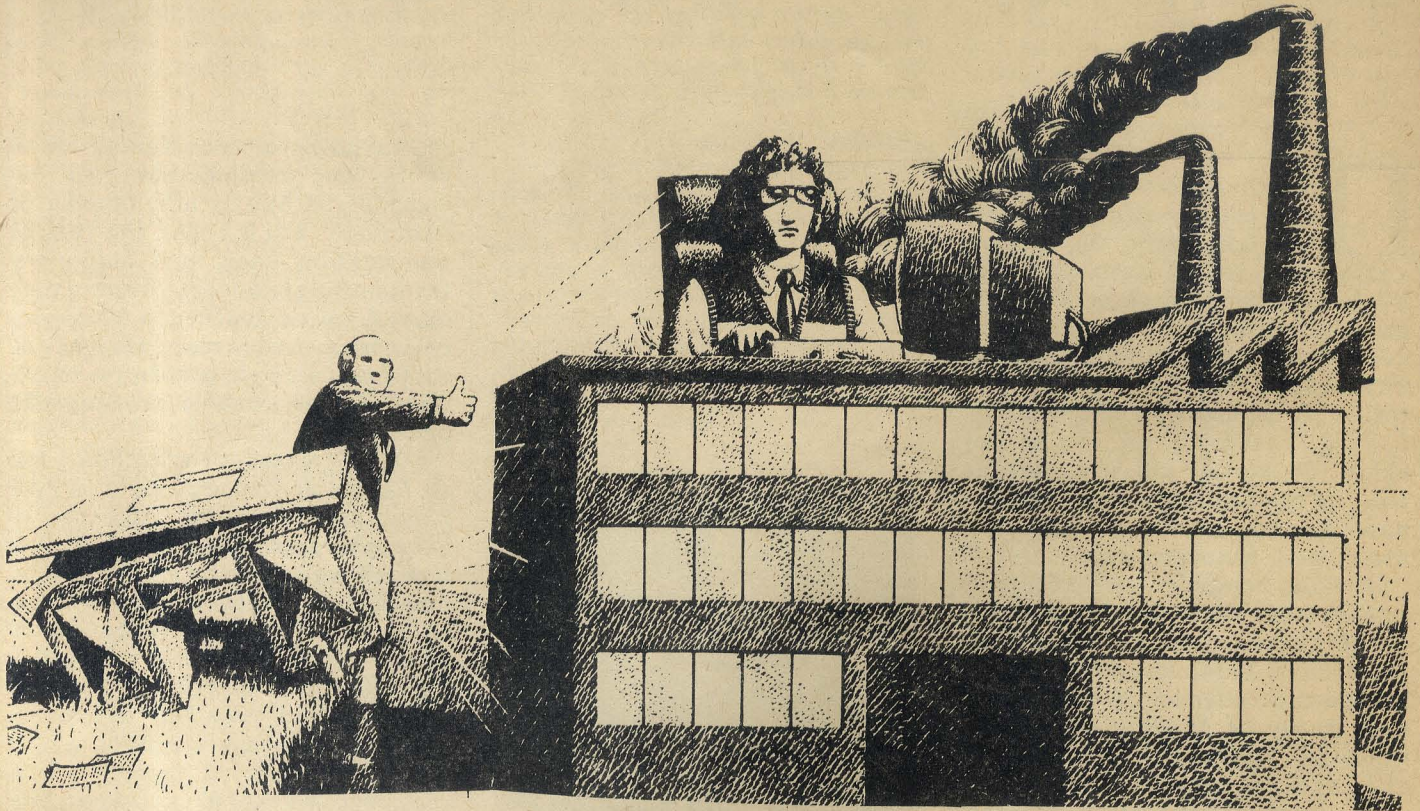
τες και μάλιστα τύπου Κίρκης. Μέ τό ραβδί τους μεταβάλλουν τους ανθρώπους σε άκακα μέν, άβουλα δέ πλάσματα. Καί ό φόβος της γνώμης των πολλών, όπως αυτή διαμορφώνεται από τίς έκάστοτε «άντιπολιτεύσεις» ή τόν σε άναζήτηση άνυποψίαστων άναγνωστών τύπο, άποδεικνύεται μεγαλύτερη τροχοπέδη για τίς συνειδήσεις από κοπάδια δλόκληρα 'Ερινύων.

Μέ τους ηλεκτρονικούς θεούς και τά άλλοθι που προσφέρουν, τό πρόβλημα μετατίθεται, δέν λύνεται. 'Έχουν άδυναμίες: Είναι μηχανές και μπορούν να πάθουν μηχανική βλάβη. Δανείζονται ανθρώπινα λογικά συστήματα και πιθανότατα όχι πάντα τά πίο σωστά. Καί τέλος ή τροφοδοσία τους σε πληροφόρηση είναι καθαρή υπόθεση κάποιου ανθρώπου. Τά αρχικά έντυπωσιασμένα πλήθη αρχίζουν κιόλας να έχουν τίς ύποψίες τους. Κάτι οι ηλεκτρονικοί διορισμοί μέ τά μόρια που σίγουρα δέν θά ξαναγίνουν έτσι, κάτι ή ηλεκτρονική πάταξη της φοροδιαφυγής που δέν θά λύσει τό πρόβλημα, κάτι οι ηλεκτρονικές μεταθέσεις (!) που κατά κανόνα χάνουν από τίς ανθρώπινες διασυνδέσεις (κοινώς: «τό μέσον»), και τό κύρος των υπολογιστών αρχίζει να άμαυρώνεται. Οι μηχανές αποδεικνύεται ότι δέν μπορούν να παριστάνουν τους θεούς και να προσφέρουν άλλοθι στους μόνους πραγματικά υπεύθυνους: τους ανθρώπους.

Όταν τό ηλεκτρονικό κύρος φτάσει στα έσχατα όρια της τριβής του, κράτος, υπηρεσίες και οργανισμοί θά πρέπει να άναζητήσουν μία νέα πανάκεια και νέα άλλοθι. 'Αναζήτηση βασανιστική και πάντα πολυδάπανη. 'Η ανάδειξη κάποιας άλλης μορφής επικοινωνίας μέ τους πολίτες, κάποιων άλλων σχέσεων, είναι, επιμένουμε, ή πίο εύκολη και συμφέρουσα λύση. 'Εάν όχι για όλους μας, σίγουρα για τους πίο πολλούς και για τη χώρα αυτή σαν σύνολο. Σε μία τέτοια περίπτωση οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές, άπαλλαγμένοι από τους μυθοπλαστικούς τους ρόλους και καθήκοντα, θά μπορούσαν ίσως να κάνουν την πραγματική δουλειά τους και άρα να γίνουν άποτελεσματικοί, παραγωγικοί και χρήσιμοι. 'Εάν όχι, θά παραμείνουμε μία ηλεκτρονική καθυστερημένη χώρα.

Γιώργος Μαργαρίτης

Γενικοί διευθυντές — Είδικοί γραμματείς

“Η τί δέν ἄλλαξε στή Δημόσια Διοίκηση

Τήν ἐπομένη τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1981 ὅσοι ἔχουν κάποια σχέση μέ τίς δημόσιες ὑπηρεσίες θά διέκριναν μιά εὐλογη ἀμηχανία καί — συχνά — ἀνησυχία στίς στρατιές τῶν ἐργαζομένων στή Διοίκηση. Στούς κύκλους τῶν ὀλίγων ἀριστερῶν πού εἶχαν διεισδύσει μέσα στά ὑπουργεῖα κυρίως κατά τήν ἑπταετία 1974-81, ἐπικρατοῦσε ἡ πεποίθηση ὅτι κάτι θά ἄλλαζε. Στούς δεκάδες χιλιάδων πού μέ κουμπιές, γαλιφιές καί διασυνδέσεις μέ πολιτικούς τῆς δεξιᾶς εἶχαν ἀποκτήσει ἐδῶ καί δεκαετίες μιά καρέκλα στό δημόσιο, ἡ ἔνοχη συνείδηση ὀδηγοῦσε μοιραία στή λογική ὑπόθεση ὅτι κάποια ἀπό τά προνόμιά τους, κάποια ἀπό τίς μικροεξουσίες, μικροσυνήθειες, αὐτό τό ἀδιόρατο δίχτυ σχέσεων, συμφερόντων καί συναλλαγῶν δέν μπορούσε παρά νά διαρραγεῖ. Ἦταν τόσο ὄριμο τό αἶτημα γιά μιά ἀλλαγὴ στή συμπεριφορὰ τοῦ κράτους, γιά μιά τροποποίηση τῶν σχέσεων του μέ τόν πολίτη καί κυρίως γιά ἕναν ἐξορθολογισμό τῶν λειτουργιῶν του κατά τά κεφαλαιολογικά — ἔστω — πρότυπα πού κανεῖς δέν μπορούσε νά διανοηθεῖ ὅτι τρία χρόνια ἀργότερα τίποτε δέν θά εἶχε γίνει πρὸς τίς πύξινες κατευθύνσεις. Φαινόταν λογική ἀκόμη καί μιά πρόωρη ἐξοδος ὀρισμένων κατηγοριῶν ὑ-

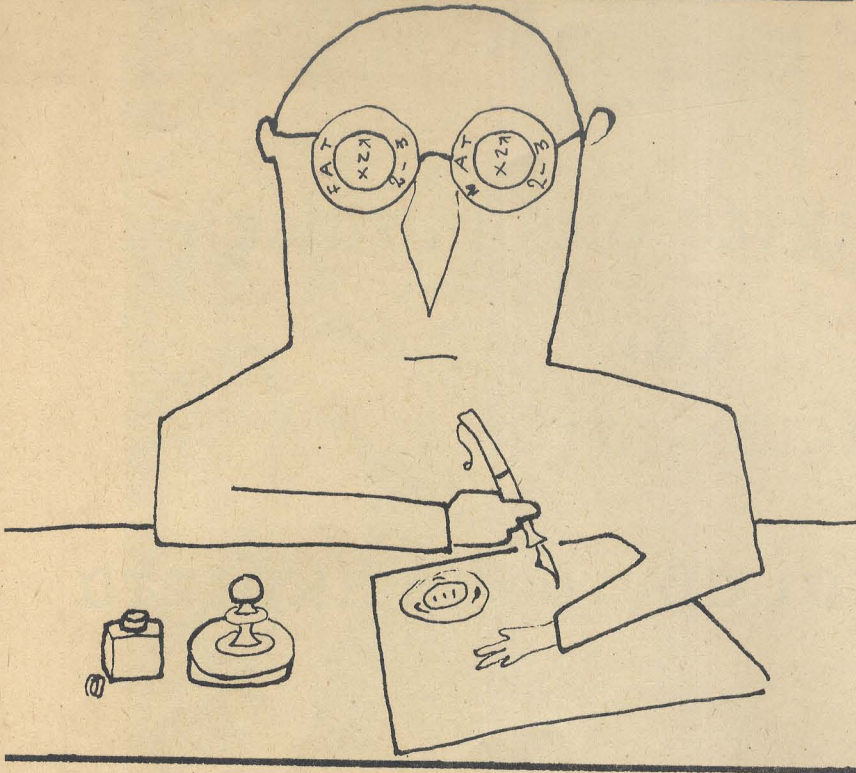
παλλήλων, ἀπλῶς καί μόνο γιατί δέν ὑπῆρχε πλέον χώρος γιά νά τοὺς στεγάσει. Φαινόταν ἀναγκαῖο νά ἀποκεντρωθοῦν γιά μιά φορά στή ζωὴ τους μερικὲς χιλιάδες κηφῆνες. Φαινόταν τέλος ἀπαραίτητο νά ἀπαλλαγεῖ τό δημόσιο ἀπὸ κάποιους θύλακες χαφιεδισμού, τραμπουκισμοῦ καί ἄλλων ἰδιοτήτων πού εἶχαν κατατλαιπωρήσει ἐπὶ δεκαετίες τοὺς ἀριστεροὺς — καί ὄχι μόνον αὐτοὺς — σ' αὐτὴ τὴ χώρα.

“Ὅσο γιά τό σύγχρονο μανάτζμεντ, ἡ ἐπικύληση τοῦ ὁποῖου εἶχε υπερκαλύψει πολλὰ ἄλλα ζωτικά θέματα κατά τήν τότε προεκλογικὴ περίοδο, αὐτό πιά φαινόταν ἐξαιρετικὰ ὄριμο σάν αἶτημα γιά νά συζητηθεῖ. Δέν χρειάζοταν παρά ἡ εἰσαγωγή τοῦ σχετικοῦ know-how ἢ ἄς ποῦμε τοῦ ἀντίστοιχου τεχνολογικοῦ πακέτου.

Απὸ ὅλα ὅσα ἀναμένονταν ὁμως, ἡ κυβέρνησις τῆς «ἀλλαγῆς» ἐπέλεξε ὡς στόχο τῆς τήν κατάρτησις ἑνὸς θεσμοῦ (τῶν γενικῶν διευθυντῶν καί τῶν ἀναπληρωτῶν τους) πού κατά τά φαινόμενα δέν ἀποτελοῦσαν τό καθεαυτὸ πρόβλημα. Σάν χειρονομία γιά λαϊκὴ κατανάλωση ἦταν ὁμως ἐντυπωσιακὴ μιά καί ἔστειλενε στά σπίτια τους τίς κεφαλές τῆς «δεξιᾶς» διαχείρισις τοῦ κράτους πού δέν μπορεῖ παρά νά εὐθύνονταν γιά

τὴν κακοδαμονία τῶν δημοσίων πραγμάτων. Στίς κοινωνιολογικὲς φαντασιώσεις τοῦ λαοῦ ἡ ἐνέργεια αὐτὴ φάνταζε σάν ἡ τιμωρία τοῦ Ἀϊ-Γιώργη. Μέτρο ἀριστερὸ ἐν προκειμένῳ. “Ὅμως οὐσιαστικά τό «χτύπημα» αὐτό δέν ἔκανε τίποτε ἄλλο παρά νά στερήσει τό κράτος ἀπὸ ἔμπειρα καί — σέ ὀρισμένες περιπτώσεις — ἱκανότατα στελέχη του, μαζί βέβαια μέ κάποιους ἀρτιοσκληρωτικούς θύλακες πού ἀναμφισβήτητα εἶχαν παίξει ἐντονα ἀρνητικὸ ρόλο στίς ὅποιες ἀναμικτές προσπάθειες ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς δημόσιας διοικήσεως. “Ὅμως τό κύριο χαρακτηριστικὸ αὐτῆς τῆς ἐκκαθάρισις ἦταν ὅτι μαζί μέ τά βρωμόνερα πετάχτηκε καί τό μαρρό, ἐν προκειμένῳ ὀρισμένοι ἀνώτατοι λειτουργοὶ πού λόγω τριβῆς μέ τά πράγματα, ἐπαφῶν καί μετεκπαιδύσεων εἶχαν ἤδη ἀποκτήσει μιά ἀντίληψη περὶ τοῦ τί ἀκριβῶς σημαίνει ὀρθολογικὴ διαχείριση τοῦ κράτους, κατά τά ΕΟΚικά, ἄς ποῦμε, πρότυπα. Πολλοὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς τελευταίους ἦταν καί ἀριστεροί, καθὼς ὁ φιλελευθερισμὸς καί ἡ ἐξασθένηση τῶν πάσης φύσεως ἐλέγχων ἦταν τό χαρακτηριστικὸ τῆς ἑπταετίας 1974-81, σέ ὀρισμένους τουλάχιστον τομεῖς τῆς δημόσιας διοικήσεως.

Τό ξεκαθάρισμα τῶν λογαριασμῶν ἔμεινε ἔτσι στά ἀνώτατα ἐπίπεδα. Ἀπὸ κεῖ

καί πέρα οί τρομοκρατημένοι μικρού-παλληλίσκοι, αὐτοί πού κατά τό παρελθόν μέ ἡσυχὴ τῆ συνείδηση ὑπρέτησαν τῆ χούντα καί τῆ μεταπολίτευση, αὐτοί πού ἔδρεψαν δάφνες ὡς κομμουνιστοφάγοι καί θεματοφύλακες τῆς χρηστῆς διοίκησης, αὐτοί πού ἀπέβαλαν σταδιακά μέσα ἀπό πολύχρονες φθοροποιούς διαδικασίες τὰ ὅποια ταλέντα καί τὴν ὅποια εὐφυΐα τους, ἔσπρυσαν μαζικά νά δώσουν γῆ καί ὕδωρ. Σοσιαλισμός, γιατί ὄχι; Ἄφου οὕτως ἢ ἄλλως τὰ σχέδια τῆς ἀλλαγῆς μᾶς ἀγκαλιάζουν καί μᾶς, ἀφοῦ οἱ ὑπερωρίες δέν καταργοῦνται, τὰ ἐκτός ἔδρας παραμένουν, μετάθεση δέν γίνεται οὔτε μία, οἱ δεκάδες χιλιάδες τῶν συμβασιούχων παραμένουν στίς θέσεις τους καί τὰ προνόμια ἐπιβιώνουν, γιατί ὄχι ΠΑΣΟΚ;

Οἱ κλαδικές εἶχαν πράγματι πολλή δουλειά τῆς πρώτες ἐκείνες μέρες τῆς ἀλλαγῆς. Ἡ χρόνια δυσαρέσκεια τοῦ δημοσιοπαλληλικοῦ κόσμου, ἡ μίζερια τοῦ ὀκτώρου καί τῆς ἀνοῦσιας ζωῆς, ἡ στερημένη ὑπαρξὴ τοῦ Νεοέλληνα, τό παράπονο, ἡ γκρίνια καί τό ντέρτι ἐβρισκαν τῆ φυσική τους διέξοδο στοὺς κόλπους ἐνὸς κόμματος πού εἶχε θέση γιά ὅλους.

Καί τό Δημόσιο γέμισε «ἀριστερούς». Οἱ ἄλλοι, οἱ παλιότεροι, αὐτοί πού εἶχαν βάλει τό κεφάλι τους στό ντορβά, πού εἶχαν δουλέψει (σάν πιό μορφωμένοι βλέπετε), πού εἶχαν προτείνει καί συζητήσει, ἔμπαιναν στό περιθώριο. Τά παραδείγματα δέν εἶναι λίγα... Ὅμως τό βασικό εἶναι ὅτι δέν ἐθίγη οὔτε τό παραμικρό συμφέρον. Ἀπλῶς τὰ πάντα ἰσοπεδώθηκαν, οἱ ἀρμοδιότητες ἐξέλιπαν, ὁ ὅποιος καταμερισμός ἐργασίας καταργήθηκε, τὰ στεγανά κατέρρευσαν. Οἱ ἀέρηδες ἔμπασαν μέσα ἀπό τοὺς τοίχους τῶν ὑπουργείων τῆς ὑπάρξεις τῶν μὴ προνομιούχων. Καί ὅλα ἔμειναν ὅπως ἦταν καί συχνά λίγο χειρότερα. Ἡ νύχτα διαδέχθηκε τῆ νύχτα...

Η κατάργηση τοῦ κόστους τῶν Γενικών διευθυντῶν καί τῶν ἀναπληρωτῶν τους ἐπέδρασε καθυστερητικά πρὸς τίς μάζες τῶν μὴ προνομιούχων δημοσιοπαλλήλων, ἀλλά καί πρὸς τὴν ἀριστερὴ πτέρυγα τοῦ «Κινήματος» πού πίστεψε ὅτι οἱ κεφαλές τῆς δεξιᾶς διαχείρισης τοῦ κράτους εἶχαν ὀριστικά κοπεῖ. Στό ἐπίπεδο δέ τοῦ μάντζιμεντ, μειώνοντας τὰ ἱεραρχικά ἐπίπεδα, ψηλώνοντας τοὺς κοντούς καί κονταίνοντας τοὺς ψηλούς, καταργώντας τὰ ἀνώτερα ἐπίπεδα πού σίγουρα (καί ὄχι μόνον ἐδῶ) χαράσσουν πολιτικὴ, ἐπέφερε μιά πλήρη ἀποσάρθρωση τῆς δημόσιας μηχανῆς καθὼς ἡ λειτουργικότητά της σαφῶς μειωνόταν στίς περισσότερες τῶν περιπτώσεων. Κι αὐτό γιατί οἱ ἑκατοντάδες νεοδιορισμένοι σύμβουλοι πού θά ἔπαιζαν συντονιστικὸ ρόλο μεταξύ τῶν διευθύνσεων τῆς κρατικῆς μηχανῆς, τόσο γιά λόγους προσωπικῆς ἀνεπάρκειας καί ἀπειρίας ὅσο καί λόγω ἐχθρότητας καί ἀδράνειας τοῦ δημοσιοπαλληλικοῦ σώματος, οὐδέποτε κατάφεραν νά διεισδύσουν μέσα ἀπὸ τὰ ἀδιαφανή τοιχώματα τοῦ πολύπλοκου αὐτοῦ μηχανισμοῦ. Στίς περισσότερες μάλιστα περιπτώσεις δέν κατανόησαν καν ἐπὶ τίνας ἐπρόκειτο.

Τό μέτρο αὐτό περιορίστηκε ἔτσι στίς δημαγωγικές του διαστάσεις. Καθὼς δέν ὑπῆρχε κάποιο ἐναλλακτικὸ σχέδιο γιά τὴ λειτουργία τοῦ δημόσιου τομέα, ἡ ἐπίκληση τοῦ προγραμματισμοῦ παρέμεινε τό ἰδεολογικὸ ἐκείνο ἐργαλεῖο πού θά ἐπιδροῦσε καταλυτικά καί θά ἀναξωγοῦσε τὴ μουχλιασμένη δημόσια μηχανή. Τίποτα τέτοιο δέν συνέβη βέβαια καθὼς οὐδεὶς ἐπιθυμῆ τὸν προγραμματισμὸ σ' αὐτὸν τὸν τόπο. Σέ ὅ, τι ἀφορᾶ μάλιστα τὸν δημόσιο τομέα, δέν ἔγινε τίποτε ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀπλά πού θά ἀναδιάρθρωσαν τῆς λειτουργίας του καί θά ἀνανέωναν τῆς δομῆς του. Καμιά νέα στρατηγικὴ δέν ἀναδείχθηκε ἀλλά καί καμιά συγκεκριμένη ἀντίληψη γιά τό ρόλο τοῦ κράτους, τῆ

φύση τῆς ἐργασίας ἢ καί γιά ἀπλούστερα ἀκόμη θέματα ὅπως ἄς ποῦμε ποιῆς εἶναι οἱ ἀνάγκες τοῦ δημόσιου τομέα, πού θά στεγαστοῦν οἱ στρατιῆς τῶν νεοπροσλαμβανομένων, τί θά γίνεῖ μέ τοὺς συμβασιούχους (ὁ θεσμὸς δέν καταργεῖται, ἄς μὴν τό ξεχνᾶμε) κλπ. Ἡ ὀργανωτικότητά παρέμεινε κοντὰ στό μηδέν. ἡ ἀποδοτικότητα συχνά ἐμφανίστηκε μέ ἀρνητικὰ πρόσημα (πράγματι, ἂν καταργούνταν κάποιες ὑπηρεσίες θά ἀπέδιδαν τουλάχιστον κάποιες ἄλλες), καί ἡ παραγωγικότητα τῆς ἐργασίας κυμαίνεται σέ ἀπελπιστικά χαμηλά ἐπίπεδα. Τό χειρότερο ἴσως, ἡ ἔλλειψη ὁποιασδήποτε δομῆς καί ἐξειδίκευσης στὰ ἀνώτερα κλιμάκια, ἐξαφάνισε τῆς δυνατότητας ἐπικοινωνίας μεταξύ τῶν τομέων τῆς δημόσιας διοίκησης, αὐξήσε ἀπελπιστικά τῆς λειτουργικῆς τριβῆς, πολλαπλασίασε τὰ στεγανά καί τὰ μικροσυμφέροντα, ἔδωσε ὄθηση στὸν στεῖρο ἀνταγωνισμό μεταξύ διευθύνσεων. Οἱ τελευταῖες, ὀριζόντια διαστρωματωμένες καί χωρὶς λειτουργικὴ ἐξειδίκευση, διατήρησαν τῆς παλαιότερες ἐπωνυμίες τους ἀλλά εἶναι πλέον ἀδύνατο νά συντονίσουν τό ἔργο τους. Ἡ λαϊκίστικη ἀντίληψη, πού εἰσέβαλε μέ μοναδικὴ εὐκολία, θεώρησε ὡς δημοκρατία τὴν ἀπουσία δομῶν. Καί ἀπέτυχε οἰκτρά...

Ἐπιτόπου ἀλλαγῆς

Εἶναι δύσκολο νά ἀποφανθεῖ κανεὶς γιά τό ἂν τὰ πράγματα εἶναι χειρότερα ἀπὸ πρὶν ἢ ὄχι. Ἄλλωστε τέτοιου τύπου ἐρωτήματα δέν ἔχουν παρά ἱστορικὸ ἐνδιαφέρον καί δέν μποροῦν νά ἀπαντηθοῦν παρά στὴ βάση τοῦ βιωματος τοῦ καθενός καί τῆς ἐποπτείας πού διαθέτει. Στὴν περίπτωσή μας, ἡ πολυπλοκότητα τοῦ διοικητικοῦ μηχανισμοῦ δέν ἐπιτρέπει τὴ διάρρηξη τῶν συμπαγῶν του τοιχωμάτων ὥστε νά διαθέτει κανεὶς μιά συνολικὴ εἰκόνα. Ὅμως εἶναι ἀρκετὸ νά ἀνατρέξει κανεὶς στὴν καθημερινὴ εἰδησιογραφία γιά νά διαπιστώσει τὴν αὐξουσα δυσλειτουργία τῆς κρατικῆς μηχανῆς, πού ἄλλωστε ὁμολογεῖται πλέον καί ἀπὸ τὰ χεῖλη τῶν κυβερνητικῶν ὀργανῶν. Ἐτσι ἡ θέσπιση ἐνὸς νέου κόστους, αὐτοῦ τοῦ *ειδικῶν γραμματέων*, πού ἦδη ἄρχισε νά λειτουργεῖ σέ ὀρισμένα ὑπουργεῖα, ἤρθε νά καλύψει τό κενὸ πού δημιουργήθηκε ἀπὸ τὴ μοναδικὴ οὐσιαστικὰ ἐνέργεια πού τόλμησε ἡ κυβέρνηση πρὸς τὴν πλευρὰ τῆς δημόσιας διοίκησης κατὰ τὴν τριετὴ θητεία της. Τό λάθος διαπιστώθηκε, μόνο πού ἀπουσιάζει ἡ εἰλικρίνεια. Ἐτσι ὁ νέος θεσμὸς οὔτε γενικὴ ἰσχὺ ἔχει (ἐλάχιστα τέτοια πόστα δημιουργήθηκαν) οὔτε ἐνσωματώνεται οὐσιαστικὰ στὴ διοικητικὴ μηχανή. Μάλιστα, καθὼς οἱ προβλεπόμενες θέσεις εἶναι *πολιτικές*, δηλαδή καθὼς παρακάμπτονται τὴ διοικητικὴ ἱεραρχία, κινδυνεύουν νά ἐπαναλάβουν τῆς λειτουργίας ἐκείνες γιά τίς ὁποῖες οἱ πάλαι ποτὲ γενικοὶ διευθυντῆς εἶχαν κατηγορηθεῖ. Καί μάλιστα κατὰ ἀπροκάλυπτο τρόπο ἀφοῦ οἱ ἐιδικοί γραμματεῖς, ὄντας πολιτικὰ πρόσωπα, θά ταυτίζονται ὑποχρεωτικὰ πλέον μέ τὴν ἐκάστοτε πολιτικὴ ἐξουσία.

Ἐτσι ἐκλείσει ἄλλος ἕνας κύκλος...

Μιχάλης Μοδινός

ΑΕΙ

«'Ανοιχτές διαδικασίες» καί ἀξιοκρατία

Μύθος καί συνταγματικότητα

Τό Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας δικαίωσε, ὡς γνωστόν, τίς προσφυγές καθηγητῶν τῶν ΑΕΙ καί ἔκρινε ἀντισυνταγματικές ὀρισμένες διατάξεις τοῦ νόμου-πλαίσιο γιά τήν ἀνώτατη ἐκπαίδευση. Παρά τό βάρος μιάς τέτοιας ἀπόφασης (ἡ ὑπόθεση ἄλλωστε δέν ἔχει λήξει ἀκόμα), τό ζήτημα δέν μπορεῖ βέβαια νά περιοριστεῖ στή συνταγματικότητα ἢ μή τοῦ νόμου. Κατηγορίες γιά ἀντισυνταγματικότητα διατάξεων τοῦ νόμου ὁμως ὑπάρχουν πολλές, πέρα ἀπό ἐκείνες πού ἦδη κρίθηκαν. Ἀλλά καί ἐδῶ τό βασικό πρόβλημα δέν εἶναι τελικά ἡ ἀντισυνταγματικότητα.

Μεταξύ ἄλλων, βάλλονται ὡς ἀντισυνταγματικές καί διατάξεις πού, σέ ὀρισμένες περιπτώσεις, δέν προβλέπουν «ἀνοιχτές διαδικασίες» (προκηρύξεις) γιά τή μετατροπή ἤδη κατελιμμένων θέσεων ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ σέ θέσεις ΔΕΠ (Διδακτικοῦ Ἐρευνητικοῦ Προσωπικοῦ), μέ τό ἐπιχείρημα ὅτι ἔτσι παραβιάζεται ἡ συνταγματική ἐπιταγή τῆς ἀξιοκρατίας.

Ἐπειδή τό θέμα ἔχει ἐνδιαφέρον ἀπό τήν ἄποψη ὅτι ἀγγίζει διάφορες «εὐαίσθητες χορδές» τοῦ μέσου Ἕλληνα, ἀξίζει τόν κόπο νά τό πραγματευθοῦμε κάπως ἐν ἐκτάσει.

Τό Σύνταγμα (ἄρθρο 16 §1) προσδιορίζει ὅτι «ἡ τέχνη, ἡ ἐπιστήμη, ἡ ἔρευνα καί ἡ διδασκαλία εἶναι ἐλεύθεροι, ἡ δέ ἀνάπτυξις καί προαγωγή αὐτῶν ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν τοῦ κράτους». Αὐτό, μεταξύ ἄλλων, ἔχει ὡς συνέπεια τό ὅτι οἱ νόμοι πού ρυθμίζουν τά σχετικά μέ τίς παραπάνω ἔννοιες πρέπει νά μερμνοῦν ὥστε τίς ἀντίστοιχες δημόσιες θέσεις νά καταλαμβάνουν οἱ ἐκάστοτε πλέον ἄξιοι. Ἡ ἀξιοκρατία δηλαδή εἶναι, κατά κάποιον τρόπο, συνταγματική ἐπιταγή.

Ἡ ἀξιοκρατία ὁμως εἶναι μιά ἔννοια πού στήν Ἑλλάδα τύχαινε ἀνεκαθεν ἰδιαίτερης μεταχείρισης: ὅσο τήν τιμοῦν καί τήν διακηρύσσουν στά λόγια, τόσο τήν παραβιάζουν καί τήν κατακρεουργοῦν στήν πράξη. Τώρα τελευταία μάλιστα (ἐπ' εὐκαιρία τῆς συζητήσεως γιά τή συνταγματικότητα τοῦ νόμου-

πλαίσιο), ἡ λατρεία τῆς ἀξιοκρατίας (στά λόγια φυσικά) καί μάλιστα ἀπό ἀνθρώπους πού οὐδέποτε στό παρελθόν εἶχαν δεῖξει τέτοιο ἐνδιαφέρον γιά τό θέμα αὐτό, ἔχει πάρει τή μορφή ἐπιδημίας. Ἐπιχειρώντας νά βρῶ μιά λέξη πού νά ἐκφράζει τό «σύνδρομο» αὐτό σκέφτηκα νά χρησιμοποιήσω τή λέξη «ἀξιολατρία». Ζητῶ συγγνώμη ἀπό τοῦς φιλολόγους γιά τόν ἐνδεχομένως ἀτυχή νεολογισμό...

Κατά τήν ἄποψη λοιπόν τῶν «ἀξιολατρῶν» αὐτῶν ἡ ἀξιοκρατία ἔχει μιά καί μόνη συνιστώσα: τήν «ἀνοιχτή» διαδικασία τῆς προκήρυξης, κάθε φορά καί σέ κάθε εὐκαιρία τῆς ἀντίστοιχης θέσης, *ἔστω καί ἂν αὐτή εἶναι κατελιμμένη*, μέ τό σκοπό νά τήν «ἐπανδρώσουν οἱ κάθε φορά ἰκανότεροι ἐπισημονες προερχόμενοι ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἢ (κυρίως) ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ...». Ὁ ἴδιος ὁ ν. 1268/82 εἶναι γεμάτος ἀπό τέτοιες ἐξωφρενικές διατάξεις καί αὐτό εἶναι καί τό μέγαλο του ἐλάττωμα, ὅπως θά ἀναλυθεῖ παρακάτω (ἀλλά καί θά ἀποδειχθεῖ σύντομα στήν πράξη).

Ἐδῶ θά κάνουμε μιά παρένθεση: Ὅταν μιλάμε στήν Ἑλλάδα περί προκηρύξεων, ἐννοοῦμε μιά ἀπό τίς ἀκόλουθες σχετικές κατηγορίες:

1. *Προκηρύξεις γνήσιες*: Ἐδῶ ἀναζητεῖται πράγματι κάποιος ὑποψήφιος καί θά ἐπιλεγῇ ὁ κατά τεκμήριο καλύτερος. Πρόκειται γιά τίς πῶ σπάνιες περιπτώσεις γιά τά ἑλληνικά δεδομένα.

2. *Προκηρύξεις «φωτογραφίες»*: Πολύ συνηθισμένο τέχνασμα: Ἡ προκήρυξη διατυπώνεται ἔτσι ὥστε νά μήν μπορεῖ νά καταλάβει τή θέση παρά μόνο ὁ ἀπό πρῖν γνωστός «ἐκλεκτός».

3. *Προκηρύξεις «προκάτ»*: Παρά τήν ὁποια διατύπωσή τους, θά ἐπιλεγῇ τελικά ὁ ἀπό τά πρῖν γνωστός «ἐκλεκτός», ἀνεξάρτητα ἀπό τά προσόντα τῶν ὑπολοίπων. Σ' αὐτές τίς περιπτώσεις φροντίζεται, ὅπου εἶναι δυνατό, ἡ προκήρυξη νά δημοσιεῖται σέ ἐφημερίδα πολύ χαμηλῆς κυκλοφορίας.

Ἰδιαίτερη κατηγορία ἀποτελεῖ ἡ προ-

κήρυξη γιά μιά θέση ἤδη κατελιμμένη. Κατεξοχὴν ἑλληνικό «φρούτο». Ἐδῶ, ἀνάλογα μέ τό εἶδος τῶν δημοσίων σχέσεων πού ἔχει ἀναπτύξει ὁ κατέχων τή θέση (πού προκηρύσσεται) μέ τοῦς προϊσταμένους του, ἡ προκήρυξη ἐμπίπτει σέ μιά ἀπό τίς τρεῖς παραπάνω κατηγορίες. Τά 90% τῶν προκηρύξεων πανεπιστημιακῶν θέσεων πού βλέπουμε τήν ἐποχή αὐτή στόν ἡμερήσιο τύπο ἀνήκουν σ' αὐτήν ἐδῶ τήν κατηγορία.

Εἶναι προφανές ὅτι προκηρύξεις «φωτογραφίες», «προκάτ» ἢ περιέχουσες τό στοιχείο τῆς ὁποιαδήποτε μορφῆς μεροληψίας ἢ ἐπιείκειας γιά τόν ἤδη κατέχοντα τήν ὑπό προκήρυξη θέση κρινόμενο, εἶναι (μολονότι συχνές) λογικά καί ἠθικά ἀπαράδεκτες καί εἶναι ὡς ἐκ τούτου ἀδύνατο νά δεχθοῦμε ὅτι βρίσκονται στό πνεῦμα τοῦ νομοθέτη πού θέσπισε τίς ἀντίστοιχες διαδικασίες. Στήν ἀνάλυση λοιπόν πού θά γίνει θά ὑποθεθεῖ ὅτι οἱ προκηρύξεις εἶναι πάντοτε γνήσιες.

Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι μιά (γνήσια) προκήρυξη εἶναι μιά ἄριστη μέθοδος γιά τήν κατά ἀξιοκρατικό τρόπο πλήρωση κάποιας κενῆς θέσης.

Τί γίνεται ὁμως ὅταν ἡ μέθοδος αὐτή ἐφαρμόζεται εἰς βάρος ἐνός ἐργαζομένου, πού βλέπει μέ δέος ὅτι πρόκειται νά προκηρυχθεῖ ἡ ἴδια του ἡ θέση; Καί μέ τί κέφι θά κάνει ἕνας πανεπιστημιακός τῆ δουλειά του ὅταν ξέρει ὅτι ὅσο καλά καί νά τήν κάνει, κινδυνεύει νά τήν χάσει μόνο καί μόνο γιατί ἔφτασε ὁ καιρός νά... προαχθεῖ στήν ἐπόμενη βαθμίδα; Ἡ διότι ἀπλῶς... ἀπέκτησε διδακτορικό δίπλωμα (περίπτωση ἐπιστημονικῶν συνεργατῶν πού θά γίνουν λέκτορες κατόπιν προκηρύξεως); Ἐχουν συνειδητοποιήσει αὐτοί, πού, ἐλαφρᾶ τῆ καρδιά, προτείνουν τέτοιες ρυθμίσεις, ὅτι ὅταν προκηρύσσεται ἡ θέση ἐνός ἐργαζομένου ἐπικηρύσσεται ὁ ἐργαζόμενος; Ἡ μποροῦν τουλάχιστον νά μᾶς ὑποδείξουν σέ ποῖο ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου συμβαίνουν αὐτά τά πράγματα;

Γιατί, απ' ό,τι γνωρίζω, σέ μέρη μέ ύψηλή επιστημονική και πανεπιστημιακή στάθμη (όπως ή Εύρώπη και οί ΗΠΑ), τέτοια πράγματα δέν συμβαίνουν. Υπάρχουν κρίσεις και μάλιστα αυστηρές. Προκηρύξεις όμως όχι.

Έστω όμως ότι ή Έλλάδα αποτελεί στόν τομέα αυτό παγκόσμια πρωτοπορία και ότι για νά έχουμε απόδοση ως πανεπιστημιακοί, πρέπει νά γίνουμε τακτικοί πελάτες του νευροψυχιάτρου.

Άς δώμε λοιπόν πρώτα τίς συνταγματικές συνέπειες μιάς τέτοιας μεθοδολογίας:

Έν πρώτοις, ή αρχή τής «προαγωγής ή αλλαγής υπηρεσιακής καταστάσεως κατόπιν προκηρύξεως» δέν έχει κανένα λόγο νά εφαρμόζεται μόνο στά ΑΕΙ. Είναι περισσότερο από προφανές ότι πρέπει άμεσα νά επεκταθεί και σέ έρευνητικά κέντρα όπως είναι ο Δημόκριτος, τό Έθνικό Ίδρυμα Έρευνών, τό ΙΩΚΑΕ, τό ΚΕΠΕ κ.λπ. Άλλά τό Σύνταγμα (άρθρο 106 §1) επιτάσσει και τήν υπό του κράτους «... έξασφάλισιν τής οικονομικής αναπτύξεως όλων τών τομέων τής εθνικής οικονομίας...». Άρα και οί μεγάλοι οικονομικοί οργανισμοί (τράπεζες κ.λπ.), καθώς και οί μεγάλες δημόσιες επιχειρήσεις (ΔΕΗ, ΟΤΕ, ΔΕΠ, κ.λπ.) πρέπει νά επανδρώνονται «άξιοκρατικά» μέ τήν παραπάνω μέθοδο. Πολύ περισσότερο καθόσον τό Σύνταγμα προβλέπει ισότητα έναντι τών νόμων (άρθρο 4 §1) και έτσι δέν νοούνται διακρίσεις μεταξύ κρατικών υπαλλήλων ως προς τό θέμα αυτό.

Κατά συνέπεια, όταν ένας τμηματάρχης Β' τής Έθνικής Τράπεζας ή τής ΔΕΗ πρόκειται νά προαχθεί σέ τμηματάρχη Α', θά πρέπει ή θέση του νά προκηρύσσεται (καί ό ίδιος νά επικηρύσσεται) καθόσον «όπάρχουν πολλοί άξιοι Έλληνες του έξωτερικού, οικονομολόγοι ή γενικότερα τεχνοκράτες πού θά μπορούσαν νά είναι ικανότεροι για τή θέση αυτή». Πολύ μάλλον θά πρέπει άμεσα νά καταργη-

θεί ό παράνομος θεσμός κατά τόν όποιο, όταν χηρεύσει ή θέση ενός διευθυντή κάποιου τμήματος, νά τήν διεκδικούν (άκουσον, άκουσον!) μόνο οί υποδιευθυντές του ίδιου τμήματος!

Άς ξαναγυρίσουμε όμως στά δεδομένα του ίδιου του ν. 1268/82. Σύμφωνα μέ αυτόν, από τίς τέσσερις βαθμίδες ΔΕΠ οί δύο άνωτερες (καθηγητής, αναπληρωτής καθηγητής) αποτελούν μόνιμες θέσεις. Για τίς δύο κατώτερες προβλέπονται τά εξής (άρθρο 15, §2): «Λέκτορες και επίκουροι καθηγητές κρίνονται για εξέλιξη στην επόμενη βαθμίδα μέ προκήρυξη τής αντίστοιχης θέσης... Άν εκλεγεί στή θέση πού προκηρύσσεται άλλος ύποψήφιος, λήγει ή θητεία τους...». Αντιπαρεχόμενοι τήν έντύπωση πού δημιουργεί ό κυνισμός μέ τόν όποιο είναι διατυπωμένες οί φράσεις αυτές (ό πανεπιστημιακός διάσκαλος-έρευνητής είναι και άνθρωπος...) παρατηρούμε τά εξής:

1. Ό πανεπιστημιακός λέκτορας ή επίκουρος καθηγητής, υπό τό κράτος τής επικείμενης επικηρύξεως του προσαταλλάσσεται περισσότερο προς τήν ποσότητα παρά προς τήν ποιότητα του έρευνητικού έργου πού επιτελεί (οί άσχολούμενοι μέ τήν έρευνα ξέρουν πολύ καλά τί έννοώ), μέ προφανή ζημιά για τήν ουσιαστική επιστημονική πρόοδο (εκτός άν αυτή αποτιμάται μόνο σέ αριθμούς δημοσιεύσεων).

2. Η προκήρυξη θέσης επίκουρου καθηγητή, προκειμένου περί προαγωγής λέκτορα, είναι τελείως χωρίς αντικείμενο. Κανένas επιστήμονας του έξωτερικού (ή του έξωτερικού) δέν θά εγκαταλείψει τήν οποια θέση κατέχει, προκειμένου νά καταλάβει μιά τόσο επισφαλή θέση όπως αυτή του επίκουρου καθηγητή.

3. Κάποιος από τούς «άπέξω» μπορεί νά βάλει ύποψηφιότητα για μιά θέση ΔΕΠ μόνο και μόνο γιατί από ένδεχόμενη προσωπική αντίπαθεια θέλει άπλως νά χάσει τή δουλειά του αυτός πού κατέχει τή θέση. Έκλέγεται και μετά παραιτείται.

Μάλιστα, έτσι όπως είναι διατυπωμένος ό ν. 1268/82 («... άν εκλεγεί άλλος... λήγει ή θητεία του...»), δέν χρειάζεται καν νά αναλάβει καθήκοντα.

Αυτή είναι φυσικά μιά άκραία συνέπεια του νόμου, αλλά ένας νόμος κρίνεται και ως προς τίς άκραίες του συνέπειες. Άλλωστε δέν είναι και πολύ έξωπραγματικά όλα αυτά: Πολλοί Έλληνες επιστήμονες του έξωτερικού σκέφτονται (και δικαιολογημένα από τή μεριά τους) νά συνδύασουν τήν ανά εξαιτία άδειά τους (τό λεγόμενο «σαμπάτικαλ») μέ μιά μονοετή «δοκιμαστική» καθηγητική εμπειρία σέ ελληνικό ΑΕΙ. Άν τούς άρέσει θά παραμείνουν· άλλως θά επιστρέψουν στην «άλλοδαπή». Κανείς όμως από τούς συντάκτες του νόμου δέν σκέφτηκε ότι αυτό θά έχει στερήσει τή θέση σέ κάποιον καθ' όλα άξιο Έλληνα επιστήμονα.

4. Η χειρότερη όμως επίπτωση αυτού του πλέγματος τών διατάξεων περί προκηρύξεων κ.λπ. είναι ή άκόλουθη: Προκειμένου νά μείνουν στά 40 τους χωρίς δουλειά, όσοι από τούς Έλληνες επιστήμονες επιθυμούν νά κάνουν πανεπιστημιακή καριέρα, θά επιλέξουν (έφόσον έχουν και τά οικονομικά μέσα) «άλλο δρόμο»: Θα μεταβούν, άμέσως μόλις άποφοιτήσουν, στο έξωτερικό, όπου, εκμεταλλεούμενοι τίς ευμενέστερες συνθήκες για έρευνα, θά έπιτελούν έργο (ή, κατά τή συντηχητική όρολογία, θά «μαζεύουν δημοσιεύσεις») μέ σκοπό, σέ πρώτη ευκαιρία, νά «χτυπήσουν» μιά θέση τουλάχιστον αναπληρωτή καθηγητή πού θά είναι και μόνιμη. Η επικράτησή τους έναντι του επιστήμονα πού ήδη κατέχει τή θέση είναι σίγουρη. Έτσι ό δυστυχής αυτός θά άποδειχτεί «κοροΐδο», έφόσον διάλεξε νά παραμείνει και νά προσφέρει τίς υπηρεσίες του από τήν αρχή στην Έλλάδα.

Η παραπάνω διαδικασία είναι αναπόφευκτη σάν μαθηματικό θεώρημα. (Ό μόνος τρόπος νά τήν άποφύγει κανείς είναι τό νά μήν είναι γνήσιος οί προκηρύξεις). Άμεσο άποτέλεσμα: Άποδυνάμωση τών μεταπτυχιακών σπουδών και άποστέρηση τής Ελλάδας από τίς πιό παραγωγικές ηλικίες επιστημόνων (25-40 ετών) μέ προφανή τή ζημιά στην ελληνική επιστήμη, πού τό Σύνταγμα επιτάσσει τήν προστασία της.

5. Ό νόμος 1268/82 κατ' εξαίρεση και μέ μεταβατικές διατάξεις προβλέπει δυνατότητα μονιμοποίησης στις δύο κατώτερες βαθμίδες εκείνων πού ήδη υπηρετούσαν κατά τήν έναρξη ισχύος του (πλήν τών ειδικών επιστημόνων και τών μη διδακτόρων επιστημονικών συνεργατών). Ό συνδυασμός τής μονιμότητας μέ τήν προκήρυξη δημιουργεί τίς εξής τραγελαφικές καταστάσεις:

α. Άν στην προκηρυχθείσα θέση εκλεγεί ό μή μόνιμος (έκ τών έξω έρχόμενος), ό μέν μόνιμος διατηρεί τή θέση του, ό δέ εκλεγόμενος έντάσσεται σέ «αυτοδίκαια ιδρύμενη» νέα θέση (άρθρο 31 §6 και άρθρο 32 §3). Έκτός από τό φανερό δημοσιονομικό πρόβλημα πού δημιουργείται, έχουμε και τό εξής άνάποδο: ό αριθμός τών θέσεων πού αναλογούν στο αντίστοιχο γνωστικό αντικείμενο αυξάνεται κατά μιά μονάδα, όχι γιατί τό συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο έχει περισσότερες διδακτικές ή έρευνητικές ανάγκες, αλλά

γιατί δέν μπόρεσε νά προαχθεῖ κάποιο μέλος τοῦ ΔΕΠ! Καί αὐτό μπόρει νά ἐπαληθευθεῖ ἔως καί τρεῖς φορές! Εἶναι φανερό ἡ βλάβη τῆς διδασκαλίας καί τῆς ἔρευνας ἀπό μία τέτοια ἀνορθολογική καί «καρκινική» δημιουργία νέων θέσεων.

β. Ἄν μετά τήν τρίτη προκήρυξη δέν ἐκλεγεί στήν ἐπόμενη βαθμίδα ὁ μόνιμος λέκτορας ἢ ἐπίκουρος καθηγητής, τότε κηρύσσεται «στάσιμος» ἀποκτᾶ δηλαδή μία «ρετσίνα», μοιραία γιά τήν ἀκαδημαϊκή του σταδιοδρομία, ὄχι γιατί ὁ ἴδιος δέν εἶναι ἀξιος, ἀλλά διότι εἶχε τήν ἀτυχία νά ἀντιμετωπίσει ἀξιότερους συνυποψήφιους.

Ἄπ' ὅλα τά παραπάνω βγαίνει τό συμπέρασμα ὅτι ὁ νόμος-πλαίσιο 1268/82 δέν πάσχει ἀπό ἔλλειψη «ἀνοιχτῶν διαδικασιῶν» ἀλλά ἀκριβῶς ἀπό τό ἀντίθετο. Τί προτείνουμε ἡμεῖς;

1. Ἀντικατάσταση ὄλων τῶν προκηρύξεων γιά προαγωγή ἀπό κρίσεις αὐστηρές μὲν, ἀλλά προσωπικές. Προκηρύξεις νά γίνονται μόνο γιά κενές θέσεις.

2. Ἄν μία κυβέρνηση ἐπιθυμῆ τήν προαγωγή τῆς ἐπιστημονικῆς προόδου στήν Ἑλλάδα, τότε πρέπει ἀπό τήν μία νά κρατήσει τοὺς νέους ἐπιστήμονες στόν τόπο τους καί ἀπό τήν ἄλλη νά πετύχει τήν παλινδρόση τῶν ὀριζόμενων ἐπιστημόνων, πού τώρα βρίσκονται στό ἐξωτερικό.

Καί ὅσον ἀφορᾶ τοὺς νέους ἐπιστήμονες, ἡ κατάργηση τῶν φοβερῶν παγίδων στή σταδιοδρομία τους, σέ συνδυασμό μέ τήν ἀξίωση τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀδειῶν γιά τό ἐξωτερικό (πού τώρα βρίσκονται σέ ἀπελπιστικά χαμηλό ἐπίπεδο), ἀπό τήν μία δέν θά τοὺς διώχνει ἀπό τόν τόπο τους καί ἀπό τήν ἄλλη θά τοὺς ἐπιτρέπει νά ἐπωφελοῦνται ἀπό τήν ἐρευνητική πείρα καί μέθοδο τῶν ξένων συναδέλφων τους.

Ὅσον ἀφορᾶ τώρα τοὺς ὀριζόμενους ἐπιστήμονες (πού τόσο τοὺς ἔχει ἀνάγκη ὁ τόπος), οἱ πολλές προκηρύξεις δέν εἶναι ἐπαρκῆς κίνητρο γιά νά ἐπιστρέψουν. Αὐτό πού χρειάζεται κυρίως εἶναι ἐξασφάλιση καλύτερων μισθῶν καί καλύτερων συνθηκῶν ἐργασίας πού θά θυμίζουν ἔστω καί ἀμυδρά τοὺς μισθοὺς καί τίς συνθήκες ἐργασίας τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἐξάλλου, ἡ κυβέρνηση ἔχει ὅλη τήν δυνατότητα νά ἰδρῦσει καί νά προκηρύξει νέες πανεπιστημιακές ἢ ἐρευνητικές θέσεις μετὰ τῆς σχετικῆς ἐκδήλωσης ἐνδιαφέροντος ἐκ μέρους ἑνὸς ἢ περισσοτέρων ἐπιφανῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων τοῦ ἐξωτερικοῦ. Τό θέμα εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρον καί ἐλπίζω νά μοῦ δοθεῖ ἡ εὐκαιρία νά ἐπανέλθω.

Ἄλλά ἄς ἐπανέλθουμε στά «καθ' ἡμᾶς» καί συγκεκριμένα στίς προσφυγές ὀριζόμενων καθηγητῶν ἐναντίον τοῦ νόμου-πλαίσιο. Οἱ «ἀξιολάτρες» αὐτοὶ καθηγητές δέν ἀρκοῦνται στήν πληθώρα προκηρύξεων πού προσφέρει (ἀκριβέστερα: εἰσάγει) ὁ νόμος 1268/82. Ζητοῦν ἐπιπλέον: «Ἀνοιχτές διαδικασίες» (προκηρύξεις) ἀντί γιά τίς αὐτοδικαίως ἐντάξεις τῶν πρώην ἐπιμελητῶν κ.λπ. σέ θέσεις ΔΕΠ.

Τά νομικά, ἠθικά, κοινωνικά καί ἐπιστημονικά ἐπιχειρήματα ἐναντίον αὐτῶν τῶν διαδικασιῶν ἀναλύθηκαν παραπάνω. Αὐτό πού χρειάζεται γιά νά ἐκτιμηθεῖ ἡ καθαρότητα τῶν κινήτρων τῶν ὀψίμως «ἀξιολατρῶν» αὐτῶν καθηγητῶν εἶναι ὅ-

τι δέν ζητοῦσαν «ἀνοιχτές διαδικασίες» καθ' ὅλη τή διάρκεια ἰσχύος τοῦ πρό τοῦ ν. 1268/82 νομικοῦ καθεστώτος ὅταν:

1. Οἱ πρώην βοηθοί, ἐπιστημονικοὶ συνεργάτες, ἐπιμελητές καί εἰδικοί ἐπιστήμονες κρίνονταν ἀτομικά (χωρὶς προκήρυξη) γιά ἀνανέωση τῆς θητείας τους ἢ μονιμοποίηση. Σχεδόν σέ ὅλες αὐτές τίς περιπτώσεις ἢ ἀνανέωση θητείας συνοδευόταν καί ἀπό βαθμολογική προαγωγή τοῦ κρινόμενου. Καί ὅμως τότε οὐδεὶς διαμαρτυροῦταν. Τουλάχιστον ὅμως οἱ πανεπιστημιακοὶ πού ἀνήκαν στίς παραπάνω κατηγορίες εἶχαν ἐπιλεγεί τουλάχιστον μιά φορά (ὅταν πρωτοδιορίζονταν) μέ ἀνοιχτή διαδικασία, ἐνῶ:

2. Ὑπῆρχε κατηγορία πανεπιστημιακῶν πού ἀνήκαν μάλιστα στό Ἄνωτερο Διδακτικό Προσωπικό, πού οὐδέποτε ὑπέστησαν τή διαδικασία τῆς προκήρυξης: Ὑπῆρχε συγκεκριμένα ὁ τίτλος τοῦ ὑφηγητῆ, πού τόν ἀποκτοῦσε κανεὶς μέ κλειστή (προσωπική) κρίση. Κάποιος ὑφηγητής μπορούσε, μετὰ ἀπό πρόταση τοῦ καθηγητῆ καί ἀπόφαση τῆς Σχολῆς, νά γίνει ἐντεταλμένος ὑφηγητής, δηλαδή νά καταλάβει ὀργανική θέση στό Ἄνωτερο Διδακτικό Προσωπικό καί νά τήν διατηρῆ χωρίς χρονικό περιορισμό. Μποροῦσε μάλιστα (Ν.Δ. 4543/1966, ν. 815/78) νά γίνει ἑκτακτός ἐντεταλμένος καθηγητής, πάλι μέ προσωπική κρίση. Τέλος μπόρει (ν. 1268/82) νά μονιμοποιηθεῖ ὡς ἀναπληρωτῆς καθηγητής πάλι μέ προσωπική κρίση.

Τά παραπάνω στοιχεία δέν ἔχουν, φυσικά, σκοπὸ νά μειώσουν τό κύρος τῶν πανεπιστημιακῶν αὐτῆς τῆς κατηγορίας, οἱ ὅποιοι μπόρει νά εἶναι λαμπροὶ ἐπιστήμονες (καί ἀπό τοὺς ὁποῖους οἱ περισσότεροι εἶχαν προϋπάρξει τουλάχιστον ἐπιμελητές). Ἐχουν μοναδικό στόχο νά καταδείξουν τήν ἀνακολουθία τῶν «ἀξιολατρῶν» καθηγητῶν, ἐκ τῶν ὁποίων οὐδεὶς διαμαρτυρήθηκε (τουλάχιστον ἐμπρακτα) ὅταν συνάδελφοί τους ἔφταναν μέχρι καί τίς καθηγητικές βαθμίδες ἀποκλειστικά καί μόνο μέ κλειστὲς διαδικασίες.

3. Στό προηγούμενο νομικὸ καθεστῶς ὑπῆρχε μία (καί μοναδική) περίπτωση προκήρυξης ἤδη κατελημμένης θέσης. Ἀφοροῦσε τήν κρίση γιά προαγωγή ἑνὸς ἑκτακτοῦ καθηγητῆ (μέ τριετὴ θητεία) σέ τακτικό (μόνιμο). Συνέβαινε ὅμως τό ἐξῆς «παράδοξο»: Στά 99% τῶν περιπτώσεων αὐτῶν, παρά τήν «ἀνοιχτή» διαδικασία, τήν ἔδρα καταλάμβανε ὡς τακτικός πλέον ὁ ἑκτακτός καθηγητής. Δέν θά ὑπεισέλθουμε στήν ἀνάλυση τῶν λόγων πού συνέβαινε αὐτό. Ἀπλῶς θά ἀναρωτηθοῦμε: Δέν ἀποτελεῖ αὐτό μία ἀπλή ἀπόδειξη τῆς χρεοκοπίας στήν πράξη τοῦ θεσμοῦ τῆς προκήρυξης μιᾶς κατελημμένης θέσης; Γιά τήν ὁποία μάλιστα κανεὶς ἀπό τοὺς σημερινούς «ἀξιολάτρες» δέν διαμαρτυρήθηκε; Τί εἶχαν ἀπογίνει τότε ὄλοι αὐτοὶ οἱ «ἄξιοι Ἕλληνες ἐπιστήμονες τοῦ ἐξωτερικοῦ»;

4. Ὁ ν. 1268/82 τοὺς παραπάνω ἀναφερόμενους ἑκτακτοὺς καθηγητές τοὺς ἐνέταξε στήν πρώτη βαθμίδα ΔΕΠ (ἄρθρο 34 §1 καί 3) μετατρέποντας μάλιστα (εὐλόγως, σύμφωνα μέ τὰ ἤδη προαναφερθέντα) τήν ἀνοιχτή διαδικασία τῆς προκήρυξης σέ κλειστή διαδικασία κρίσης γιά μονιμοποίηση καί ἐξασφαλίζοντας (γιά κά-

θε ἐνδεχόμενο) τοὺς ἐνδιαφερόμενους στή βαθμίδα τοῦ ἀναπληρωτῆ καθηγητῆ ὡς μόνιμους, ἀκόμη καί σέ περίπτωση ἀρνητικῆς κρίσης. Καί πάλι ὁ ὑπογράφων δέν ἄκουσε καμιά «ἀξιολατρική» φωνὴ διαμαρτυρίας.

Ἄλλά ἄς μὴ γινόμαστε κακεντρεχεῖς. Ὑπάρχει πράγματι τό ἐνδεχόμενο ὄλοι αὐτοὶ οἱ «ἀξιολάτρες» νά μὴ διαμαρτυρήθηκαν γιά ὅλες αὐτές τίς «ἀντι-αξιοκρατικές» διαδικασίες ἀπὸ καθαρή ἀβλεψία.

Ἐάν κάτι τέτοιο συμβαίνει, ὑπάρχει τρόπος νά ἐπανορθώσουν ἔστω καί τώρα τήν «ἀπροσεξία» τῶσων χρόνων. Καί νά δώσουν τὸν ἑλληνικὸ λαὸ μία ἐμπρακτὴ ἀπόδειξη εὐλκρινείας, συνέπειας καί λεβεντιάς, ἀνάλογη μέ τό ὑψηλὸ δημόσιο λειτουργημά τους. Ὁ τρόπος αὐτός εἶναι ὁ ἐξῆς: Νά ἀποποιηθοῦν τῆ μονιμότητά τους καί νά ζητήσουν νά δοθεῖ ἡ εὐκαιρία σέ «ἄξιους Ἕλληνες ἐπιστήμονες τοῦ ἐξωτερικοῦ» νά καταλάβουν τὴ δική τους θέση. Διότι δέν εἶναι δυνατό νά γίνει πιστευτὸ ὅτι ἐπειδὴ κάποια χρονικὴ στιγμή κρίθηκαν ἰκανότεροι ἀπὸ τοὺς συνυποψήφιους τους γιά τήν καθηγητικὴ ἔδρα, δέν ἔχουν ὑπάρξει ἐνδεχομένως, στό μεταξὺ χρονικὸ διάστημα, ἄλλοι Ἕλληνες ἐπιστήμονες πού αὐτὴ τὴ στιγμή εἶναι ἀξιότεροι γιά τὴ θέση αὐτή.

Ἄν αὐτὴ τὴ στιγμή τὸ ζήτημα παρουσιάζει νομικὲς δυσκολίες (δέν ἔχει φυσικά κανεὶς τήν ἀπαίτηση νά στερηθοῦν τὴ θέση καί τό μισθὸ τους μέχρι πού νά ἐπανεκλεγοῦν ἢ νά ἐκλεγεί ὁ ἰκανότερός τους), τὸ συνδικαλιστικὸ τους ὄργανο (ὑπάρχει καί Ὁμοσπονδία Καθηγητῶν ΑΕΙ) μπόρει νά ζητήσει ἀπὸ τὴν Πολιτεία νά ρυθμίσει νομοθετικά τό ζήτημα. Ζήτημα πρόσφατο πού ἀσφαλῶς μπόρει νά τεθεῖ μετὰ τὸ δικαστικὸ προηγούμενο...

Βλέπουμε λοιπὸν ὅτι, παρά τὴν ὑπάρχουσα μυθοποίηση τῆς ἐννοίας τῆς «ἀνοιχτῆς διαδικασίας» καί τὴν ταυτίσῆς τῆς μετὰ τὴν ἐννοια τῆς ἀξιοκρατίας, ἡ διαδικασία αὐτὴ μόνο προβλήματα δημιουργεῖ, μεταξὺ τῶν ὁποίων προβλήματα νομικῆς καί ἠθικῆς συνέπειας.

Δέν πιστεύω ὅμως ὅτι ὁ καλύτερος τρόπος γιά νά λυθοῦν τὰ προβλήματα αὐτὰ εἶναι οἱ αἰτήσεις ἀκυρώσεως στό Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας. Ὑπάρχει (δέν πρέπει νά τό ξεχνᾶμε) καί ὁ δρόμος τοῦ δημοκρατικοῦ διαλόγου. Ἐνὸς διαλόγου πού πρέπει ἐπιτέλους, ἔστω καί τώρα, νά ἀνοίξει ἀνάμεσα στήν κυβέρνηση καί τὴν πανεπιστημιακὴ κοινότητα ἀλλά καί (κυρίως) ἀνάμεσα στίς αὐτὴ τὴ στιγμή ἀντιμαχόμενες παρατάξεις πανεπιστημιακῶν. Οἱ πανεπιστημιακοὶ, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν βαθμίδα στήν ὁποία ἀνήκουν, ἔχουν ἐκ τῶν πραγμάτων πολλὰ πράγματα πού τοὺς ἐνώνουν (κοινὰ καθήκοντα, κοινὲς διεκδικήσεις) καί ἐλάχιστα πού τοὺς χωρίζουν (;)...

Υ.Γ. Μερικὲς ἀπὸ τίς σκέψεις πού περιέχονται στό ἄρθρο αὐτό (συγκεκριμένα, οἱ ἐπιστημονικὲς ἐπιπτώσεις τοῦ συστήματος τῶν προκηρύξεων κατελημμένων θέσεων) ἀνήκουν στόν κ. Εὐθύμιο Λιαροκάκη, εἰδικὸ ἐπιστήμονα τοῦ Τομέα Φυσικῆς τοῦ Γενικοῦ Τμήματος τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου. Τὸν εὐχαριστῶ θερμὰ.

Διονύσης Βενιεράτος

Εισαγωγές στα ΑΕΙ

“Όταν ή κοινωνία σπρώχνει καί ή οικονομία δέν ακολουθεῖ

Μέσα σέ τοῦτο τόν τελευταῖο μήνα τοῦ καλοκαιριοῦ γίναμε μάρτυρες ὀρισμένων χαρακτηριστικῶν γεγονότων ἀπό ἐκεῖνα πού ἐκφράζουν τήν πίεση τῆς κοινωνίας μας καί τοῦ λαϊκοῦ αἰσθήματος πάνω στήν πολιτεία γιά μιὰ στρεβλή βόλεψη ὅπως ὅπως. Κράτος καί ὑπῆκοοι μέ σύμπνοια καί ἀνακούφιση μοιάζουν νά ἀναφωνοῦν: γιά φέτος καλά τή βγάλαμε. Τοῦ χρόνου βλέπουμε. Καί βέβαια, κάθε πού ἔρχεται ὁ ἐπόμενος χρόνος, τά προβλήματα ἐμφανίζονται μαζικότερα, πιεστικότερα καί ἡ λύση τους ἀκόμα πιό δύσκολη, καθώς εἶναι πιά ἐγγεγραμμένα ὡς ἰδεολογία καί τρόπος ζωῆς στήν καθημερινή ζωή τῶν συμπατριωτῶν μας.

Ετσι, μέσα σέ μιὰ ἐποχή πρωτοφανούς ἀνεργίας, πού δέν τήν δείχνουν εὐγλωττα οἱ ἀριθμοί, καί δέν τήν ἀντιλαμβάνεται κανείς τόσο ἀπτά ὅσο στή Δυτική Εὐρώπη, μιὰ καί στόν τόπο μας λείπουν ἡ σπανίζουν ἐκεῖνες οἱ τρανταχτές ὁμαδικές ἀπολύσεις (κάτι ἢ ἐργατική νομοθεσία, κάτι ἢ ἐνταξη στίς προβληματικές), μιὰ καί στόν τόπο μας δηλαδή ἡ ἀνεργία δέν ἀφορᾷ ἤδη ἐργαζομένους ἀλλά ἀφορᾷ κυρίως νέους πού δέν ἐργάστηκαν ποτέ, τό κράτος καί ἡ οἰκογένεια, ἰδιότυποι ντόπιοι μηχανισμοί, παίρνουν τόν κοινωνικό τους ρόλο. “Οχι ταμεία ἀνεργίας, ὅπως ἄλλοῦ· ἐδῶ ἡ οἰκογένεια, πού βαστάει περισσότερο, θά ἀναλάβει νά συντηρήσει ἐπ’ ἀόριστον τόν νέο ἢ τή νέα πού δέν βρῖσκει δουλειά καί πού θεωρεῖται ἀνήλικος ὄχι ἐφόσον δέν ἔχει περάσει κάποια ἡλικία, ἀλλά ἀκριβῶς γιά ὅσο διάστημα δέν εἶναι τακτοποιημένος σέ κάποια δουλειά, συνεπῶς παραμένει ἀνύπαντρος — δέν δημιουργεῖ δηλαδή «δική του» οἰκογένεια κ.λπ.

Ἀπό δίπλα τό κράτος, σπλάχνο τῶν σπλάχνων μας, κοινωνικά δίκαιο καί εὐαίσθητο θά ἐνδώσει — καί σωστά — στίς ἀπαιτήσεις αὐτοῦ τοῦ πάτερ φαμίλια, τοῦ ἐνός πού συντηρεῖ πέντε ἢ ἕξι, γιά ἀξηση μισθοῦ· ὑπάρχουν ἀνάγκες καί μάλιστα ὀξυμένες. Καί ἀπό ἄλλη

θά παίξει, αὐτόνομα πιά, τόν κοινωνικό του ρόλο. Ἐκφράζοντας τήν κοινωνική ἀλληλεγγύη θά χρηματοδοτήσει ἀπό τή φορολογία ἢ τήν ἀποταμίευση ὄσων ἐργάζονται τίς προβληματικές ἐπιχειρήσεις γιά νά ἀμβλυνοῦν κάπως τά προβλήματα τοῦ καρκινοβατοῦντος ἑλληνικοῦ καπιταλισμοῦ. Θά μονιμοποιήσει, ὅπως ἔκανε πρόσφατα, 80.000 ἐκτάκτους καί θά ἀρχίσει νά προσθέτει μέ τό κοινωνικό κριτήριο τῶν μορίων ἐκείνους πού ὁ ὑπολογιστής χαρακτήρισε ὡς χρίζοντες βοήθειαν στό ἤδη ὑπεράριθμο προσωπικό τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καί ἐπιχειρήσεων. Οἱ νεοφιλελεύθεροι θά ἐξανίστανται, θά καταγγέλλουν τόν πληθωρισμό καί τήν ΑΤΑ ὡς τροφοδότη του, χωρίς ὅμως νά μᾶς ἀποκαλύπτουν ὅτι ἡ διά τῆς οἰκογενεῖας ἀπορρόφηση τῆς ἀνεργίας εἶναι οἰκονομικά πολύ πιό συμφέρουσα ἀπ’ ὅ,τι θά ἦταν τῶν ταμείων ἀνεργίας, ὅτι τό κάτι παραπάνω πού βάζουμε ὅλοι μας σέ μιάν ἐπιχείρηση ὥστε νά συνεχίσει νά καρκινοβατεῖ εἶναι ἴσως λιγότερο ἀπό τά ἐπιδόματα ἀνεργίας τῶν ἐργαζόμενων σ’ αὐτήν, ὅτι ὁ πληθωρισμός, ἡ ἀπαξίωση τοῦ χρήματος καί τοῦ κεφαλαίου πού δημιουργήθηκε τά περασμένα ἔτη, εἶναι κι αὐτός ἕνας τρόπος συνεχοῦς «ἀναδιανομῆς» τοῦ κοινωνικοῦ προϊόντος πρὸς ὄφελος αὐτῶν πού δέν ἔχουν κανένα κεφάλαιο, καί πού δέν ἀποταμίευσαν τίποτα,

ἕνας τρόπος «νά τή βγάλουμε» καί φέτος κουτσά στραβά ὅλοι, ἄλλος καλύτερα, ἄλλος χειρότερα, ὅπως ἀκριβῶς τή βγάλαμε καί πέρυσι. Μόνο πού ὅταν τήν κουτσοβολεῖ οἱ ἄνθρωποι καί τήν πληρώνουν οἱ ἀριθμοί, τότε ὁ ἐπόμενος χρόνος θά εἶναι χειρότερος ἀπό τόν φειτό, δέν ὑπάρχει προοπτική ἀνάκαμψης, ὅπως θά ἔλεγαν καί οἱ λάτρεις τῆς καθαρῆς οἰκονομίας.

Σωστά. Μόνο πού τό φαινόμενο δέν εἶναι καθαρῶς οἰκονομικό. Ὁ πληθωρισμός καί ἡ συνακόλουθη ἐκπτώση κάποιων ἀξιῶν ἐπεκτείνεται καί σέ ἄλλους τομεῖς, σχεδόν παντοῦ. Πρόσφατα ἀνακοινώθηκαν τά ἀποτελέσματα τῶν Γενικῶν Ἐξετάσεων καί τά ὀνόματα τῶν εἰσαγομένων στά ΑΕΙ. Μέ ἐπαρση ἢ κυβερνηση καί ἡ τηλεόραση ἀνακοίνωσαν τήν ἀξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰσαγομένων κατὰ τήν τελευταία τριετία. Ἀπό 27.000 φτάσαμε στίς 51.000. Ἀξηση κοντά 100%. Ἄν μάλιστα σκεφτεῖ κανείς ὅτι ἡδη οἱ 27.000 τοῦ 1981 ἦταν πολλοί σέ σχέση μέ τίς δυνατότητες ἀπορρόφησής τους, ὅτι ἔκτοτε ἡ ἀνεργία σημείωσε ἀλματώδη ἄνοδο καί ὅτι εἰδικά ἡ ἀνεργία τῶν νέων — καί μαζί τῶν νέων ἐπιστημῶ-

ων — είναι σχεδόν καθολική, θά πρέπει να συμπεράνουμε ότι σήμερα φτάσαμε να σπουδάζουν περίπου τρία άτομα για μία θέση μεθαύριο. Γι' αυτό ακριβώς και η αυξημένη προτίμηση των υποψηφίων προς τα ΤΕΙ, την όποια ο κ. Κακλαμάνης αξιολόγησε ως «*απόδειξη της εμπιστοσύνης των υποψηφίων προς την αναβαθμισμένη τεχνική — επαγγελματική εκπαίδευση*».

«Μήπως πρόκειται για μία «μάχη» που δίνει η κοινωνία για άλλους λόγους, και όχι τόσο για το περίφημο «δικαίωμα όλων άνεξαιρέτα στη μόρφωση»; Μήπως η μάχη που δίνεται είναι κυρίως για να αναβληθεί αλλά και να μεταβληθεί για μερικά χρόνια — 5, 10, ανάλογα με τις ειδικότητες — το πραγματικό πρόβλημα της όλο και μεγαλύτερης αδυναμίας που παρουσιάζει η κοινωνία με να υποδεχτεί και να ένσωματώσει τις νέες στρατιές ανθρώπων που αναγκαστικά θά πρέπει να «κοινωνικοποιηθούν» μετά το αποφασιστικό όροσημο του τερματισμού της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, το περίφημο και σημαδιακό πλέον 18ον έτος της ηλικίας;», αναρωτιόταν σε ένα προηγούμενο τεύχος του *Δεκαπενθήμερου Πολίτη* η Μαριάννα Δήτσα. Και όλα δείχνουν πως έχει δίκιο. Δεν είναι μόνο το εκπληκτικό άνοιγμα που παρουσιάστηκε τα τελευταία χρόνια ανάμεσα στις όλοένα και πιο μειωμένες δυνατότητες απορρόφησης πτυχιούχων και την άλματώδη αύξηση των εισαγομένων στα ΑΕΙ, που οδηγούν σ' αυτό το συμπέρασμα. Είναι και όλα τα άλλα παρεμφερή χαρακτηριστικά και ανάλογες συμπεριφορές της ελληνικής κοινωνίας. Είναι ότι οι νέοι στην ελληνική οικογένεια ενηλικιώνονται πολύ πιο άργα απ' ό,τι στην υπόλοιπη Εύρώπη, πράγμα που όσο εύκολα τό επαναλαμβάνουμε για τα παιδιά σε μικρές ηλικίες, τόσο εύκολα τό ξεχνάμε όταν μιλάμε για τους δεκαοχτάρηδες. Είναι η εθύνη που εξακολουθούν να έχουν οι γονείς για τον απόφοιτο γυμνασίου και η αδυναμία τους να πάρουν αυτοί μίαν απόφαση που θά καθορίσει την υπόλοιπη ζωή του παιδιού τους, που οδηγεί στην αναβολή που προσφέρει η τετράχρονη φοίτηση. Όταν αυτή τελειώσει, όταν ο νέος θά έχει ενηλικιωθεί και μορφωθεί, θά είναι πιά σε θέση να πάρει ο ίδιος τις αποφάσεις του. Οι γονείς πάντως θυσιάστηκαν, τόν έφοδιασαν όσο καλύτερα μπορούσαν. Είναι βέβαια και η ανεργία, τό γεγονός δηλαδή ότι η οικογένεια έτσι κι αλλιώς θά θρέφει για μερικά ακόμα χρόνια τόν έφηβο είτε αυτός σπουδάζει, είτε κάθεται και δεν μπορεί να βρει δουλειά, όποτε καλύτερα να περνάει τόν καιρό του σπουδάζοντας, κάνοντας κάτι. Είναι και η αναβολή του στρατιωτικού και τόσα άλλα μόνιμα ή συγκυριακά χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας που οδηγούν σ' αυτήν την έκ των πραγμάτων άποκοπή των άνωτατων σπουδών από την παραγωγική διαδικασία.

Κι αυτό φαίνεται καλύτερα αν κοιτάξει κανείς τούς τομείς στους όποιους αυξήθηκε πιο σημαντικά ο αριθμός των εισακτέων. Όχι στο Πολυτεχνείο λ.χ. ούτε τόσο στην Ίατρική, σχολές δηλαδή «αύστηρου μέλλοντος», αλλά σε τομείς «γενικής χρήσης» όπως είναι τά νομικά, τά

Άλλος ένας θρίαμβος!...
ΜΕΣΗΜΕΡΙΝΗ 31*

οικονομικά, ή Πάντειος κ.ά. Σε τομείς δηλαδή που και αν ακόμα δεν ακολουθήσει κανείς τό αντίστοιχο επάγγελμα, οι προσφερόμενες γνώσεις όλο και κάτι θά χρησιμεύουν: στον μελλοντικό έμπορο ή υπάλληλο του δημοσίου ή ό,τι άλλο ήθελε προκύψει.

Όπως λοιπόν και σε τόσους άλλους τομείς έτσι και στην εκπαίδευση, ή ελληνική κοινωνία και όχι αυστηρά ή παραγωγική διαδικασία, «κατέλαβε» τό Πανεπιστήμιο, του έδωσε εκείνο τό περιεχόμενο, τό έστρεψε προς εκείνη την κατεύθυνση που ταιριάζει με τις γενικότερες ανάγκες της, όπως αυτές προκύπτουν, περίπου στα τυφλά. Γιατί δεν υπάρχει άμφιβολία ότι ο πληθωρισμός των εισαγομένων, τό γενικό «κοινωνικό νόημα» που έχουν άποκτήσει οι σπουδές συνδέεται άμεσα με την υποβάθμισή τους. Πρόκειται για φαινόμενα έκπτωσης και έκφυλισμού, όπου — ανάλογα προς ό,τι συμβαίνει με τόν πληθωρισμό στην οικονομία — οι κοινωνικές ανάγκες είναι ευρύτερες της κοινωνικής παραγωγής (μετή γενικότερη έννοια), αυτονομούνται απ' αυτήν και προχωρούν, καταλαμβάνοντας τά πάντα, χωρίς ή παραγωγή να μπορεί να ακολουθήσει.

Η παραγωγική διαδικασία είναι κυρίαρχη στο καπιταλισμό μάς έμαθε ο Μάρξ. Και αντίθετα ο σοσιαλισμός είναι που τείνει να συμφιλώσει την παραγωγική διαδικασία με τις «πραγματικές» ανάγκες της κοινωνίας. Μήπως λοιπόν ή ελληνική κοινωνία αναζητά τό σοσιαλισμό; Από μίαν άποψη, με τόν τρόπο της, ναι.

Όπως συμβαίνει βέβαια και σε άλλες κοινωνίες, με άλλους τρόπους. Θά ήταν εξάλλου ιδιαίτερα άποθαρρυντικό αν δεν

συνέβαινε κάτι τέτοιο. Μόνο βέβαια που αυτή ή αναζήτηση δεν είναι συνειδητή, ως τυφλή τάση δεν άναμορφώνει αλλά έκφυλίζει την κοινωνία: οι ανάγκες που κατευθύνουν τά βήματά της είναι άνάγκες που προκύπτουν από έναν τρόπο παραγωγής, που είναι βέβαια ο καπιταλιστικός, ο όποιος όμως δεν μπορεί να τις παρακολουθήσει, να τις ικανοποιήσει.

Μπροστά σε όλον αυτό τόν πληθωρισμό και την έκπτωση των κοινωνικών δραστηριοτήτων, ή δεξιά, στον τόπο μας και άλλου, προτείνει τη διέξοδό της: είναι ή καθαρή οικονομία, που οδηγεί στον χωρισμό της κοινωνίας στα δύο. Σ' αυτούς που θά μετέχουν σ' αυτή την καθαρή οικονομία και στους υπόλοιπους, τούς άπόβλητους, που δεν θά χρειάζονται, τόσο περισσότερο μάλιστα όσο αυτή ή οικονομία θά εύδοκιμεί, θά αυξάνει την παραγωγικότητά της. Μέσα σ' αυτή τη λογική, ειδικά για τό Πανεπιστήμιο, δεν θά δισταζε να περιορίσει τόν αριθμό των εισακτέων στο ένα τρίτο. Τό ΠΑΣΟΚ από την άλλη — ίδια προβλήματα αντιμετώπιζουν με διαφορετικό ίσως τρόπο και άλλες σοσιαλιστικές κυβερνήσεις στην Εύρώπη — διαχειρίζεται όλη αυτή την κρίση και τόν έκφυλισμό, ένδίδει σε όλα σχεδόν, κάνει σημαία του κάθε κοινωνική πίσση, την μεταφράζει σε φιλολαϊκό νομοσχέδιο, έτσι, για να βγάλουμε και φέτος τη χρονιά. Η «κεύνσιανή» αυτή αντιμετώπιση — προσαρμοσμένη στις ελληνοχριστιανικές παραδόσεις και ήθη — της κοινωνικής κρίσης, συμπύπτει εξάλλου με τόν διαρκή βραχυπρόθεσμο στόχο της παραμονής του στην έξουσία. Ίσως, αν τό καλοψάξουμε, τό ΠΑΣΟΚ να είναι κι αυτό μία άναβολή που πήρε για τόν έαυτό της ή ελληνική κοινωνία: ή αναβολή της επάνοδου της δεξιάς, και της «σκληρής» οικονομικής της πολιτικής, ή αναβολή να αντιμετώπισει τη σκληρή οικονομική πραγματικότητα. Μόνο που ή αναβολή αυτή δεν μπορεί να διαρκέσει επ' άόριστον.

Όσο για τούς άριστερούς, έδώ και άλλο — και, για να μήν είμαστε άδικοι, ίσως άλλο περισσότερο από ό,τι έδώ — έχουν αναλωθεί στην άποσπασματικότητα. Άλλοι στο νέφος, άλλοι στα κεφάλαια που τρέχουν στην Άμερική και δεν επιτρέπουν να γίνουν στην Εύρώπη έπενδύσεις, άλλοι στην έβδομάδα των 35 ώρων, άλλοι στην ειρήνη, όλοι μαζί δεν τολμούμε να θέσουμε στους έαυτούς μας και στον κόσμο τά προβλήματα που γεννάει ή άναντιστοιχία της κοινωνικής ανάπτυξης — τουλάχιστον στην Εύρώπη — με την οικονομική. Προβλήματα που οδηγούν είτε σε κοινωνικό έκφυλισμό, όπως στην Έλλάδα, είτε σε εξαθλίωση μίας μερίδας του πληθυσμού, όπως άλλου, προβλήματα δηλαδή κοινά, άσχετα αν έχουν διαφορετικές εκφάνσεις.

Ο δρόμος της συμφιλώσης της ζωής και του έργου των ανθρώπων με τις ανάγκες τους είναι μακρύς. Τό πρόβλημα είναι να συνειδητοποιήσουμε πόσο έπιτακτικά όσο και στρεβλά τίθεται μέσα από την ίδια τη σημερινή κοινωνία. Όχι βέβαια για να την χλευάσουμε — ο κόσμος θέλει να ζήσει, όπως βρεί, και τί άλλο να κάνει. Άλλά ακριβώς για να αλλάξουμε αυτό τό «όπως βρεί».

Δαμιανός Παπαδημητρόπουλος

πού κατά προτεραιότητα χρειαζόμαστε σήμερα είναι (...) πολλή και συστηματική επιμόρφωση για το διδακτικό προσωπικό μας». 'Οπωςδήποτε, κάτι τέτοιο είναι απαραίτητο για να διδαχτεί ή ιστορία με κάπως πιο ελεύθερο τρόπο. Οί καθηγητές τή γνώρισαν συνήθως απομνημονεύοντας στο Πανεπιστήμιο τις Σημειώσεις του μαθήματος πού, όσο θριστες και αν ήταν, τους έβαλαν σε μονόδρομο με μικρή ανεκτικότητα σε διαφορετικές ή νέες ιδέες. Είναι όμως περίπου βέβαιο ότι και οί καλύτερα επιμορφωμένοι καθηγητές (άσχετα με τήν ποιότητα και τό περιεχόμενο τής επιμόρφωσης — θέματα προβληματισμού από μόνα τους), δέν θά μπορούσαν νά λειτουργήσουν διαφορετικά μέσα στό δεδομένο πλαίσιο. 'Ο καθηγητής πού θά τολμήσει νά αποδεσμεύσει τή διδασκαλία του από τό βιβλίο και τίς εξεταστικές διαδικασίες πού στηρίζονται σ' αυτό, θά βρεθεί, στίς σημερινές συνθήκες, αντιμέτωπος με τήν κοινωνία όλόκληρη. Σέ περυσινή εκπομπή τής τηλεόρασης για τά φροντιστήρια, παρουσιάστηκαν μαθητές πού ανάμεσα στό Λύκειο, τό φροντιστήριο, τά αγγλικά, τά γαλλικά και τά ιδιαίτερα, βρέθηκαν νά δουλεύουν 50 και πάνω ώρες τήν εβδομάδα χωρίς τή μελέτη στό σπίτι. Ξέρετε τί ζητούσαν με επιμονή; Τήν οργάνωση περισσότερων φροντιστηριακών ωρών στό σχολείο τους! 'Υπάρχει και ή τρομοκρατία τών γονέων. Πέρσι πάλι, γνωστό μεγάλο σχολείο τής 'Εκάλης υποχρεώθηκε νά κάνει πρωί ασκήσεις πυκνής τάξεως με 1.600 άτομα για νά αναπέμψει συλλογικά τήν προσευχή του στόν Κύριο. Θά μπορούσε λογικά κάθε τάξη νά κάνει χωριστά τήν προσευχή της αλλά μιά τέτοια λύση καταγγέλλθηκε ως «άθεϊστικών τάσεων» από λίγους γονείς σέ βραδινή έφημερίδα...

Στήν επιστολή του ό κ. Βώρος γράφει ότι «οί διδάσκοντες σήμερα ιστορία στή δευτεροβάθμια εκπαίδευση δέ δεσμεύονται από τό σχολικό βιβλίο, παρά μόνο στό βαθμό πού δέν έχουν χρόνο διαθέσιμο νά ενημερωθούν από άλλα βιβλία και νά παρουσιάσουν άλλες σκέψεις». 'Όσο και αν πείσαμε τή φαντασία μας δέν έγινε δυνατό νά ανακαλύψουμε κάποια αίσια εξέλιξη στήν περίπτωση πού ένας τέλεια επιμορφωμένος καθηγητής άρχιζε τό μάθημα του εξαγγέλλοντας μιά διδασκαλία τής ιστορίας ελεύθερη, πέρα από υποχρεωτικά βιβλία και σκοπιμότητες. Τό σίγουρο είναι πώς θά χρειαζόταν τότε νά απολογηθεί στους μαθητές και στους γονείς τους πριν οί διαμαρτυρίες τών τελευταίων φτάσουν στά ανώτερα κλιμάκια και ανακληθεί στήν τάξη από μιά ιεραρ-

χία ή κεφαλή τής όποιας φαίνεται νά τόν ένθαρρύνει. 'Η επιμόρφωση τών διδασκόντων θά ήταν ή μεγάλη προτεραιότητα και ή καιρία λύση εάν ό κόσμος τής παιδείας ήταν τόσο φανταστικός όσο τόν θέλει ό κ. Βώρος. Δυστυχώς δέν είναι. Τά έρωτήματα λοιπόν παραμένουν.

'Υποστήριξε κάποτε ό ιστορικός Μάρκ Μπλόκ ότι «ή ιστορία δέν θά έχει τό δικαίωμα νά διεκδικήσει τή θέση της ανάμεσα στίς υπόλοιπες ανθρώπινες γνώσεις πού αξίζει νά γίνει προσπάθεια για νά κατακτηθούν παρά τότε και μόνο τότε πού, αντί για μιά άπλή άπαρίθμηση χωρίς δεσμούς και σχεδόν χωρίς όρια, θά μās υποσχεθεί μιά έλλογη ταξινόμηση και μιά προοδευτικά αυξανόμενη δυνατότητα κατανόησης».

'Η ιστορική γνώση πού αποκτάται από τίς σελίδες του βιβλίου μόνο και μόνο για νά εξαργυρωθεί σέ εξετάσεις γενικές, μερικές ή ειδικές δέν μπορεί νά είναι παρά μόνο άπαρίθμηση χωρίς δομή, συνέχεια ή όρια. Είναι ακριβώς αυτό πού ό Μάρκ Μπλόκ χαρακτηρίζει άνάξιο μάθησης, ανεξάρτητα από τήν αξία τήν ίδια του περιεχομένου του βιβλίου. Γι' αυτό και κανείς δέν τό μαθαίνει, δέν τό θυμάται μετά τήν εξαργύρωση. Και για νά προληφθούν παρερμηνείες, ως σημειώσουμε ότι κάτι τέτοιο δέν σημαίνει άρνηση τών εξετάσεων ή τών κάθε μορφής κρίσεων του μαθητή. 'Εκείνο πού ζητάμε είναι νά μή στηρίζεται ή εξέταση στήν ύλη ενός μοναδικού βιβλίου πού υπάρχει μόνο και μόνο (ανεξάρτητα και πάλι από τήν ποιότητα του περιεχομένου του) για νά εξυπηρετήσει αυτόν τόν σκοπό. Νά μπορεί δηλαδή ό μαθητής νά άπαντήσει όχι με τήν αναπαραγωγή — ελεύθερη ή πιστή — 2 ή 3 σελίδων όποιου βιβλίου, αλλά δίνοντας δικές του εικόνες, γνώσεις και κρίσεις ανεξαρτήτως πηγής (ή τηλεόραση π.χ. δίνει ιδέες) γύρω από τό θέμα. 'Εάν του ζητήσουμε νά περιγράψει όπως αυτός τά καταλαβαίνει τήν κλασική 'Αθήνα, τήν εικονομαχία ή τήν εποχή του Τρικουπη, τότε θά τόν προτρέψουμε νά γράψει ό ίδιος ιστορία, τότε θά τόν εξετάσουμε στήν ικανότητά του ως ιστορικού και όχι στήν υποκριτική τέχνη τής απομνημόνευσης. Τότε θά βρεί μόνος του τίς διασυνδέσεις και τίς συνέχειες, τότε θά κατανοήσει τίς εξελίξεις, τότε θά πλησιάσει τό διαφορετικό και θά κάνει τήν ιστορική γνώση αντικείμενο νόησης άξιο μάθησης.

Αυτά όμως τά σπουδαία δέν γίνονται με άπλές επιμορφώσεις διδασκόντων. 'Απαιτούν άλλαγές νοοτροπιών, συνηθειών δεμένων με ισχυρές κοινωνικές πραγματικότητες τής χώρας μας. Ζητούν ιδεολογική σύ-

γκρουση, κοινωνική και πολιτική παρέμβαση. Αυτό δέν σημαίνει ότι είναι φανταστικά και άνεφικτα. Μιά άρχή μπορεί νά γίνει — νά επιδιωχτεί νά γίνει — μέσα στό Πανεπιστήμιο. Οί Σημειώσεις νά αντικατασταθούν προοδευτικά από βιβλιογραφίες. Τότε οί βιβλιοθήκες θά έχουν λόγο ύπαρξης (σήμερα γιατί νά έχουμε βιβλιοθήκες άφου οί εκατοντάδες χιλιάδες μαθητές και φοιτητές καλύπτουν τίς ανάγκες τους από σχολικά βιβλία ή σημειώσεις;), άρα πελατεία, άρα μέσα από τήν πίεση θά γίνουν άξιες τής όνομασίας τους. Τότε οί εκδότες θά τολμήσουν νά τυπώσουν έπιστημονικά βιβλία, όπως γίνεται σέ χώρες πού έχουν λίγο καλύτερες από μās διασυνδέσεις ανάμεσα στή γνώση, τήν ανταλλαγή ιδεών και τήν παιδεία. Και μέσα στήν πολυφωνία πού θά προκύψει θά βγούν κάποτε οί καθηγητές ιστορίας πού θά ξέρουν νά άκοϋν και τήν όποια γνώμη του μαθητή πού, έστω, δέν βρίσκειταί στά σχολικά βιβλία. 'Εάν φτάσουμε εκεί, δέν θά χρειαζόμαστε ούτε καν «αντικειμενικά» βιβλία για τήν κατοχή και τόν έμφύλιο όπως ζητά ό κ. Βώρος. Θά ύπάρχει κρίση και ή κρίση είναι ή μόνη προϋπόθεση για τήν «αντικειμενική», τήν κριτική προσέγγιση τών θεμάτων τής ιστορίας. 'Η «προσεκτική άφήγηση» πού προβάλλει ό κ. Βώρος, ή άγευστη «ουδέτερότητα», μπορεί τό πολύ πολύ νά μās κάνει νά αντιληφθούμε τίς εποχές εκείνες σαν ξένο πρός έμās μυθιστόρημα. Δέν θά μās όδηγήσει όμως στήν ιστορική γνώση.

Δέν τολμώ νά υποστηρίξω ότι ή ιστορία «διδάσκει», ούτε ότι μās διαμορφώνει χαρακτήρες ή ήθικά καλύτερους (σε όποια κατεύθυνση...), ούτε ότι μās λύνει άπορίες ή ότι μās προαναγγέλλει τό μέλλον. 'Ο Λισιέν Φέβρ έλεγε ότι περισσότερο από καθετί άλλο, ό ρόλος του ιστορικού συνίσταται στό νά προβληματίζεται, «νά θέτει έρωτήματα». 'Η μεγάλη σημασία τής ιστορίας βρίσκεται στό ότι άσχολεϊται με τόν άνθρωπο, τίς πράξεις και τίς σκέψεις του. Μās άναγκάζει νά σταθούμε στήν ανθρωπογνωσία, νά αναρωτηθούμε για τόν εαυτό μας τόν ίδιο, για τό όλο φαινόμενο τής ζωής μας στή γή. Προβληματίζει καιρία και συναρπάζει. 'Όλα αυτά μαζί δημιουργούν εκείνο πού συμβατικά όνομάζουμε τήν «άξια» της. Για όλα αυτά ή διδασκαλία της είναι λαμπρή και σοβαρή ύπόθεση. Συμφωνούμε με τόν κ. Βώρο σ' αυτό. Χρειάζεται όμως νά μπορούμε νά διδάσκουμε ιστορία και όχι κακέτυπες απομιμήσεις πού κανείς δέν μαθαίνει γιατί κανένα δέν ενδιαφέρουν.

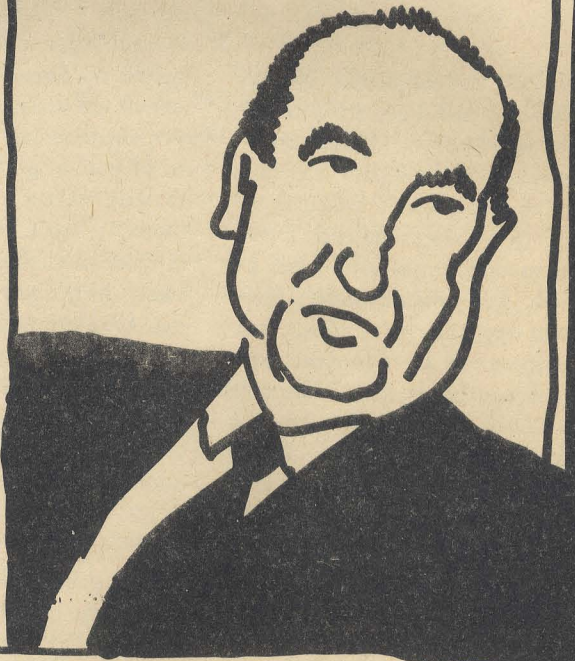
Γιώργος Μαργαρίτης

ΜΕ ΛΕΝΕ ΠΡΟΔΟΤΗ.
Μ' ΑΠΟΚΑΛΟΥΝ
ΠΛΗΓΗ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ.
ΠΟΙΟΝ; ΕΜΕΝΑ,

ΠΟΥ ΧΑΡΗ ΣΤΗΝ
ΕΚΛΟΓΗ ΜΟΥ ΕΝΙΣΧΥ-
ΕΤΑΙ ΤΟ ΠΑΣΟΚ!

ΤΙ ΘΑ ΞΕΛΑΝ
ΔΗΛΑΔΗ' ΝΑ
ΤΟΥΣ ΑΓΝΟΗΣΟ
ΟΛΟΥΣ ΚΑΙ ΝΑ
ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΟ
ΤΟ ΚΟΜΜΑ
ΜΟΥ;

ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΑΝΤΙ-
ΛΗΦΘΕΙ ΟΤΙ ΦΡΟ-
ΝΤΙΣΘ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΛΟ
ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ...

...ΟΤΙ ΧΑΡΗ ΣΕ ΚΑΠΟΙΟΥΣ
ΣΑΝ ΕΜΕΝΑ ΜΠΟΡΟΥΝ
ΟΙ ΜΕΤΡΙΟΤΗΤΕΣ ΝΑ ΠΑ-
ΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΑΙ ΩΣ
ΑΥΘΕΝΤΙΕΣ ΚΑΙ ΣΩΤΗ-
ΡΕΣ; ΕΙΝ' ΑΧΑΡΙΣΤΟΣ
Ο ΚΟΣΜΟΣ...

Χ617
9/84

τῆς Πόλης

Στῆς Πλάκας τίς ἀνηφοριές...

Σ τῆς Πλάκας τίς ἀνηφοριές ἀναπαλαιώθηκαν, βεβαίως, πολλά πεπαλαιωμένα νεοκλασικά, πεζοδρομήθηκαν τὰ σοκάκια, ξηλώθηκαν τὰ νάιτ ξενῶνες καί τὰ φτηνοξενοδοχεῖα, ἔγινε αὐστηρή κατανομή χρήσεων — ἀπό ἐδῶ ἐμπορικά, ἀπό ἐκεῖ κατοικίες, θρησκευτικοί καί ἀρχαιολογικοί χώροι, πῶς πέρα ἐργαστήρια καί μὴ ὄχλοῦσες βιοτεχνίες, κατὰ προτίμηση παραδοσιακῶν τεχνικῶν, παντοῦ ἐστιατόρια, καφενεῖα κ.λπ. Στὰ πάντα μπῆκε τάξη. Ἔτσι, κάτοικοι, ἐργαζόμενοι, περιπατητές, ξενύχτηδες, χαροκόποι καί τουρίστες μπορούν πλέον νά περπατοῦν ξεγνοιαστοί, νά μυρίζουν τὰ γιασεμιά καί τὰ μπουγαρίνια, νά ξεφεύγουν ἀπό τό τιμεντένιο τέρας τῆς Ἀθήνας, νά ζήσουν σέ ἀνθρώπινη κλίμακα μίαν ἀνθρώπινη ζωή, ἢ, ἔστω, μίαν ἀνθρώπινη στιγμή.

Ἡ τηλεόραση μίλησε καί ξαναμίλησε γι' αὐτά, οἱ ἐφημερίδες καί τὰ περιοδικά ἔγραψαν καί ξανάγραψαν γιά ὅλα τὰ ὠραῖα πού συμβαίνουν καί θά συμβοῦν στήν Πλάκα τῆς νοσταλγία καί τῆς νεφελοκοκχυγίας μας τόσο πού ἐπισκιάστηκε ὁ θόρυβος πού εἶχαν ξεσηκώσει πέρυσι οἱ νοσταλγοὶ τοῦ ἀμαρτωλοῦ παρελθόντος, οἱ πάσης φύσεως ντισκοτεκέρηδες, ξενοδόχοι, σουβλατζήδες, μπουζουκομαγαζάτορες, οἱ καταστηματαρχες μέ τίς ἀνεκδιήγητες specialités grecques καί τίς ὑποσχέσεις ἀπολαύσεων στήν Athens by night, κάτι τύπου πού σοῦ ἔβγαζαν τή χάντρα ἀπό τό μά-

τι, σέ τραβολογοῦσαν ἄλλος ἀπό ἐδῶ κι ἄλλος ἀπό κεῖ κι ἔταζαν ἐπίγειους παραδείσους σέ γηγενεῖς καί τουρίστες. Καταλάγιασαν, λοιπόν, θόρυβοι, θορυβοποιοί καί διαμαρτυρίες μιά καί οἱ πολλοί, ἰδιοκτῆτες, οἰκοπεδοῦχοι καί καταστηματαρχες προτιμοῦσαν τήν ἡσυχία τους καί ἐν πάση περιπτώσει εἶδαν ὅτι καί ἔτσι, μέ τὰ αὐστηρά περιοριστικά μέτρα καί τίς ρυθμίσεις, ζημιὰ δέν εἶχαν, ἀλλά ἐπιπλέον ἡ ἀναβάθμιση τῆς περιοχῆς σημαίνει ἀνατίμηση καί ὑπερτίμηση τῶν ἀξιών μέ πανωτίμι τήν ἡρεμότερη ζωή καί τόν νοσταλγικό θαυμασμό τῶν ἄλλων.

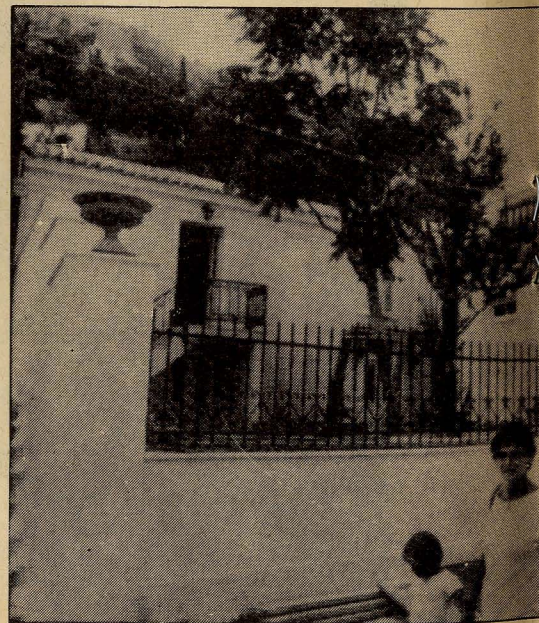
Καί ὀρθῶς ὅλα τοῦτα τὰ μέτρα, τὰ ἔργα καί τὰ χρήματα πού δόθηκαν καί δίδονται παρά τὰ μελοδραματικά γιά τήν ἀνθρώπινη κλίμακα πού φυγαδεύτηκε στό στενό χῶρο τῆς παλιάς Ἀθήνας μεταξύ Μητρόπολης καί Ἀκρόπολης. Διότι ἂν ἡ Πλάκα πρέπει νά διασωθεῖ, — καί πρέπει νά διασωθεῖ, τό μόνο τμήμα τῆς ἀχανοῦς Ἀθήνας πού μοιάζει κάπως μέ πόλη καί διατηρεῖ κάποια ἴχνη τῆς ἱστορίας της — θά ἦταν ἀδύνατο νά συμβεῖ μέ ὀργιάζουσες ντισκοτέκ, τὰ νάιτ κλάμπ, τὰ σκυλάδικα, τήν Athens by night, τόν ἐγκαταβιοῦντα μέσα σέ δέκα πολεοδομικά τετράγωνα ἀλλοδαπό πληθυσμό χιλιάδων τουριστῶν πού ἐναλλάσσονται ἀνά τριήμερο, μέσα στήν ἡχορύπανση πού μόνο οἱ προεκλογικές συγκεντρώσεις θά μπορούσαν νά τή συναγωνιστοῦν, μέσα στό κυκλοφοριακό χάος καί τήν προσπάθεια ἰδαιγικῶν μαγαζατόρων νά ἐξουθενώσουν, μέχρι τελευταίας δεκάρας, τοὺς ξεθεωμένους ἀπό τόν ποδαρόδρομο Ἄγγλους, Γάλλους, Πορτογάλους, Γιαπωνέζους, Μπόερς καί Ὁθωμανούς. Ὄρθῶς ἐπομένως ἔπесαν χρήματα, δημόσια καί ἰδιωτικά, διότι αὐτές οἱ δουλειές θέλουν χρήματα, ἄλλο βέβαια ἂν ἔτσι ἡ Πλάκα προορίζεται πλέον, ὡς κατοικία καί τόπος ἐργασίας, γιά τὰ ὑψηλά εἰσοδήματα, γιατί, δυστυχῶς, μόνο αὐτά μπορούν ν' ἀποκτήσουν καί νά συντηρήσουν τὰ καταρρέοντα νεοκλασικά καί γι' αὐτό δυστυχῶς κανεῖς δέν εἶδε τέτοια σίτια νά ἐπιζοῦν στόν Ταῦρο καί στήν Καλλιθέα ὅπου ἐπίσης ὑπῆρχαν, καί δέν ὑπάρχουν πιά.

Ὅλα αὐτά ἔγιναν, καί ἐπαναλαμβάνουμε ὀρθῶς, γιά νά διατηρηθεῖ ἡ ἀνάμνηση, τὰ ἴχνη μιᾶς ἀρχαίας πόλης καί τῶν πολιτισμῶν, παλιότερων καί νεότερων, πού ἄνθησαν γύρω ἀπό τήν Ἀκρόπολη, πολιτισμῶν πού ἀποτελοῦν μέρος

τῆς παγκόσμιας πολιτιστικῆς κληρονομιάς καί στοιχεῖο ἀναπόσπαστο τοῦ νεότερου νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἀλλά ἂν ὁ λόγος γιά τήν ἀναβάθμιση τῆς Πλάκας ἦταν οἱ ὅποιοι κάτοικοι τῆς ν' ἀποκτήσουν τήν ἡσυχία τους καί νά εὐνοηθοῦν οικονομικά καί κοινωνικά τότε τὰ μέτρα αὐτά δέν θά εἶχαν ἀπολύτως κανένα ἠθικό καί πολιτικό ἔρεισμα. Διότι θά διεκδικοῦσαν προτεραιότητα οἱ περισσότερο χεμαζόμενοι κάτοικοι τοῦ Ταῦρου ἢ τοῦ Περιστεριοῦ. Τὰ μέτρα καί οἱ προσασίες δικαιώνονται καί οἱ ἐπαχθέστατες οικονομικές διαστάσεις τους δικαιολογοῦνται μόνο ἐν ὀνόματι τοῦ παλαιότατου, τοῦ παλιοῦ καί τοῦ νεότερου πολιτισμοῦ, ἀγαθοῦ δηλαδή κοινού ὅλων τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων ἀλλά καί τῶν ἐπερχομένων.

Ὁ μως. Ἄν ἀφήσουμε στήν ἄκρη τὰ μελοδραματικά μέ τὰ γιασεμιά καί τίς ἀνηφοριές, ὅποῖος πολιτισμός ἀνεδύθη αἰφνιδίως εἰς τήν ὁδόν Ἀδριανού!...

Μαϊάνδροι, τσολιαδάκια, βλαχοπούλες, τσεμπέρια, φλιτζάνια καί φλιτζανάκια, σανδάλια ἀρχαιοπρεπή, γούνες καί πάλι γούνες, ἀμφορεῖς μελανόμορφοι καί λίγχοθοι ἐρυθρόμορφοι, καί δῶς' του πάλι πουκάμισα καί πουκαμισές, ζῶνες καί ζωστήρες, πιάτα, πιατάκια, κοσμηματάκια, ὅλα τὰ γκάτζετ τῆς greek popular art, ἕνας ὀλόκληρος ἀρχαιοβυζαντινοβλαχοσιφναϊκός, λαϊκός δέ, πολιτισμός, πού φαίνεται ὅτι πουλάει καλά, γιὰτί πῶς ἄλλιῶς νά ἐξηγήσεις

Παιδική Βιβλιοθήκη στόν 'Εθνικό Κήπο

ς, ἐν μιᾷ νυκτί, τὰ μανάβικα ἔγιναν
οναράδικα καί τὰ μπακάλικα εἶδη
αἰκίης τέχνης». Ἐν ὀνόματι τῆς δια-
σεως τοῦ πολιτισμοῦ μας ὁ τουριστι-
ς πολιτισμός ἐξαπλώθηκε στῆς Πλά-
ς τῆς ἀνηφοριές στεφανωμένοι μέ
σεμιά, νυχτολούλουδα καί γεράνια,
πάντα ἀπαθανατισμένοι ἀπ' τῆς τα-
βολες φωτογραφικές μηχανές τῶν
κωνέζων.

Ἡ ἀναρχή κι ἡ «αὐθόρμητη» ἀνά-
ξη τῆς πόλης εἶχε γεμίσει τήν Πλά-
νάιτ κλάμπ καί μπουζουκομάγαζα.
ὀργανωμένη κατανομή τῶν χρήσε-
τῆς κρατικῆς παρέμβασης, ἡ πεζο-
μηση καί ἡ διάσωση τοῦ πολιτισμοῦ
ας» ἔφτιαξε ἕνα ἀπέραντο σουπερ-
κετ τουριστικῶν εἰδῶν. Καί στή μιᾷ
στήν ἄλλη περίπτωση, χάρη στή κε-
αία τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων, ὁ
ος κερδισμένος ἦταν τό χρήμα. Ἄλ-
ε μόνο τό εἶδος τοῦ ἐμπορίου.

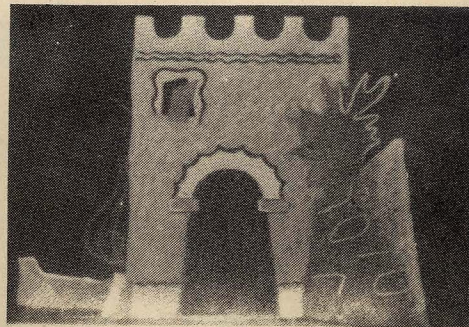
Ἐτό μεταξύ πλάστηκαν κι ὅλα τὰ ἀ-
καῖα ἰδεολογήματα ὥστε νά βαφτί-
με τὰ τσολιαδάκια πολιτιστική ἀνα-
ση καί τόν οἶκο τοῦ τουριστοεμπο-
οῦ τοῦ νέου πολιτισμοῦ, ὅπου ὁ
μαρχος τῆς Ἀπόκριες, ἡ δοθείσης
ης εὐκαιρίας, θά ξαναστήσει λαϊκές
στές, θά κάνει νά ξαναζήσουν παλιά
ασμένα ἔθιμα καί οἱ προπαγανδιστές
κατακεραυνώσουν τῆς ξενόφερτες
περιφορές, τὰ ναρκωτικά καί τούς ἀ-
κάνικους πυραύλους.

Ἡ Πλάκα, εὐτυχῶς, σώθηκε. Ἀπό
νέο πλακιώτικο τουριστικό πολιτι-
σιός θά τή σώσει;

Μέσα στή μαγευτική χλωρίδα τοῦ
'Εθνικοῦ Κήπου λειτουργεῖ ἀπό
τήν ἀνοίξη μιᾷ Παιδικῆ Βιβλιοθήκη σ'
ἕνα παλιό περίπτερο πού διαμορφώθη-
καν μέ ὠραῖο γούστο γι' αὐτό τόν σκο-
πό. Πρόκειται γιά πρωτοβουλία τοῦ ὑ-
πουργείου Γεωργίας, στό ὅποιο ὑπάγε-
ται ὁ Κήπος, ἀπό τῆς συμπαθέστερες καί
σπανιότερες πού μπορεῖ κανεῖς νά συ-
ναντήσει στήν Ἀθήνα, ἐδῶ πού ὅλοι κό-
πτονται γιά τή δημιουργία τῶν περιφη-
μων «Παιδικῶν Χαρῶν», αὐτοῦ τοῦ τό-
σο στεῖρας φαντασίας αἰτήματος γιά τὰ
παιδιά. Στήν Παιδική Βιβλιοθήκη μπο-
ροῦν νά μείνουν τὰ παιδιά ὅλες τῆς ἡμέ-
ρες τῆς ἐβδομάδας (πλὴν Δευτέρας) ἀ-
πό τῆς 10 τοῦ πρωῦ ἕως τῆς 6 τοῦ ἀπόγευ-
μα. Οἱ γονεῖς ἢ φεύγουν ἢ μένουν ἀπέ-
ξω καί τὰ παιδιά ἀρχίζουν τῆς δραστη-
ριότητες μέ τή διακριτικὴ βοήθεια
τοῦ προσωπικοῦ. Ὑπάρχουν κάθε εἶ-
δους βιβλία γιά ὅλες τῆς παιδικῆς ἡλι-
κίας, ἐπιτραπέζια παιχνίδια, κατασκευ-
ές, σλαΐντς καί κασέτες, ὅλα ἐπιλεγμέ-
να μέ κριτήριο κάποια ποιότητα.

Τό περίεργο εἶναι πῶς ἡ ἀτμόσφαι-
ρα, παρά τούς τόσους μπόμπιρες πού

παρελαύνουν ἐκεῖ καθημερινά, εἶναι ἀ-
τιμόσφαιρα βιβλιοθήκης. Τὰ παιδιά μι-
λοῦν χαμηλόφωνα, διαβάζουν, ἀκοῦνε
κασέτες, παίζουν ἐπιτραπέζια παιχνί-
δια. Καί, ἀπ' ὅ, τι φαίνεται, διασκεδά-
ζουν πολύ. Θά μπορούσε νά ὑπάρξει ἴ-
σως μιᾷ παρόμοια πρωτοβουλία καί γιά
τήν ἄλλη ἐκείνη κατηγορία πολυπλη-
θῶν θαμῶνων τοῦ Κήπου: τὰ γεροντά-
κια, τούς συνταξιούχους. Ἐνα καφενεῖο
μέ περιοδικά, ἐφημερίδες (ἐγκυκλοπαί-
δειες — ἡ ἀδυναμία τους), βιβλία, τά-
βλι κ.λπ.

Καί ἡ ἀθάνατη «Αἶγλη»

Λίγα βήματα παραπέρα, ζεῖ καί βα-
σιλεύει ἡ ἀγέραστη «Αἶγλη». Δέν
γνωρίζουμε πού ὑπάγεται τό κτίσμα τῆς
«Αἶγλης», πάντως, σ' ὁποιαδήποτε πε-
ρίπτωση, ἡ ἀλόγιστη καί ἐπιπόλαιη ἀ-
νάθεσή της σέ ὁποιοδήποτε τυχαῖο ἐπι-
χειρηματία εἶναι ἀδικαιολόγητη. Ἐξω
ἀπό τό Ζάππειο καί τήν «Αἶγλη» περ-
νᾶνε ἑκατοντάδες ἄνθρωποι, ἑκατοντά-
δες παιδιά πού ὑποχρεώνονται νά ὑπο-
στοῦν ἢ νά «καλλιεργηθοῦν» μέ τὰ ἀ-
θλιότερα προϊόντα τῆς μουσικῆς καί ἐπι-
θεωρησιακῆς ὑποκουλτούρας. Ἐνας
χῶρος πού λόγω τῆς θέσης του εἶναι
χῶρος συρροῆς χιλιάδων ἀνθρώπων ἀ-
πό τῆς πιό διαφορετικῆς συνοικίας τοῦ
λεκανοπεδίου τῆς Ἀττικῆς. Καί ἐδῶ
πάλι κοπτόμαστε γιά τή δημιουργία
«Πολιτιστικῶν κέντρων», χωρὶς νά ἔ-
χουμε σκεφτεῖ πῶς θά ἐλκύσουμε τόν

κόσμο πρὸς τό περίφημο αὐτό ἀποστει-
ρωμένο κουτί ἐκπολιτισμοῦ, ἐνῶ μπο-
ροῦμε νά ἔχουμε στά χέρια τόν λαϊκότε-
ρο χῶρο ὑποδοχῆς καί διασκέδασης, τόν
παλιό ἀθηναϊκό θεσμό πού εἶναι ἡ βόλτα
στό Ζάππειο. Ἀφήνουμε σέ τυχαίους
καί βάρβαρους νά νέμονται αὐτόν τόν
πολιτιστικό θεσμό. Θά ἔπρεπε κάποτε
νά σκεφθοῦν τό πρόβλημα καί οἱ διάφο-
ροι καλλιτέχνες πού φάχνουν γιά στά-
δια καί πλάζ ἢ καί ἐκεῖνοι πού θέλουν νά
εἶναι «κοντά στὸν λαό». Μά ὁ λαός εἶ-
ναι μπροστά στή μύτη τους, τὰ Σαββα-
τοκύριακα στό Ζάππειο.

Σκ. Ἀστός

Ἡ ἀπεργία τῶν ἀνθρακωρύχων

Ο ΘΑΤΣΕΡΙΣΜΟΣ ΣΕ ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ

Πῶς καί γιατί ἡ ἀπεργία τῶν Βρετανῶν ἀνθρακωρύχων παραμένει ἀνυποχώρητη μετά ἀπό ἓνα ὀλόκληρο ἐξάμηνο, παρά τήν ἐχθρότητα τοῦ τύπου καί τῶν μέσων μαζικῆς ἐνημέρωσης, τήν ἀδιαφορία τῆς κοινῆς γνώμης, τήν διχασμένη στάση τῶν ἄλλων ἐργατικῶν συνδικάτων, τήν ἀμηχανία τῆς ἡγεσίας τοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος; Στή Βρετανία τῶν ὑπερτριῶν ἑκατομμυρίων ἀνέργων, ἡ τοποθέτηση τοῦ Ἀμερικανοῦ Μάκ Γκρέγκορ στή διοίκηση τοῦ Βρετανικοῦ Ὄργανισμοῦ Ἀνθρακα (NCB) συνάντησε τήν ὀξύτατη ἀντίθεση τοῦ ἀριστεροῦ συνδικάτου τῶν ἀνθρακωρύχων (NUM). Ἡ ἀντίθεση δέν ἦταν ἄνευ λόγου: ὁ Μάκ Γκρέγκορ εἶχε χειριστεῖ μέ ἐπιτυχία τόν συντεταγμένο «ἐκσυγχρονισμό» τῆς κρατικῆς χαλυβουργικῆς βιομηχανίας, ρίχνοντας δεκάδες χιλιάδες ἐργάτες στή ἀνεργία. Οἱ γενικότερες ἐπιλογές τῆς συντηρητικῆς κυβέρνησης ὑπαγόρευαν τίς ἐπιλογές τῆς καί γιά τόν ἀνθρακα: σημαντική περικοπή τῆς παραγωγῆς, κλείσιμο πολλῶν «μὴ παραγωγικῶν» ὄρυχείων, τεχνολογικός ἐκσυγχρονισμός ἐλάχιστων μονάδων. Ἡ ἀπεργιακὴ κινητοποίηση ἦταν ἡ ἀπάντηση τῶν ἀνθρακωρύχων στήν πρώτη φάση ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος, πού προϋποθέτει τό κλείσιμο 20 ὄρυχείων καί τήν ἀπόλυση 20.000 ἐργατῶν, ἀριθμὸς πού προβλέπεται νά φτάσει συνολικά στοὺς 70.000.

Στίς περιοχές πού πλήττονται ἰδιαίτερα ἀπό τήν πολιτικὴ περικοπῶν, τὰ ὄρυχεία εἶναι συχνά ἡ μοναδική πηγή ἀπασχόλησης. Στίς μικρές κοιλάδες τῆς Οὐαλίας, ὅπως καί στοὺς λόφους τοῦ Γιρκσάιρ, ὑπάρχουν κοινότητες πού ζοῦν ἀποκλειστικά ἀπὸ τὰ ὄρυχεία. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματος σημαίνει καί τὴ διάλυση αὐτῶν τῶν κοινοτήτων. Τὴ μετατροπὴ τους σέ χωριά-φαντάσματα τῆς ὑπαίθρου, σέ ἀντιστοιχία μέ τήν ἤδη συντελεσμένη «βιομηχανικὴ ἐρήμωση» τῶν πόλεων τοῦ Βορῶ. Οἱ σοβαρές κοινωνικὲς συνέπειες τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς ἐξηγοῦν τήν ἐμφάνιση ἑνὸς ἔντονου κινήματος ἀλληλεγγύης πρὸς τοὺς ἀπεργούς. Ἡ ἔκταση τοῦ κινήματος συμπαράστασης στοὺς ἀπεργούς, ὄχι ἀπλῶς μέ τὴ συλλογὴ χρημάτων σέ ἔθνικὸ ἐπίπεδο, ἀλλὰ κυρίως μέ τὴν ἄμεση πρακτικὴ ἀλληλεγγύη στίς ἴδιες τίς μικρὲς κοινότητες, βρῖσκει προηγούμενο μόνο στίς μεγάλες κινητοποιήσεις τῆς δεκαετίας τοῦ

20. Ἡ πολιτικὴ τοῦ NCB δέν ἀντιμετωπίζεται ἀπὸ τίς κοινότητες αὐτές μόνον ὡς ἐπίθεση κατὰ τοῦ δικαιώματος στήν ἐργασία, ἀλλὰ καί ὡς ἀπειλὴ κατὰ τοῦ δικαιώματός τους νά ὑπάρχουν.

Ἄν καί ἡ συντηρητικὴ κυβέρνηση προτίμησε γενικά νά μὴ ἀναμιχθεῖ ἄμεσα στή διαχείριση τῆς σύγκρουσης, ἐκφράζοντας τὴν ἂποψή της διὰ στόματος τῶν τεχνοκρατῶν τοῦ NCB, ἡ ἀπεργία θέτει ὑπὸ αἴρεση τὴν συνολικὴ πολιτικὴ της σέ σχέση μέ τὰ δημοκρατικὰ δικαιώματα. Στίς μαζικὲς συγκεντρώσεις ἀνθρακωρύχων ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρυχεία, οἱ ἀστυνομικὲς δυνάμεις συχνά ξεπερνοῦν τόν ἀριθμὸ τῶν συγκεντρωμένων ἀπεργῶν. Ἄν ἐξαιρεθεῖ ἡ Βόρεια Ἴρλανδία, γιά πρώτη φορά ἡ κυβέρνηση Θάτσερ χρησιμοποίησε μεθόδους ἀστυνόμευσης τόσο μεγάλης κλίμακας: περιορισμοὶ στήν κυκλοφορία «ὑποπτῶν» αὐτοκινήτων σέ περιοχές μέ ἔντονη ἀπεργιακὴ δραστηριότητα, ἐμφάνιση συντεταγμένων ἀστυνομικῶν μονάδων μέ στρατιωτικὸ βηματισμό, χρῆση τοῦ ἵππικου τῆς ἀστυνομίας γιά τὴ διάλυση ἢ τὴν ἀπόθηση τῶν ἀπεργῶν, συχνοὶ ξυλοδαρμοὶ μέ κλόμπ ἀπὸ ἀστυνομικούς καί ἀπὸ τὰ εἰδικὰ σώματα καταστολῆς. Στίς ἐπανελημένες συλλήψεις ἀπεργῶν δέν χρησιμοποιήθηκε ὡς τώρα ἡ πρόσφατη εἰδικὴ νομοθεσία, ἀλλὰ οἱ ἀντίστοιχες διατάξεις τοῦ ποινικοῦ κώδικα. Ἰδιαίτε-

ρα μετά τὴ δικαστικὴ ἀκύρωση τῆς διάλυσης τοῦ ἐργατικοῦ σωματείου στὸ Κέντρο Πληροφοριῶν τοῦ Τσέλτεναμ (γιά λόγους «ἐθνικῆς ἀσφάλειας») ὡς παράτυπης, καί τὴν καταψήφιση ἀπὸ τὴ Βουλὴ τῶν λόρδων τοῦ χρονοδιαγράμματος γιά τὴ διάλυση τῶν «ἐνοχλητικῶν» δευτεροβάθμιων συμβουλίων τοπικῆς αὐτοδιοίκησης τῶν μεγάλων πόλεων, ἡ κυβέρνησις θέλει νά ἀποφύγει μιὰ ἀντίστοιχη κατάσταση στὸ ἐργατικὸ μέτωπο.

Ὡστόσο, ἡ ἐξάπλωση τῶν κινητοποιήσεων σέ ἄλλα ἐργατικὰ σωματεία, ὅπως τῶν λιμενεργατῶν καί τῶν ἐργαζόμενων στίς μεταφορές, ὀδηγεῖ τὴν κυβέρνησις σέ σκληρότερες ἐπιλογές. Ἡ ψήφιση ἐργατικῆς νομοθεσίας πού παρεμβαίνει στήν αὐτονομία τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, ἀκολουθεῖται σ' αὐτὴ τὴ φάση ἀπὸ τὴν πρωτοφανῆ ἀπόφαση τοῦ Λιμενικοῦ Ὄργανισμοῦ τοῦ Λονδίνου νά διοργανώσῃ, ὡς ἐργοδότης, ταχυδρομικὴ ψηφοφορία μεταξύ τῶν λιμενεργατῶν, γιά νά ἀνατρέψῃ τὴν ἀπόφαση ἀπεργίας πού πῆρε τό συμβούλιο τοῦ ἀντίστοιχου ἐργατικοῦ σωματείου. Ἄν ἡ μεθόδευση αὐτὴ πετύχει, δέν ἀποκλείεται νά χρησιμοποιηθεῖ καί στήν περίπτωσι τῶν ἀνθρακωρύχων. Σ' αὐτὸ τό θέμα, ἡ ἀπόφαση τοῦ συνδικάτου τῶν ἀνθρακωρύχων νά μὴν προσφύγει σέ γενικὲς συνελεύσεις, ἀλλὰ νά στηριχθεῖ σέ ἀποφάσεις τοπικῶν συμβουλίων καί στήν ἐπικύρωσή τους ἀπὸ συνέδριο ἀγχιπροσώπων, ἀποτελεῖ ἰσχυρὸ προπαγανδιστικὸ ἄτομ τῆς ἐργοδοσίας. Ἀκόμη καί ἂν ἡ ἀπόφαση τῆς ἡγεσίας τῶν ἀνθρακωρύχων κινεῖται σέ καταστατικὰ πλαίσια, τό στοιχεῖο αὐτὸ ἀποτελεῖ σημαντικὴ αἰτία διαμάχης στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, καί ἀφορμὴ πρὸς τὰ ἔξω δυσφήμισης τῶν κινητοποιήσεων.

Ὁ πυρήνας τῆς σύγκρουσης, ὡστόσο, ἐξακολουθεῖ νά εἶναι ἡ συνολικὴ πολιτικὴ τοῦ Συντηρητικοῦ Κόμματος καί ἡ ἄρνηση τῶν συνδικάτων νά ὑποκύβουν σ' αὐτή. Μετὰ ἀπὸ πέντε χρόνια διακυβέρνησης, ἡ πολιτικὴ αὐτὴ συνοψίζεται σχετικὰ μέ τό δημόσιο τομέα σέ δύο ἐπιλογές:

στήν ιδιωτικοποίησή του ή στον «έκσυγχρονισμό» του με εισαγωγή νέας τεχνολογίας και δραστική μείωση της απασχόλησης, στή λογική της μεγιστοποίησης του κέρδους. "Αν και η ανεργία εμφανίζεται σαν αναγκαστική συνέπεια της σημερινής κατάστασης της αγγλικής οικονομίας, η συστηματική εφαρμογή περικοπών στις κρατικές επιχειρήσεις φαίνεται να εξυπηρετεί άλλους στόχους: τον εκφοβισμό των εργαζομένων με τό φάσμα της ανεργίας, την έντατικοποίηση της εργασιακής διαδικασίας, τή συνακόλουθη εξασθένηση των εργατικών διεκδικήσεων. Η κάμψη των συνδικάτων είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τήν εξασθένηση της διαπραγματευτικής δύναμης των εργαζομένων και τή συμπίεση του εργατικού μισθού, που μέσω της αύξησης των κερδών αναμένεται να οδηγήσει στην ανάκαμψη της οικονομίας. Η κυβέρνηση, ωστόσο, δεν αποσκοπεί μόνο στή δραστική ανακατανομή ισχύος ύπερ των εργοδοτών και εις βάρος του εργατικού κινήματος, τερματίζοντας δεκαετίες διευθέτησης των εργασιακών ζητημάτων διά της συνδιαλλαγής.

Η σύγκρουση με τούς άνθρακωρύχους αποτελεί λοιπόν μιά πλευρά της κυβερνητικής επίθεσης κατά του εργατικού κινήματος συνολικά. Η επίθεση αυτή βρίσκει τά συνδικάτα διασπασμένα, τόσο στή βάση όσο και στήν ηγεσία τους. Η απόφαση του συνεδρίου της Συνομοσπονδίας Έργατών (TUC) να υποστηρίξει τήν απεργία των άνθρακωρύχων είναι ένα βήμα πρὸς τήν κατεύθυνση της αναγκαίας ενότητας. Ωστόσο, σ' αυτή τή φάση πολλά θα εξαρτηθούν από τήν ικανότητα της αριστεράς να αποκαλύψει όχι μόνο τίς κοινωνικοοικονομικές συνέπειες της πολιτικής των Συντηρητικών, αλλά και τούς κινδύνους που εγκυμονεί για τίς δημοκρατικές ελευθερίες και τήν ίδια τήν υπαρξη αυτόνομου εργατικού συνδικαλισμού. Μιά καιρία απάντηση σ' αυτή τήν πολιτική μπορεί να στηριχτεί μόνο στήν ευρύτερη δυνατή ενεργοποίηση των δημοκρατικών διαδικασιών στο έσωτερικό του εργατικού κινήματος.

Κ.Δ.

Η ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ ΕΧΕΙ ΕΠΙΓΝΩΣΗ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΤΗΣ

Υπάρχει μιά στάση καχυποψίας στή Βρετανία απέναντι στήν πολωνική Άλληλεγγύη, καχυποψία που εκδηλώνεται π.χ. στο φιλερηνικό κίνημα (αλλά και σε ανθρώπους όπως ο Άρθουρ Σκάρτζιλ, επικεφαλής των απεργών άνθρακωρύχων, κατά τόν οποίο η Άλληλεγγύη δεν προάγει τά συμφέροντα της εργατικής τάξης). Μιά στάση που οφείλεται όχι βέβαια σε άμεσο φιλοσοβιετισμό, αλλά στο είδος εκείνο αντίρηγκανισμού—αντιθατσερισμού που φοβάται, εσφαλμένα, ότι ένας διμέτωπος αγώνας θα αποδυναμώσει τό έσωτερικό μέτωπο στή Δύση.

Η Άλληλεγγύη όμως — στήν οποία αυτή ή καχυποψία έχει μοιραία γεννήσει μιά, λιγότερο έντονη και πάντως δικαιολογημένη, επιφυλακτικότητα — έχει επίγνωση του όνόματός της. Γι' αυτό και θεώρησε ότι υπάρχει άμεση συγγένεια ανάμεσα στον δικό της αγώνα και σ' εκείνον των Βρετανών άνθρακωρύχων. Αυτό δηλώνεται ρητά σε ανακοίνωσή της ή οποία ταυτόχρονα στρέφεται βίαια κατά της πολιτικής της κυβέρνησης Γιαροζέλσκι στον τομέα του άνθρακα. Η δήλωση, που ανακοινώθηκε από τόν παράνομο ραδιοφωνικό σταθμό στήν Άνω Σιλεσία, καρδιά των πολωνικών άνθρακωρυχείων, έχει ως εξής:

Η Παράνομη Προσωρινή Συντονιστική Επιτροπή Άνθρακωρύχων της Άλληλεγγύης διαμαρτύρεται έντονα κατά της σημερινής πολιτικής της Πολωνικής Λαϊκής Δημοκρατίας στή διαχείριση της βασικότερης πηγής πλούτου μας — του άνθρακα. Η πόλησή του σε ξένες αγορές σε ανταγωνιστικές τιμές (δηλαδή χαμηλότερες από τίς τιμές της παγκόσμιας αγοράς) είναι, πρώτα απ' όλα, παραβίαση της Συμφωνίας (Αύγουστος 1980), στήν οποία καθοριζόταν ρητά ότι ο άνθρακας είναι εθνι-

κός πλούτος που πρέπει να χρησιμοποιείται ορθολογικά. Η ενλόγω πολιτική των μετατρέπει τήν επένδυση στα άνθρακωρυχεία σε άμεση οικονομική ζημία.

Δεύτερον, ή πολιτική της πολιτικής κυβέρνησης αντικρούει ωμά τήν επίσημη προπαγάνδα, ή οποία δηλώνει σεβασμό για τήν αξιοπρέπεια και τήν ήρωική προσπάθεια των άνθρακωρύχων. Τρίτον, ή διανομή και τό εμπόριο του άνθρακα είναι οργανωμένα έξω από τόν οποιοδήποτε κοινωνικό έλεγχο. Η πολωνική κυβέρνηση δεν έχει κανένα δικαίωμα να φέρεται ως ιδιοκτήτης άνθρακωρυχείων και να διαθέτει τόν εθνικό πλούτο όπως θέλει. Μόνον οι καταραμένοι καπιταλιστές και δικτάτορες κάνουν έτσι. Τέτατον, ή πολιτική της πολωνικής κυβέρνησης στον τομέα αυτόν αντιστρατεύεται τά βασικά συμφέροντα αδελφών άνθρακωρύχων σε άλλες χώρες, οι οποίοι χάνουν τίς δουλειές τους εξαιτίας της.

Ελπίζουμε ότι ή ηγεσία του κόμματος και τό κοινοβούλιο — που λένε ότι αντιπροσωπεύουν τόν λαό — θα εξηγήσουν τί ακριβώς συμβαίνει.

Πρὸς τούς απεργούς άνθρακωρύχους της Μεγάλης Βρετανίας: Η Παράνομη Προσωρινή Συντονιστική Επιτροπή Άνθρακωρύχων της Άλληλεγγύης σας στέλνει αδελφικούς χαιρετισμούς και τήν υποστήριξη και άλληλεγγύη μας στον αγώνα σας για τό δικαίωμα στήν εργασία. Γνωρίζουμε από δική μας πείρα τί σημαίνει να χάνεις τή δουλειά σου. Για τόν λόγο αυτόν θα κάνουμε ό,τι είναι δυνατόν για να υποστηρίξουμε τόν αγώνα σας, ακόμα και με τόν πιο μαχητικό τρόπο. Η διαμαρτυρία που στείλαμε στήν πολωνική κυβέρνηση και στή Βουλή είναι ένα πρώτο μέτρο που πήραμε για τήν υποστήριξη του αγώνα σας.

Nr1 wydano 23 Sierpnia 1980
w Stoczni Gdańskiej

Solidarność

Pismo ZARZĄDU REGIONU NSZZ "Solidarność" w Gdańsku

Nr 29/59 (Specjalny)

Gdańsk

«ΣΤΑΦΙΔΙΚΟ»

«... Έκ τῆς δυσχεροῦς ταύτης θέσεως προφανές εἶναι, ὅτι μόνον ἡ μείωσις τῆς ἐτησίας παραγωγῆς ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὴν λήψιν παντός δυνατοῦ μέσου αὐξήσεως τῆς εἰς τὸ ἐξωτερικόν καὶ τῆς ἐν γένει καταναλώσεως τῆς σταφίδος θά ἐξήγαγε τὸ προϊόν καὶ τοὺς ἐκ τούτου συντηρούμενους πληθυσμούς ἐκ τῆς κρίσεως τὴν ὁποῖαν διατρέχουν. Καὶ ἡ μὲν αὐξήσις τῆς ἐξαγωγῆς καὶ ἐν γένει τῆς καταναλώσεως ἀφορᾷ ἄλλην ὄψιν τοῦ ζητήματος διὰ τὴν ὁποῖαν τὸ ἐμπόριον εἶναι ἀρμοδιώτερον νὰ ὑποδείξει τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα, πλὴν αὕτη δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φθάσῃ παρά ὠρισμένον ὄριον τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν κρίσιν μας θά ἀνακουφίσῃ ἀλλὰ δὲν θά λύσῃ τὴν κρίσιν τῆς ἀνωτέρας πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς καταναλώσεως παραγωγῆς. Ἐναπομένει οὕτω ὡς μόνον λυσιτελές μέτρον ἡ παράλληλος μείωσις τῆς παραγωγῆς ἐπιτυγχανομένη διὰ τῆς μειώσεως τῶν σταφιδαμπέλων καλλιεργουμένων ἐκτάσεων. Ἦτοι ἡ ἐκρίζωσις ἀρκετῶν ἐκτάσεων καὶ τόσων ὄσων ἡ παραγωγή ἀφαιρουμένη οὕτω αὐτομάτως θά ἐλαττώσῃ τὴν ἐτησίαν παραγωγὴν εἰς τὰ ποσὰ τὰ ὁποῖα ἡ ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ κατανάλωσις θά ἠδύνατο ἀνέτως νὰ ἀπορροφήσωσι καὶ μάλιστα μὲ τιμὰς ἱκανοποιούσας λογικῶς τοὺς καλλιεργητάς...».

A

Ὑπὸ συνιστοῦσαν στὰ 1936 οἱ Β. Κριμπὰς καὶ Φρ. Καυοκέφαλος, εισηγητές στὴν «Εἰδικὴ προπαρασκευαστικὴ ἐπιτροπὴ διὰ τὴν μελέτην τοῦ σταφιδικοῦ ζητήματος». Μία ἐποχὴ δηλαδὴ πού ἡ ἔκφραση «διαθρωτικά πλεονάσματα» δὲν ἦταν καὶ τόσο συνηθισμένη στοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν ἀγροτικὴ οἰκονομία. Κι ὁμως τὰ μέτρα ἀντιμετώπισης εἶναι ἐξίσου αὐστηρὰ μὲ τὰ ὅσα σήμερα ὑποστηρίζει ὅτι θά υἱοθετήσῃ ἡ Κοινὴ Ἀγροτικὴ Πολιτικὴ, σὲ μιά ἀπελπισμένη προσπάθεια νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἀνταγωνιστικότητά τῆς Κοινοῦτητας στὸ διεθνὲς ἐμπόριο σὲ ὑγιέστερες βάσεις. Προσπάθεια πού φαίνεται νὰ συμμερίζεται τὸ ὑπουργεῖο Γεωργίας μὲ τὴ σκληρὴ στάση πού μέχρι στιγμῆς ἐπιδεικνύει στὸ πρόβλημα τῆς σταφίδας πού προέκυψε — ὅπως ἄλλωστε κάθε χρόνο — καὶ φέτος.

Τὸ πρόβλημα ἔρχισε τυπικὰ ἐκεῖ στὸ Δεκαπενταῦγουστο μὲ συγκεντρώσεις τῶν σταφιδοπαραγωγῶν στὸ Αἴγιο, τὸ Ἡράκλειο, τὴν Κεφαλονιά ἐναντίον τῶν μέτρων πού ἐξήγγειλε ἡ κυβέρνηση γιὰ τὴ σταφίδα. Ἡ ἀπάντησις τοῦ ὑπουργείου ἦταν πραγματικὰ σκληρὴ: «Κανεῖς δὲν μπορεῖ ν' αὐξάνει συνεχῶς καὶ ἀπεριόριστα τὴν παραγωγή ἑνὸς προϊόντος πού δὲν πωλεῖται στὴ τιμὴ πού κοστίζει». Ἐπομένως, συνεχίζει ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Σημίτη, «εἶναι ἀνάγκη νὰ βελτιώσωμε τὴν ἀνταγωνιστικότητά τοῦ προϊόντος (...) καὶ ὄχι νὰ ἀρκεστοῦμε στὴν προβολὴ αἰτημάτων γιὰ συνεχῶς ὑψηλότερες ἐνισχύσεις». Τοποθέτησις θαρραλέα ὅπως γράφει ὁ Κ. Λατίφης στὸν *Οἰκονομικὸ Ταχυδρόμο* ἀλλὰ ἀναγκαία καθὼς κάθε τόνος σταφίδας πουλεῖται μὲ ζημιά 70.000 δραχμῶν καὶ στὴ σημερινὴ τιμὴ πού εἰσπράττει ὁ παραγωγὸς τὸ 70-75% περι-

Τὸ τέλος μιας δημαγωγίας; Μακάρι

που είναι άμεσες και έμμεσες ένισχύσεις που πληρώνουν οι φορολογούμενοι. Βέβαια οι παραγωγοί γνωρίζουν αυτή την κατάσταση. Τόν περασμένο Φεβρουάριο τό διοικητικό συμβούλιο τής Κοινοπραξίας Συνεταιριστικών Όργανώσεων Σουλτανίνας (ΚΣΟΣ) είχε διαπιστώσει τά δυσάρεστα. Ότι ύπήρχαν 50.000 τόνοι σουλτανίνας σοδειάς 1981 ήδη άποθηκευμένοι και 8.000 τόνοι σοδειάς 1982, από δέ τή σοδειά του 1983 (δηλαδή 105.000 τόνους) είχαν εξαχθεί μόνον 2.000 τόνοι. Κι αυτό παρόλο που αύξήθηκαν σημαντικά οι εξαγωγές του προϊόντος μετά τήν ένταξη. Συγκεκριμένα ενώ στή τριετία πριν άπό τήν ένταξη οι εξαγωγές κυμαίνονταν άπό 14.000-24.000 τόνους, τά έπόμενα χρόνια, δηλαδή 1981, 1982, 1983 και αντίστοιχα για τήν κορινθιακή και τή σουλτανίνα έξήχθησαν συνολικά 44.323, 46.930, 44.920 τόνοι και 52.320, 52.100, 69.150 τό-

νοι. Τίς μεγαλύτερες άπό αυτές τίς ποσότητες άπορροφά ή ΕΟΚ ενώ ένα σημαντικό ποσοστό, περίπου τό 1/3 στήν περίπτωση τής σουλτανίνας, άπευθύνεται στίς τρίτες χώρες. Όστόσο οι παραγωγοί γνωρίζουν ότι έστω και άν ένισχύονται, ή κοινοτική προτίμηση δέν είναι ιδιαίτερα άποτελεσματική στό προϊόν τους. Άμεση συνέπεια ότι ή σταφίδα τρίτων χωρών κατακλύζει τίς άγορές τής Κοινότητας. Ιδιαίτερα οι ΗΠΑ άσκοούν πιέσεις για τήν αύξηση εισαγωγών σταφίδας όπως και ή Τουρκία ή ή Αυστραλία. Έξάλλου, παρ' όλες τίς άδυναμίες προστασίας του προϊόντος κατά τίς διαπραγματεύσεις τής ένταξης (όπου ο κανονισμός που άφορούσε τή σταφίδα είχε μικρή χρονική ισχύ βάζοντας ταυτόχρονα όρια στήν παραγόμενη ποσότητα, ενώ δέν περιλάμβανε μέτρα βελτίωσης των συνθηκών παραγωγής, έπίδότηση μεταφοράς άπό τό νο-

τιο άκρο στίς άγορές τής Κ. Εύρώπης), ή έλληνική πλευρά έχει έπιτύχει, μετά τήν ένταξη, όρισμένες θετικές ρυθμίσεις όπως καθιέρωση έλάχιστης τιμής εισόδου των εισαγωγών τρίτων χωρών, έπίδότηση εξαγωγών έλληνικής σταφίδας σ' αυτές τίς χώρες κ.λπ.

Παραμένει όμως γεγονός ότι στήν πράξη ή εφαρμογή του ισχύοντος καθεστώτος συχνά και εύκολα καταστρατηγείται μέ διάφορα έμπορικά τεχνάσματα και συνακόλουθα προβλήματα στή διάθεση του έλληνικού προϊόντος. Έτσι άν κάποιος «δέν θέλει νά δημαγωγήσει μέ εύκολες λύσεις», όπως διατείνεται ο ύπουργός Γεωργίας, πρέπει πραγματικά νά δώσει μακροπρόθεσμες λύσεις, δεδομένου μάλιστα ότι τό 1987 που θά αναθεωρηθεί τό καθεστώς τής κοινοτικής προστασίας κάθε άλλο παρά είναι σίγουρη ή βελτίωση των συνθηκών για τους Έλληνες παραγωγούς, άν στό μεταξύ δέν προβούν σέ συστηματικές αναδιαρθρώσεις, τόσο στον τομέα τής παραγωγής όσο και τής έμπορίας του προϊόντος τους.

Τό ζήτημα είναι πώς θά έπιτευχθούν αυτές οι αναδιαρθρώσεις όταν οι αρμόδιοι κρατικοί φορείς σπάνια αναλαμβάνουν τίς ανάλογες πρωτοβουλίες μέ τήν τεχνική πληρότητα, τήν οργανωτική συνέπεια και τό πολιτικό θάρρος που τους αναλογεί. Ειδικά για τή σταφίδα, τό Όλοκληρωμένο Πρόγραμμα που κατάρτισε ή Κοινότητα σέ εφαρμογή των Μεσογειακών Όλοκληρωμένων Προγραμμάτων για τον Ίανουάριο του 1985 ύψους 2,5 δισ. ΕΝΜ, περιλαμβάνει άρκετές και σοβαρές παρεμβάσεις, κυρίως προς τήν καλύτερη κατανομή και γεωγραφική τής θέσης. Παρά τήν άβεβαιότητα ως προς τή δυνατότητα τής Κοινότητας νά συνεχίσει άπρόσκοπτα τή χρηματοδότηση προγραμμάτων που θά μειώσουν τίς διαρθρωτικές ανισότητες ανάμεσα στή βόρεια και τή νότια άγροτική οικονομία, τό μεγαλύτερο πρόβλημα για μάς παραμένει ή άριστη αξιοποίηση των ήδη διατεθειμένων ή προς άμεση διάθεση πόρων.

Μέ τά δεδομένα αυτά ή άποφασιστικότητα του ύπουργού νά τεθεί ένα τέρμα στίς «δημαγωγίες» πρέπει νά χαιρετιστεί ως τό πρώτο βήμα προς τήν έπίλυση των συνεχώς έπιδεινούμενων προβλημάτων τής έλληνικής γεωργίας. Άρκεί νά μή συνοδεύεται άπό δηλώσεις — όπως έγινε — του ίδιου κυβερνητικού φορέα λίγες μέρες άργότερα ότι «άν προκύψει μεγάλη μείωση παραγωγής, τότε τό ύπουργείο δέν θά μείνει άδιάφορο και θά έξεταστεί ή δυνατότητα άποζημίωσης των σταφιδοπαραγωγών» (ΒΗΜΑ, 22/8/84). Συμπάθεια προς τους παραγωγούς ή προεκλογικές σκοπιμότητες; Ένα είναι βέβαιο: ότι παρόμοιες ύπαναχωρήσεις δύσκολα πιά θά μπορούσαν νά χαρακτηριστούν φιλοαγροτική πολιτική.

Λεωνίδας Λουλούδης

Ἡ μωρία τῶν μορίων

Ακόμα δέν ἔχει κοπάσει ὁ θόρυβος ἀπό τή «μάχη» τῶν γενικῶν ἐξετάσεων, καθὼς ὅλοι, κυρίως βέβαια οἱ γονεῖς, ζητοῦν ἀδείξεις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰσακτέων, ἐπανεξετάσεις, μεταγραφές, κατάργηση ὀρίων καί φραγμῶν. Ἡ κυβέρνηση, ἄκρως ἐπιρρηπής στή συνεχή ἀδείξη τοῦ ἐνλόγου ἀριθμοῦ δι' ἀπλῆς ἀριθμητικῆς πράξεως, βρῆκε τόν τρόπο νά ἐκδικηθεῖ λιγάκι τό πτυχίο πού τόσο τήν στεναχωρεῖ: στίς πρώτες καί τελευταῖες μέσω μορίων προσλήψεις στό Δημόσιο, τό πτυχίο, τά «χαρτιά» (ὁ ἴδιος δηλαδή ὁ λόγος ὑπαρξῆς τῶν ἐλληρικῶν ΑΕΙ) φαίνεται ὅτι δέν ἔπαιξαν οὐσιαστικά κανέναν ρόλο. Μοιάζει μέ ἐκδίκηση, ὁμως ἦταν ἀπλῶς αὐτομαστίγωμα.

Τό περιβόητο σύστημα τῶν μορίων θέλησε νά συγκεράσει τή λεγόμενη ἀξιοκρατία μέ τά νεαρά «κοινωνικά κριτήρια». Ἐπικράτησαν, ὅπως ὅλοι φανταζόμασταν, τά τελευταῖα. Μόνο πού δέν ἦταν κοινωνικά.

Κατ' ἀρχήν λοιπόν κυριάρχησαν σαρωτικά, μέ τήν πείρα τῆς ζωῆς πού τίς διακρίνει, οἱ πῖο ὄριμες καί στοχαστικές ἡλικίες: πάνω ἀπό τό 60% τῶν νέων δημοσίων ὑπαλλήλων εἶναι ἄνω τῶν τριάντα (καί λιγότεροι ἀπό τό 10% εἶναι κάτω τῶν εἰκοσιπέντε, καίτοι ἡ τελευταῖα μερίδα τῶν ὑποψηφίων ἦταν ὑπερδιπλάσια τῆς πρώτης). Πρόκειται, βέβαια, γιά τίς ἡλικίες τῆς παντρεῖας καί ἄνω: τό 87% λοιπόν τῶν ἐπικρατέστερων εἶναι ἔγγαμοι. Οἱ ἔγγαμοι, σέ τέτοιες ἡλικίες, ὄλο καί κάτι ἔχουν καταφέρει. Εἰδικά μάλιστα στήν κατηγορία Μέσης Ἐκπαίδευσης (Μ.Ε.), ἡ ὁποία καί ἐνδιαφέρει ἀφοῦ ἐκεῖ ἐμπίπτει τό 45% τῶν θέσεων ἀλλά τό 75% σχεδόν τῶν ὑποψηφίων (92.000 γιά 3.700 θέσεις), δέν εἶχε καν νόημα νά πλησιάσεις ἄν δέν ἦσουν ἐγνωσμένης καρπερότητας σπαρμένης μέ ἄνη λεμονιάς: τό 96% εἶναι ὑπανδρῶν καί τό 94% ἔχουν τουλάχιστον δύο παιδιά (οἱ ὑπόλοιποι, ὑποθέτουμε, εἶναι ὄρφανοί ἀπό μᾶνα καί μέ κατάκοιτο Ἐλασίτη πατέρα).

Ἀπό τοὺς ἐπιτυχόντες τό 65% περίπου εἶναι γυναῖκες, ποσοστό πού ἀνεβαίνει στό 85% γιά τήν κατηγορία Μ.Ε. (ἀπολυτήριο λυκείου). Ἄπ' ὅ,τι τουλάχιστον γράφεται καί λέγεται, οἱ περισσότερες γυναῖκες ὑπέβαλαν ὑποψηφιότητα μόνο καί μόνο ἐπειδή δέν ὑπῆρχε διαγωνισμός, βρέθηκαν δηλαδή στά ὑπουργεῖα καί στοὺς ὀργανισμούς ἰσῶς πολύ τυχαῖα. Πολλές εἶχαν ἤδη κάποιο ἐπάγγελμα (ὁπως καί πολλοί ἄντρες φυσικά). Μέχρι καί ἰδιοκτήτριες μπουτίκ λέγεται ὅτι ἔχουν προσληφθεῖ. Ἄλλες θά πρέπει νά ἀσχολοῦνταν μέχρι πρόσφατα μέ τά λεγόμενα οἰκιακά καί τά παιδιά, πράγμα πού δέν ταυτίζεται βέβαια μέ τήν ἀνεργία. Στόχος καί τῶν δύο, πρὶν ἄπ' ὅλα, ἡ ἀσφάλιση καί ἡ σύνταξη, ἡ πάλι ἡ μονιμότητα καί ἰσως ἀκόμα τό «πρεστίτζ» τοῦ Δημοσίου. Μὴν τίς κατηγορεῖτε, εἶπε εὐγενικά ὁ κ. Λάζαρης, «εἶναι ἀνθρώπινο πού θέλησαν νά ἐκμεταλλετοῦν μιά εὐκαιρία πού τοὺς προσφέρθηκε»...

Τό νέο σύστημα ἀποδείχτηκε ἔτσι, ἐν πολλοῖς, νόμος-φωτογραφία γιά τριανταπεντάχρονας συζύγους μέ κάμποσα παιδιά. Δέν ἐννοοῦμε φυσικά ὅτι ἡ ζωὴ τελειώνει στά τριάντα (ἀφοῦ καί ἐμεῖς ἄλλωστε καβαντζάροι πρό πολλοῦ), οὔτε ὅτι ἄπαξ καί δηλώσεις «νοικοκυρά» πρέπει νά παραμείνεις ἐπ' ὄρου ζωῆς. Ἀλλά αὐτό δέν εἶναι καί ἰκανός λόγος γιά νά συμπληρωθοῦν μέ τόν τρόπο πού ἐγινε οἱ 8.313 θέσεις τοῦ Δημοσίου ἐπὶ 125.000 καί πλέον ὑποψηφίων. Ἐτσι ὅπως ἐγινε θά πῆ χωρίς κανένα νά κριθεῖ, ἔστω καί τυπικά, γιά τή δουλειά πού θά κάνει. Γιατί γιά τοὺς κλητῆρες μπορεῖ νά μή χρειάζεται κάτι τέτοιο, γιά ἐκείνους ὁμως πού θά ἐξελιχθοῦν σέ ἀνώτερες βαθμίδες; Τό βέβαιο εἶναι ὅτι τό 85% τῶν ὑποψηφίων μέ μεταπτυχιακά διπλώματα ἔμεινε ἐκτός Δημοσίου, οἱ ἕξνες γλωσσες κρήθηκαν ἐντελῶς περιττές κ.λπ.

Ἡ αὐταπόδεικτη ἀποτυχία τοῦ συστή-

ματος Κουτσόγιωργα προβληματίσε ἐντονα τόν κ. Λάζαρη, κυρίως ἐπειδή ἡ πολυσυζητημένη «καταπολέμηση τῆς ἀνεργίας τῶν νέων» παρέμεινε στήν ἀρμοδιότητα τῶν «εναλλακτικῶν παραγωγικῶν μονάδων» τοῦ κ. Λαλιώτη, ἀλλά καί ἐπειδή οἱ «ἄξιοι» καί οἱ «ἀριστοῦχοι» ἀποκλείστηκαν. Ἐχει δεσμευτεῖ νά τό ἀλλάξει πρὶν ἀπό τίς ἐπόμενες προσλήψεις. Ἄλλά πῶς; Γιατί ὁ κ. Λάζαρης ἔχει πῆ πολλά. Μεταξύ ἄλλων, ὅτι ὁ τεράστιος ἀριθμὸς τῶν ἰσοψηφίων (περὶ τίς 60.000) ὀφείλεται στό ὅτι ἐλήφθη ὑπόψη μόνο τό ἔτος γεννήσεως καί ὄχι ἡ ἡμερομηνία, πράγμα πού ἰσως σημαίνει ὅτι θά παίρνουν στό ἐξῆς μόρια καί τά ζῶδια· ὅτι, προκειμένου νά μὴν ἀπογοητευτοῦν, θά καλέσει καί τοὺς «ἄξιους» στό ὑπουργεῖο γιά νά δεῖ πῶς μπορεῖ νά τοὺς «ἀξιοποιήσει»· ὅτι πρέπει νά τονιστεῖ ἡ ἀξιοκρατία, τό σημερινὸ ὁμως σύστημα εἶναι «ἀντικειμενικό», ἐπομένως ἰσως καί νά κρατηθεῖ ἡ λογικὴ τῶν μορίων. Ταυτόχρονα, ἀπαριθμώντας στόν *Ταχυδρόμο* τὰ χαρακτηριστικά ἐνός κάποιου καλοῦ συστήματος, δέν ἀνέφερε τίποτα περὶ κοινωνικῶν κριτηρίων. Τό σίγουρο καί παρήγορο πάντως εἶναι ὅτι, τουλάχιστον κατά τό ἴδιο ἐντυπο, ἀπέρριψε προτάσεις πρὸς τό ὑπουργεῖο νά σταλοῦν μακριά ἀπό τὰ σπῖτα τους οἱ γυναῖκες ὥστε νά ἐξαναγκαστοῦν σέ παραίτηση. Ἐχει καί ὁ σοσιαλισμὸς τὰ ὀριά του...

Τό πρόβλημα πάντως παραμένει. Οἱ προσλήψεις στό Δημόσιο ἔχουν νά κάνουν μέ τή λειτουργικότητά του, τήν ἀποδοτικότητα του καί τήν οὐσιαστικὴ παραγωγὴ ἔργου, καί μόνο μιά τέτοια κατεύθυνση μπορεῖ τελικά νά νομιμοποιήσει νέες προσλήψεις στό Δημόσιο, ἐφόσον καί ὅπου χρειάζονται· ἀλλά καί τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο θά γίνονται. Ἡ λογικὴ τῶν μορίων, τήν οὐσία τῆς ἔμμεσο μέτρο κοινωνικῆς πρόνοιας καί μάλιστα ἀποτυχημένο ὡς τέτοιο, δέν ἐνδιαφέρεται γι' αὐτά. Οὔτε ὁμως, ὅπως φαίνεται, καί ὁ κ. Λάζαρης.

Γ.Κ.

Ένας ακόμη βιασμός (στά Χανιά)

Μέσα στο καλοκαίρι αυτό έγινε ένας βιασμός στά Χανιά. Ένας από τους πολλούς βιασμούς που περνάνε στά ψιλά τών εφημερίδων, όχι μόνο τό καλοκαίρι, όταν τό σενάριο είναι συνήθως στερεότυπο: τουρίστρια έβιάσθη υπό του Χ.Χ. κατοίκου τής περιοχής.

Τό καλοκαίρι άπλώς ή ειδησεογραφία κάπως πυκνώνει και οι λόγοι είναι εύνοητοι: οι τουρίστριες, οι ξένες, οι μοναχικές αυτές ταξιδιώτισσες θεωρούνται από τόν μέσο Έλληνα έξ όρισμού γυναίκες «διαθέσιμες». Οι ίδιες αυτές γυναίκες έχουν πιστέψει, ίσως καλύτερα από μίαν Έλληνίδα π.χ. τής έπαρχίας (συχνότατα θύματα βιασμού) πώς ό βιασμός είναι ένα βαρύ ποινικό άδίκημα, ένα έγκλημα εις βάρος τους, άρα πρέπει χωρίς κοινωνικούς ένδοιασμούς νά επιδιώξουν τή δικαστική ποινή του θύτη. Μ' αυτόν τόν τρόπο τουλάχιστον άρκετοί «καλοκαιρινοί» βιασμοί φτάνουν στά ψιλά τών εφημερίδων, μέ τιτλάκια που κλείνουν τό μάτι στό άνδρικό φύλο, τιτλάκια μέ πονηρά ύπονοούμενα, τιτλάκια τό πολύ ουδέτερα. Γνωστά πράματα για τίς γυναίκες: έχει άλλωστε επανειλημμένα καταγγελθεί ή σχετική δημοσιογραφική πρακτική.

Στά Χανιά λοιπόν, τό καλοκαίρι αυτό, ένας κύριος, οικογενειάρχης, υπάλληλος Ταχυδρομείου και κυρίως κουνιάδος του διευθυντή φυλακών, επιτέθηκε, βίασε και κακοποίησε βαριά μία Γαλλίδα φοιτήτρια 19 ετών, που τολμούσε νά κοιμάται έξω, μέσα στον ύπνoσακό της.

Τό συγκλονιστικό — αλλά και τόσο αυτονόητο μαζί — γεγονός είναι πώς επειδή ή κοπέλα αυτή αποφάσισε νά ακολουθήσει τή νόμιμο διαδικασία και επειδή έτυχε νά βρεθεί σε μία πόλη όπου υπάρχουν όρισμένες φεμινίστριες που τής συμπαραστάθηκαν και κατήγγειλαν τήν έγκληματική πράξη, ένας ακόμη βιασμός δέν μπόρεσε νά περάσει παραποιημένος στά ψιλά τών εφημερίδων, αλλά άποκάλυψε όλο τό κύκλωμα τής άνδρικής συνενοχής: από τήν Άμεσο Δράση και τήν Άσφάλεια τής πόλης ως τους υπεύθυνους γιατρούς του νοσοκομείου και τους τοπικούς δημοσιογράφους. Μ' ένα παρόμοιο γεγονός, μπορεί κανείς, φτάνει νά τό θελήσει, τραβώντας τόν πρώτο πόντο

νά ξηλώσει μία όλόκληρη κάλτσα. Νά άποδείξει πώς κάποιες όλο αξιοπρέπεια ήθικές προσταγές, που υποθάλλουν και δικαιώνουν τήν άνδρική επιθετικότητα άπέναντι σε κάθε γυναίκα που δέν τελεί υπό τήν προστασία τους, σημαίνουν και κάτι παραπάνω: είναι εκείνες οι ίδιες ήθικές προσταγές που διασυνδέουν τήν κοινωνική όργάνωση στηριζόμενες στην άνδρική συνενοχή έξουσίας.

Οι Χανιώτισσες γυναίκες δέν άγωνίστηκαν μόνο για νά διαφωτίσουν τό κοινό τής πόλης, δέν κατήγγειλαν μόνο τήν έγκληματική πράξη του βιασμού, δέν συμπαραστάθηκαν μόνο ήθικά και πρακτικά στην Γαλλίδα φοιτήτρια, αλλά κατάφεραν νά ξεσκεπάσουν μία σειρά παραγόντων που αυτοαποκαλούνται «κοινωνικοί», οι όποιοι προσπάθησαν μέ τή στάση τους νά συγκαλύψουν μία πράξη, για τήν όποία, πολύ σωστά, νιώθουν ως ένα σημείο συνένοχοι. Κατάφεραν, τέλος, τήν προφυλάκιση του βιαστή.

Άπό τήν προκήρυξη—καταγγελία που εξέδωσε ή «Όμάδα συμπαραστάσης στην Γαλλίδα που βιάστηκε Χανιά», παραθέτουμε μερικές διαπιστώσεις και κάποια έρωτήματα που γυρεύουν άπάντηση:

1. Γιατί δέν ειδοποιήθηκε άμεσα ή εισαγγελέας;

2. Γιατί δέν πάρθηκαν άμεσα καταθέσεις από τό θύμα και τους μάρτυρες;

3. Γιατί δέν ενδιαφέρθηκε ή ίδια ή Άσφάλεια νά όδηγήσει στό νοσοκομείο τό θύμα που ήταν άσχημα χτυπημένο;

4. Γιατί ό πρώτος που ειδοποιήθηκε από τήν Άσφάλεια ήταν ό διευθυντής των φυλακών, κουνιάδος του κατηγορουμένου;

5. Πώς και από ποιόν δόθηκε τό δελτίο τύπου τής Άσφάλειας μέ τή λανθασμένη είδηση του βιασμού;

Άλλά οι παραλείψεις και ή άπαράδεκτη άντιμετώπιση τής καταστάσεως του θύματος δέν σταματούν εδώ. Μέλος τής Κίνησης Δημοκρατικών Γυναικών Χανίων που επισκέφτηκε τρεις μέρες μετά τήν Κ. στό νοσοκομείο για νά τής συμπαρασταθεί και νά τή βοηθήσει, συναντήθηκε μέ τό διευθυντή τής Α' Χειρουργικής και του Γυναικολογικού και τους ζήτησε νά τήν εξετάσουν. Ο πρώτος άφου τή διαβεβαίωσε πώς «ή παθούσα ήταν μία χαρά και πώς ήταν σά νά μή τής είχε συμβεί τίποτα» δέχτηκε νά τή στείλει για εξέτασεις στό γυναικολογικό γιατί «αυτές συνήθως έχουν κάτι βλέννες». Ο γυναικολόγος χωρίς κανένα ένδοιασμό και φανερά έκνευρισμένος δήλωσε πώς «όσες ταξιδεύουν μόνες τους και κοιμούνται στό ύπαιθρο, πάνε γυρεύοντας».

Ο.Φ.

ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΑΝΟΙΞΗΣ

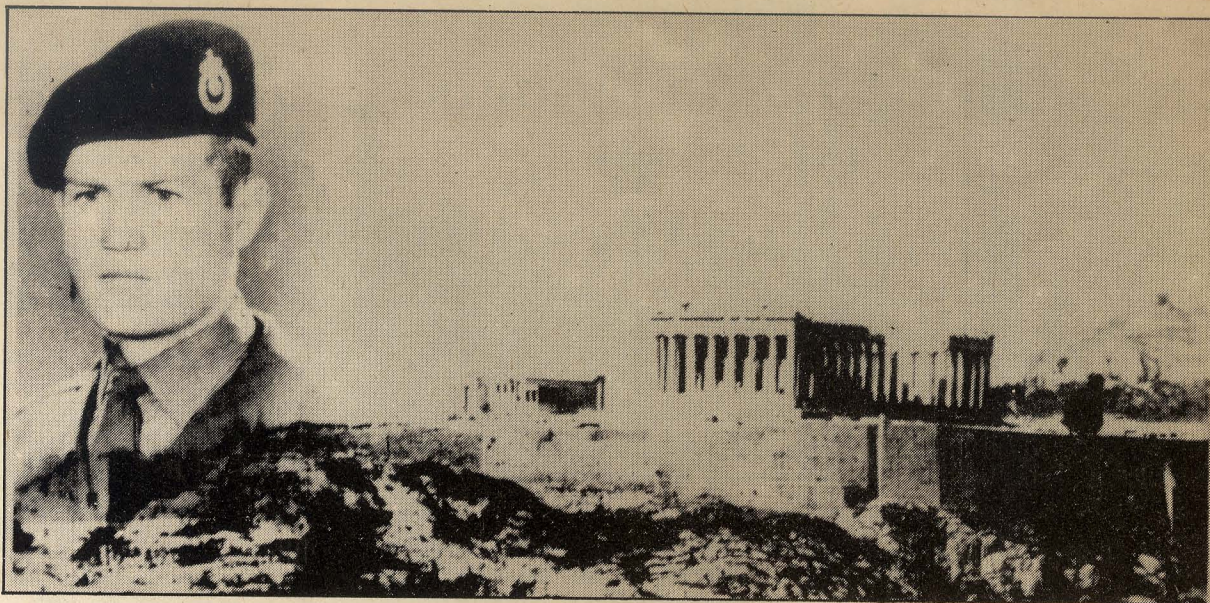
ΣΟΦΟΚΛΗ

ΗΛΕΚΤΡΑ

ΘΕΑΤΡΟ ΛΥΚΑΒΗΤΤΟΥ

7 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

Θεατρο
της
Ανοιξης

Ἐν ὀνόματι τῆς πατρίδος

Ἐπίσημη χρησιμοποίηση στρατιωτῶν
γιά τήν ἐξυπηρέτηση ἀξιωματικῶν

Σ

τίς ἀράδες πού ἀκολουθοῦν θά μιλήσω γιά τό φαινόμενο τῆς ἐπίσημης χρησιμοποίησης στρατιωτῶν γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῶν στρατιωτικῶν (τῶν μονίμων ἀξιωματικῶν καί ὑπαξιωματικῶν) καί τῶν οἰκογενειῶν τους. Ἐνα ζήτημα πού καταρχήν φαίνεται νά εἶναι δευτερεύουσας σημασίας καί γιά τό ὁποῖο μόνο πολύ πρόσφατα ἐμφανίστηκαν κάποιες καταγγελίες καί σχόλια στόν ἡμερήσιο καί περιοδικό τύπο. Τό φαινόμενο ὅμως αὐτό κάθε ἄλλο παρά περιθωριακό εἶναι. Ἀκόμη περισσότερο, ἡ κατάργησή του ἔχει γίνει πιά ἐπιτακτική ἀνάγκη, πρὶν ἀπ' ὅλα γιατί εἶναι πέρα γιά πέρα ἀντιδημοκρατικό ἐνῶ παράλληλα συμβάλλει στή γκετοποίηση τῶν στρατιωτικῶν.

Δέν ἀναφέρομαι δηλαδή ἐδῶ ἀπλῶς στήν παράτυπη χρησιμοποίηση τῶν στρατιωτικῶν ἀπό κάποιους «κακοῦς»¹ ἀξιωματικούς πού, ἐκμεταλλευόμενοι τίς ἐξουσίες πάνω μας, τίς ὁποῖες τούς παρέχει ὁ στρατιωτικός κανονισμός,² ὅπως τό νά μᾶς «ρίξουν» φυλακή, νά μᾶς δώσουν ἄδεια καί γενικά τό νά μᾶς «τρέχουν», μᾶς ἐκβιάζουν ἀνοιχτά ἢ ἔμμεσα γιά νά τούς προσφέρουμε τίς ὑπηρεσίες μας: νά τούς διορθώσουμε τό αὐτοκίνητό τους, νά κάνουμε ἰδιαίτερα μαθήματα στά παιδιά τους, νά σχεδιάσουμε τό σπίτι τους καί νά ἐξετάσουμε, ἂν τύχει νά εἴμαστε γιατροί, κάποιους συγγενεῖς ἢ φίλους τους. Ἀξίζει νά ποῦμε, πάντως, ὅτι αὐτή

ἡ παράτυπη χρησιμοποίηση στρατιωτῶν σήμερα περιορίζεται συνεχῶς, κυρίως γιατί ἐμεῖς οἱ στρατιῶτες, συνειδητοποιώντας ὅλο καί περισσότερο τήν παρατυπία, ἀντιδρούμε ἐκμεταλλευόμενοι τά μικρά ἔστω περιθώρια πού μᾶς δίνει ὁ Σ.Κ. 20-1 καί τίς δυνατότητες γιά τήν καταγγελία τέτοιων φαινομένων στόν τύπο.

Ἐδῶ λοιπόν ἀναφέρομαι ἀποκλειστικά στήν ἐπίσημη χρησιμοποίηση τῶν στρατιωτικῶν γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῶν στρατιωτικῶν καί τῶν οἰκογενειῶν τους. Δηλαδή στήν ἐπίσημη τοποθέτησή τους ἀπό τήν Πολιτεία σέ ὀργανικές θέσεις ὁπου ὑπηρετοῦν τή θητεία τους, ἢ μέρος της, σάν ὑπηρετές/ὑπαλληλικό προσωπικό τῶν στρατιωτικῶν καί τῶν οἰκογενειῶν τους: σάν μάγειροι, σερβιτόροι, ἀρχιτέκτονες, καθαριστές, ὑδραυλικοί καί ἠλεκτρολόγοι στά παραθεριστικά κέντρα (ΚΑΑΥ), Πρατήρια, Λέσχες (Λ.Α.Φ.) καί οἰκοδομικούς συνεταιρισμούς (ΑΟΟΑ, ΟΣΜΑΕΣ) τῶν στρατιωτικῶν.

Ὁ ὑπηρετικός-ὑπαλληλικός ρόλος τῶν στρατιωτῶν γίνεται ἐμφανέστερος ἀπό τό γεγονός ὅτι οἱ στρατιῶτες αὐτοί δέν φορᾶνε στολή. Ἐπειδή κάτι τέτοιο δέν ὀφείλεται βέβαια στό ὅτι θεωρεῖται πῶς δέν ὑπηρετοῦν τήν πατρίδα, μήπως τελικά ὀφείλεται στό ὅτι μέ τόν τρόπο αὐτό δέν ἐνοχλοῦν ὀπτικά τούς στρατιωτικούς καί κυρίως τίς οἰκογένειές τους, κάνοντάς τους νά αἰσθάνονται καί ἀνώτεροι κοινωνικά γιατί ἔχουν ὑπηρετές;

1. Δέν ἔχει φυσικά νόημα νά ἀποδίδουμε τέτοια φαινόμενα στόν κακό, ἄς ποῦμε, χαρακτηρισμό ὀρισμένων ἀξιωματικῶν. Ἐκεῖνο πού ἔχει σημασία εἶναι ὅτι οἱ ὑπάρχουσες δομές ἀφήνουν περιθώρια στούς ἀξιωματικούς γιά κάθε εἶδος συμπεριφορά. Αὐτό βέβαια δέν σημαίνει καθόλου ὅτι δέν ἔχει σημασία ἡ διαφοροποίηση τῶν ἀξιωματικῶν μέσα σ' αὐτές τίς δομές.

2. Δυστυχῶς οἱ ἐλάχιστες αὐτές δυνατότητες πού ὑπῆρχαν μέ τό χουντικό στρατιωτικό κανονισμό (Σ.Κ. 20-1) ἐξακολουθοῦν νά ὑπάρχουν καί μέ τόν ἐπί ΠΑΣΟΚ σοσιαλιστικό, ἐκεῖνον πού διακηρύχθηκε ὅτι ἀποτέλεσε εἰρηνική ἐπανάσταση.

Επιπλέον, εκτός από τις παραπάνω προβλεπόμενες οργανικές θέσεις, υπάρχουν κλιμάκια δλόκληρα από πολλούς στρατιώτες, στρατιωτικά μηχανήματα και υλικά που χρησιμοποιούν αι για κάποιο διάστημα σε εργασίες για την εξυπηρέτηση των στρατιωτικών και των οικογενειών τους, στο κτίσιμο π.χ. ή τη συντήρηση κτισμάτων και σε έργα υποδομής (δρόμοι, υδραυλικά και αποχετευτικά δίκτυα κ.λπ.).

Η εірωνεία είναι ότι αυτοί οι στρατιώτες θεωρούνται τυχεροί επειδή φορᾶνε πολιτικά, έχουν μακρύτερα μαλλιά, δέν υπηρετούν σε στρατόπεδο... Ποιός όμως θά ήθελε νά δουλεύει κάτω απ' την πίεση της σαραντάρας φυλακής επειδή μπορεί νά μήν ἄρᾶσει τό φαγητό στό στρατηγό, ή επειδή κοίταξε λοξά τήν κόρη ή τή γυναίκα κάποιου ἄξιωματικού; Ποιός θά ήθελε νά πάει για δύο απ' τά καλύτερα χρόνια τῆς ζωῆς του νά υπηρετήσει τήν πατρίδα και τελικά νά διαπιστώνει καθημερινά ὅτι, στή δική του περιπτωση τουλάχιστον, αυτό σημαίνει νά υπηρετεί δωρεάν τούς στρατιωτικούς και τῆς οικογένειές τους;

Τό κλειδί για νά διακρινῆται αυτό τό καθεστώς είναι ἡ ὑπαρξή ἄσαφῶν ὁρίων ἀνάμεσα στό στρατό και στός στρατιωτικούς· δηλαδή ἀνάμεσα στό τί είναι στρατιωτικό και τί είναι για τούς στρατιωτικούς. Ἡ ἀσάφεια αὐτή εκφράζεται μέ πράγματα ὅπως:

α. Τῆ φρουρήση κτιρίων και ἐγκαταστάσεων πού δέν είναι στρατιωτικά ἄλλα χρησιμοποιούνται ἀπό τούς στρατιωτικούς και τῆς οικογένειές τους. Γιατί θά πρέπει, για παράδειγμα, νά φρουρούνται τά ΚΑΑΥ (βλέπε τό ἄρθρο τοῦ Ν. Μάργαρη στό Ἄντι 3/8/84), τά Πρατήρια και οἱ ΛΑΦ;

β. Τῆν παρουσίαση λειτουργιῶν πού προορίζονται για τήν εξυπηρέτηση τῶν στρατιωτικῶν ὡς ἀπαραίτητων για τήν ὀμαλή λειτουργία τοῦ στρατοῦ. Για παράδειγμα, πόσο ἀπαραίτητες είναι οἱ ΛΑΦ για τή λειτουργία τοῦ στρατοῦ; Δέν θά μπορούσαν οἱ ὀμιλίες-δεξιώσεις, πού κρίνονται ἀπαραίτητες για τήν ὀμαλή λειτουργία τοῦ στρατοῦ, νά γίνονται στό στρατόπεδο; Γιατί ἄραγε θά πρέπει νά σπαταλιούνται δυνάμεις και χρήμα για νά ἐντυπωσιάσουμε μέ τή χλιδή τῶν δεξιῶσεων κάποιους ντόπιους ή ξένους «ἐπίσημους»; Δέν θά ἦταν καλύτερα ἂν μπορούσαμε νά τούς ἐντυπωσιάσουμε μέ τή μαχιμότητα και τό ἠθικό τοῦ στρατοῦ μας;

Τό καθεστώς πού περιγράφηκε παραπάνω είναι φανερό ὅτι πρέπει νά καταργηθεῖ. Οἱ κύριοι λόγοι πού κάνουν τήν κἀτάργησή του ἐπιτακτική είναι οἱ ἑξῆς:

Πρῶτον: Θά καταστήσει σαφές στή συνείδηση τῶν στρατιωτικῶν και τῶν στρατιωτῶν ὅτι ἡ ἀποστολή τοῦ στρατιώτη είναι ἡ ἐκπαίδευση και ἡ δημοκρατική ἐγρήγορή του για τή διατήρηση και βελτίωση τοῦ ἀξίωμαχου τῶν ἐνόπλων δυνάμεων και ὄχι ἡ εξυπηρέτηση τῶν στρατιωτικῶν και τῶν οικογενειῶν τους. Γιατί βέβαια κανένας δέν θά μπορούσε νά ἰσχυρισθεῖ σοβαρά ὅτι οἱ στρατιώτες πού υπηρετοῦν στίς πύο πάνω ὑπηρεσίες ἐκπαιδεύονται!

Δεύτερον: Θά σταματήσει νά «νομιμοποιεῖ», κατά κάποιον τρόπο, ὀρισμένους

«κακούς» ἄξιωματικούς νά παίρνουν τό θάρρος και νά μᾶς χρησιμοποιοῦν κατά βούληση για προσωπικές ἐξυπηρετήσεις δικές τους και τῶν δικῶν τους.

Τρίτον: Θά πάψει νά προάγεται ἡ γκετοποίηση τῶν ἰδίων τῶν στρατιωτικῶν. Συγκεκριμένα, σήμερα οἱ ἄξιωματικοί τό πρῶι είναι στό στρατόπεδο (και μερικές φορές και τό ἀπόγευμα ή και ὀλόκληρη τήν ἡμέρα), τό μεσημέρι και τό βράδυ τρῶνε στίς ΛΑΦ (κυρίως αὐτοί πού βρίσκονται μακριά ἀπ' τῆς οικογένειές τους ή είναι ἀνύπαντροι), ἄρκετά ἀπογεύματα τά περνᾶνε στίς ΛΑΦ συμμετέχοντας σε γιορτές ή παρακολουθώντας ὀμιλίες, συχνά κατοικοῦνε σε διαμερίσματα τοῦ ΑΟΟΑ, ψωνίζουν τά τρόφιμά τους ἀπό τά στρατιωτικά πρατήρια, κάνουν διακοπές στό ΚΑΑΥ ἀπολύτως ἀπομονωμένοι για ὀλο τό διάστημα τῆς παραμονῆς τους ἐκεῖ, μεταφέρονται μέ στρατιωτικά λεωφορεία ἀπ' τήν κατοικία τους στό στρατόπεδο κ.λπ.

Ὁ ἐγκλωβισμός αὐτός τῶν στρατιωτικῶν και τῶν οικογενειῶν τους στούς δικούς τους, ἰδιαίτερους χώρους διαμονῆς-ἀναψυχῆς,³ ἐγκυμονεῖ κάποιους κινδύνους. Ζοῦνε δηλαδή ξεκομμένοι ἀπ' τήν ὑπόλοιπη κοινωνία, και ἄλλιστα ἡ ἰεραρχία τηρεῖται ἀκόμη και στούς χώρους διαμονῆς-ἀναψυχῆς, ὄχι μόνο μεταξύ τῶν στρατιωτικῶν ἄλλά και τῶν οικογενειῶν τους! Ἡ γκετοποίηση αὐτή συντελεῖ ἀπ' τή μιά στό νά μήν μπορούν οἱ στρατιωτικοί νά παρακολουθήσουν τῆς ἐξελίξεις τῆς ὑπόλοιπης, τῆς «ἐξῶ» κοινωνίας, και ἐπομένως στήν ἀνάπτυξη μιάς ἀμειβίας καχυποψίας ἀνάμεσα στούς στρατιωτικούς και τήν ὑπόλοιπη κοινωνία (ἀνάμεσα σε δύο ἄγνωστα).

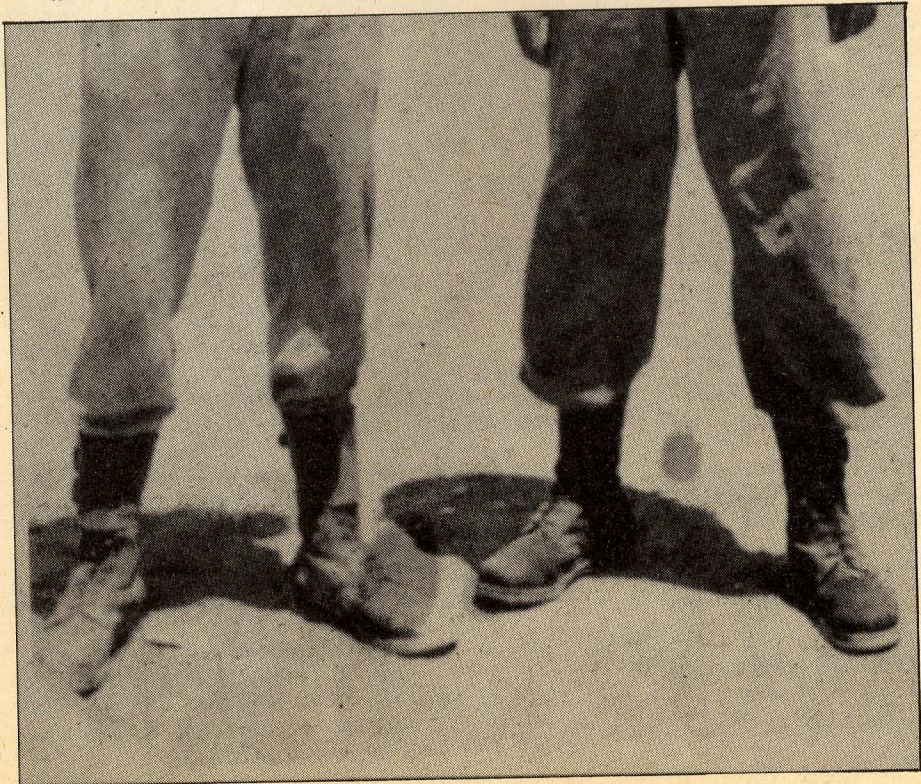
Τῆταρον: Θά μπορούσε νά ὀδηγήσει σε κάποια μείωση τῆς θητείας. Παρόλο πού δέν εἶμαι σε θέση νά δώσω ἀκριβή στοιχεῖα για τό σύνολο τῶν στρατιωτῶν πού ἀπασχολοῦνται μόνιμα στίς παραπάνω

«ὑπηρεσίες», ὀπως ἐπίσης και για ὀλες τῆς μέρες πού ξοδεύονται ἀπό στρατιώτες για νά γίνουν οἱ «ἐκτακτες» ἐργασίες πού προαναφέραμε, είναι βέβαιο ὅτι τό σύνολο τῶν ἡμερῶν θητείας πού ξοδεύονται εἶναι τόσο μεγάλο ὄστε νά μπορεί νά ὀδηγήσει σε αἰσθητή μείωση τῆς θητείας ὀλων μας.

Πέμπτον: Θά πάψει νά ἐπιτρέπει τούς στρατιωτικούς νά καρπώνονται ὀφέλη εις βάρος τοῦ στρατοῦ και τῆς ὑπόλοιπης κοινωνίας μέ τήν χρησιμοποίηση στρατιωτῶν, στρατιωτικῶν ὑπηρεσιῶν (π.χ. Μηχανικό, Δ/ση Μηχανικό, Δ.Σ.Ε. και ΜΟΜΑ), μηχανημάτων και ὀλικῶν για συντεχνιακά τους ὀφέλη ή και μέ τήν ἐκμετάλλευση τῆς εὐνοϊκής διάθεσης τοῦ λαοῦ ἀπέναντι στό στρατό (παραχώρηση οἰκοπέδων ἀπό κοινότητες στό στρατό τά ὀποια τελικά χρησιμοποιοῦνται για ΛΑΦ ή ΚΑΑΥ, ἀνοχή στίς περιφράξεις τῶν ἀκτῶν ἀπό στρατόπεδα πού τελικά είναι ΚΑΑΥ).

3. Δέν ἰσχυρίζομαι ὅτι ἡ ὑπαρξή αὐτῶν τῶν χώρων για τούς στρατιωτικούς είναι μοναδικό φαινόμενο στήν κοινωνία μας. Κάθε ὀλλο μάλιστα, ἀφού χαρακτηρίζει ἕνα μεγάλο μέρος τῶν ἐπαγγελματικῶν σωμάτων. Αὐτό πού εἶναι μοναδικό είναι ἡ χρησιμοποίηση τῶν στρατιωτῶν! και γενικά ἡ ἀντληση ὀφελιμάτων στό δνομα τοῦ στρατοῦ. Τί ἀντιδράσεις θά προκαλοῦσε ἀλήθεια ἂν κάποιο ὀλλο ἐπαγγελματικό σῶμα εἶχε μιά παρόμοια πρακτική; Δέν θά μπορούσαν ἄραγε, μέ τήν ἰδια λογική, και οἱ καθηγητές τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης, για παράδειγμα, νά ἀπαιτήσουν νά χρησιμοποιοῦν φοιτητές στό θέρετρό τους στή Χαλκιδική, χωρίς νά τούς πληρώνουν;

Α.Α.
Μέλος τῆς Σ.Ε. τῶν
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚῶΝ ΕΝΩΣΕΩΝ
ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Ἡ Νύχτα τῶν «μεγάλων μαχαιριῶν»

Ἡ ἐξόντωση τῶν S.A.
ἀπό τὰ S.S.
πού θά ὀδηγήσει
τόν Χίτλερ
στή μονοπώληση
τῆς ἐξουσίας

Τὴν νύχτα τῆς 30ῆς Ἰουνίου τοῦ 1934, πρὶν ἀπὸ πενήντα χρόνια, τὰ S.S. τοῦ Χίτλερ ἐξόντωσαν τὰ στελέχη τῆς λαϊκιστικῆς τάσης τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ κόμματος. Ἔτσι παραμερίστηκε ἕνα βασικό ἐμπόδιο γιὰ τὴ μετατροπὴ τοῦ ναζιστικοῦ κόμματος ἀπὸ ἀριστερόφωνο λαϊκιστικό σέ πολιτικὴ ἐξουσία τοῦ γερμανικοῦ κεφαλαίου. Κάθε ὁμοιότητα μὲ σύγχρονές μας καταστάσεις εἶναι τυχαία καὶ συμπτωματικὴ. Ἐνδεχομένως, ὅμως, ἡ «ἐπέτειος» εἶναι διδακτικὴ.

Ενα φριχτό ὄνομα μᾶς θυμίζει ἀκόμα τὸ πρῶτο συλλογικὸ ἔγκλημα τοῦ ναζιστικοῦ καθεστώτος, τὸ μόνο γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ Χίτλερ ἀνέλαβε τὴν πλήρη εὐθύνη: Τὴ «*νύχτα τῶν μεγάλων μαχαιριῶν*», τῆς 30ῆς Ἰουνίου 1934.

Ὁ Λουκίνο Βισκόντι στοὺς *Καταραμένους* περιέγραψε μὲ σπάνια ἐνάργεια καὶ δραματικότητα τὸ γεγονός αὐτό. Ὁ Βισκόντι ἔκρινε στό ἔργο του τὴ δικαιολογία πού ἔδωσε ὁ ἴδιος ὁ Χίτλερ γιὰ τὴ σφαγὴ τῶν «ἀκόλαστων ὁμοφυλοφίλων». Ὡστόσο στὴ πραγματικότητα αὐτὸ πού προηγήθηκε τῆς σφαγῆς ἦταν ἕνας καλὰ μελετημένος πολιτικός ὑπολογισμός: ἄμεσος στόχος, ἡ λαϊκιστικὴ τάση τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ κόμματος.

Πράγματι, ἐκείνη τὴ νύχτα ὁ Χίτλερ ξεκαθάρισε ἕναν ἐσωτερικὸ λογαριασμό τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ κόμματος. Ὁ ἴδιος ἔδωσε στὴν ὑπόθεση τὸ ὄνομά της, μιλώντας γιὰ τὰ γεγονότα στίς 13 Ἰουλίου 1934, μπροστά στό Ράιχσταγκ: τότε βεβαίωσε ὅτι προετοιμαζόταν «*μία σφαγὴ*» πού θά ἔβαζε μπροστά τὴ «*δεύτερη ἐθνικοσοσιαλιστικὴ ἐπανάσταση*». Τὸ συνθηματικὸ ὄνομα ἦταν «*ἡ νύχτα τῶν μεγάλων μαχαιριῶν*».

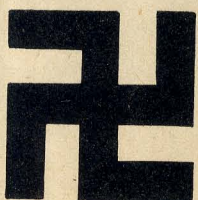
Ὅλα αὐτὰ ἦταν λίγο ἢ πολὺ καθαρὴ ἐφεύρεση, ἀλλὰ τὸ ὄνομα ἔμεινε στὴν ἐπιχείρηση μὲ τὴν ὁποία ὁ Χίτλερ πρόλαβε τὴν ὑποτιθέμενη ἐξέγερση, σφάζοντας τοὺς μελλοντικούς «*σφαγεῖς*».

Κρατικὴ ἐξουσία καὶ λαϊκιστικὸς ἀριστορισμός

Ὁ τρόμος εἶναι μέσα στὴ λογικὴ κάθε κατάληψη τῆς ἐξουσίας ἢ ὁποία, στοχεύοντας στὴν ἐξόντωση τῶν ἀντιπάλων της, θυσιάζει ἀργὰ ἢ γρήγορα τοὺς ἀγωνιστές τῆς βάσης.

Γιὰ τὸν Χίτλερ, ἡ βασικὴ διαδικασία ἐξελίχθηκε μεταξὺ Ἰανουαρίου καὶ Ἰουλίου 1933. Κατακτώντας τὴν καγκελαρία μὲ νόμιμα μέσα στίς 30 Ἰουνίου, ἔδινε στοὺς κυρίαρχους οικονομικοὺς κύκλους καὶ στοὺς βιομήχανους μιά τριπλὴ ἀσφάλεια: ἐξουδετέρωνε τὸ μαρξισμό, ἀποκαθιστοῦσε τὴ στρατιωτικὴ ἰσχὺ καὶ ξεκαθάριζε μὲ τὸ δημοκρατικὸ σύστημα. Ὁ ἐμπρησμός τοῦ Ράιχσταγκ τοῦ πρόσφερε τὴν εὐκαιρία νά ἀναστρίψει τὴς πολιτικὲς καὶ ἀτομικὲς ἐλευθερίες. Μὲ ἕνα Ράιχσταγκ ἐκλεγμένο στίς 5 Μαρτίου, ὅπου οἱ ναζί εἶχαν τὸ 44% τῶν ψήφων, ἀποκτᾶ πλήρη ἐξουσία χάρις στὴ σύμπραξη τῶν ἐθνικιστῶν. Ἡ κατάργηση τῶν κρατιδίων, ἡ διάλυση τῶν συνδικάτων, ἡ αὐτοεκκαθάριση τοῦ καθολικοῦ κόμματος τοῦ κέντρου, ὡς ἀντάλλαγμα γιὰ τὴν ὑπογραφή τοῦ Κογκορδάτου, ἔκαναν τὰ ὑπόλοιπα. Στίς 6 Ἰουλίου 1933, ὁ Χίτλερ μπορεῖ νά προκηρύξει:

«Πρέπει νά ἐπιναφέρουμε στὴ σίγουρη κοίτη τῆς ἐξέλιξης τὸν ἀπελευθερωμένο ποταμὸ τῆς ἐπανάστασης. (...) Τὸ ἔργο

του εθνικοσοσιαλισμού είναι να εξασφαλίσει την εξέλιξη του λαού μας».

Παρά τη σχετική μετριοπάθεια του Χίτλερ, η εμπιστοσύνη του γέρο-Χίντενμπουργκ, προέδρου της Δημοκρατίας, δέν του παραχωρείται έντελώς. Τό ότι διάταξε τό τέλος της επανάστασης δέν άρκει για να άρει τούς δισταγμούς των συντηρητικών στελεχών, πού γνώριζαν ότι είχαν χρησιμοποιηθεί από τούς ναζί στην πορεία προς τήν έξουσία. Έλέγχουν ακόμη τό στρατό, τήν οικονομία, και περιμένουν εμπρακτες αποδείξεις για να τόν υποστηρίξουν. Ο Χίτλερ υπολογίζει σ' αὐτούς, όχι μόνο στό πλαίσιο μιάς τακτικής συσπείρωσης, αλλά και για να συγκεντρώσει τίς έξουσίες πού του έλειπαν ακόμη, δηλαδή του άρχηγού του κράτους και του άρχηγού του στρατού.

Ωστόσο, ό καπιταλισμός φοβάται ακόμη αὐτόν τόν άριστέρωφονο λαϊκισμό μέ σοσιαλίζοντα συνθήματα, για τόν όποιο περηφανεύεται ό ναζισμός.

Ἡ ἀπογοήτευση τῶν ἀριστερόφωνων λαϊκιστῶν

Αὐτά τά συνθήματα επικαλεῖται ό Έρνστ Ρόμ, λοχαγός στόν πρώτο πόλεμο, άξιωματικός τῶν κομάντος, «παλιός πολεμιστής» πού έφερε στόν Χίτλερ τούς πρώτους στρατιωτικούς υποστηρικτές του και πήρε μέρος στό πραξικόπημα τῆς 9ης Νοεμβρίου 1923. Δημιούργησε τά Ές-Ά (όμάδες κρούσης), σάν ομάδες περιφρούρησης ενός μικροῦ κόμματος. Από τό 1930, στρατολογώντας άνέργους, δολοφόνους, άλητες, υποπρολετάριους χωρίς πολιτικές προτιμήσεις, έφτιαξε ένα λαϊκό στρατό, τούς φαιοχιτάνες, όργανα του τρόμου πού εξασφάλιζαν στό ναζιστικό κόμμα τό κύριο έπιχείρημά του. Τά Ές-Ά ήταν επίσης οι ιερούργοι τῶν ειδωλολατρικών τελετουργιών και δέν είχαν άλλο στόχο από τήν κοινωνική έκδίκηση έναντια στους «κυρίαρχους», όπως τούς

προσδιόριζε ό Χίτλερ στους πύρινους λόγους πριν τό ναζιστικό κίνημα μετατραπεί σε κρατική έξουσία. Άριστερή δύναμη στό έσωτερικό του κόμματος; Χωρίς άμφιβολία, μέ βάση τά κλασικά σχήματα. Ο Ρόμ όνειρευόταν έναν γακοβίνικο στρατό, πού θα ύποσκέλιζε τούς Πρώσους στρατηγούς, ένα πλέγμα από λαϊκές έθνοφρουρές, μέ τόν ίδιο μοναδικό άρχηγό τους.

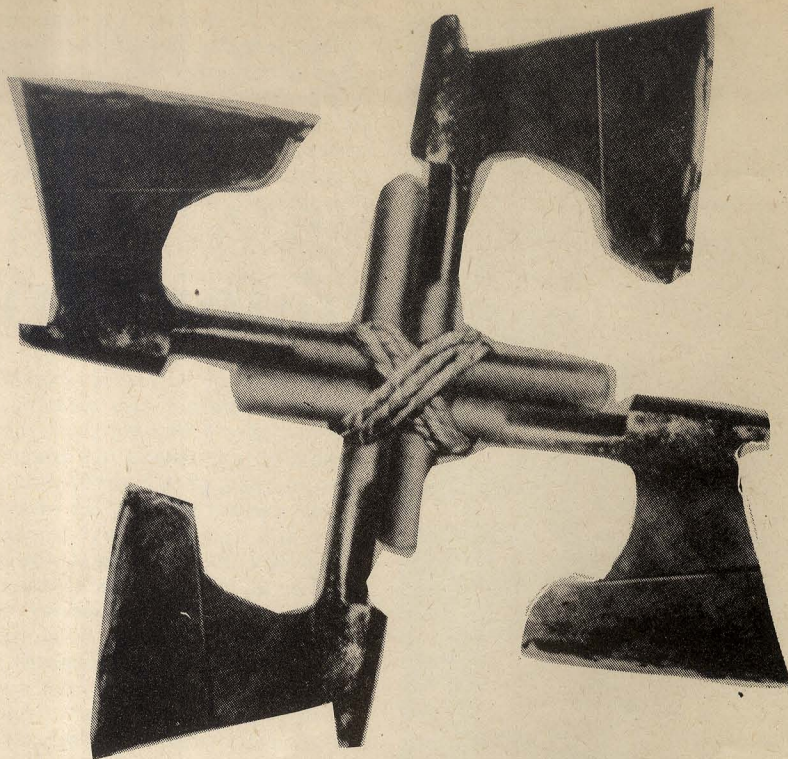
Αὐτός και οι άνθρωποι του εκφράζουν τήν απογοήτευσή τους στα μέσα του 1933. Τό Σεπτέμβριο ό Γκαίριγκ προήχθη από τόν Χίντενμπουργκ σε στρατηγό, ενώ ό Ρόμ έμεινε λοχαγός. Τίποτα από τό πρόγραμμα του Χίτλερ δέν εκτελέστηκε: ούτε τό μοίρασμα τῶν καπιταλιστικῶν κερδών, ούτε ή έθνικοποίηση τῆς βιομηχανίας, ούτε ή μείωση τῶν τόκων στα άγροτικά χρέη, ούτε ή κατάργηση τῶν μεγάλων καταστημάτων. Η μικροαστική τάξη, πού κινητοποιήθηκε φορώντας τή στολή τῶν Ές-Ά, είναι έξίσου απογοητευμένη μέ τούς υποπρολετάριους, πού έμποδίζονται να εκδηλώσουν τή δίψα τους καθαρίζοντας τούς δρόμους από δλους τούς άντιπάλους. Προστίθεται εδώ και άλλη μιά κατηγορία άριστερών, αὐτοί πού τούς όνομάζουν «μπιφτέκια», φαιοί απέξω, κόκκινοι από μέσα, πού προέρχονται άμεσα από κομμουνιστικές ομάδες μετά τήν απαγόρευσή τους, και οι όποιοι δέν είναι οι λιγότερο επιθετικοί.

Σέ όλους ό Ρόμ επαγγέλλεται τόν έρχομό τῆς «δεύτερης επανάστασης», τήν όποία υποστηρίζει ακόμη και ό Γκαίμπελς: «Τά Ές-Ά και τά Ές-Ές, πού φέρουν τήν εὐθύνη ότι ξεκίνησαν τή γερμανική επανάσταση, δέν θα επιτρέψουν να προδοθεί στα μισά του δρόμου. Είμαστε οι άδιάφθοροι έγγυητές τῆς ολοκλήρωσης τῆς γερμανικής επανάστασης», άπαντά ό Ρόμ στόν Χίτλερ.

Αὐτός πλαγιοδρομεί. Προφέρει ακόμη καμιά φορά και τό όνομα τῆς «επανάστασης». Όνομάζει τόν Ρόμ ύπουργό άνευ χαρτοφυλακίου τό Δεκέμβριο του 1933 και συχαίρει δημόσια τόν έαυτό του πού έχει έναν τέτοιο « φίλο και συναγωνιστή». Ταυτόχρονα, αναλαμβάνει να κερδίσει τήν πλήρη επανάσταση του γερμανικού στρατού προσέχοντας ώστόσο να μή γίνει ό ίδιος εξάρτημά του.

Στίς 25 Φεβρουαρίου 1934, συγκεντρώνοντας όλους τούς υπεύθυνους τῶν ενόπλων δυνάμεων, όρίζει μιά προθεσμία πέντε χρόνων για να συγκροτηθούν δυνάμεις ικανές να εξασφαλίσουν τήν άμυνα του Ράιχ, και μιά προθεσμία όκτώ χρόνων για να καταστούν ικανές να φέρουν σε πέρας έναν επιθετικό πόλεμο. Η άύξηση του γερμανικού στρατού κατά εκατό χιλιάδες άντρες απαιτεί ύποχρεωτική στρατιωτική θητεία, πού όμως αποκλείει κάθε ιδέα για ένα στρατό από έθνοφρουρές και κάνει τά Ές-Ά μιά άπλή όργάνωση εφεδρων. Ο Ρόμ τό καταλαβαίνει αυτό πολύ καλά. Βγαίνοντας από τή συγκέντρωση, αποφασίζει να συνεχίσει τό δικό του δρόμο, ενισχύοντας τόν έξοπλισμό τῶν Ές-Ά.

Ο Χίτλερ, τότε, αρχίζει να στήνει τήν παγίδα πού θα τόν καταστρέψει. Τόν Άπρίλιο βεβαιώνει τούς άρχηγούς του στρατού ότι ή στρατιωτική ισχύ του Ράιχ θα βρίσκεται αποκλειστικά στα χέρια τους και ότι τά Ές-Ά θα ένσωματωθούν

στή νέα Βέρμαχτ. Σέ αντίλλαγμα, έχει τή διαβεβαίωση ότι θά γίνει δεκτός ως διάδοχος του Χίντεμπουργκ στην προεδρία του κράτους.

Ταυτόχρονα, ο Γκαίριγκ, πρόεδρος της πρωσικής κυβέρνησης, και ο Χίμλερ, αρχηγός των "Ες-Ες, που είναι από καιρό συσπειρωμένοι έναντια στον Ρόμ, αναλαμβάνουν νά θέσουν τήν πολιτική αστυνομία υπό τόν έλεγχο των "Ες-Ες και νά διαμορφώσουν τό «σχέδιο Κολμπρί», που προβλέπει τήν έκμηδένιση των "Ες-Α και όρισμένων άλλων αντιπάλων, τήν ίδια μέρα.

Ένα καλοσχεδιασμένο χτύπημα

Ανάμεσα στις επικλήσεις γιά τή «δεύτερη επανάσταση» και τίς φήμες γιά άσφαεις συναμοσίες, ή δυσφορία βασιλεύει στό Βερολίνο. Ο Χίτλερ ρίχνει λάδι στη φωτιά. Στίς 3 Μαΐου καλεϊ σέ μιά έκστρατεία έναντια στους «δολιοφθορείς και προβοκátορες», που θά κρατήσει ως τίς 30 Ιουνίου, και θά γίνει μέ «μέσα που χρησιμοποιούνται σέ καιρό πολέμου», πράγμα που προτρέπει τά "Ες-Α νά ξαναρχίσουν τήν τρομοκρατία τους.

Στά δεξιά του, ο Χίτλερ αντιμετώπιζει τότε τίς διαμαρτυρίες των συντηρητικών κύκλων, τους όποιους εκφράζει ο αντικαγκελάριος φόν Πάπεν στον περίφημο λόγο του στο Μάρμπουργκ, στις 17 Ιουνίου, όπου ζητά τό τέλος τής τρομοκρατίας και τήν επιστροφή σέ όρισμένες έλευθερίες, ανάμεσα στις όποιες αυτή του τύπου. Ακόμα χειρότερα, ο Χίντεμπουργκ του διαμνύει μέ τόν φόν Μπλούμπεργκ, ύπουργό Αμύνης, ότι προτίθεται νά εξαγγείλει τό στρατιωτικό νόμο και νά δώσει τήν έξουσία στό στρατό εάν ή ένταση συνεχιστεί.

Δέν μένει παρά νά ετοιμαστεί τό χτύπημα. Από τήν πλευρά του κόμματος, ο Γκαίριγκ και ο φόν Έξ εξαγγέλλουν, στό

ραδιόφωνο ή στις συγκεντρώσεις, τήν εμπιστοσύνη τής Γερμανίας στό Χίτλερ και καταγγέλλουν τήν «εξέγερση στην ύπηρεσία τής επανάστασης». Στο στρατό, ο Μπλούμπεργκ διώχνει τόν Ρόμ από τήν Ένωση των αξιωματικών, βεβαιώνει τήν πίστη τής Βέρμαχτ στον «Φύρερ Άδόλφο Χίτλερ που προέρχεται από τίς γραμμές της και θά μένει πάντα ένας από τους δικούς της». Στίς 28 Ιουνίου θέτει τά στρατεύματα σέ κατάσταση έτοιμότητας.

Μεταξύ Ρούρ και Μονάχου, στις 28 Ιουνίου και τήν 1η Ιουλίου, ο Χίτλερ παίρνει τήν κατάσταση στα χέρια του, ξεγελώντας τόν Ρόμ ως τήν τελευταία στιγμή. Τηλεφωνεί τό σύνθημα «Κολμπρί» στον Γκαίριγκ, στό Βερολίνο, γιά νά αρχίσει τίς προβλεπόμενες εκτελέσεις. Στίς 5 τό βράδυ δέχεται τόν Σέπ Ντίτριχ, αξιωματικό των "Ες-Ες, αρχηγό τής φρουράς του, ο όποιος περιμένει από τό πρωί. Του δίνει τήν έντολή νά ντουφεκίσει έπτά αρχηγούς των "Ες-Α που είχαν συλληφθεί τό πρωί μαζί μέ τόν Ρόμ στό Μπάντ-Βέσε τής Βαυαρίας.

Χίλια θύματα

Οί εκτελέσεις συνεχίζονται τήν 1η Ιουλίου στό Βερολίνο και στό Μόναχο. Ο Ρόμ, που άρνείται νά αυτοκτονήσει, σκοτώνεται μέσα στό κελί του στη φυλακή του Σταντχάιμ από δύο "Ες-Ες.

Αν υπολογιστεί και τό ξεκαθάρισμα λογαριασμών που έγιναν σέ τοπικό επίπεδο, τά θύματα ήταν κατά πάσα πιθανότητα περίπου χίλια. Θανατώθηκαν μέ έντυπια και ήθελμημένη αγριότητα. Τά τεκμήρια τής υπόθεσης καταστρέφονται στις 2 Ιουλίου. Η μοναδική εξήγηση που δόθηκε γιά τή σφαγή ήταν αυτή που άνέπτυξε διά μακρών ο Χίτλερ στό λόγο του τής 13ης Ιουλίου, χωρίς νά πεί όμως κάτι τό συγκεκριμένο.

Οί άριστέροφωνα λαϊκιστές, ή πιό σωστά ή δυναμική τους τάση στό έθνικοσοσιαλιστικό κόμμα, εξαλείφεται. Η κοινωνική της βάση, μικροαστοί κάθε είδους, όφείλει νά συμμορφωθεί ή και νά ποδηγετηθεί μέ τή βοήθεια των κρατικών, πιά, μηχανισμών.

Ο Φύρερ οικειοποιείται όλα τά όφέλη από τή σφαγή. Οί συνετοί τόν εγνωμονούν γιάτί τους άπάλλαξε από τους «διεφθαρμένους» του κόμματος. Οί στρατηγοί τά δέχονται όλα. Ακόμη και ο φόν Πάπεν ύποκύπτει και αναλαμβάνει πάλι ύπηρεσία ως εκπρόσωπος του Ράιχ στη Βιέννη.

Στίς 2 Αύγουστου, ο γέρος στρατάρχης Χίντεμπουργκ πεθαίνει. Χάρη σέ ένα διάταγμα τής προηγούμενης μέρας, ο Χίτλερ αναλαμβάνει και τήν καγκελαρία και τήν αρχηγία του κράτους. Τήν ίδια μέρα, ο φόν Μπούμπεργκ δημοσιεύει τόν νέο όρκο των στρατιωτικών «στον Φύρερ του γερμανικού λαού, διοικητή όλων των ένόπλων δυνάμεων».

Στό δημοψήφισμα που έγινε στις 19 Αύγουστου, ή συγκέντρωση όλων των έξουσιών από τόν Χίτλερ έγινε άποδεκτή μέ ποσοστό 89,9%. Πέντε εκατομμύρια Γερμανοί είχαν ακόμη τή δύναμη νά ψηφίσουν όχι. Τό ποσοστό όμως άποδοχής ήταν υπεραρκετό γιά νά νομιμοποιήσει τή ναζιστική έξουσία στη γερμανική κοινωνία, και συνεπώς νά τή νομιμοποιήσει και άπέναντι στις μεγάλες δυνάμεις τής εποχής.

Δεκαοκτώ μήνες φυλακή!

Οί πραγματικοί νικητές είναι ο Χίμλερ και τά "Ες-Ες. Λιγότερο από ένα μήνα μετά τίς 30 Ιουνίου, γίνονται αυτόνομη όργάνωση, που εξαρτάται μόνο από τόν Χίτλερ. Απέδειξαν τήν ικανότητά τους νά σφάζουν έν ψυχρά, χωρίς αίματοχυσίες. Τά στελέχη τους είναι αξιοπρεπή άτομα, όχι χασαπόπαιδα ή άλχητες. Ο Σέπ Ντίτριχ, αρχηγός τής προσωπικής φρουράς του Χίτλερ, και τό έκτελεστικό του άπόσπασμα θά επιβιώσουν όλοι ως τό τέλος του πολέμου και θά περιμένουν ως τό Μάιο του 1957 τή δική τους γιά τή συμμετοχή τους στη νύχτα των μεγάλων μαχαιριών: δεκαοκτώ μήνες φυλακή!

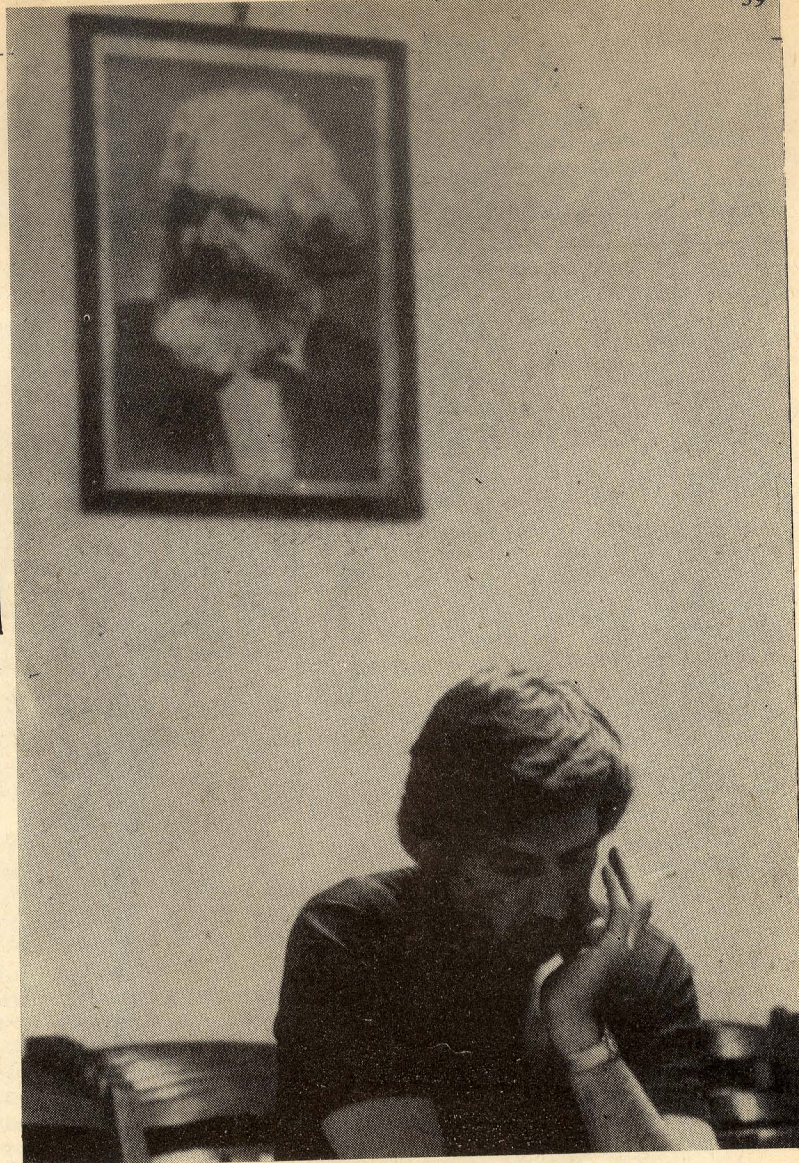
Η κατηγορία τής συναμοσίας δέν άποδείχτηκε ποτέ φυσικά. Και ο Χίτλερ κατόρθωσε νά τήν πνίξει μέσα σέ μιά επίδειξη πουριτανικής ήθικολογίας, καταγγέλλοντας τήν όμοφυλοφιλία των "Ες-Α.

Τά δύο εκατομμύρια των "Ες-Α άπειλούσαν πράγματι τίς δομές του νέου κράτους; Άγνωστο. Πάντως, αυτό που όδήγησαν τόν Χίτλερ στην έξουσία μέ ρόπαλα και άριστέροφωνα ιδεολογήματα, έγιναν κάποια στιγμή έμπόδιο.

Όταν τό έθνικοσοσιαλιστικό κίνημα σταθεροποιήθηκε σέ κοινοβουλευτικό κόμμα, θέλησε από αυτή τή θέση νά έλέξει πλήρως τήν κρατική έξουσία και νά προσεταιριστεί τήν κυρίαρχη τάξη. Τότε, ή λαϊκιστική τάση, άσπονδη πολέμια των προνομιούχων, έπρεπε νά συμβιβαστεί ή νά εξαλειφωθεί. Η σφαγή των στελεχών της τήν έριξε στό σκοτάδι.

Ευθυμία Καλόμνιου

Ἡ ἀξία ὡς πολιτική κατηγορία

1. Ἡ πῶς μεγάλη πρόκληση πού ἀντιμετώπισε τήν τελευταία δεκαετία ὁ μαρξισμός, προήλθε, κατά τή γνώμη μου, ἀπό τή νεοοικονομική ἀντιπροσώπηση. Αὐτή ἡ πρόκληση διχάζει τή σημερινή εὐρωπαϊκή γενιά πού ἀμφισβητεῖ τή νεοκλασική ὀρθοδοξία ἐπιστρέφοντας διαμέσου τοῦ Ρικάρντο στόν Μάρξ καί προσπαθώντας νά ἐπεξεργαστεῖ μιά μεθοδολογία γιά τόν σοσιαλισμό.

Γιά νά κάνω κατανοητή τή θέση μου, ὀφείλω νά μνημονεύσω ὅτι ἡ ἰδιαιτερότητα τοῦ μαρξισμοῦ, ὀριζόμενου ὡς ἱστορικοῦ ὕλισμου, συνίσταται στή διπλή καταλληλότητα τῶν κατηγοριῶν του, οικονομικῆς καί πολιτικῆς, καί ὅτι αὐτή ἡ διπλή καταλληλότητα παραμένει πάντοτε ὑψίστα προβληματική.

Λέγοντας «ἡ πῶς μεγάλη πρόκληση», ἔννοῶ ὅτι οἱ νεοοικονομολογοί:

α) Ἀναπτύσσουν μίαν ἔρευνα πού ἀφορᾷ ἄμεσα τίς βασικές κατηγορίες πού ὁ Μάρξ χρησιμοποιεῖ στό *Κεφάλαιο*, καί πρῶτα ἀπ' ὅλα τήν κατηγορία τῆς ἀξίας.

β) Ἐπεξεργάζονται αὐτές τίς κατηγορίες σέ μίαν ἄλλη κατεύθυνση, δηλαδή στήν κατεύθυνση τοῦ καθαροῦ οικονομισμοῦ ἀποσυνδέοντας, ἀκριβῶς, τίς δύο αὐτές ὀψεις.

γ) Εἶναι ἱκανοί νά τό κάνουν, ἐξαιτίας τῆς ἀβεβαιότητας τῶν θεμελιακῶν ἀρχῶν τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας τοῦ κεφαλαίου.

δ) Αὐτή ἡ κριτική εἶναι ἐντελῶς διαφορετική ἀπό τή χυδαία κριτική.

ε) Καλύπτει πραγματικά προβλήματα τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας καί μπορεῖ νά τή βοηθήσει νά βελτιωθεῖ.

2. Αὐτό τό «ταραχοποιό» ρεύμα σκέψης ὠθεῖ τοὺς μαρξιστές στή μελέτη τῆς λογικῆς δομῆς τοῦ *Κεφαλαίου* ἀπό μιά ἀνανεωμένη ὀπτική γωνία. Παρόλο πού αὐτό τό ζήτημα συζητήθηκε πλατιά — κυρίως στή Γερμανία —, τά κύρια σημεία δέν φαίνονται καθαρά ἐδραιωμένα, ἰδιαίτερα ἡ ἀρθρωση μεταξύ τοῦ Πρώτου Μέρους τοῦ Α' βιβλίου καί τοῦ ὑπόλοιπου κειμένου τοῦ *Κεφαλαίου*. Μὲ ἄλλα λόγια, τό λογικό καθεστῶς αὐτοῦ τοῦ Μέρους.

Πιστεύω πῶς τό πρόβλημα θά φωτιζόταν περισσότερο ἐάν τό μαρξικό κείμενο ἀναλυόταν ἀπό τή συνηθισμένη ὀπτική γωνία τῆς ἱστορίας τῶν ἐπιστημῶν. Μ' αὐτό ἔννοῶ ὅτι κάθε καινούρια σύνταξη (τοῦ *Κεφαλαίου*), ἀπὸ τό 1865 ἕως τό 1875, πρέπει νά ἐκληφθεῖ σοβαρά ὡς μιά συνειδητὴ διόρθωση τῆς προγενέστερης. Ὅμως στίς μέρες μας, οἱ περισσότεροι σχολιαστές ἐπιλέγουν τήν ἀντίθετη προσέγγιση: ἐπιχειροῦν νά δώσουν μίαν καλύτερη ἐξήγηση χρησιμοποιώντας τά μέσα πού ὁ Μάρξ ἔκρινε κατεξοχὴν ἀκατάλληλα. Πιστεύω ἀκόμη πῶς ἡ ἔννοια «ἐπιστημολογικὸ στήριγμα/ἐπιστημολογικὸ ἔμπόδιο» θά ἦταν ἕνας σίγουρος ὀδηγός γιά τή σωστὴ κατεύθυνση. Θὰ ὑποδήλωνε αὐτές τίς κατηγορίες πού καταρχὴν παίζουν ἕνα θετικὸ ρόλο (στό βαθμὸ

πού ὑποβοηθοῦν τήν ἀνάδυση καινούριων προβλημάτων), καθὼς ἐπίσης ἕνα ἀρνητικὸ ρόλο ἐξαιτίας τῆς ἀναντιστοιχίας τους πρὸς τίς λογικὲς ἀπαιτήσεις τοῦ συστήματος. Αὐτό συμβαίνει, ὅπως θα δοῦμε, μὲ ὀρισμένους ὅρους πού ὁ Μάρξ δὲν εἰσαχθεῖ ἀπὸ τή φιλοσοφικὴ παράδοση.

3. Θὰ συζητήσω ἐδῶ τό παράδειγμα μῆς πολὺ συμπτωματικῆς ἀνωμαλίας στό σχέδιο τοῦ *Κεφαλαίου*, πού ἀφορᾷ τὰ σημερινὰ προβλήματα τῆς θεωρίας. Ἄν δεχθοῦμε πῶς τό Πρῶτο Μέρος ἔχει μίαν αὐστηρὴ θεωρητικὴ λειτουργία, θὰ προσμέναμε ἀπὸ τόν Μάρξ τήν ἐξήγηση τοῦ συστήματος κατηγοριῶν πού ἀνήκουν σ' αὐτό τό ἐπίπεδο στό *σύνολό του*. Ἐννοῶ τήν ἀφηρημένη δομὴ τοῦ καπιταλισμοῦ ὡς συστήματος *ἐμπορευματοκίνητης* παραγωγῆς πού διέπεται ἀπὸ τόν νόμο τῆς ἀξίας.

Ὡστόσο, στό σημεῖο αὐτὸ ὁ Μάρξ δὲν περιγράφει τὸ σύνολο σύστημα αὐτῶν τῶν κατηγοριῶν: δηλαδή, ἀξία/ἀτομικὴ ἀξία/ἀξία ἀγορᾶς, ἀνταγωνισμὸς στό ἐσωτερικὸ τοῦ κλάδου/ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ διαφορετικῶν κλάδων. Παρ' ὅλα αὐτά, ὅλες αὐτές οἱ ἔννοιες εἶναι λογικά ἀπαραίτητες γιά τήν ὀλόπλευρη παρουσίαση αὐτοῦ τοῦ θεωρητικοῦ ἀντικειμένου.

Ἀντίθετα, ὁ Μάρξ ἀναπτύσσει μίαν μυθοπλασία: ὁ ἀνταγωνισμὸς θά ἀνῆκε στό Τρίτο Βιβλίο. Πρόκειται γιά μίαν μυθοπλασία γιατί, τὴ στιγμή αὐτή, ἡ παρου-

οίαση της σχετικής υπεραξίας (στό Πρώτο Βιβλίο) συνεπάγεται την εξτρα-υπεραξία ή όποια μέ τη σειρά της συνεπάγεται τόν ανταγωνισμό στό έσωτερικό του κλάδου.

Πρόκειται επίσης γιά μυθοπλασία, γατί όταν τό Τρίτο Βιβλίο φτάνει στην «έξίωση του γενικού ποσοστού κέρδους διαμέσου του ανταγωνισμού», αυτή ή έννοια του ανταγωνισμού προσλαμβάνει επιπρόσθετους καθορισμούς, πού όλοι ανήκουν στην άπλή έννοια της άξίας: ατομική άξία, άξία άγοράς, ανταγωνισμός στό έσωτερικό του κλάδου και μεταξύ κλάδων. Έδω, αυτό τό σύστημα κατηγοριών χρησιμοποιείται στό επίπεδο του κέρδους, γιά τό πρόβλημα κεφαλαίων μέ διαφορετική όργανική σύνθεση: αλλά όλες αυτές οί κατηγορίες, ανάμεσά τους και αυτή του ανταγωνισμού, ανήκουν στη θεωρία της άξίας, δηλαδή στό Πρώτο Βιβλίο, Μέρος Πρώτο του *Κεφαλαίου*.

Βέβαια αυτές οί κατηγορίες είναι παρούσες στό Πρώτο Μέρος: σχετίζονται μέ έννοιες όπως «ιδιωτική εργασία» ή «κοινωνικά αναγκαίος χρόνος εργασίας». Άλλά μόνον έμμεσα. Είναι λογοκριμένες. Και ιδιαίτερα αυτή του ανταγωνισμού.

4. Γιατί αυτή ή μυθοπλασία; Πιστεύω πώς υπάρχουν τουλάχιστον δύο είδη (άλληλοσχετιζόμενων) λόγων: Α) ό Μάρξ διακηρύττει μιά εξαιρετική άρχή: αυτήν της πορείας από τό άφηρημένο στό συγκεκριμένο. Άλλά συναντά σοβαρές δυσκολίες στην εφαρμογή αυτής της άρχής στη συνάρθρωση δύο τύπων ρυθμίσεων και στα δύο επίπεδα, αυτό των άξιών και αυτό των τιμών παραγωγής. Επιλέγει γιά την εξήγηση του ανταγωνιστικού συστήματος ρύθμιση μόνο τό Τρίτο Βιβλίο, ρητά τουλάχιστον Β) Δέν θά μπορούσε να έκφράσει ρητά ένα άφηρημένο έμπορευματικό σύστημα στό πρώτο Μέρος του Πρώτου Βιβλίου, δίχως να τό έκφράσει ως λειτουργικό σύστημα, όπου οί αντίφάσεις είναι μονάχα δυνητικές. Και δέν ήταν φιλοσοφικά προετοιμασμένος γι' αυτό. Άκριβέστερα, ό Μάρξ ανακάλυψε άργά πώς όφειλε να περιγράψει αυτό τό πρώτο *άφηρημένο* σύστημα έμπορευματικής παραγωγής και να θέσει μιά τέτοια άφάιρηση στην άρχή ή στην πραγματείας του. Και τόν τρόπο κατά τόν όποιο σπονδυλώνεται αυτή ή ανακάλυψη από μερικά φιλοσοφικά σχήματα, πού ενεργούν άκριβώς ως έπιστημολογικά υποστηρίγματα/(έπιστημολογικά) έμπόδια.

5. Ποιά είναι αυτά τά φιλοσοφικά σχήματα;

α) Τό πρώτο σχήμα βρίσκεται στα *Grundrisse*. Πρόκειται γιά την ιδέα της πορείας από την *επιφάνεια* (φαινόμενα) προς την *ουσία*. Τά *Grundrisse* όρίζουν τό πρώτο Μέρος ως τό Μέρος του χρήματος ή Μέρος της κυκλοφορίας, και αναφέρουν την παραγωγή στό «Μέρος του κεφαλαίου». Στο ίδιο τό *Κεφάλαιο* δέν μπορούμε να πούμε πώς ξεπέρασε αυτό τό σχήμα: είδαμε ήδη πώς τό πρόβλημα του άφηρημένου έμπορευματικού συστήματος παραμένει σχετικά λογοκριμένο.

β) Τό δεύτερο σχήμα είναι τό *ανάστροφο* του πρώτου: πρόκειται γιά την ιδέα της πορείας από την *ουσία* (ή έσωτερική

σχέση) προς τις *έκδηλώσεις* (*Erscheinungsformen*) πού βρίσκονται στό Τρίτο Βιβλίο, όπου υποτίθεται πώς φτάνουμε στό επίπεδο του ανταγωνισμού καθώς επίσης στην όπτική γωνία των κινήτρων και των παραστάσεων της τρέχουσας συνείδησης.

Αυτό τό σχήμα δείχνει την κεντρική θέση της σχέσης-υπεραξία. Άλλά έχει επίσης ένα άρνητικό αποτέλεσμα: αποπέμπει τη στιγμή του ατομικού και του ιδεολογικού (στοιχείου) πού είναι επίσης ή στιγμή του ανταγωνισμού, σε μιά καλύτερη θέση. Συσκοτίζει τό γεγονός ότι οί ανταγωνιστικές σχέσεις, οί σχέσεις μεταξύ ατόμων, ανήκουν στις θεμελιώδεις άρχές της εξήγησης, στην καρδιά του συστήματος. Γι' αυτό τό λόγο, ή σωστή θέση τους είναι στό Πρώτο Βιβλίο και στό πρώτο Μέρος του. Δίχως αυτή την αναφορά στις ατομικές σχέσεις, δέν υπάρχουν «έσωτερικές σχέσεις», ούτε όρθολογική θεωρία του τρόπου παραγωγής.

6. Έξαιτίας των νεορικαρντιανών θεωριών ή εξέταση της λογικής δομής του *Κεφαλαίου* απέκτησε μιά καινούρια σπουδαιότητα. Γενικά, δεχόμεστε πώς ή ιδιαιτερότητα του Μάρξ, σε σύγκριση προς τόν Ρικάρντο, συνίσταται στην ανάπτυξη του επιπέδου της υπεραξίας. Ο Ρικάρντο άρχίζει διατυπώνοντας την άρχή της άξίας, αλλά την τροποποιεί άμέσως και άπ' αυτό τό σημείο εργάζεται στό επίπεδο των τιμών παραγωγής. Στη συνέχεια, ό Μάρξ αναπτύσσει τό επίπεδο της υπεραξίας και κατ' αυτό τόν τρόπο φωτίζει την ουσιαστική σχέση κεφαλαίου/εργασίας. Έάν δεχθούμε πώς ό Σράφα ολοκληρώνει τό ρικαρντιανό σύστημα, ή διαφορά μεταξύ Ρικάρντο και Μάρξ και ή καινοτομία του Μάρξ γίνονται άκόμη προφανέστερες.

Γίνεται καθαρό ότι ό Ρικάρντο δέν έχει ανάγκη την άξία στη θεωρία του και ότι ό Μάρξ είναι ό πρώτος στοχαστής πού την παίρνει στα σοβαρά και χρησιμοποιεί την κατηγορία της. Η πρώτη ιδιαιτερότητα του Μάρξ συνίσταται λοιπόν στό ότι αναπτύσσει τό άφηρημένο επίπεδο της άξίας, ως σύστημα, ως την άφηρημένη στιγμή της *έμπορευματικής* παραγωγής ως τέτοιας. Έτσι, σε αντίθεση προς τό νεορικαρντιανό σύστημα, τό πρώτο Μέρος εμφανίζεται κάτω από ένα καινούριο φως: εμφανίζεται ως ή θέση όπου ή εργασία εξετάζεται ανεξάρτητα από τό πρόβλημα της «τιμής» της. Δηλαδή ως κάτι άδύνατο σε ένα σύστημα του Σράφα όπου ή εργασία παρουσιάζεται πάντοτε ως έμπευμα συνοδευόμενο από την τιμή του (*affecté de son prix*).

Μιά τέτοια θεωρητική στιγμή, σε αντίθεση προς τόν Ρικάρντο, δέν είναι μόνο ή στιγμή πού προηγείται της εξέτασης της όργανικής σύνθεσης του κεφαλαίου. Είναι μιά άπίστευτη θέση: μιά θέση γιά την έμπορευματική παραγωγή προγενέστερη (λογικά) του προβλήματος του μισθού. Την άποκαλώ θέση της *γυμνης εργασίας*.

7. Γι' αυτό τόν λόγο ή θεωρία του Μάρξ άξίζει την έπνομασία *οικονομικο-πολιτική*, σε αντίθεση προς τη ρικαρντιανή και νεορικαρντιανή θέση, πού πρέπει να χαρακτηριστεί ως μόνο οικονομική. Στο Πρώτο Μέρος ή εργασία δέν είναι παρούσα μαζί μέ την *άμοιβή* της.

Υπάρχει μόνο μιά λογική ενός συστήματος παραγωγών/συναλλασσομένων, όπου αυτά τά άτομα δέν είναι οί εργαζόμενοι, και όπου αυτό πού λαβαίνουν δέν είναι μισθός. Όστόσο ό εργαζόμενος είναι παρών στό έσωτερικό του συστήματος, αλλά μόνο γιατί ή δαπάνη της εργατικής δύναμης του σχηματίζει την άξία και δίνει τό μέτρο του μεγέθους της, μιά δαπάνη πού βρίσκεται κάτω από τις επιταγές της άγοράς.

Τό Δεύτερο Μέρος μās διδάσκει ότι είναι ή κεφαλαιοκρατική τάξη πού άσκει αυτόν τόν καταναγκασμό της άγοράς πάνω στους εργαζόμενους. Έτσι, ή συνολική έννοια της άξίας είναι αυτή της «δαπάνης και καταναγκασμού σε εργασία». Και καταλαβαίνουμε ότι ή άξία είναι πολιτική κατηγορία. Η άξία όρίζεται στό ποσοτικό πεδίο του χρόνου εργασίας. Άλλά αυτός ό χρόνος εργασίας είναι επιβεβλημένος. Ο αναγκαίος γιά την παραγωγή χρόνος όρίζεται στό πολιτικό πεδίο της πάλης των τάξεων. Ο όρισμός της άξίας μέσω της άφηρημένης εργασίας ως δαπάνης διανοίγει ταυτόχρονα τό όμογενές πεδίο της οικονομίας, όπου λαμβάνει χώρα ή ποσοτική άνάλυση, και τό πεδίο της πάλης των τάξεων. Η άξία, πού είναι ποσότητα, είναι επίσης (έπειδή είναι ή ποσότητα μιάς δαπάνης εργατικής δύναμης ή όποια ρυθμίζεται κοινωνικά) κοινωνική πολιτική σχέση (κι αυτό σημαίνει επίσης πώς δέν είναι δυνατό να υπάρξει θεωρία της άξίας ενός άλλου κοινωνικού συστήματος, δίχως ειδική κοινωνικοπολιτική θεωρία αυτού του κοινωνικού συστήματος).

8. Αυτό μās διδάσκει ή άρχή του *Κεφαλαίου*, αν γίνει δεκτό πώς είναι μιά άφηρημένη παρουσίαση της κεφαλαιοκρατικής παραγωγής ως έμπορευματικής παραγωγής. Δείχνει γιά ποιο λόγο ή μισθωτή σχέση άποτελεί τμήμα μιάς ευρύτερης σχέσης: της σχέσης δαπάνη/καταναγκασμός (ή κατανάλωση) εργασίας.

Αυτή ή σχέση πρέπει να άποκληθεί πολιτική έπειδή ό καταναγκασμός του κεφαλαιοκράτη πάνω στην εργατική δύναμη δέν είναι εργαλειώδης. Μετριέται μέ τούς έπαρκείς λόγους πού θά βρει ό εργαζόμενος γιά να δουλέψει και να κάνει μέ έπάρκεια τη δουλειά του. Αυτό σημαίνει πώς μετριέται μέ την ικανότητα της κεφαλαιοκρατικής τάξης ως κυρίαρχης τάξης να δημιουργεί όχι μόνο καταναγκασμό αλλά επίσης προσχώρηση και άποδοχή.

Αυτό θέλω να καταδείξω ένάντια στις πολλές προσπάθειες ανανέωσης του μαρξισμού σε μιά άλλη βάση, πού άπορρίπτουν τη θεωρία της άξίας και αναφέρονται στό χρήμα ή στη μισθωτή σχέση από μόνη της. Πιστεύω πώς τό πολιτικό πρόβλημα πρέπει να αναλυθεί στη βάση της κατηγορίας της άξίας. Μόνο ή κατηγορία της άξίας επιτρέπει την ανάπτυξη της θεωρίας σε ένα αυθεντικό οικονομικό-πολιτικό επίπεδο και τη σύζευξη του προβλήματος της εργασίας μέ αυτό της έξουσίας.

Άλλά αυτό σημαίνει επίσης μιά όρισμένη αντίληψη της λογικής της θεωρίας.

Ζάκ Μπιντέ

Μετάφραση: Τάκης Ούλλης

Κουλτούρα χωρίς συγκρούσεις

Στήν *Αύγή* τῆς Κυριακῆς, 2 Σεπτεμβρίου, στή σελίδα «Ἡ ἑβδομάδα», φιλοξενήθηκαν ἀπόψεις καί ἐντυπώσεις τοῦ λογοτέχνη Ἀλέξανδρου Κοτζιά. Ἀλλοῦ συμφωνῶ ἄλλοῦ διαφωνῶ. Αὐτόνοητο. Τό πράγμα ἀρχίζει νά γίνεται ἐνδιαφέρον, ὅταν, συνδέοντας τά σημεῖα τῆς διαφωνίας μου, βλέπω νά σχηματίζεται ἕνα μοτίβο. Ἄς πάρουμε τό θέμα τοῦ «πληθωρισμοῦ τῶν πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων». Συμφωνῶ πῶς «κάτι δέν πάει καλά γιά τίς περισσότερες ἀπό αὐτές». Κατά τόν Ἀλέξανδρο Κοτζιά, τοῦτο ὀφείλεται στό ὅτι τό κοινό εἶναι ἀπροετοίμαστο, ὄχι ἐπαρκές. Ἡ θεραπεία: οἱ ὀργανωτές νά δείξουν μεγαλύτερη αὐστηρότητα, νά ἔχουν περισσότερες ἀξιώσεις. Τό ζητούμενο δηλαδή εἶναι ἕνας ἐπαρκέστερος διευθυντής, κάπου, γιά νά σώσει αὐτό πού κατεξοχήν κινδυνεύει: τήν ποιότητα. Ἡ ἀριστερή προοπτική γιά τόν ἐκδημοκρατισμό τῆς παιδείας εἶναι διαφορετική: ἔχει ὡς πρῶτο ζητούμενο τήν ἀνατροπή τῶν πάγιων ρόλων τοῦ παραγωγοῦ καί τοῦ καταναλωτῆ κουλτούρας.

Τό ἀγνό, ἀπλό καί ἀφηρημένο ἐνδιαφέρον γιά τήν ποιότητα, μέ τό μάτι καρφωμένο στό πάλλο, ἤ στήν ὀθόνη, καί ὄχι στούς «ἀπό κάτω», εἶναι στάση ἀντιδραστική.

Συμφωνῶ, ἐπίσης, πῶς δέν ἔχουμε τίποτε νά πανηγυρίσουμε στά 150 χρόνια τῆς Ἀθήνας: ἴσως καί νά πρέπει νά πενηθήσουμε, ὅπως ὁ Α. Κοτζιάς — ὅμως ὄχι γιά τούς ἴδιους λόγους. Γράφει: «Νομίζω, ὅμως, πῶς ἡ ἐπέτειος θά ἔπρεπε νά σημειωθεῖ... μέ μαῦρα κρέπια σέ ὄλο αὐτό τό τεράστιο τέρας πού ἀπλώθηκε στό λεκανοπέδιο καί πού ἀπλούστατα κατέστρεψε ἕνα ἀπό τά ὠραιότερα τοπία τῆς γῆς» (ὑπογράμμιση δική μου).

«Ὅσο αἰσθητής καί ἄν εἶσαι, ὅσο τουρίστας στόν ἴδιο σου τόν τόπο, δέν μπορεῖ νά θρηνεῖς τό τοπίο καί νά ξεχνᾷς πῶς ἐδῶ κακοζεῖ (καί κακοπεθαίνει) ἡ μισή, περίπου, Ἑλλάδα.

Τέλος, ἡ *Ἑλένη*, πού ὁ Ἄλ. Κοτζιάς μετέφρασε. Συμφωνῶ πῶς θά χρειαζότανε οὐσιαστική συζήτηση γιά τό βιβλίο: διαφωνῶ ὅμως, ὅταν μοῦ λένε πῶς θά ἔπρεπε νά μή συζητήσουμε τόν πολιτικό ρόλο τοῦ βιβλίου, καί νά ἀρκεστοῦμε στό νά ἀναζητήσουμε σ' αὐτό στοιχεῖα γιά τήν ἀνάλυση τῆς ἐλληνικῆς πραγματικότητας.

Οἱ ἀπόψεις τοῦ Ἄλ. Κοτζιά εἶναι, πιστεύω, ριζικά ἀντίθετες πρὸς ὅτιδήποτε θά μπορούσαμε νά ὀνομάσουμε ἀριστερή ὀπτική στά θέματα τῆς κουλτούρας. Ἐγώ, γιά τόν λόγο αὐτό, διαφωνῶ μ' αὐτές.

Ἡ ἐφημερίδα μου συμφωνεῖ ἢ διαφωνεῖ;

Ἄν ἡ ἐφημερίδα μου φιλοξενούσε ἕνα ἀντίστοιχο πολιτικό κείμενο, θά φρόντιζε νά καταστήσει γνωστή τήν ἀντίθετη πρὸς αὐτό θέση τῆς. Γιά τό πολιτιστικό κείμενο δέν χρειάζεται κάτι τέτοιο. Αὐτό σημαίνει πῶς ἰσχύει, γιά τήν *Αύγή*, ἡ ἐξῆς λανθάνουσα προκειμένη:

(α) Στό χώρο τῆς κουλτούρας δέν ὑπάρχουν συγκρούσεις καί μέτωπα.

Τό (α) συνεπάγεται (β): ὅποιοσδήποτε γράφει σωστά, εἶναι σοβαρός καί καλός στή δουλειά του κ.λπ., ἀνήκει, μαζί μέ τίς ἀπόψεις του, στόν ἐρύτερο χώρο τῶν διανοουμένων τοῦ ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ.

Θεωρῶ προφανές ὅτι καί τό (α) καί τό (β) ὀδηγοῦν σέ πολιτικά παράδοξα. Στή ρίζα τους, ἄλλωστε, ὑπάρχει μιά ἄλογη στάση: ἡ ἄποψη «δέν ὑπάρχουν μέτωπα στήν κουλτούρα», ἢ, τό ἀντίστοιχό της, «ὄλες οἱ ἀπόψεις εἶναι σωστές», δικαιώνονται *μανιχαϊστικά* ἀπό τήν ἀπόλυτη ἀντίθεσή τους πρὸς τόν ζιτανοφισμό τῆς δογματικῆς μεριάς.

Ὅμως, ἐπιτέλους, ἡ ἀνανεωτική ἀριστερά καί τό ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ δέν εἶναι μόνο ἡ ἀντίθεση πρὸς τόν δογματισμό.

Παντελής Μπασάκος

Τό Ζέν, ἡ τραγωδία ἀλλά καί ἡ ἄγνοια, ἡ προχειρότητα...

Τήν ἐποχή πού ἡ ἀρχαϊκή ἐλληνική πόλη ἔδινε τή θέση τῆς στή λαμπρή κλασική τῆς συνέχεια, τό διονυσιακό τελετουργικό, συνδέθηκε μέ τή λυρική ποίηση καί δημιούργησαν τήν τραγωδία. Γιά περισσότερο ἀπό ἕναν αἰῶνα αὐτή ἀνθῆσε ἀναδεικνύοντας μέ αἰμίμητο τρόπο τά προβλήματα τῆς ἠθικῆς, τοῦ νόμου, τῆς ἐξουσίας — ὅ,τι δηλαδή ἀναζητοῦσε ὁ προσδιορισμός τῆς ἐννοίας τοῦ πολίτη.

Οἱ καιροὶ ἄλλαξαν καί ἡ τραγωδία γνώρισε πολύ ἀσχημους καιρούς, μέχρι πού στίς δικές μας μέρες ἄρχισε πάλι νά ἀρέσει. Οἱ λόγοι γι' αὐτό εἶναι πολύπλοκοι, δυσπρόσιτοι καί φυσικά ἄξιοι συζήτησης καί προβληματισμοῦ. Στή σημερινή μάλιστα καλοκαιρινή Ἀθήνα, τό ἀνέβασμα τραγωδίας ἀπό ἰαπωνικό θίασο ἔδωσε ἀφορμή γιά ἀνάλογες συζητήσεις. Οἱ συζητήσεις τροφοδοτήθηκαν ἀπό ἄρ-

θρα ὅπως αὐτό τοῦ Εὐγένιου Ἀρανίτση στόν Σχολιαστή, τεῦχος 17 (1η Αὐγούστου), τό ὁποῖο ἐμβαθύνει, παρά τόν σχετικά μικρό ὄγκο του, σέ μύρια ὅσα ζητήματα τῆς ἰαπωνικῆς τέχνης, φιλοσοφίας καί ζωῆς καί τά συσχετίζει μέ τά πιό προσιτά σέ μᾶς ἀνάλογα.

Γράφει λοιπόν ὁ Ἀρανίτσης ὅτι «ὄλες οἱ ἐκφράσεις τῆς γαπωνέζικης ἀντίληψης τοῦ κόσμου καταλήγουν στό νά μᾶς ποῦν ὅτι: τό καθετί εἶναι ἐπαρκές καθεαυτό, γιατί ἀποτελεῖ μιά μορφή τοῦ τίποτα, δέν κρύβει τίποτα καί δέν συμβολίζει τίποτα ἀπ' αὐτό πού φαίνεται». Μέ ἐκπληξη διαπιστώνουμε ὅτι — πολύ πρὶν ἀναφερθεῖ στήν παρουσίαση τῆς τραγωδίας — τό παραπάνω ἐδάφιο εἶχε ἄμεση ἀνταπόκριση στό ἴδιο τό κείμενο τοῦ συγγραφέα. Πράγματι τό κείμενο, «δέν κρύβει τίποτα καί δέν συμβολίζει τί-

ποτα πέρα ἀπό αὐτό πού φαίνεται»: δηλαδή τήν ἄγνοια. Γιατί ὁ Ἀρανίτσης τρεῖς φορές ἐπιμένει ὅτι ἡ «Μήδεια» εἶναι ἔργο τοῦ Αἰσχύλου! Καί ἐπειδή αὐτή ἡ ἐπιμονή εἶναι «ἐπαρκῆς καθεαυτή», πῶς νά μή συμπεράνουμε ὅτι ὁ ὅλος Ἀρανίτσειος στοχασμός δέν ἀποτελεῖ παρά «μιά μορφή τοῦ τίποτα»...

Ἡ τραγωδία λειτουργεῖ στίς μέρες μας μέ πολύ σοβαροῦς τρόπους γιά πολλούς σημαντικούς λόγους. Ἐπειδή ἡ ἐνασχόληση μαζί τους εἶναι ὑπόθεση σπουδαία καί ἀποκαλυπτική, θά ἦταν καλό νά μήν ξεπέφτει στή φαρσοκωμωδία. Μέ λίγα λόγια πρὶν μάθει τίς παραβολές Ζέν, ὁ ὁποῖος Ἀρανίτσης θά ἔπρεπε ν' ἀνοίξει μιά ἐγκυκλοπαίδεια στό περί τραγωδίας ἢ τραγωδῶν λῆμμα.

Γιώργος Μαργαρίτης

Σκηνές πόπ

Φωτογραφίες πλήθους από τίς έφημερίδες

Οί αναφορές τών έφημερίδων στό «πλήθος», τό «λαός», τό «κοινό» έχουν πάντα μιά περιέργη έμμονή στό υπερθετικό.

Κυρίως, όταν τό πλήθος αυτό ενεργεί ή συμμετέχει σέ κάποια έκφραση πολιτικής, ήθικής ή άλλης έπιλογής. Άλλά και όταν ύφίσταται — μέ έγκαρτέρηση ή δυσφορία — κάποια συλλογική ταλαιπωρία, τό μέγεθος τής συμφορής δέν ενδιαφέρει όσο ενδιαφέρει ή δραματική μεγέθυνση τών αντιδράσεων του. Ποιητική άδεία μόνον, τό πλήθος άφαιρεί τό δημοσιογραφικό προσωπίο του μεγαλείου του γιά νά κυριαρχήσει αυτή τή φορά ως «άδιάφορο», «άξενο» ή «άπρόσωπο», μέ μιά μελοδραματική πλημμυρίδα άθώας ρηχότητας.

● Τό πλήθος τών προεκλογικών συγκεντρώσεων δέν αντιμετώπιζεται ώστόσο ούτε ως άθώο, ούτε ως ρηχό — κι άς χαρακτηρίζεται κατ' έξοχήν από σκανδαλώδη εύπιστία και μιά έντελώς ύποβαθμισμένη ιδεολογική λειτουργία. Η άπροστάτευτη και πειθαναγκασμένη σχεδόν ψυχολογία του είναι «πάθος» και «συγκίνηση» ή παραληρηματική και συνήθως άκριτη επανάληψη συνθημάτων χωρίς ούσιαστικό αντίκρισμα είναι «παλμός», είναι «πανηγυρική λαϊκή συμμετοχή». Τό πλήθος αυτό δέν έπιτρέπεται ποτέ νά χάνει κάπου λάδια· νά έκτρέπεται σέ μίζερους έκτονώσεις ή άκόμα νά παρουσιάζει ένα θλιβερό πολιτικό σκεπτικό. Είναι βλέπετε «περήφανο», συνηθέστερα «άγανακτισμένο», σχεδόν πάντα «ένθουσιώδες». Καμιά φορά μάλιστα αγοράζει έφημερίδα. Ίσως αυτή ή ένέργειά του νά καθορίζει περισσότερο άπό καθετί άλλο τόν καλογολικό πληθωρισμό στό όνομα του όποιου όρκίζονται οί έκδότες και έφησυχάζουν περιχαρείς κι άνίδεοι οί νοικοκυραίοι.

● Οί ομάδες πού κατασκευάζονται άπ' τή δημοσιογραφία τών ταμ-

πλόιντ και, ύποτίθεται, έξεγείρονται αύθορμήτως, έξαιτίας κάποιου τοπικού ή συνοικιακού προβλήματος, είναι συνήθως, έκτός από άγανακτισμένες, και καταδικασμένες σέ κάποιο προμηθεικό μαρτύριο. Η χαβούζα, ή ΔΕΗ στό Κερατσίνι, τά πεύκα πού πρόκειται νά κοπούν, τό νέφος τής ήμέρας, ή άστρονομική αύξηση στό κρεμμύδια, τό ένδεχόμενο κατασκευής άεροδρομίου, καθηλώνουν τόν ήρωικό λαό μας σέ μιά άναγκαστική μίζερια, σέ έναν άπίστευτο Γολγοθά, σέ μιά μεγάλη δοκιμασία. Κι αν οί χρωματιστές εικόνες δείχνουν συνήθως πρόσωπα πού γενικώς τό καλαμπουρίζουν μέ τήν προσπάθεια του ταλαιπώρου ρεπόρτερ νά δημιουργήσει θέμα έκ του σχεδόν μηδενός, οί λεζάντες θά έπανορθώσουν: «Δυό μητέρες άνήσυχες κρατούν στην άγκαλιά τά μωρά τους πού κλαίβν» έγραφε τό Έθνος τής 27ης Αύγουστου κάτω άπό δυό χαμογελαστές γυναίκες πού κρατούσαν δυό παιδιά άμέριμνα και φιλοπαίγμονα.

● Τό πλήθος στό γήπεδο είναι έξ όρισμού «μεγαλειώδες, παραληρηματικό, τιτάνιο». Μέχρι νά στιγματιστεί άπ' τή σαρωτική είσβολή τών

χούλιγκανς, τό πλήθος τών γηπέδων ήταν ό άφρός του έλληνικού πάθους, αυτού του φλογεροϋ μεσογειακού ταπεραμέντου πού του επέτρεπε νά τά σπάει στό μπουζούκια και στις κερκίδες στό όνομα τής ρωμαϊκής λεβεντιάς.

Οί χούλιγκανς έχασαν τήν άθωωτική έτικέτα του πλήθους άκριβώς γιατί όνοματίστηκαν διαφορετικά. Γιατί όνοματίστηκαν και έτσι επικαθορίστηκαν, χάνοντας τό γλυκό προνόμιο τής άδηλης ταυτότητας. Τά μεγαλύτερα αίσχη αν διαπράττονται άπ' τό «πλήθος» άθώνονται πανηγυρικά. Οί μικρότερες άταξίες αν έκπορεύονται άπό μιά όνοματισμένη όμάδα καταδικάζονται παραχρήμα.

Αυτό δέν είναι έπιλογή μόνον έμπορικής τάξεως. Είναι κυρίως ήθικης. Είναι και μιά ύπόγεια σχέση συνενοχής άφου έφημερίδες και πλήθος κάνουν τά κίτρινα βήματά τους πάντα γιά χάρη του άλλου. «Τέτοια θέλει ό κόσμος», «τέτοια γράφουν οί έφημερίδες»: στήν ούσία αυτές οί φιλοφρονήσεις λιπαίνουν ένα ένοχο είδύλλιο πού κλείνει πονηρά τό μάτι στό χρέμα, τή βλακεία και τήν άνευτιμότητα.

● Τό 1961 τό πλήθος πού γιουχάισε τους Ήρηνες του Κούν στήν Έπίδαυρο έβρισκε στις έφημερίδες ένα διακαή συνήγορο, πού τροφοδοτούσε τό ήδη λυσσασμένο άπό τέχνη κοινό μέ φτηνάρικα έπιχειρήματα. Άπό κοντά οί κριτικοί. Είκοσι τρία χρόνια μετά ή παράσταση εκείνη θεωρείται σπουδαία και πρωτοποριακή ή καλλιτεχνική μυωπία του πλήθους δηλώνεται πάντα μέ εκπρόθεσμος όρους.

Τό 1961 δέν πήγαινε όποιος όποιος στήν Έπίδαυρο. Και τό αντίθετο σημαίνει και κάποια ήλικία. 23 χρόνια μετά πολλοί άπό εκείνους πού πετούσαν λάσπη στόν Κούν ίσως νά είναι μακαρίδες. Συνεπώς δέν αγοράζουν έφημερίδες. Έτσι δέν ζημιώνεται κανείς. Τά νέα πλήθη θεατών δέν δίνουν και μεγάλη σημασία γιά τήν άνήθικη κολακεία τών έφημερίδων προς κάποιους πού είναι άπό καιρό πεθαμένοι ή ραμολιμένα. Τά νέα πλήθη θέλουν τίς δικές τους διαβεβαιώσεις. Και τίς έχουν.

Στήν Άλκηστι του Εϋριπίδη και στήν Άντιγόνη του Ρεμόνδου, τίς πήραν μέ τό παραπάνω. «Προδοσία» φώναζαν έξαλλοι οί φύλακες τής σκηνοθετικής δεοντολογίας. «Έδώ είναι Έπίδαυρος ρέ!», τό τυπικό «Αίσχος» και άλλα πολλά. Η Άννα Συνοδινού και ή Ήρώ Λάμπρου έδωσαν ύπερηφάνως ένα μάθημα φωχού σνομπισμού και μισαλλοδοξίας. Άποχώρησαν έπιδεικτικά, σχεδόν διασχίζοντας τή σκηνή, αναδείχνοντας τήν άδιαλλαξία σέ άρετή, ίσως άκόμα σέ εϋαισθησία πού δέν άντέχει άλλο.

Ἡ ἔσχατη περιφρόνηση πού μορφεῖ νά δικαιώσει κάποια ἀποχώρηση, εἶναι ἡ πλήξη ἢ ἡ ἀδιαφορία. Ἀκόμα καί τότε ὅμως δέν εἶναι ἔντιμο νά εἶναι ἐπιδεικτική. Ἡ διαφωνία γιά τή σκηνοθεσία ἀφενός καί ἡ ἄρνησή μας νά παρακολουθήσουμε κάποια ἄλλη σκηνοθετική πρόταση ἀφετέρου εἶναι τελείως διαφορετικά πράγματα. Ἡ πρώτη καλλιεργεῖ τόν προβληματισμό καί ἐγκαλεῖ στή συζήτηση, ἡ δεύτερη ἀποκλείει ὅτιδήποτε δέν ἀντιστοιχεῖ στό κλειστό, «μουσειακό», θεατρικό μας ἰδανικό. Ἀπ' τή στιγμή πού ἡ «ἐξουσία» τοῦ σκηνοθέτη εἶναι δοσμένη καί ὀδηγοῦμαστε νά μεθέξουμε, συμφωνώντας ἢ διαφωνώντας, στήν πραγμάτευση τοῦ δικοῦ του δράματος, ὀφείλουμε ν' ἀνοίγουμε τά μάτια μας καί σέ νέες προοπτικές πού μπορεί νά καλύπτονται ἀπ' τή μονοδιάστατη ὀπτική μας.

Ἀλλά ἡ Ἄννα καί ἡ Ἡρώ καί οἱ ἑξαλλοί τῆς Τέχνης πράττουν ἔτσι γιατί κρατοῦν στό βάθος τῆς ὑψηλότητάς τους τήν κρυφή ἔπαρση τοῦ εἰδήμονος. Πηγαίνουν στό θέατρο γιά νά κρίνουν καί ὄχι νά δοῦν, γιά νά ἀποχωρήσουν καί ὄχι νά διαφωνήσουν, γιά νά αὐτεπιβεβαιωθοῦν καί ὄχι νά μεθέξουν. Οἱ χωρικοί τοῦ «Πολύτοπου» τοῦ Ξενάκη ἔδειξαν ἀπίστωτα μεγαλύτερη εὐγένεια καί καλλιτεχνική παιδεία ἀπ' τό κορδακίζόμενο πλῆθος τῆς Ἐπιδαύρου, συμμετέχοντας σέ μιά ἔκφραση πού ὀπωσδήποτε τούς ξένισε καί τούς ξεπέρασε. Κι αὐτό γιατί σεβάστηκαν ἕνα ἀξίωμα τῆς Τέχνης. Νά τήν προσεγγίζουμε ὅσο τό δυνατόν περισσότερο ἀθῶα.

Οἱ ἐφημερίδες μουδιασμένες ἀκολούθησαν τό πλῆθος τῆς Ἐπιδαύρου. Ποῖός τοιμᾶ νά ψέξει τό ἀναγνωστικό του κοινό. Τό πολύ πολύ νά κρατήσει ἴσως ἀποστάσεις ὅπως συνηθίζει ἡ *Καθημερινή*, ἀκόμα κι ἂν ὑπερτονίζει τήν «ιερότητα τοῦ χώρου τῆς Ἐπιδαύρου». «Ἄρνοῦμαι νά κρίνω» τελειώνει τήν «κριτική» του ὁ Τάσος Λιγνάδης ἀπ' τίς στήλες τῆς, πού ὡστόσο πυκνογράφει μέ ἕνα ἀκατάσχετο καί ἐπηρμένο ὑβρεολόγιο.

Τά χαστούκια στό γούστο τοῦ κοινοῦ εἶναι ὑπόθεση πού ἀφορᾶ τούς ποιητές κι ὄχι τούς δημοσιογραφικούς ὀργανισμούς, οἱ ὑπάλληλοι συντάκτες δέν ἔχουν παρά νά συμφωνήσουν.

Ἄλλωστε οἱ παραχωρήσεις στό χῶρο τῆς τέχνης δέν εἶναι τόσο ἐπώδυνες ὅσο αὐτές στό χῶρο τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Πλήθη πού ἀπειλοῦν μέ λυντσαρίσμα βιαστές ἢ δολοφόνους, πού κατακλύζουν τούς τόπους τῶν ἀναπαραστάσεων τῶν ἐγκλημά-

των ἐκστομιζοντας χυδαιολογίες καί ἐπιχειρώνοντας βάρβαρες αὐτοδικίες εἶναι ἀπλῶς «νοικοκυραῖοι πού τούς ἐπνιξαν τά δίκια τους», εἶναι «ἀγανακτισμένοι πολῖτες ἀπ' τό εἰδεχθές τοῦ ἐγκλήματος», εἶναι «πικραμένοι συγγενεῖς» καί «τρομοκρατημένοι γονεῖς».

Ὅσο γιά τό πλῆθος πού πρὶν λίγες μέρες στόν Πειραιᾶ παρακινούσε στήν αὐτοκτονία κάποιον πού ἀπειλοῦσε πῶς θά πέσει ἀπό τό γαπὶ μιάς νέας πολυκατοικίας, αὐτό τό πλῆθος δέν ἔχει ὄνομα, χαρακτήρα, καταγωγή ἢ ἦθος. Φωνάζοντας ρυθμικά «πέσει! πέσει!» σ' αὐτόν πού ἐκβιάζει ἐρωτικές καταστάσεις παίζοντας μέ λίγες ἔστω τιμωρητικές τήν ἴδια τῆ ζωῆ του, καλαμπορίζοντας μέ τό εὐκολο, ἀναγνώσιμο ἢ ἀκόμα συγχυσμένο δράμα ἐνός φιγουρατζῆ, τό πλῆθος αὐτό συνεργοῦσε ἱπποδρομικά σέ μιά δυνάμει αὐτοκτονία, ὄφηνε μιά αἰσθησιολογία «φρικιαστική», ἀλλά αὐτό καθ' ἑαυτὸ ἦταν ἀπλῶς «περίεργοι περαστικοί», «νεολαῖοι» ἢ «ἐκκληκτοὶ Πειραιῶτες».

Ἐνα ἄλλο πλῆθος εἶχε συγκεντρωθεῖ στό Νούτον πρὶν λίγα χρόνια φωνάζοντας στόν πασטיκό δεκαοχτάχρονο Μάικλ Τσάιλντς.

«Πῆδα, πῆδα, γουστάρουμε νά δοῦμε αἷμα». Ὁ Μάικλ χαρακτηρίστηκε βέβαια ἀπ' τή βρετανική ἀστυνομία ἀνισόρροπος ἀλλά ἂν τό παθολογικό πρίσμα τῆς ἐξουσίας καί τῶν ἐφημερίδων μετατοπιζόταν στό κτηνώδες παραλήρημα τοῦ πλῆθους, πόσοι ἀλήθεια θά δίσταζαν νά ἀμφισβητήσουν τή δική του ἰσορροπία καί ἠθική ἀκεραιότητα;

Τό πλῆθος εἶναι — ἰδιαίτερα στίς πόλεις — ἐξατομικευμένο καί κλεισμένο στόν διεφθαρμένο κώδωνα τοῦ προσωπικοῦ συμφέροντος καί ἀσφάλειας. Δέν δρᾶ συλλογικά ἀλλά καλύπτει μέσ στόν ὄχλο τήν ἔκφραση τοῦ μίσους του, τῆς ἐπιθετικότητάς του, τῆς κοινωνικῆς του ἐκδίκησης γιά τή διαρκῶς ἐκπίπτουσα ζωῆ του. Μέσ στήν ἄδεια πόλη, οἱ λίγοι πού ἀπέμειναν, ζαλισμένοι ἀπ' τή ζέστη καί τό δράμα τῶν διακοπῶν, ζήτησαν λίγο θέαμα νά ξεσκάσουν. Θέ-

μα ὅμως ἀληθινό, μέ ἀληθινό αἷμα καί ἀληθινό θῦμα.

Ἄν δεῖτε κοντινές φωτογραφίες τοῦ πλῆθους αὐτοῦ ἀπό νέους στήν πλειοψηφία τους (οἱ ἄλλοι, οἱ γεροντότεροι, ἀρκοῦνται στήν ταύτιση μέ τούς τηλεοπτικούς πιστολέρο), θά καταλάβετε ὅτι τό πράγμα εἶχε ξεπεράσει τά ὅρια τῆς χοντρῆς πλάκας, εἶχε φτάσει μέ ἀμεριμνησία στήν πύξιν ἀπάνθρωπη ὑστερία — ὑστερία πού κανεῖς δέν θά ἐπέτρεπε στόν ἑαυτό του νά ἐκφράσει ἀτομικά.

Δέν εἶναι αὐτό ἀντίποδας τῆς ἀδιαφορίας πού ἴσως δοκίμαζε ὁ ἀποπειρώμενος μιά αὐτοκτονία στήν Εὐρώπη. Μᾶλλον δέν εἶναι ἀντίστροφο συναίσθημα. Εἶναι κι αὐτή ἡ στάση καθαρῆ ἀδιαφορία μέ ἄλλο πολιτιστικό ἔνδυμα καί λίγο πύξιν βάρβαρο περιεχόμενο.

Ἄλλωστε, τό πλῆθος μπορεί νά ὑπερβῆ τά ἀτομικά συναισθηματικά μέτρα ἀνιόντως καί κατιόντως. Οἱ στιγμές τοῦ ἱστορικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τοῦ κοινοῦ πάθους γιά ἐθνικές κυρίως ὑποθέσεις εἶναι λαμπρά διαλείμματα τῆς ἱστορίας πού διαρκοῦν ὡστόσο ἐλάχιστα. Καί ἐξαργυρώνονται μέ ἀτέλειωτες ἡσυχες μέρες πού τό πλῆθος συνηθέστερα ἀφήνεται σέ ἐκτονώσεις χωρίς ἦθος ἢ ἐνθουσιασμό. Ἴσως πάλι τά ζητούμενα νά ἔχουν μετατοπιστεῖ. Καί ἀναγκαίωτερο ἀπ' τό ἦθος νά θεωρεῖται τό χοντρό γέλιο, ὁ χοντρός διασυρμός, ἡ πλάκα, ἢ τό αἰμοβόρο καλαμπούρι.

Ἡ ἥρωική ἐποχή τῆς πολιτικοποίησης ἔχει ἄλλωστε περάσει. Τό πλῆθος πλήττει στό Πολυτεχνεῖο — καί τό Πολυτεχνεῖο εἶναι σήμερα ἡ μοναδική πολιτική συγκέντρωση πλῆθους. Ἀμέσως προηγούμενη ἦταν ἡ κείνη τοῦ Γαρουφαλῆ. Ἐπόμενη ἴσως καί νά μὴν ὑπάρξει.

Θά ὑπάρξουν ὅμως πολλές ἀκόμα συνενεργεῖς πολιτῶν πού θά ἀγωνιστοῦν νά παίξουν σωστά τό δοσμένο ρόλο πού τούς προόρισαν οἱ ἐφημερίδες. Μέ ἀθωότητα τάχα καί μεγαλεῖο, χωρίς ταυτότητα, καταγωγή ἢ τάξη, θά ἐκφράσουν τό πύξιν μνησικακοῦ, ἐπιθετικό καί βάνουσο κεφάλαιο τῆς μικροαστικῆς ἠθικῆς.

Στάθης Τσαγκαρουσιάνος

Ἀσημάκης Πανσέληνος 1903-1984

Τό Σάββατο 1 Σεπτεμβρίου πέθανε ὁ Ἀσημάκης Πανσέληνος. Ἀγωνιστής τῆς Ἀριστερᾶς, λογοτέχνης, διανογῆς διανοούμενος ἐκείνης τῆς ἡρωικῆς γενιάς πού πάνω ἀπό μισόν αἰώνα δέν σταμάτησε νά νοιάζεται γιά τήν πολιτική καί πολιτιστική ζωή τοῦ τόπου, πάντοτε ἀπό τή μεριά τῆς Ἀριστερᾶς, πάντοτε στίς ἐπάλλξεις τῆς ἐλευθερίας. Πρόκειται γιά τή γενιά ἐκείνη πού, ὅπως εὐστοχα καί συγκινητικά σημειώνει ὁ Τάσος Βουρνάς στό ἄρθρο του γιά τόν Ἀσημάκη Πανσέληνο: «Ἐβαλε τά θεμέλια τῆς πολιτιστικῆς ζωῆς τῆς Ἀριστερᾶς σ' αὐτό τόν τόπο καί ἔκανε ν' ἀναθάλλει τό μέγα δέντρο τῆς Ἀντίστασης ἀκόμα καί στίς χειρότερες ὥρες τοῦ διωγμοῦ της» (Αὐγή, 4.9.1984).

Γεννήθηκε στή Μυτιλήνη τό 1903, ἔζησε στήν ἐφηβεία τή «λεσβιακή ἀνοιξη» καί νεότατος, ἐρχόμενος στήν Ἀθήνα γιά νά σπουδάσει νομικά, ἀνακατώθηκε σ' ὅλα ἐκεῖνα τά γεγονότα καί τίς ὁμάδες πού προωθοῦσαν τόν πραγματικό ἐκπολιτισμό τοῦ τόπου: τή διάκριση, ἀνάπτυξη καί καλλιέργεια μιᾶς πνευματικῆς ζωῆς πού συμμαχοῦσε καί ἐξυπηρετοῦσε τίς πιό προωθημένες δυνάμεις τῆς κοινωνίας, τό ἐργατικό κίνημα, τήν Ἀριστερά. Στό βιβλίο του Τότε πού ζούσαμε (Κέδρος, 1974) ὁ Πανσέληνος διηγεῖται μέ ἀπαράμιλλη γλαφυρότητα, σάτιρα καί νοστιμιά τή ζωή του, μιᾶ ζωῆ πλούσια σέ πολιτική, κοινωνική καί πνευματική δράση, ἔτσι πού τό βιβλίο παύει νά εἶναι μιᾶ προσωπική ἐξομολόγηση, γίνεται μαρτυρία ἱστορική.

Ἐγραψε ποιήματα, ταξιδιωτικά, ἀφηγηματικές μαρτυρίες. Ἐφέτος, μᾶς ἔδωσε τό τελευταῖο του βιβλίο: Συνέντευξη μέ τόν ἑαυτό μου (Κέδρος, 1984), μιᾶ σειρά σύντομων στοχασμῶν. Σκέψεις σύντομες, ἄλλοτε λυρικές, ἄλλοτε σατιρικές, ἄλλοτε ὀξυδερκεῖς. Ὅπως: «Ἄν ἡ κριτική ἔβλαφε τό σοσιαλισμό, τότε ὁ σοσιαλισμός δέν θά εἶχε κανένα λόγο νά ὑπάρχει» ἢ ὁ ἀκροτελεύτιος στοχασμός τοῦ Ἀσημάκη Πανσέληνου: «Εἴμαστε νέοι ὅσο φτιάχνουμε φίλους. Λιγοστεύουν οἱ φίλοι μας καί πεθαίνουμε». Δημοσιεύουμε παρακάτω χαρακτηριστικά ἀποσπάσματα ἀπό τό βιβλίο του Τότε πού ζούσαμε.

Ἡ σκηνή τούτη πού περιγράφω ἔδωπέ-ρα, ἀνήκει στά 1930 κι ἔδω — τό σκηνικό σκοτείνιασε περισσότερο μετά τήν 4η Αὐγούστου 1936. Εἶναι μιᾶ δίκη ἰδιωκόμου στήν ὁδὸ Σανταροῦζα.

Χρόνια ἄρρωστια τῆς Ἑλληνικῆς Δικαιοσύνης, ἀπό γεννησιμιού της, εἶναι πῶς ποτέ δέν ἀπόκτησε συνείδηση τρίτης συνταγματικῆς ἐξουσίας. Οἱ δικαστές μας στό σύνολό τους ἔχουν συνείδηση διοικητικοῦ ὑπαλλήλου, κι οἱ λίγες τιμητικές ἐξαιρέσεις χρειάζονται μόνο γιά νά φωτίζουν τό ἄρρωστο σύνολο. Ἡ ἀνεξαρτησία τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας στήν Ἑλλάδα, ἀνοιγοκλείνει σά φουσαρμόνικα πού τήν παίζει ἡ διοίκηση.

Ἄς ποῦμε πῶς εἶναι ἡ μέρα Δευτέρα. Γιά τῆς χτεσινῆς Κυριακῆς τό πρωί, εἶχε προει-

δοποιήσει ἀπό μέρες ὁ «Ριζοσπάστης»: «μαχητικό κατέβασμα στους δρόμους». Γενόταν τοῦτο ταχτικά γιά σκοπούς συχνά ζωτικούς κι ἄλλοτε πού δέν εἶχαν ἀπήχηση στίς πλατιές μάζες. (Κάποτε φώναζαν: «Κάτω τά χέρια ἀπό τήν Κίνα». Κι ἔτρεμαν τά θεμέλια τοῦ ἑλληνικοῦ καθεστώτος!) Ἡ Ἀσφάλεια ἔστηνε παγάνια στά παρασόκακα τοῦ χώρου πού ἦταν νά γενεῖ ἡ διαδήλωση κι ἔπιανε, κάποτε, τό σύνολο τῶν διαδηλωτῶν, καμιά τριακοσαριά ἀνθρώπους, σημαδεμένους, τοὺς γνῶριζε καί τοὺς ἔπιανε πρὶν πᾶν στήν παράνομη συγκέντρωση — πρὶν γίνει «ἀρχή ἐκτελέσεως» τοῦ ἀδικήματος. Τοὺς μάντριζε στά κρατητήριά της καί τοὺς παράπεμπε τό ἄλλο πρωί στόν εἰσαγγελεᾶ καί τοῦτος στό αὐτόφωρο πλημμελειοδικεῖο γιά

παράβαση τοῦ νόμου 4229 ἄρθρο 1ο, «ὅστις ἐπιδιώκει τήν ἐφαρμογὴν ἰδεῶν ἐχουσῶν ὡς ἐκδηλον σκοπὸν τήν βιαίαν ἀνατροπὴν τοῦ ὑπάρχοντος κοινωνικοῦ καθεστώτος, τιμωρεῖται κ.λπ. κ.λπ...».

Οἱ κατηγορούμενοι κουβαλιόταν μέ κλοῦβες ὁμαδικά καί πιάναν τά καθίσματα τοῦ ἀκροατηρίου, ἔτσι (μ' ἕνα ἔξοδο) ἀποκλειόταν καί τό κοινό νά παρακολουθήσει καί νά καμαρώσει τή δικαιοσύνη του. Θυμοῦμαι τόν πρωτοδίκη κ. Κ. νά διευθύνει σάν πρόεδρος τή διαδικασία (μ' ἕνα κίτρινο κομπολόι μέ κόκκινη φούντα στό χέρι) ὄρθιος πάνω στήν ἔδρα γιά νά ἔχει ἐποπτεία στό κατηγορούμενο πλῆθος. Οἱ μάρτυρες κατηγορίας ἦταν ἄντρες τῆς Ἀσφάλειας, καμιά φορά τά κάναν θάλασσα καί τοὺς

διόρθωνε ο πρόεδρος (δηλαδή θέλεις να πεις αυτό...) έρμήνευε αυθεντικά την κατάθεσή τους.

Οι μάρτυρες της υπεράσπισης τί να πουν; Καμιά φορά ο πρόεδρος τούς ρωτούσε — έτσι, να πούμε, από περιέργεια — να του πουν αν έχουν και κείνοι τις ίδιες ιδέες με τους κατηγορούμενους, όπως εκείνη η «παιδίσκη» (τό δουλικό) του Ευαγγελίου, τή νύχτα της δίχης του Χριστού, στην αλή του Καϊάφα, ρώτησε τό μαθητή του τόν Πέτρο αν ήταν κι αυτός στή δουλειά.

— Μή και σύ εκ τών μαθητών αυτού ει;

Κι ανάλογα μέ τήν απάντηση πού έδινε ο πρόεδρος ή κανένας από τούς άλλους δυό δικαστές (αν τύχαινε να έχει εκεί τό μυαλό του), πού σήμαινε: σέ τσακώσαμε.

— Καί γάρ ή λαλιά σου δηλον σέ ποιεί!

Πολλοί από τούς κατηγορούμενους λοιπόν άρχιζαν στερεότυπα τήν άπολογία τους: «Είμαι μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος, τό όποιο, μόνο, παλεύει για τήν άπελευτέρωση τών εργατών κ.λπ., και σά μέλος πήρα τήν έντολή να κατέβω στή διαδήλωση κ.λπ.». Τουτόι είχαν εξασφαλίσει τήν καταδίκη τους, και τό ξέραν. Άλλοι τά μασούσαν, λέγαν πώς ήταν περαστικοί, πώς κάτι πήγαιναν να κάνουν, κάποτε κάποιος, Καρακώστα θαρρώ πώς τόν λέγαν, παρουσιάστηκε μέ μιά μπουκάλα στό χέρι, πώς πήγαινε να αγοράσει κρασί. Ο πρόεδρος είχε άλλάθευτο τρόπο να διαπιστώνει τήν έννοχή — ένα είδος, να πούμε, κομπιούτερ!

— Καλά όλα αυτά πού μάς λές, έλεγε στόν κατηγορούμενο πού άρνιόταν τήν έννοχή του, πές μας όμως τώρα, είσαι ή δέν είσαι κομμουνιστής;

Τήν εποχή εκείνη (και κατόπι, πολύ φυσικά) τό να είσαι κομμουνιστής και να άρνηθείς τήν πίστη σου στόν κομμουνισμό, ήταν τό ίδιο (και κάτι χειρότερο) μέ τό να τουρκεφείς. Ά, όλα κι όλα. Πολλοί άρνιότανε να άπαντήσουν κι αυτό έρμηνευόταν σωστά, από τούς δικαστές του ιδιώνυμου. Άλλοι μπροστά στό δίλημμα δέν τολμούσαν να άρνηθουν — τραβούσαν στήν «τιμή και στήν πεποίθησή τους». Και κάποιοι τά μπλάστρωναν (σαν τόν Πέτρο, τό μαθητή του Χριστού) άθωνόντανε, και γενόταν κατόπι φανατικότεροι (όπως ο Πέτρος) και περίμεναν άλλη εύκαιρία να καταδικαστούν.

Έμεις ή υπεράσπιση, τί να πούμε; Τί να πεί κανείς σ' ένα τέτοιο δικαστικό ραβαΐσι, πού έδενε άπειθείας τήν πίο λεπτή λειτουργία μιάς συνταγματικής πολιτείας μέ τήν κουτοπονηριά του Νασρεντίν Χότζα; Ήμαστε μέλη του δικαστικού της «Εργατικής Βοήθειας», πού είχε σκοπό να παρέχει νομική ύποστήριξη σέ ανθρώπους τούς δικαζόταν για τίς ιδέες τους — και τότες δικάζονταν μόνο κομμουνιστές. Πολύ πίο μπροστά, μέ είχε γοητέψει ένας τέτοιος ρόλος, όταν ακόμα φοιτητής όντας, παρακολούθησα τήν περίφημη δίχη του Παναΐτ Ίστράτι (...).

Λέγαμε λοιπόν στή αγόρεψή μας πώς μιά διαδήλωση άόπλων, έστω και χωρίς άδεια της άστυνομίας, δέ μπορεί να νοηθεί σά βιαία επίδιωξη έφαρμογής ιδεών. Πώς τό

να φωνάζουν «κάτω τά χέρια από τήν Κίνα», δέν είναι ιδέα πού έχει σαν έκδηλο σκοπό τήν βιαία άνατροπή του ύπάρχοντος έλληνικού κοινωνικού καθεστώτος. Πώς ή διαδήλωση δέν πρόφτασε να γίνει, συνεπώς δέν ύπάρχει συμμετοχή κ.λπ. κ.λπ. Λέγαμε, λέγαμε, πλήν κανείς δέν μάς άκουγε. Η λογική τους ήτανε πώς άφου είσαι κομμουνιστής κι άφου ο κομμουνισμός θέλει τή βιαία άνατροπή του κοινωνικού καθεστώτος, και μόνο τό γεγονός ότι ύπάρχεις σημαίνει πώς παραβαίνεις τό άρθρο 1 του νόμου 4229. Οι δυό πλημμελειοδίκες γι' αυτό τό λόγο, χασμουριόταν άμέριμνοι, μειδιούσαν, κάποτε στό κενό ή περιμέναν, έννευρισμένοι, να βγει ή καταδικαστική άπόφαση, να πάν στήν όδό Άθηνάς να φωνίσουν κανένα ψαράκι πού, καθώς νύχτωνε, έπεφτε κι ή τιμή του. Ο πρόεδρος δίκαζε μόνος: είσαι ή δέν είσαι; Οι άλλοι κινούσανε τά κεφάλια τους σχετλιαστικά.

Οι δικηγόροι πού βρίσκονταν στήν αίθουσα κατατύχη, μάς κοιτούσαν έμάς τούς συνήγορους, μέ βλέμματα πολυσήμαντα. Και κείνοι της «περιπατητικής σχολής», πού ξεμεροβραδιάζονταν και φαρεύαν πελάτες στό προάυλιο του δικαστηρίου, μάς μακάριζαν κατά βάθος, γιατί λογαριάζανε πώς αν έσπραττε ο καθένας μας έστω και μιά δραχμή από κάθε κατηγορούμενο, θα έβγαине ένα γερό μεροκάματο. Άλλοι πιστεύαν πώς παίρναμε ρούβλια. Δέν τολμούσαν ωστόσο να προσφέρουν κι αυτοί τίς υπηρεσίες τους, για να μη χάσουν τό γόητρό τους στους δικαστές.

Όσο για μένα, θυμόμουν τίς συζητήσεις πού είχαν γενεί στή Βουλή γύρω από τό νόμο πρίν ψηφιστεί, τό φιλολόγημα πού έγινε από τόν Άλέξαντρο τόν Παπαναστάση, τό Γιώργη τόν Παπανδρέου κι άλλους, στή διατύπωσή του και τίς ύποσχέσεις πού έδωσε τότες ο Βενιζέλος για τόν περιορισμένο σκοπό του νόμου να προλάβει τήν κομμουνιστική επανάσταση.

Κι όλα τουτα πού σημάδεψαν τήν εισοδή μου στό δικηγορικό επάγγελμα, μου θύμιζαν κάτι δίκες στήν Τασμανία και σέ άλλα νησιά άνωρωποφάγων, πού περιγράφει ο Ίούλιος Βέρν, τίς βρισκα νομικώς πίο άδιάβλητες, και στέριωναν μέσα μου τήν πεποίθηση πώς τό νόμο τόν στραπατσάρουν τά δικαστήρια και οι δικαστές, και όχι οι δικηγόροι, όπως πιστεύουν οι άπλοϊκοί.

Και μη φανταστείτε πώς ήταν τίποτα άγριανθρώποι όργισμένοι, ή φανατικοί, ή κατεργάρηδες, οι δικαστές πού έφαρμόζαν τό νόμο 4229 — τό περίφημο ιδιώνυμο — στήν Άθήνα και στήν ύπόλοιπη Ελλάδα, τά χρόνια εκείνα στα 1930 κι έδω· κάθε άλλο. Ήταν έντιμοι άνθρωποι, πατριώτες και θεοφοβούμενοι, στους δικηγόρους έμάς φερόνταν ήρεμα, μέ εϊρωνεία και άνοχή, μονάχα πού δέν ήταν μέ τή σωστή έννοια δικαστές.

Λοιπόν μέ τό ιδιώνυμο τουτο, όπως λέμε έμεις οι Μυτιληνιοί: πήρε ο στραβός καθήφορο· και ή φτωχιά εργατιά, πού ξεσκωνόταν για ένα κομμάτι ψωμί, πλήρωσε τά σπασμένα. Τά πλήρωσε άργότερα όλη ή

χώρα. Ο Βενιζέλος πού τό έφτιαξε και οι δικαστές πού τό έφαρμόσαν, μέ άστυνομική συνείδηση, είναι μιά από τίς αίτίες της άγριότητας πού πήραν κατόπι οι κοινωνικοί άγώνες στήν Ελλάδα. Μέ τήν 4η Αυγούστου τό κακό κλιμακώθηκε. Δημιουργήθηκαν χωρίς λόγο θύματα και φανατισμοί κι άλυσιδωτές αντιδράσεις, κι οι άυστηρότεροι νόμοι πού άκολούθησαν μοιάζαν μέ τίς αυξανόμενες δόσεις ναρκωτικού πού τίς παίρνεις για να γιατρέψεις τήν καταστροφή πού κάναν οι προηγούμενες δόσεις.

Τό μεγαλειό ενός ανθρώπου δέν έξαρτιέται μόνο από τό δικό του τό άνάστημα αλλά και από τό χαμηλό επίπεδο τών αντιπάλων του. Η γενιά μου πού άντρώθηκε ήθικά και πνευματικά μέσα στή βενιζελική λάμψη, μέ πικρή έκπληξη έβλεπε τώρα πώς ύπήρχαν στό είδωλό της κάποιες άδύνατες πλευρές — να δίνει εξετάσεις στους μικρούς αντιπάλους του. Κάποιο στοιχείο άδιανόητο ύπήρχε, πού τόν έμπόδιζε πάντα να εκτιμήσει σωστά τήν κουλτούρα σά δύναμη έθνική. Και δέν είναι βέβαια μόνο τό ιδιώνυμο στό παθητικό του. Είναι χαρακτηριστική ή άδιαφορία του στο «γλωσσικό» ζήτημα, και σέ όλη τήν πνευματική ζωή του τόπου, όλα τά χρόνια πού τόν κυβέρνησε. Δίπλα του ζούσε ένας Παλαμάς, πού έξύμνησε τό έργο του, και δέν έκανε άπέναντί του μιά χειρονομία μέ έθνική σημασία.

Λιγάκι πίο ύστερα από τό 1930, δέκα χρόνια περίπου κατόπι από τή λεγόμενη μικρασιατική καταστροφή, φάνηκε έκδηλη ή ύλική και ήθική εξαθλίωση της χώρας, όταν οι Έγγλέζοι, άποφασισμένοι να ρίξουν τή δημοκρατία, άρνήθηκαν να δώσουν στήν Ελλάδα ένα ελάχιστο δάνειο, κι ο Βενιζέλος, άποξενωμένος από τά ζωντανά στοιχεία του έθνους, δέν είχε τή δύναμη να τή στηρίξει. Κι έγινε τουτο τό τραγικό. Οι μικροί αντίπαλοί του, πού δέν μπορούσαν στιγμή να τόν ποτήσουν όταν στεκόταν άντίκρουτους άντιμέτωπος, του τή φέραν μπαμπέσιχα, όταν λύγισε και τούς έτεινε χέρι συμφιλιωτικό.

Η κατάπτωση εκείνη της Ελλάδας του ιδιώνυμου, άντικαθρεφτίστηκε στήν πνευματική ζωή της χώρας όπου μέ τό να χαρακτηρίζεται από τή δεξιά σαν κομμουνιστική κάθε κίνηση ιδεών, και να καταδικάζεται άπό τήν άριστερά κάθε καλοπροαίρετος διάλογος για τό τόν κομμουνισμό, ή φωνή τών ανθρώπων της σκέψης χαμήλωσε τόνο. Η λεγόμενη γενιά του '30 (κι από τίς δυό πλευρές), πλήρωσε κι αυτή τίς συνέπειες, πάσκισε μά δέ μόδρεσε να δώσει ένα έργο όριστικό και μέ άψηλό ανθρώπινο τόνο, παρεχτός τό Βάρναλη και τό Σεφέρη πού δέν ήταν δά και γενιά του '30.

Τα μεγάλα βήματα πού ή Ίστορία πραγματοποίησε στίς μέρες της, ή γενιά του '30, μέ τή φοβία του ιδιώνυμου, τά άντίκρισε στή συντηρητική της πλευρά, μέ νοικοκυρίστικη επιφύλαξη και καχυποψία, και στήν επαναστατική της πλευρά, μέ αίσθητή άδοκσύνη και άνώριμη πολιτικοκοινωνική σκοπιμότητα. Οι δυό πλευρές άντιμάχονταν. Η μιά είχε άτι μά δέν είχε μείντάνι να τρέξει, ή

ἄλλη εἶχε μείντάνι μπροστά της μά δέν εἶχε ἄτι γερό.

Ἄνασκαλεύοντας τώρα στή μνήμη μου ὅλη ἐκείνη τήν ἐποχή, προσπαθῶ νά προσδιορίσω μέ σκληρή εἰλικρίνεια, ποιά ἦταν ἀκριβῶς ἡ ἰδεολογία μου τότε κι ἀργότερα, στά ματωμένα χρόνια πού ἀκολουθήσανε. Τό βέβαιο εἶναι πώς ἤμουνα καταρχή μαρξιστής ἢ τουλάχιστο τέτοιος πίστευα καί ἤθελα νά εἶμαι.

Ἡ κολοσιαία σκέψη τοῦ Κάρολ Μάρξ στήν καταλυτική καί στή δημιουργική ἐκδοχή της ἔδινε ἀπάντηση στά προβλήματα μιᾶς ἄπιστης καί ὄνειροπόλας καρδιάς. Οἱ θάνατοι τῶν δικῶν μου, πού σημαδέφταν τά πρώτα μου χρόνια, δώσαν στή φαντασία μου μιά τερατώδη ἐκτίμηση τοῦ ἀγαθοῦ τῆς ζωῆς καί μιά, τό ἴδιο τερατώδη, ἀποστροφή στόν ἐξουτελισμό πού τῆς ἐπιβάλλει ἡ κοινωνική ἀθλιότητα.

Ὅταν διάβαζα ἀκόμα νομικά, στήν ὁδὸ Μενάντρου, τό κάλο τῆς Μυτιλήνης μέ τόν Βασίλη τόν Καββαδά δέν τό εἶχα ξεχάσει. Τήν πολιτική, μέ τή στενή ἔννοια, τήν περιφρονοῦσα· τόν ἀγῶνα τόν θαύμαζα. Ἦταν μιά μόνιμη ἀντίφαση στή συνειδησή μου, ὥσπου ψηφίστηκε τό ἰδιώνυμο, ὅταν αὐτόματα βρέθηκα μέ τό μέρος τῆς ἀντιθέτης του πλευρᾶς.

Ὅταν δέ μπορεῖς νά χωνέψεις τίς ἀπρέπειες τῆς πολιτικῆς σοῦ λέν πώς δέν ἔχεις πολιτική σκέψη, σά νά ἦταν αὐτό μιά πνευματική ἀναπηρία — ἀλλιῶς πρέπει νά παραδεχτεῖς τίς μικρότητες τῆς πολιτικῆς. Παραγνωρίζουν τό γεγονός ὅτι κάθε σκέψη ἔχει πολιτική σημασία. Παραδέχομαι πώς μέσα σέ κάθε ἐξουσία ὑπάρχει σύμφυτη, σάν ἐπαγγελματική, νά ποῦμε, ἀρρώστια κάποια αὐθάδεια, ἀλλά τό νά ἀναγνωρίζει κανεῖς, κάποτε, τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐξουσίας δέ σημαίνει πώς πρέπει ἀναγκαστικά νά παραδεχτεῖ καί τίς βρωμιές της. Στήν πολιτική, ἡ σωστή στάση εἶναι νά εἶσαι πάντα ἐπιφυλακτικός μπρός στοὺς ἄρχοντες. Ὑπάρχουν τέτοιοι θεσμοὶ στήν ἀνθρώπινη κοινωνία, ἀναγκαῖοι καί ὑποπτοί.

Τό εἶχα λοιπόν κρυφὸ παράπονο τότε νά ἔχουμε τόσο ἀψηλὴ πολιτικὴ θεωρία καί ἀπλοϊκὴ πρακτικὴ, ἀντίθετα μέ τούς ἀντιδραστικούς πού εἶχαν παιδαριώδη σκέψη καί πολιτικὴ πράξη σωστή. (Τοῦτο σημαίνει πώς ὅποιος κατέχει τήν ἐξουσία γίνεται μέ κάποιο τρόπο σοφός, ἀπὸ τήν ἀνάγκη νά τήν κρατήσει). Μέ τά καθιερωμένα τότε κριτήρια, ὅλα αὐτὰ χαρακτηρίζονταν μονολεκτικά «μικροαστισμός» — οἱ χαρακτηρισμοὶ ποτέ δέν μέ τρώμαζαν.

Ὅλα τούτα μεμιάς ἀναποδογύρισαν κι ἄλλαξαν νόημα μέ τό ἰδιώνυμο καί πρὶν ἀπ' αὐτό, ὅταν κατὰ τίς ἀρχές τοῦ 1928, Γενάρη μήνα παρρῶ, ἦρθαν στήν Ἀθήνα, γυρίζοντας ἀπὸ τῆ Ρωσία, ὁ Παναγιώτ' Ἰστράτι κι ὁ Νίκος Καζαντζάκης — τί συγκλονιστικὴ ἐντύπωση μοῦ κάταν τά λόγια τους στό θέατρο «Ἀλάμπρα». Εἶχα ἀφήσει τό διάβασμά μου καί πήγα νά τούς ἀκούσω. Ἦταν ἡ πρώτη, σέ ἀψηλὸ ἐπίπεδο, κομμουνιστικὴ συγκέντρωση πού ἀντίκριξα.

Γύρω ἀπὸ τοῦτο τό περιοδικό μας, «Νέοι Πρωτοπόροι», μαζεύτηκαν ὅλοι ὅσοι ἦταν δυσαρεστημένοι μέ τόν Πικρό, κι ἄλλοι πολλοί, πού τούς πλησιάσαμε μέ τῆ Φούλα, ἡ Ἀλαφούζου, ὁ Βάρναλης, ὁ Βενέζης, ὁ Γληνός, ὁ Χαράλαμπος Θεοδωρίδης, ὁ Ἰμβριώτης, ὁ Ἰορδανίδης, ὁ Καρούσος, ὁ Κορδάτος, ὁ Καρθαῖος, ὁ Κορνάρος, ὁ Κατηφόρης, ὁ Λαπαθιώτης, ὁ Ρίτσος, ὁ Ράντος ἢ Σπιέρος, καί κάμποσοι ἄλλοι διανοούμενοι καί ἐκπαιδευτικοί, πού συνεργάζονταν μέ ψευδώνυμο, καί πολλοὶ καλλιτέχνες, ὁ Κανέλλης, ἡ Κατράχη, ὁ Τάσος, ὁ Λυδάκης, ὁ Ματσάκης, ὁ Μαρουδής, ὁ Ἀστεριάδης καί ἄλλοι καί ἄλλοι.

Κάποτε μᾶς προσέγγισε καί ἡ Μαρίκα Κοτοπούλη. Δέν ἔγραφε βέβαια τούτη, ὑπόγραφε ὅμως τὰ ἀντιπολεμικά καί ἀντιφασιστικά μανιφέστα μας. Μᾶς παραχωροῦσε καί τό θέατρό της, στήν Ὀμόνοια, τζάμπα γιὰ καμιά συγκέντρωση. Ἦτανε τότε πού οἱ βασιλόφρονες, ἀπελπισμένοι πώς θά γυρίσει ὁ βασιλιάς τους, τό ρίξαν στόν κομμουνισμό γιὰ νά τιμωρήσουν τό Βενιζέλο. Πολλοὶ μείναν. Ἡ Κοτοπούλη ὅταν καταλύθηκε ἡ δημοκρατία καί γύρισε πίσω ὁ βασιλιάς, γύρισε φύλλο καί κείνη.

— Κάι τὰ σναίδια τοῦ παλκοσένιχού μου, μᾶς εἶπε, εἶναι βασιλιάς!

Ἡ δουλειά ἦταν πολλή καί τῆ βγάζαμε πέρα μέ κέφι, ἀπὸ κοντά κι ὁ Θόδωρος ὁ Σκουρλής κι ἄλλοι, πού δέν ξέρω ἂν θά ἤθελαν τώρα πιά νά γραφοῦν τά ὀνόματά τους. Ἦταν θυμᾶμαι ἀπὸ τίς πιό γόνιμες κι εὐτυχισμένες ἐποχές τῆς ζωῆς μου, γιὰ τί εἶχα τήν πρωτοβουλία νά δίνω στήν ὄλη τοῦ περιοδικοῦ παλμό καί ποιότητα (ὅσο μποροῦσα) διακινδυνεύοντας κάποτε καί τό δόγμα. Ἡ Φούλα τὰ ἀνεχότανε ὅλα αὐτά, γιὰ τί κατὰ βάθος τῆς ἄρεσαν, καί κάπου κάπου μονάχα μοῦ θύμιζε πώς πρέπει νά ἔχω ὑπόψη μου πώς μᾶς διαβάζουν κι ἐργάτες. Τῆς ἄρεσαν καί τὰ παγωτά· μελαγχολοῦσε ὅταν δέν εἶχε νά πάρει, τῆς ἔλεγα πώς ἀποτελοῦν γευστικὸ ἐξτρεμισμὸ καί παρηγοριόταν.

Ἀκόμα πιό προσεχτικός στή γραμμὴ φαινόταν ὁ Θόδωρος ὁ Σκουρλής, παρόλο πὺ ἦταν ἀπὸ τῆ φύση του πνεῦμα πλατὺ, ὅμως τήν ἐποχὴ ἐκείνη αὐτό πού μετροῦσε ἦταν ἡ πειθαρχία κι ὁ Σκουρλής εἶχε ἔρθει πρόσφατα ἀπὸ τό Παρίσι καί ἤξερε ἀπὸ τέτοια. Κι ἐγώ, ἔδω πού τὰ λέμε, δέν πήγαινα παρακάτω σέ δογματισμό, μονάχα πού ὑπῆρχε στή σκέψη μου μιά σπῖθα ἀστικῆς διαφθορᾶς. Μοῦ ἄρεσε καμιά φορά καί νά βρίζω.

Πάνω σ' αὐτό θυμᾶμαι τῆ συζήτηση πού ἔγινε στή συντακτικὴ ἐπιτροπὴ, ὅταν ἔγραφα γιὰ τῆ βασίλισσα Σοφία (πού εἶχε πεθάνει τότε κοντά) πώς «ἦταν μιά Γερμανίδα πού ἔφυγε ἀπὸ τό σπῖτι της γιὰ τί εἶχε βρεῖ σέ ξένη χώρα, καλὴ δουλειά, μά ὁ νοῦς κι ὁ λογισμὸς της γύριζε πάντα στόν τόπο της, ἀνάθεμα τήν ψυχὴ της». Ἦταν λοιπόν σέ

μιά πλατιά σύσκεψη συνεργατῶν, καί πάρα πολλοὶ ξενίστηκαν ὅταν ἀκούστηκε ἡ φράση. Ὁ ἓνας ἔλεγε πώς τιμοῦμε ὑπερβολικά τῆ Σοφία μέ τό νά τήν παρομοιάζουμε μέ ἐργάτρια, κι ἄλλος πώς ἀδικοῦμε τήν καημένη τήν ἐργάτρια πού πάει σέ μιά ξένη χώρα νά πιάσει δουλειά ὅταν τῆ συγκρίνουμε μέ τῆ Σοφία. Καί κείνο τό ἀνάθεμα τήν ψυχὴ της, τί θέση ἔχει ἀφοῦ ἐμεῖς δέν πιστεύουμε στήν ἀθανασία τῆς ψυχῆς;

Ἄλλη φορά πάλι μοῦ εἶχαν ἀναθέσει νά γράψω μιά διεξοδικὴ κριτικὴ γιὰ τό ἔργο τοῦ Μυριβήλη — δέν ἦταν σωστό, λέει, νά τόν νομίζει ὁ κόσμος ἀριστερό καί νά τόν διαβάξει, καί τοῦτος νά μᾶς βαρᾶ κι ἐμεῖς νά σωπαίνουμε. Τό ἀνέλαβα γιὰ τί ἤμουν σέ θέση περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον νά τό κάνω μέ τρόπο, πού νά κάνω κι αὐτόν τόν ἴδιο τό Μυριβήλη νά τό αἰσθανθεῖ. Θά ἀνέλυα τό ἀντιδραστικὸ στοιχεῖο τῆς ὠραιολογίας του.

Ὅταν διάβαζα τό χειρόγραφο, δέν ξέρω πῶς, βρέθηκε νά εἶναι ἐκεῖ κι ὁ Νίκος ὁ Πλουμπίδης. Ἄκουγε στήν ἀρχὴ μέ ἐνδιαφέρο τό κείμενο πλὴν μὲ ἄσχετο τῆ λέξη *μ ο ἰ ρ α*, ξεροκατάπτε κι ἐνῆυσα ἀμέσως ἐγώ πώς τὰ πράματα δέν πᾶνε καλά. Ὁ Πλουμπίδης ἦταν δάσκαλος καί στέλεχος κομμουνιστικὸ ἀπὸ τὰ διανοούμενα. Ὅταν τέλειωσε λοιπόν ἡ ἀνάγνωση πήρε τό λόγιο καί βροῖκε πώς ἡ κριτικὴ ἦταν πολὺ καλὴ καί ἐμπεριστατωμένη, ὅμως νομίζει, λέει, πώς δέν ἀξίζει, νά ἀσχοληθοῦμε μέ τό Μυριβήλη τόσο σοβαρά. Τούς τρομάζαν οἱ λέξεις.

Δέν ἔχω πρόθεση αὐτῆ τῆ στιγμῆς νά κατακρίνω ἕναν ἄνθρωπο πού τὰ κατοπινὰ γεγονότα ἀπόδειξαν πώς μ' αὐτὴ ἀκριβῶς τῆ νοστορία μπόρεσε νά ἐξαρθεῖ στό ἀπόγειο τοῦ ἀνθρώπινου μεγαλείου, παρά νά ιστορήσω τῆ στραβὴ ἀντίληψη πού ἐπικρατοῦσε τότε σέ πολλούς (καί σέ μένα), πώς μέ μόνη τῆ γνώση τοῦ μαρξισμοῦ, καί χωρὶς ἄλλο ἐφόδιο, μποροῦσε κανεῖς νά ἔχει ἐγκληρὴ γνώμη σέ ὅλες τίς περιοχές τοῦ ἐπιστητοῦ.

Πολλοὺς ἀνθρώπους τούς τρομάζουν οἱ λέξεις· καί σήμερα, ὅπως πάντα, ἰδιαίτερα σά νά μιλοῦν γιὰ τήν ἀρρώστια, τό σέξ καί τό διάβολο. Κι ὅμως ποτέ δέν θά μπόρεσει νά ἀποκτήσει πνευματικὴ καί ἠθικὴ ἀριότητα ὁ ἄνθρωπος, ἂν δέν συνηθίσει νά μεταχειρίζεται ἀπροκατάληπτα ὅλες τίς λέξεις τῆς γλώσσας καί νά ἀντικρίζει μέ τόν πρεπούμενο σεβασμὸ τίς ἐρωτικὲς λειτουργίες τοῦ σώματός του.

Νά καταλάβει κοντολογίς αὐτό τό ἀπλό πού διακήρυξε στὰ 1911 στήν ἐλληνικὴ βουλή, ὁ ποιητὴς Λορέντζος Μαβίλης, πώς δέν ὑπάρχει χυδαία γλώσσα παρά μόνο χυδαῖοι ἄνθρωποι. Εἶναι αὐτοὶ πού ταυτίσανε μέ τήν ἠθικὴ τάξη τό νά μὴν τολμᾶ ὁ ἄνθρωπος νά κατονομάσει πράματα πού ἀποτελοῦν μέρος τῆς σωματικῆς του ὑπόστασης, ἐνῶ χαίρονται γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τους καί κάποτε (στ' ἀλήθεια ἢ στὰ φέματα) γιὰ τὴν εὐνοϊκὴ φυσικὴ τους διάπλαση.

Βέβαια σήμερα, καί τὴν ὥρα πού γράφονται τούτα, σέ ὅλο τόν ἀστικὸ κόσμο συντελιέται μιά ἠθικὴ ἐπανάσταση τῆς νεολαίας

πού έχει κιόλας συντρίψει τά βάθρα τῆς ἐρωτικής δεισιδαιμονίας, ἐνῶ σύγκαιρα στό σοσιαλιστικό κόσμο φαίνεται μιά ἀντίστοιχη ἀναδιπλωση, καί τοῦτο (ἴσως) ἐπειδή ὁ σοσιαλισμός, στό ἐξελιχτικό στάδιο πού βρίσκεται σήμερα, χρειάζεται πιότερη κοινωνική πειθαρχία.

Τό πράμα μοιάζει παράξενο ὅμως κανείς δέν ξέρει πούθε ἀρχίζει μιά ἐπανάσταση καί πού τελειώνει. Πολλοί τό λέν παρακμή καί διάλυση. "Ὅ,τι ὅμως συντελεῖ στήν ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό μιά κοινωνική πρόκληση δέν εἶναι ποτέ παρακμή. Ἱστορικά ἀνήκει στήν ἐπανάσταση τοῦ αἰῶνα μας. Καί εἶναι ὀλοφάνερο πῶς τίποτα κοινό δέν ἔχει μέ τόν ἐρωτικό ἀμοραλισμό τῆς κυρίαρχης τάξης. Ἄς ἀφήσουμε ὅμως τώρα τόν ἔρωτα κι ἄς ξαναγυρίσουμε στόν ἀγῶνα.

Στό ταβερνεῖο ἡ «Συνάντηση», κρυμμένο μέσ στά χασάπικα τῆς ὁδῆς Ἀθηνᾶς, συνεδριάζει ἡ συντακτική ἐπιτροπή τῶν «Πρωτοπόρων». Ἡ Φούλα εἰσηγείται καί κρατάει τήν τάξη γιά νά μή φεύγουμε ἀπό τό θέμα. Ταλαντεύεται πάντα ἀνάμεσα στήν ὀρθοδοξία καί στήν αἵρεση, κατάσταση τά χρόνια ἐκεῖνα ἡρωική. Σηκώνει ὅλη τήν εὐθύνη τῆς ἐργασίας στους ὤμους της καί τό ἀρχεῖο τοῦ περιοδικοῦ μέσ στίς τσέπες τοῦ παλτοῦ της (κάτι τσέπες χοάνες πού ξήλωσαν ἀπό τό βάλε βγάλε), τρέχει ὅλημέρα, φηλῆ ὡς ἐκεῖ πάνω, σωστή καμήλα δρομάδα, πλὴν μολταῦτα κομψή καί ἀεράτη.

Ἡ Πέρσα Βλάση μᾶς διάβασε ἕνα κομμάτι πεζοῦ, μέ τίτλο νομίζω «Στά γυναικεῖα κρατητήρια», τό ἐγκρίναμε ὅλοι ὁμόφωνα. Ἡ Πέρσα μπῆκε καί βγήκε ἀπό τά κρατητήρια συχνά, ὅσο κι ἀπό τό σπίτι της. Κι ἦτανε μιά κοπέλα μέ γερή σαρκική δομή, γλυκύτατη, θηλυκιά καί παθιάρια, πότε δαρμένη ἀπό τόν ἄνεμο τῆς καρδιάς της, πότε ἀπό τήν μπόρα τῆς ἐπανάστασης. Καί τῆ συνέπαιρναν ὅλα. Ποῦ νά εἶναι τώρα ἡ Πέρσα; Τήν τελευταία φορά πού τήν εἶδα, ἦταν ξεθωριασμένη ἀρκετά. Καί πάλευε ἀκόμα ὁμορφα μέ τά πάθη.

Στό ἄψε σβῆσε βρισκόμαστε ὅλοι σύμφωνοι γιά τήν ὕλη. Τό περιοδικό καταπιάνοταν μέ ὅλα τά θέματα, μέ τή λογοτεχνία, μέ τή τέχνη, μέ τίς ἱστορικές ἐπέτειες, μέ τή λαογραφία, τά κάλαντα, ξάφιαζε μέ τή νέα ἀντίληψη πού κοιτοῦσε τά πράματα, κι εἶχε φανατικούς ἀναγνώστες.

Θυμάμαι τήν προθυμία μέ τήν ὁποία ὁ Γιάννης Κορδάτος ἀναλάμβανε νά γράφει γιά ὅποιο θέμα τοῦ ἀναθέταμε καί τή σεμνότητα πού δεχόταν κατόπι τίς παρατηρήσεις μας στή συντακτική ἐπιτροπή. "Ὅταν ἔγραφε σέ κάποια ἐγκυκλοπαίδεια τό ἄρθρο τό σχετικό μέ τό Λέοντα Τρότσκι, θεωρήθηκε τροσκιστής, τοῦ ζητήθηκαν ἐξηγήσεις, τίς ἔδωσε, καί ἀποχώρησε ἀθρόβα ἀπό τή σύνταξη πρὶν τοῦ τό ὑποδείξουν. Κάτι ἤξερε ἀπό τέτοια.

Ἐκεῖ στίς συνεδριάσεις ἐρχότανε πού καί πού κι ὁ Μιλτιάδης ὁ Πορφυρογένης —

Ὁ Παντέλης σε σκίτσο
τοῦ Αντ. Πρωτοπάτη

πολλοί τόν ὑποπευότανε γιά πολιτικάντη, δέν ἦταν. Ἦταν φύση παιδική καί κάποτε ἀχμάκης. Οὐζοῦν ἀντάμ, σά νά λέμε. Ἦταν μοσέμ ἀξιοπρεπής. Καμιά φορά τρώγαμε μαζί στήν «Πρωτεύουσα», κι ὅταν δέν εἶχαμε λεφτά, παραγγέλναμε φαρόζουμο μέ κρεμμύδια, πατάτες καί σέλινο — 2,50 δραχμές τό πιάτο — βουτούσαμε μέσα κανέ δυο μερίδες ψωμί καί ψυχοπιάνουμε. Ἦταν ἀγνός ἰδεολόγος ὁ Μιλτιάδης.

Ἀπό τέχνη θά πεις δέν εἶχε ἰδέα· ἡ μᾶλλον εἶχε περισσότερη ἀπό ἄλλους πού δέν εἶχαν καθόλου, καί νομίζαν πῶς εἶχαν πολλή. Οἱ κομμουνιστές τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπως καί οἱ ἀπόστολοι τοῦ χριστιανισμοῦ, μετά τήν ἐπιφοίτηση τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἶχαν ἐγκυρη γνώμη γιά ὅλα τά ἀνθρώπινα.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς ὁ Μιλτιάδης Πορφυρογένης, ἐρχόταν στήν συντακτική σάν κομματικός, νά ποῦμε, ἐπιτροπος καί δέν εἶπε ποτέ γιά τήν τέχνη ἀνοησίες, ὅπως ἀργότερα ἄλλοι, ἀπό παγκόσμια πόστα, πλὴν ἡ ἐξουσία ὀπλίζει, εἶναι ἀλήθεια, μέ κάποια συμβατική σοφία τούς ἀνοήτους, ὅπως καί μέ κάποια οὐσιαστική ἀνοησία τούς συνειδητούς. Γιά τήν πολιτική σημασία τοῦ καλλιτεχνικοῦ φαινομένου μιλῆσαν μέ πειστική γλώσσα τότες ὁ Λουνατσάρσκι, ὁ Γκόρκι, ὁ Τρότσκι, ὁ Μπουχάριν κι ἀπό τούς δικούς μας, ὁ Βάρναλης κι ὁ Γληνός.

Ἀπό ὅλη τήν πνευματική μου δραστηριότητα ἐκείνη τήν ἐποχή μέ λύπη θυμοῦμαι μιά μοθηρή κριτική πού ἔγραφα ἐναντίο τοῦ παλιοῦ συμφοιτητῆ μου, τοῦ Γιῶργου Θεοτοκά, γιά τό βιβλίο του «Ἐμπρός στό κοινωνικό πρόβλημα». "Ὅχι πῶς δέν σήκωνε τό βιβλίο του τοῦτο κατάκριση. "Ὅμως ἐγώ τόν εἶχα ἄχι γιατί σ' ἕνα παλιότερό του βιβλίο, τό «Ἐλεύθερο Πνεῦμα», πού τό εἶχε βγάινε μέ τό ψευδώνυμο Ὁρέστης Διγενής, καθώς καί στό περιοδικό «Ἰδέα» τοῦ Σπύρου Μελά, χτυποῦσε μέ ἄκριτο τρόπο τό Βάρναλη, τόν ἀποκαλοῦσε, ἄν θυμάμαι καλά, στιχουργό ὅπως ὁ Σούτσος, καί θέλησα νά τόν πειράξω προσωπικά.

Καί μέσα σέ τούτη τή θάλασσα τῶν ἀναταραγμένων συνειδήσεων, οἱ «Νέοι Πρωτοπόροι» σάν καράβι (μέ καπετάνιο καί πλήρωμα) εἶχαν χαράξει σίγουρη ρότα καί κρατοῦσαν γερά τή γραμμή τους, ὅσο μπορούσαν ὀρθόδοξη, ἐμπνευσμένη ἀπό τήν πρώτη σοσιαλιστική χώρα τοῦ κόσμου. Καί μέ ὅλη τή μαρξιστική διαλεκτική πού διακηρύχνα-

με, ὑπῆρχε, στή σκέψη μας βέβαια, πολὺ δόγμα θρησκευτικό.

Ὁ Παντέλης ὁ Πουλιόπουλος, ἀρχηγός τῶν ρωμιῶν τροσκιστών, λεβέντης ἄνθρωπος καί σοφός, μᾶς ἔκανε ἐπίθεση ἀπό τίς στήλες τοῦ περιοδικοῦ του «Σπάρτακος», μ' ἕνα ἄρθρο τιτλοφορημένο «Πρωτοπόροι τῆς πεινῆς ἢ ἐπαναστάτες;», κι ἐμεῖς τοῦ ἀπαντήσαμε, δέ θυμοῦμαι πῶς, μέ τόν τρόπο μας. Ἀλλά ἡ ἐποχή ἐκείνη, μέ τόν ἰδεολογικό της ἀναβρασμό (καί μέ τίς ἐξαλλοσύνες της), ἔμεινε μᾶλλον σάν ἐποχή Πρωτοπόρων παρά σάν ἐποχή Σπάρτακου. Ἦταν παράξενος ἄνθρωπος ὁ Παντέλης ὁ Πουλιόπουλος. Ἀπό πολὺ νωρίς εἶδε πού ὀδηγοῦσε ὁ σταλινισμός καί σήκωσε τό μικρό του ἀνάστημα ἀντιμέτωπο, πλὴν ὁ σταλινισμός κινιόταν ἀπό τήν ἀδυσώπητη μοῖρα τῶν πραγμάτων πού ἔχει δύναμη φυσικοῦ νόμου. "Ὅσοι ἀντιστάθηκαν, πέσαν.

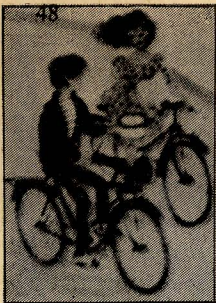
Ἔτσι περνοῦσε ὁ καιρός, καί μάθαμε μιά μέρα ξαφνικά πῶς ἡ συντακτική ἐπιτροπή τοῦ περιοδικοῦ ἄλλαξε (πῶς ἄλλαξε;), καί πῶς στή νέα συντακτική ἐπιτροπή σχεδόν κανείς ἀπό τήν παλιά δέν ἦταν πιά μέσα — μονάχα ἡ Φούλα κατόρθωσε νά σωθεῖ σάν ἀπλό μέλος. Τήν πρωτοβουλία στή νέα, τήν εἶχαν πάρει ἄνθρωποι σημαντικοί, ὁ Γληνός, ὁ Καρβούνης καί δέν θυμάμαι ποιοῖ ἄλλοι. Τό βρήκα πολὺ φυσικό νά παραμερίσουμε ἐμεῖς· καί τό περιοδικό τό πονοῦσα· κι ἀνέβηκε φυσικά τό ἐπίπεδό του, ὅμως σά νά ἔχασε κάτι ἀπό τό ἐκρηκτικό πνεῦμα πού διαμορφωνόταν στά κέντρα τῆς νεανικῆς ἰντελιγκέντσιας.

Πολύ λίγη σημασία ἔδωσα καταρχή σέ κείνη τήν ἀπομάκρυνσή μας ἀπό τό περιοδικό καί σέ τοῦτο συντέλεσε χωρίς ἄλλο μιά σύμφυτη ἀπραγμοσύνη στό χαρακτήρα μου πού στάθηκε αἰτία νά περάσει κάπως ἄγνονη ἡ ζωή μου. Θυμοῦμαι ὅμως τήν ἐντύπωση πού ἔκανε τό περιστατικό στους πῶ ἐξω φίλους μου, καί τόν Ἥλία Βενέζη — μέ πόση φιλία μέ ρωτοῦσε ἄν πικράθηκα κι ἐπέμεινε παρά τίς ἀντίθετες βεβαιώσεις μου. Τό σκάλισσα τότες κάπως τό ζήτημα, κι ἄκουσα πῶς ἐμεῖς, ἡ παλιά συντακτική ἐπιτροπή, εἶχαμε, λέει, παραστρατήσει ἰδεολογικά — τοῦτο μοῦ κόστισε τότε, ὅσο μοῦ κόστιζε καί ἡ φροντίδα νά μήν παραστρατήσουμε, τά λίγα χρόνια πού εἶχαμε τήν εὐθύνη.

Καί θυμήθηκα ξάφνω τίς μικρές χαρές πού δοκίμαζα μιά φορά στά καλντερίμια τῆς Μυτιλήνης, ὅπου τό ξεγλίστρημα ἦταν παιχνίδι, σάν ἔβρεχε μέ τό τουλούμι καί βγαίναμε ἀπό τό σκολεῖο. Σκέφτηκα ἀργότερα, πῶς τό παραστράτημα εἶναι ὁ πῶς φυσικός τρόπος νά βρῖσκει τό δρόμο του ὁ ἄνθρωπος. Κι αὐτοί πού δέν παραστράτησαν στή ζωή τους ἔχουν στραβοπατήσει μιά καί καλή. Μονάχα δέν παραπατοῦν τά μουλάρια. Τά μουλάρια κι οἱ Γερμανοί.

Ἔμαθα νά βαδίζω τό δρόμο μου. Καί συλλογιόμουν τά ἠφαιστίαι πού βρίσκονται κάτω ἀπό τίς θάλασσες: πῶς δέν ἀδειάζουν τά νερά στόν κρατήρα τους νά τά σβῆσουν;

**Βάλτε τό ἔθνος
στό καπέλο σας**

Τῶ ἔθνοςμα τ' ἀγοράζουμε στό Κ.Ψ.Μ. μ' ἕνα ταλιράκι. Κι ἂν τύχει καί ξεβάψει τό γαλάζιο, δέν χρειάζεται νά κλέψουμε χρώμα ἀπό τόν οὐρανό ἢ τήν καρδιά μας· προηγείται τό στυλό. Τ' ἀστέρια κι οἱ φλόγες τῶν ἀξιοματικῶν στοιχίζουν στούς ἴδιους κάτι λιγότερο ἀπό πεντακοσάρικο καί στούς φαντάρους ὄχι μονάχα δύο χρόνια.

Στίς μέρες μας οἱ «δάσκαλοι τῆς μόδας» ἐπιβάλλουν στούς «ἐπώνυμους κοσμικούς» ἀλλά καί στίς μάζες τῶν καταναλωτῶν, τή μεταμόρφωση. Military look, factory line, negro styl... Νά ντυνόμαστε, νά βαφόμαστε, νά κουρευόμαστε σάν φαντάροι, σάν ἐργάτες, σάν μαῦροι, σάν Κινέζοι... Νά κολλάσουμε δηλαδή μέ σατέν καί βελούδο καί μπογιές καί κοσμοπολιτισμό τίς φυλετικές ἰδιαιτερότητες, τίς ταξικές διαμάχες, τίς διαβαθμίσεις τῆς ἐλευθερίας. Νά γίνουμε ἀμφίφυλα/ὑπέρφυλα/ἄφυλα ἐκτοπλάσματα τύπου Μπόι Τζόρτζ ἢ Μάικλ Τζάκσον μέ τήν κερδαλέα διαμεσολάβηση ἐκείνων ἀκριβῶς πού παράγουν τίς ψευδεῖς ἀνάγκες μας γιά νά προλάβουν τίς ἐπιθυμίες μας.

Νά φορέσουν λοιπόν οἱ Ἀμερικανίδες τό δίκωχο τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, μέ οὐδόλως παραλλαγμένο τό ἔθνοςμα — σύμβολο πού, ὑποτίθεται, δέν πρέπει νά τό μολεῦει τό ἐμπόριο. Ἔτσι ἐπιτάσσει ὁ μαίτρ Γιάννης Τσεκλένης μέ τά νέα μοντέλα πού παρουσίασε ἐσχάτως στή Νέα Ὑόρκη. Θά μπορούσε καί νά 'ταν ἡ πραγματοποίηση τῆς ἐσωθεν ὑπονόμησης. Ἐξω οἱ Ἀμερικάνοι — μέσα οἱ Ἕλληνες, ἐν στολαῖς καί συμβόλοις.

Κι ἐμεῖς θά συνεχίζουμε νά πουλάμε στό Μοναστηράκι δίκωχα καί φόρμες ἀγγραφείας μέ τό πού παίρνομε τ' ἀπολυτήριο στό χέρι. Καί νά φορᾶμε μπλουζάκια μέ σταμπαρισμένα πάνω τους τά ἀρχικά ἀμερικανικῶν πανεπιστημίων καί ὁμάδων μπάσκετ. Ἡ μέ τή φάτσα μας, τυπωμένη στά μηχανήματα κάποιον λούνα πάρκ. Ἔτσι γιά νά θυμόμαστε τό πρόσωπό μας πού καί πού, διπλασιάζοντας ἔστω τή μοναξιά μας.

Πα.Μ.

ΟΝΟΜΑΖΟΜΑΙ ΖΕΡΒΑΣ ΚΩΝ.ΝΟΣ
ΚΑΙ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΝΑ ΝΟΣΗΛΕΥΘΩ ΣΤΗΝ ΑΙΓΑΙΑ
ΓΙΑ ΘΕΡΑΠΕΙΕΣ ΔΙΟΤΙ ΥΠΟΦΕΡΩ
ΑΠΟ ΕΓΚΕΦΑΛΙΚΗ ΠΑΘΗΣΗ.
ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ

Ἡ ἐπαιτεία καί τά ἐφέ της

Στό Μοναστηράκι, στό σταθμό τοῦ ἠλεκτρικοῦ, ὁ τυφλός πετάει στό μαγνητόφωνο παραπονήρια καί ἀπλώνει τό χέρι του. Στόν Ἅγιο Νικόλαο καί στόν Ἄγιο Ἐλευθέριο προτιμοῦν τά τροπάρια. Στήν Ὀμόνοια τά δημοτικά. Οἱ γυφοπούλες χορεύουν τσιφτετέλι ἀπό βαγόνι σέ βαγόνι ἢ ἐπιδεικνύουν, συνήθως στίς εἰσόδους τραπεζῶν, τό νήπιο ἀδερφάκι τους, ἢ ὅ, τι τέλος πάντων περισσεύει ἀπό τούς ἐπιδέσμους. Κάποιοι ἄλλοι διαλέγουν τίς ἀφετηρίες τῶν λεωφορείων καί κλαίγονται γιά ἕνα εἰκοσάρικο γιά νά πᾶνε, τάχα, σπίτι τους. Κι ἐσύ, στή μένος στό ραντεβού, τούς βλέπεις μισή ὥρα τώρα νά γεμίζουν τήν τσέπη τους κέρματα.

Στίς οὐρές τῶν ταξί οἱ πιαταδόροι κάνουν τήν ἐπαιτεία νά μοιάζει παροχή ὑπηρεσιῶν. Στούς πεζόδρομους τῆς Πλάκας οἱ κιθαρωδοὶ ἐξαγοράζουν μέ τή μουσική τοῦ τόπου τους τό ταξίδι γιά κάποιο νησί τοῦ Αἰγαίου. Καί στά Ἐξάρχεια οἱ τεμπέλικες ἰδεοληψίες ἐξαλλάσσονται σέ πρακτικές ζητιανιές, ἐλαφρῶς ἐνοχοποιητικῆς γιά τούς περαστικούς ἢ, ἐνίοτε, γιά τούς πελάτες τῶν ταβερνείων καί τῶν μπάρ.

Σαφῶς στήν πρωτοπορία τό δείγμα τῆς ἐντυπῆς ἐπαιτείας πού παραθέτομε, καί πού θά μπορούσε νά θεωρηθεῖ ἀπόληξη τῶν σχετικῶν καταχωρήσεων (πληρωμένων ἢ μή) στίς ἐφημερίδες. Πετώντας τόν Καρκαβίτσα στήν ἄκρη, στά ἴχνη τῶν ἐπαγγελματιῶν φιλανθρώπων τύπου Καραμουρτζούνη, ὁ ἐπαίτης εἶναι ὑποχρεωμένος νά συντομέψει καί νά κωδικοποιήσει τόν παρακλητικό του λόγο. Οἱ ἄνθρωποι βιάζονται — πρέπει κι ὁ ἴδιος νά παρακολουθεῖ τόν ρυθμό τους. Πρέπει νά πείσει χωρίς μελό καί κουρέλια, ἀρκούμενος ἀπλῶς στό πρόβλημά του, τή σοβαρότητα τοῦ ὁποῦ ὑποστηρίζει αὐτόδηλα ἢ τυπωμένη καρτούλα.

ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΜΕ...

• Ὁ Ζάχος Χατζηφωτίου, ὁ καί Ἰακχος, δέν βασίστηκε προφανῶς μονάχα στή γλωσσική του ἐπάρκεια γιά νά κερδίσει ἕνα πεντάλεπτο στήν τηλεόραση, κάποιες κουτσομπολιστικές-διαφημιστικές σελίδες στόν Ταχυδρόμο καί μιᾶ «πολιτική» στήλη στήν Ἀπογευματινή, οὔτε καί γιά νά βγάλει τά βιβλία του.

Ὁ καί δημοτικός σύμβουλος Ἰακχος, θαυμαστής παλιός τοῦ Ἐβρέν (ἔχει πολλάκις ἐκφρασεῖ ἐνθουσιωδῶς γιά τή «σωφροσύνη» τοῦ Τούρκου δικτάτορα καί τό «νοικοκύρεμα» πού πέτυχε μέ φυλακές καί ἐκτελέσεις) ξεπερνάει ἐνίοτε καί τόν ἑαυτό του, χειριζόμενος μέ νεόπλουτη ἀμάθεια τήν ἑλληνική γλώσσα, καί μάλιστα στήν ἐκδοχή μιᾶς ξύλινης ψευδοκαθαρεύουσας μέ τά διά της καί τά εἰς τήν της. Ἴδου τί ἔξοχο κατορθῶναι ἀπευθυνόμενος στή Χριστίνα Ὠνάση (Ταχυδρόμος, 16.8.84): «Κατέβα νά τό γεννήσεις (τό παιδί) στή Ἑλλάδα νά μὴ εἶναι καί εἰσαγόμενο. Κατέβα, γιατί ἐγκυμονοῦν κίνδυνοι γιά τό νησί».

Καί ἡ μέν Χριστίνα δέν κατάλαβε, γιατί, ὅπως ὁ ἴδιος εὐθαρσῶς τῆς καταμαρτυρεῖ, «τά ἑλληνικά της εἶναι εἰσαγόμενα». Ἐμεῖς ὅμως, πού μᾶλλον καταλάβαμε, παρακαλοῦμε νά καλυφθοῦν ἐγγράμμως ἀπό τόν Ταχυδρόμο τά γεννητοῦρια (τῶν κινδύνων φυσικά κι ὄχι τῆς Χριστίνας) καί νά μᾶς φυλάξουν κι ἕνα κινδυνάκι. Θά θέλαμε πολύ νά τό προστατεύσουμε γιά νά μὴ βρεθεῖ στούς πενήντα πέντε δρόμους (ἔτσι μετεγγράφεται στό ἀμέσως ἐπόμενο τεῦχος τοῦ ἴδιου περιοδικοῦ ἢ 55η λεωφόρος τῆς Νέας Ὑόρκης).

• «Κάποιος χτύπησε τή σειρήνα συναγερμοῦ καί σέ λίγα δευτερόλεπτα οἱ σκηνές θύμιζαν Πομπηία μέ τόν Βεζούβιο ἔτοιμο νά ἔκραγει». Παρακαλοῦμε τό Ἔθνος, ὅπου διαβάσαμε τό σχετικό ρεπορτάζ, στίς 17 τοῦ Αὐγούστου, νά μᾶς δανείσει τή βιντεοταινία μέ τήν καταστροφή τῆς Πομπηίας γιά νά δοῦμε ἰδίους ὁμμασι τά συμβάντα καί νά μὴ μένομε ἐσαεὶ «ἀνημέρωτου» (ἡ λέξη κυκλοφορεῖ συχνά πυκνά στίς στήλες τῆς συμπαθοῦς ἐφημερίδας, προφανῶς κατόπιν εὐφυοῦς συγκρητισμοῦ τῆς ἐνημέρωσης μέ τήν ἐξημέρωση).

Παρ.Α.Κλητικός

ΠΕΦΤΟΥΜΕ! ΠΕΦΤΟΥΜΕ!

(ή: καταναλώνοντας και τον θάνατο)

Δέκα τό βράδυ τής Δευτέρας 12 Αύγουστου τού 1984. Μέχρι τίς τρείς και μισή τά ξημερώματα, στόν Πειραιά, στήν ταρατσα μιās έπταώροφης πολυκατοικίας, όρθωμένης άκριβώς άπέναντι από τό Πνευματικό Κέντρο, ένας έρωτευμένος νέος, ό Γιώργος,

έδωσε τή δυνατότητα σέ δύο χιλιάδες περαστικούς νά γίνουν θεατές, νά ξεχάσουν τήν άγορά του αιώνα και τά Λέοπαρντ, τήν άκρίβεια και τούς δελφίνους, τόν θερινό πολιτιστικό όργανισμό και τόν δικό του καημό ό καθένας. Τούς έδωσε τό πρόσχημα νά άποδείξουν ότι δικίο έ-

χουν οί έφημερίδες, ή τηλεόραση κι ό κινηματογράφος πού μās ταΐζουν άνελιπώς μέ καμένα-κομμένα-τσακισμένα-βιασμένα σώματα. Πού κλέβουν τό αίμα τών νεκρών γιά νά στολίσουν τήν πραγματείά τους. Νά έρεθίσουν ό,τι πίο σκοτεινό κουβαλάμε μέσα μας και νά μās έθίσουν μέ τόν τρόπο του Μιθριδάτη.

Έκείνος άπειλούσε νά γλιστρήσει στο θάνατο άδραχνόταν από 'να όνομα, τ' όνομά της: 'Εφη! Έφη! Εύτυχία μπορεί ή Εύαγγελία ή Εύθυμία, ή Έλευθερία ή...

Έκείνοι, έμεις δηλαδή, έγώ κι έσύ κι ό φίλος μας ό Γιώργος, καταναλωτές εικότων θανάτου, άθροίζοντας τό έβραϊκό «άρον! άρον!», τό «θάνατος!» τών ρωμαϊκών άμφιθεάτρων, τό «κι άλλο! κι άλλο!» τών γηπέδων, «τό θάνατος στή δεξιά», τό «τό καλύτερο σαπούνι γίνεται από κομμούνι», όδηγήθηκαν, όδηγούμαστε δηλαδή, στο συντριπτικό «ΠΕΣΕ! ΠΕΣΕ!» Χλευάζοντας. Γελώντας. Άπαιτώντας τό θάνατο του συνανθρώπου γιά νά μή ζητήσουμε «τά λεφτά μας πίσω».

Η μάνα, ίδια ή πίκρα, βουβή, άκουμπισμένη σέ μία κολόνα, είχε άρχινίσει

τό μοιρολόι. Μās έκλαιγε, σβησμένη άπ' τήν άναίτια άνθρωποφαγία μας. Αύτήν πού λουφάζει πίσω άπ' τό «οί άλλοι άρχισαν τόν λιθόβολισμό». Ταπεινωμένοι άπ' τή μοναξιά άρπαζόμαστε άπό τόν πληθυντικό τής άρένας. Άφηνόμαστε νά χωνευτούμε άπ' τήν άγέλη γιάτι παραποδείχθηκαν δύσκολες οί κοινότητες τών έν ίσοτιμία και ίσηγορία πολιτών.

Οί έφημερίδες φρόντισαν νά κολακέψουν τούς άναγνώστες τους ρίχνοντας τό βάρος τους στήν «τρέλα του έρωτευμένου», στο «σαλεμένο μυαλό του». Λές κι έτσι θά εξημερωθούν οί Έρινύες. Λές κι έτσι δικαιολογείται ή έπιθυμία του θανάτου του άλλου. 'Ο θάνατός σου τό θέαμά μας. 'Ο εύτελισμός σου τό άλλοθι μας.

Κάποια άλλη μέρα βέβαια οί ίδιες έφημερίδες θά φροντίσουν νά ύπνωτίσουν τίς (όποιες) ένοχές τους μέ σχοινοτενή άφιερώματα στή «μοναξιά και τήν άπανθρωπία τών μεγαλοπόλεων». Κι έμεις θά τά διαβάζουμε, κουνώντας συγκαταβατικά τό κεφάλι. *Τουλάχιστον ώσπου νά μās άφήσει σύξυλους ή δικιά μας Έφη, ό δικός μας Γιώργος.*

Παντελής Μπουκάλας

Μετά κλάδων και φύλλων συκής

Κι άφου εξαπέστειλαν στο έξώτερο πύρ τούς χιλιαστές, κι άφου εξαπέλυσαν τίς άρές τους κατά τών παλαιοημερολογιτών, ίδου νέο στάδιο δόξης λαμπρό γιά όσους άπό τούς κληρικούς μας έμμένουν νά άποστηθίσουν τούς Αύγουστίνειους άφορισμούς, άποποιούμενοι μετά βδελυγμίας τόν μολυσμό άπό τούς άδελφούς τής άλλης όχθης, τής ύλιστικής.

Αύτοί δέν νοιάζονται γιά τό πρίν σώμα αλλά γιά τά όλοσάϊσιδα κορμιά πού λερώνουν ήθικώς τόν λαό και τόν τόπο, έγείροντας πάθη, άπό τή ζήλια ως τόν σεξουαλικό έρεθισμό. Γι' αυτούς τό όνειδος τών προπατόρων πρέπει

νά φαίνεται, νά πραγματοποιείται άπό τίς ένδυμασίες ή, έστω, τό μπανιερό. Γι' αυτούς ή καθ' ήμās Άνατολή άποφάσισε πώς τό σώμα είναι τάφος τής ψυχής ή, απλώς, στάβλος δαιμόνων.

Στό Άγκίστρι λοιπόν, στις 2 του Σεπτέμβρη, Παγκόσμια Ημέρα του Γυμνισμού, κληρικοί και μέλη τής Όρθοδόξου Χριστιανικής Ένώσεως σκαρφάλωσαν στά βράχια γιά νά δοϋν και νά έξορκίσουν τούς κρυμμένους και φοβισμένους γυμνητεύοντες. Γιά νά προλάβουν τόν έπαπειλούμενο σοδομομορρισμό. Λές και δύο χείλη έντέχνως δουλεμένα μέ τήν μογιά έκπέμπουν ισχνότερα έρωτικά σήματα άπ' ό,τι τό γυμνό κορμί, μέ δλα του τά πιθανά «έλαττώματα» έκτεθειμένα, κοιλί-

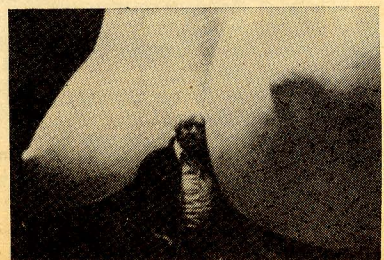
τσες, οϋλές, πεσμένα στήθη, άτοπη τριχοϋνια και τά λοιπά. Λές και δέν έχουμε άπαξάπαντες θητεύσει στήν ήδοή του κρυμμένου, του καλυμμένου.

Οί κάτοικοι του νησιού δέν ξερούν μέ ποιούς νά πάν και ποιούς ν' άφήσουν. Καλή και χρυσή βέβαια ή ύπερουράνια μερίδα, αλλά κι ό έπιουσιος είναι βάσανο. Κι οί γυμνιστές είναι τουρίστες, κι οί τουρίστες — γιά κάθε Άγκίστρι — τυγχάνουν ψάρια πού έχουν επιπλέον τό προτέρημα ν' άφήνουν χρήμα. Γι' αυτό και σε πάμπολλες άκτές τής χώρας, όχι και τόσο άπόμερες, οί ντόπιοι γυμνάζουν τόν όποιο ήθικισμό τους, άνέχονται τόν γυμνισμό και συχνάκις προσχωρούν αυτανδροί.

Στό κάτω κάτω, ή άμαρ-

τία χρωστάει τή νοστιμιά της στο σκοτάδι, στήν έν κρυπτό άρτίωση της. Κάτω άπ' τόν ήλιο, δίπλα στή θάλασσα, είμαστε όλοι άθώοι, άκόμα κι οί μεταπράτες τής Κόλασης. Κι αν δικαιούται ό καθείς νά όρίσει τό σώμα του, δέν φταιει αυτός αν ή δημοσία αιδώς φτάνει νά χρησιμοποιεί τηλεσκόπια γιά νά προσβληθεί καλά και σώνει.

ΠΑΝ.ΑΡΕΤΗ

Ο ΜΑΡΞΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ

Άγαπητέ Δεκαπενθήμερο Πολίτη
Αφορμή για τή συγκεκριμένη έπιστολή μου στάθηκε το άρθρο του συνεργάτη σας Άριστείδη Μπαλτά (Α.Μ.), στο τεύχος 19 του περιοδικού.

Ο Α.Μ. αναφέρει ανάμεσα στα άλλα — σ' ένα άρθρο που δημοσιεύθηκε είναι αξιόλογο — ότι η ΠΑΣΠ και το ΠΑΣΟΚ γενικότερα δεν έχουν άποψη για το μαρξισμό.

Θά περίμενε κανείς ότι η συγκεκριμένη έκτιμηση θά συνοδευόταν από έξισου συγκεκριμένα στοιχεία και αναφορές προκειμένου να τεκμηριωθεί και να άποτελέσει ολοκληρωμένη άποψη. Τό ότι τό ζήτημα αυτό, δηλαδή ή σχέση ΠΑΣΟΚ και μαρξισμού, δεν ήταν τό κύριο θέμα του άρθρου δεν άναιρεί τήν άναγκαιότητα τεκμηρίωσης τής συγκεκριμένης θέσης.

Τίποτε όμως τέτοιο δε συμβαίνει. Ο Α.Μ. έπικαλείται γενικά κάποια κείμενα του κινήματος, που άντιλαμβάνονται τόν μαρξισμό ως μεθοδολογία, και τίποτε άλλο. Έδώ άς σημειωθεί ότι στα κομματικά κείμενα δεν υπάρχει ή λέξη μεθοδολογία άπλά, αλλά ή έννοια μέθοδος ή σύστημα ιστορικής άνάλυσης που δεν είναι άσφαλώς τό ίδιο πράγμα. Μέ αυτόν τόν τρόπο όμως άποφεύγεται μία σαφής άναφορά και ό άναγνώστης μένει ουσιαστικά άπληροφόρητος και σε κατάσταση σύγχυσης ή άντιλαμβάνεται λανθασμένα τό όλο ζήτημα.

Ο σκοπός αλλά και οι δυνατότητες αυτής τής έπιστολής πολύ άπέχουν βέβαια από τό να παρουσιάσουν μία ολοκληρωμένη και έμπεριστατωμένη θέση σε σχέση με τό ζήτημα ΠΑΣΟΚ και μαρξισμός. Θά προσπαθήσω ώστόσο να παρουσιάσω κάποιες συμπυκνωμένες, αλλά άντιπροσωπευτικές θέσεις καθώς και κάποιες δικές μου παρατηρήσεις που άντανακλούν πιστεύω — ως ένα βαθμό φυσικά, και περιορισμένα — τόν προβληματισμό στο χώρο του ΠΑΣΟΚ για τό συγκεκριμένο θέμα.

Η άπόφαση τής 5ης συνόδου τής Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ μεταξύ άλλων αναφέρει (σελ. 40, Έκδόσεις ΚΕ.ΜΕ.ΔΙΑ-ΠΑΣΟΚ):

«Γιά τό ΠΑΣΟΚ ό μαρξισμός και ή διαλεκτική είναι μέθοδος για τή συγκεκριμένη άνάλυση τής διαρκώς μεταβαλλόμενης έλληνικής και παγκόσμιας πραγματικότητας και όδηγος για πολιτική δράση που συντελεί ουσιαστικά στη γνώση τής ζωής και τών νόμων τής κοινωνικής εξέλιξης».

Έπίσης σ' ένα άπόσπασμα τής όμιλίας του προέδρου του ΠΑΣΟΚ στην Άθήνα στις 19.1.1975 αναφέρονται τά έξης:

«... Άν με τή λέξη μαρξισμός έννοούμε τή μέθοδο άνάλυσης τήν ιστορική, που κληρονομήσαμε από τόν Μάρξ, που μιλάει για άγώνες τάξεων, για δομή έξουσίας,

για εξέλικτική διαλεκτική, άν αυτό έννοούμε, είμαστε ύποχρεωμένοι σάν σοσιαλιστικό κίνημα να πούμε ΝΑΙ...» (Γιά μία σοσιαλιστική κοινωνία», ΑΙΧΜΗ, σελ. 37).

Άντιγράφω άκόμη — και τελειώνω με τς άναφορές — ένα άπόσπασμα από τό άρθρο του Στέλιου Γρηγορίου στο «Ένημερωτικό δελτίο — ΠΑΣΟΚ» τεύχος 5/83 σελ. 60:

«... Η άποψη τής μεθόδου άνάλυσης θεωρεί τόν μαρξισμό σάν μία σπονδυλική στήλη που χρειάζεται και αίμα. Άκριβώς ή άνοιχτή του μορφή και λειτουργία, ή διαλεκτική του σχέση με τό έπαναστατικό κίνημα καθορίζει ότι τό σύστημα έννοιών του, οι δομικές του «κατηγορίες» δεν είναι στατικές και άπαρασάλευτες αλλά δυναμικά άναπροσαρμοζόμενες με τήν κίνηση του «καθημερινού».

Γίνεται νομίζω άντιληπτό ότι ή θεωρηση του μαρξισμού όχι άπλά σάν μιάς θεωρίας (για τήν οικονομία, τό κράτος κ.λπ.) αλλά σάν μέθοδο ιστορικής άνάλυσης ύπερβαίνει τά στεγανά τών όποιων παγιωμένων και σχηματοποιημένων άντιλήψεων για τόν μαρξισμό. Μάς άπομακρύνει από τήν παγίδα τής άκριτης άποδοχής συγκεκριμένων άντιλήψεων και έπιλογών που άνταποκρίνονταν σε διαφορετικές φάσεις και άναγκαιότητες στην ιστορική εξέλιξη (π.χ. τό άσυμβίβαστο τής δικτατορίας του προλεταριάτου με τό δημοκρατικό δρόμο μετάβασης).

Η μέθοδος — ή άν θέλετε σύστημα — άνάλυσης, δεν είναι κάποια ούδέτερη έρμηνευτική διαδικασία τής πραγματικότητας αλλά διαπερνείται σ' όλη τής τή δυναμική και προβληματική από μία συγκεκριμένη άντίληψη για τά κοινωνικά φαινόμενα, εκφράζει τό άντικειμενικό ταξικό ποίον του ύποκειμένου που τή χρησιμοποιεί, συνδέεται άρρηκτα με τήν προοπτική ένίσχυσης ή άνατροπής τών κοινωνικών σχέσεων έξουσίας, άναδεικνύει τή θεωρητική έπεξεργασία και τήν κοινωνική πρακτική σάν ενιαία και άλληλοτροφοδοτούμενη διαδικασία. Ο μαρξισμός από τή στιγμή που σάν άντίληψη και πρακτική δεν διαχέεται σε κάθε κύτταρο κοινωνικής δραστηριότητας — όταν δηλαδή δεν γίνεται μέθοδος ιστορικής και άρα κοινωνικής άνάλυσης — και παραμένει άπλά μία κοσμοθεωρία στεγανωποιημένη ή άνανεωμένη, χάνει τόν ίδιο τό χαρακτήρα του, παύει να είναι μαρξισμός και γίνεται «μαρξισμός».

Αυτούς τούς προβληματισμούς στο χώρο του ΠΑΣΟΚ ό Α.Μ. φαίνεται να τούς άγνοεί — ή τούς γνωρίζει αλλά σιωπά, όπότε άκόμα χειρότερα. Όταν όμως κά-

ποιοι καταπιάνεται να κάνει κάποιες κριτικές έκτιμήσεις για έναν πολιτικό χώρο, άπαραίτητη προϋπόθεση είναι ή γνώση τών βασικών παραμέτρων που συνθέτουν τή φυσιογνωμία αυτού του χώρου, διαφορετικά ή κριτική είναι έπιμερισμένη, άποσπασματική, άνεπαρκής, διαστρεβλωμένη, παύει δηλαδή με τή σειρά τής να είναι κριτική και γίνεται «κριτική».

Έπειδή όμως έξακολουθώ να πιστεύω — παρά τς δεδομένες ιδεολογικές και πολιτικές διαφωνίες μου — ότι ό Δεκαπενθήμερος Πολίτης είναι ένα περιοδικό που συμβάλλει στην άνάπτυξη τής άριστερης σκέψης, θά πρότεινα να άρχίσετε ένα σοβαρό διάλογο με τό χώρο του ΠΑΣΟΚ — και όχι βέβαια μόνο —, κάτι που δεν συνέβη μέχρι σήμερα, όπως τουλάχιστον θά έπρεπε. Νομίζω ότι οι ύπαρξιακές ψυχώσεις και άλλεργικές αντίδράσεις όρισμένων συντακτών σας σε σχέση με τό ΠΑΣΟΚ, θά πρέπει να δώσουν τή θέση τους σε κριτική άνάλυση, με βάση όμως συγκεκριμένες άναφορές, χωρίς να σημαίνει αυτό ότι ζητώ άμβλυση τής κριτικής προς όπουδήποτε. Άρκει όμως αυτή να είναι προϊόν γόνιμου διαλόγου, άντιπαράθεσης, σύγκρουσης άλλά και σύνθεσης άπόψεων, και να τήν διακρίνει τό ήθος και όχι ό ύποκειμενισμός και ή άφ' ύψηλου θεωρηση τών πραγμάτων.

Αυτά και συγγνώμη για τήν έκταση τής έπιστολής.

Μέ έκτιμηση

Στέλιος Καραμανής, Ίωνίας 75
Κ. Τούμπα, Θεσσαλονίκη

Γνώμη του έπιστολογράφου μας ότι οι συνεργάτες του Δεκαπενθήμερου Πολίτη άγνοούν τς άντιλήψεις του ΠΑΣΟΚ για τό μαρξισμό, ότι διακατέχονται από ύπαρξιακές ψυχώσεις και άλλεργικές αντιδράσεις». Άς μάς επιτρέψει όμως να έπιμενουμε ότι τρεις — τέσσερις τετριμμένες άναφορές σε κομματικά κείμενα για τήν άξια τής μαρξιστικής μεθόδου ως εργαλείου άνάλυσης τής συγκεκριμένης πραγματικότητας, κείμενα στα όποια άνθούν έπίσης όλες οι ιδεολογίες, από τόν άκραίο διευθυνισμό - τεχνοκρατισμό ως τόν παχυλότρο λαϊκισμό, δεν άποτελούν, για τό ΠΑΣΟΚ, εύσημα καλών σχέσεων με τόν μαρξισμό.

Όσο για τήν προτροπή σου, άγαπητέ φίλε, «ν' άνοιξουμε ένα διάλογο με τό χώρο του ΠΑΣΟΚ» και ν' άσχοληθούμε συγκεκριμένα με τήν «κριτική άνάλυση», καλοδεχούμενη. Μήπως όμως ή ίδια ή έκδοση τού περιοδικού, άφού σε θέματα τής πολιτικής, πολιτιστικής και κοινωνικής πραγματικότητας

κινείται, δεν είναι μία έμπρακτη και συγκεκριμένη ένασχόληση με ζήτηματα που έχουν σχέση και με «τό χώρο του ΠΑΣΟΚ»;

Φοβούμαστε πως άν κάποιος κωφεύει, είναι, άκριβώς, ό χώρος του ΠΑΣΟΚ, που ίσως θά έπρεπε κάποτε να έγκαταλείψει τή μοναξιά του πλήθους και τήν ατάρκειά του. Φυσικά αυτό είναι δική του ύπόθεση.

Τή δεύτερη έπιστολή που μάς έστειλες είναι άδύνατο να τή δημοσιεύσουμε. Είναι πάρα πολύ μεγάλη — ήδη έτούτη ξεπερνά τς άντοχές μας — κι άν τήν περικόπουμε θά ήταν χειρότερα.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Άγγελος Έλεφάντης, Γιώργος Κάρρας, Δαμιανός Παπαδημητρόπουλος

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

Έφη Άβδελά, Δήμος Γεωργίου, Μαριάνα Δήσα, Μάρκος Καβουριάρης, Διονύσης Καυώλης, Βάσω Κινητή, Παύλος Κρέμος, Δημήτρης Κυρτάτας, Σταύρος Λιβαδάς, Λεωνίδας Λουλουδης, Γρηγόρης Μανιαδάκης, Άριστείδης Μανωλάκος, Γιώργος Μαργαρίτης, Μαρίνα Μειντάνη-Παπαγιαννάκη, Μιχάλης Μοδινός, Άριστείδης Μπαλτάς, Παντελής Σπ. Μπουκάλας, Γιώργος Μπράμος, Άρης Ντάτσος, Λευτέρης Παπαγιαννάκης, Μιχάλης Παπαγιαννάκης, Γιώργος Πάσχος, Πέτρος Πιζάνιας, Έλένη Πορτάλιου, Χρύσα Προκοπάκη, Νόρα Σκουτέρη, Στάθης Τσαγκαρουσιάνος, Γιάννης Τσιώμης

• Σκίτσα Χρήστου Πικριδά
• Έξωφύλλο Μαργαρίτας
• Άλέργη • Τή διόρθωση τών δοκιμίων έκανε ό Παντελής Σπ. Μπουκάλας, τή σελιδοποίηση και τό μοντάζ όλοι μαζί, τήν άναπαραγωγή τών φίλμ ή Χριστίνα Άναστασίου, τή φωτοστοιχειοθεσία ή Άννα Γιακά, ή Γεωργία Μπαρούδου και ή Άλίκη Πελεκάνου
• Βοήθησαν και άλλοι πολλοί, ό καθείς τό κατά δύναμη
• Έκδότης, ό Ν. Πολίτης, Βορρά 9, Άγία Παρασκευή
• Διαχείριση, Σπύρος Δελέγκας • Διαφημίσεις, Χριστίνα Άναστασίου • Έκτύπωση Όφσετ, Χαϊδεμένος, ΑΕΒΕ, Λεωφ. Βουλιαγμένης 426, τηλ. 99.40.997 — 99.40.944
• Φωτοστοιχειοθεσία ΠΟΛΙΤΗΣ, Κέκροπος 2, τηλ. 32.26.692